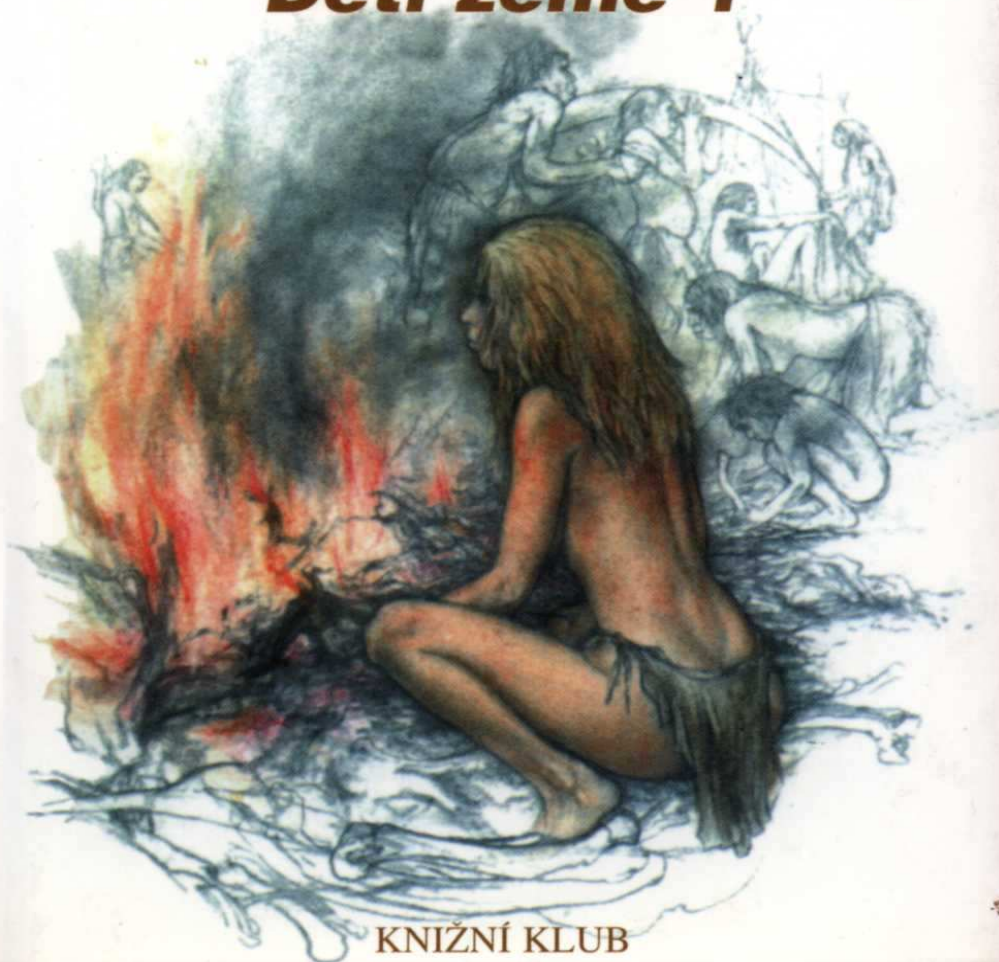


Jean M. Auelová

**KLAN
VELKÉHO
MEDVĚDA 2**

Děti země 1



KNIŽNÍ KLUB

Jean M. Auelová

**KLAN
VELKÉHO
MEDVĚDA 2**

Děti země 1

KNIŽNÍ KLUB

Přeložila Klára Vávrová

The Clan of the Cave Bear
Copyright © 1980 by Jean M. Auel
Translation © Klára Vávrová, 1993
Copyright of the Czech édition © Euromedia Group k. s., 2001

ISBN 80-242-0502-5 (soubor)
ISBN 80-242-0513-0 (2. díl)
ISBN 80-242-0503-3 (1.díl)



„Ajla? Je to skutečně Ajla, Krebe? Není to její duch?“ ukazovala Iza, když mog-ur přiváděl k ohništi zachumelenou postavu.

Kreb se tomu sám bál uvěřit. Měl strach, že se Ajla rozplyne jako přelud. „Je to Ajla,“ ukazoval. „Čas vypršel. Zvítězila nad zlými duchy. Vrátila se zpátky k nám.“

„Ajlo!“ Iza k ní běžela s otevřenou náručí a bouřlivě ji k sobě přitiskla. V tom objetí byla všechna její láska, která neznala hranic. Objala ji zasněženou, jak byla, ale nebyl to jenom sníh, co ji zmáčelo. Ajla plakala radostí.

Uba ji tahala za kožešinu, aby se k ní taky dostala. „Ajlo! Uba věděla, že Ajla není mrtvá!“ řekla s přesvědčením, že měla po celou dobu pravdu.

Ajla ji objala tak pevně, že Uba vykvikla a chtěla se jí vymanit, aby se mohla nadechnout.

„Jsi mokrá!“ ukazovala, sotva se jí podařilo uvolnit paži.

„Ajlo, hned ze sebe všechno sundej, jsi celá promáčená!“ řekla Iza a hledala něco suchého, co by si mohla Ajla vzít na sebe. Byl to její způsob jak skrýt cit a taky musela mít něco na práci, aby nebylo znát, jak je dojatá. „Mohla bys nastydnout.“ Dívala se na Ajlu a usmívala se, ale hned se zase obrátila k ohni, aby ho rozdmýchala a připravila něco k jídlu.

„Máš pravdu, mami. Asi nastydnu,“ ukazovala Ajla a sundala kapuci a svrchní kožešinu. Sedla si a začala zápolit s mokřými a zmrzlými šňůrami na obutí.

„Mám hlad. Je tu něco k jídlu? Nejedly jsem celý den,“ řekla, když na sebe oblékla Izinu kožešinu. Byla jí příliš krátká, ale byla alespoň suchá. „Přišla bych dřív, ale dostala jsem se do sněhové laviny. Bylo štěstí, že mě to pod sněhem nepohřbilo. Trvalo mi dlouho, než jsem se vyhrabala nahoru. Naštěstí jsem nebyla hluboko.“

Izin údiv trval jenom okamžik. I kdyby Ajla řekla, že prošla ohněm, aby se sem dostala, Iza by jí to věřila. Její návrat byl natolik nepochopitelný, že ji už nic dalšího nemohlo víc udivit. Co už znamenala taková sněhová lavina? Iza se natáhla po Ajlině kožešině, aby ji dala sušit. Najednou stáhla ruku a zírala podezíravě na neznámou kožešinu.

„Odkud jsi vzala tuhle kožešinu, Ajlo?“ zeptala se.

„Sama jsem ji vydělala.“

„Je to... je ze světa, kde žijeme?“ zeptala se Iza opatrně.

Ajla se jenom usmívala. „Jistě, je odtud, kde žijeme. Zapomněla jsi? Já přece umím lovit.“

„Tak to raději neříkej, Ajlo!“ ukazovala jí Iza ustrašeně. Obrátila se zády k ostatním členům tlupy, protože věděla, že se na ně dívají. Ukazovala jí podezíravě: „Doufám, že tu nemáš s sebou prak?“

„Ne, nechala jsem ho tam. Ale to na věci nic nemění. Všichni to stejně vědí, Izo. Musela jsem si přece nějak opatřit, co jsem potřebovala, když Kreb všechno spálil. Jinak jsem to udělat nemohla, musela jsem lovit. Kožešiny nerostou na stromě.“

Kreb se na ně díval beze slova. Pořád ještě nemohl uvěřit, že je Ajla skutečně zpátky. Slyšel vyprávět o lidech odsouzených na smrt, kteří se vrátili, když jejich kletba vypršela, ale nevěřil tomu. Cítil, že se Ajla změnila. Měla víc sebevědomí a dospěla. Není se taky čemu divit po tom všem, co zažila. Ví, že jsem spálil všechny její věci. Je toho víc, na co se ještě pamatuje? O čem asi přemýšlí? A jak to vypadá ve světě duchů?

„Duchové!“ Najednou si vzpomněl. Kosti jsou stále ještě ve vedlejší jeskyňce, kletba nadále trvá. Musí jít a zlomit ji.

Hned se zvedl, aby to napravil. Bylo třeba rozbít obrazec kostí.

Když tam dorazil a zvedl louč, údivem zalapal po dechu. Medvědí lebka se posunula jinam, takže dlouhá kost už netrčela z její očníce. Kletba se zrušila sama.

V jeskyňce bylo dost malých hlodavců. Přitahovalo je tam teplo a skladované potraviny. Některý z nich zřejmě narazil do lebky nebo na ni vyskočil a převrátil ji.

Kreb cítil mrazení v zádech. Než uložil kosti zpátky na hromadu vzadu v jeskyni, učinil ochranné znamení. Když vyšel, stál tam Brun a čekal na něho.

„Brune,“ ukazoval mog–ur, když ho spatřil. „Nemůžu tomu skoro uvěřit. Ty víš, že jsem tu nebyl od té doby, kdy jsem vykonal kletbu. Ani nikdo jiný tu nebyl. Teprve teď jsem sem zašel, abych kletbu zrušil, ale ona už byla zrušená.“

Ve tváři náčelníka se zračil údiv. „Jak myslíš, že k tomu došlo? Jak se to mohlo stát?“

„To musel udělat její totem. Čas vypršel. Možná totem zlomil kletbu, aby se mohla vrátit,“ odpověděl mág.

„Máš jistě pravdu.“ Náčelník začal něco ukazovat, ale pak se zarazil.

„Chtěl jsi mi něco říct, Brune?“

„Chci s tebou mluvit o samotě.“ Znovu váhal. „Promiň, že jsem byl nezdvořilý. Díval jsem se k tvému ohništi. Bylo to překvapení, že se Ajla vrátila.“

Všichni v jeskyni porušili zvyk nehledět do soukromí jiného ohniště. Nedokázali tomu odolat. Ještě nikdy neviděli někoho, kdo by se vrátil ze světa mrtvých.

„To je za těchto okolností pochopitelné. Nemusíš se mi omlouvat,“ odpověděl mog–ur a chystal se zpátky ke svému ohništi.

„To není to, o čem jsem s tebou chtěl mluvit,“ řekl Brun a natáhl ruku, aby starého mága zastavil. „Chtěl jsem se tě zeptat, jak to bude s obřadem.“

Mog–ur čekal a Brun hledal slova. „Myslím teď, když se Ajla vrátila.“

„Žádný obřad není zapotřebí. Nebezpečí pominulo. Zlí duchové zmizeli. Nepotřebujeme žádnou zvláštní ochranu.“

„Já nemyslím takový obřad.“

„Co tedy myslíš?“

Brun znovu váhal, ale pak začal z jiného konce. „Viděl jsem, že mluvila s tebou a s Izou. Vidiš na ní nějaký rozdíl, mog–ure?“

„Jaký rozdíl máš na mysli?“ ukazoval mog–ur obezřele. Nebyl si jistý, k čemu Brun směřuje.

„Ona má silný totem. Drug vždycky říkal, že přináší štěstí. Věř, že její totem přináší štěstí celé tlupě. Má možná pravdu.“

Nevrátila by se, kdyby neměla štěstí a tak silnou ochranu. Myslím, že ona to teď ví. To je to, co myslím, že se změnilo.“

„Ano, všiml jsem si na ní něčeho nového, co to naznačuje. Ale pořád ještě nechápu, co to má co dělat s obřadem.“

„Pamatuješ si, jak jsme se radili po lovu na mamuta?“

„Myslíš, když jsi ji vyslýchal?“

„Ne. Podruhé, když tam nebyla. Myslel jsem na to od té doby, co zmizela. Nevěřil jsem, že by mohla přežít kletbu a vrátit se k živým. Ale teď je tady. To znamená, že její strážný duch je velice silný. Ještě silnější, než jsme si mysleli. Od toho dne, kdy umřela, mě trápila otázka, co bychom měli udělat, kdyby se vrátila.“

Kreb se díval nechápavě na svého bratra.

„Co bychom měli udělat? Není ničeho zapotřebí. Zlí duchové jsou pryč, Brune. Vrátila se, ale nezměnila se. Není někým jiným, je stejná, jaká byla. Je to jenom dívka. Nic se nezměnilo.“

„Ale kdybych chtěl já něco změnit? Je pro to nějaký obřad?“

Mog–ur byl ohromený. „Proč obřad? Nepotřebuješ obřad na to, abys změnil své jednání k ní. O jaké změně to mluvíš? Nemůžu navrhnout vhodný obřad, když nevím, čemu má sloužit.“

„Její totem je taky totem našeho klanu, je to tak? Neměli bychom se snažit, aby všichni strážní duchové byli šťastni? Já chci, abys vykonal obřad, mog–ure, ale musíš mi říct, jestli takový obřad znáš.“

„Brune, já skutečně nechápu, kam míříš.“

Brun rozhodil ruce a vzdal se pokusu domluvit se. Zatímco byla Ajla mrtvá, měl čas uvažovat o všech nových myšlenkách, s kterými tehdy přišli ostatní muži tlupy. Ale matoucí názor, ke kterému dospěl, ho zneklidňoval.

„Sám to nechápu, mog–ure. Jak bych ti to tedy mohl vysvětlit? Kdo by čekal, že se vůbec vrátí? Já nerozumím duchům a nerozuměl jsem jim nikdy. Nevím, co si přejí. Proto tady máme tebe. Ale ty nejsi zrovna velká pomoc! Všechno je tak divné. Musím to znovu promyslet.“

Brun se prudce otočil a odešel od velmi zmateného mog–ura. Hned se však vrátil.

„Hekni Ajle, že se s ní chci setkat,“ ukázal a šel pak ke svému ohništi.

Kreb potřásl hlavou a šel rovněž ke svému ohništi. „Brun se chce s tebou setkat, Ajlo,“ sdělil jí náčelníkovo přání.

„Říkal, že ji chce vidět teď hned?“ zeptala se Iza, která právě postavila před Ajlu další jídlo. „Snad nebude vadit, když se nejdřív nají?“

„Mám dost, mami. Nedostanu do sebe už ani sousto. Jdu k Brunovi.“

Ajla šla k vedlejšímu ohništi a posadila se se skloněnou hlavou před náčelníkem. Měl na nohou stejnou kožešinu, odřenou na stejných místech. Naposledy, když viděla tyto nohy, byla bez sebe strachy. Teď už se vůbec nebála. Samotnou ji to udivovalo, ale nebála se Bruna ani trochu. Vážila si ho, ale nebála se ho. Čekala. Nakonec ucítila poklepání na rameno a vzhlédla.

„Vidím, že ses vrátila, Ajlo,“ začal rozpačitě. Nevěděl, co by měl říct.

„Ano, Brune.“

„Jsem překvapený, že tě vidím. Nečekal jsem to.“

„Ani já jsem nevěřila, že se vrátím.“

Brun byl zmatený. Chtěl s ní mluvit, ale vlastně ani přesně nevěděl o čem. Ani nevěděl, jak by měl tohle slyšení, ke kterému ji sám vyzval, ukončit.

Ajla chvíli čekala a pak učinila znamení, že by chtěla něco říct.

„Smíš mluvit.“

Váhala a hledala správný výraz pro to, co chtěla přednést.

„Jsem ráda, že jsem zpátky, Brune. Mnohokrát jsem se bála, a mnohokrát jsem si byla jistá, že se nevrátím.“

Brun souhlasně zabručel. O tom nepochybuju, pomyslel si.

„Byly to těžké dny, ale můj totem mě ochránil. Nejdřív jsem musela vykonat spoustu práce, a tak jsem neměla vůbec čas o tom přemýšlet. Ale pak jsem byla zavřená a neměla jsem nic jiného na práci.“

Nic na práci? Zavřená? Jak to vlastně vypadá ve světě duchů? Brun se už málem zeptal, ale pak si to rozmyslel. Vlastně to nechtěl vědět.

„Myslím, že se mi otevřely oči a začala jsem mnohé chápat, když jsem tam tak seděla a tolik přemýšlela.“

Ajla zmlkla a hledala vhodný výraz. Chtěla vyjádřit cit, který ji naplňoval a který byl něco jako vděčnost. Nebyla to ale vděčnost toho druhu, jak ji lidé klanu obvykle pociťovali. Ne vděčnost, která zavazuje, nebo vděčnost, která obvykle poutá ženu k muži. Chtěla mu dát vědět, že ho pochopila, a poděkovat mu, že jí tehdy dal naději, ale nevěděla, jak by to měla vyjádřit.

„Brune. Já... já ti děkuju, jako jsi poděkoval ty mně. Řekl jsi mi to. Řekl jsi mi, že jsi mi vděčný, že jsem zachránila Brakovi život. Já ti teď děkuju za sebe.“

Brun se zaklonil a díval se na dívku. Dlouhé tělo, plochá tvář a modré oči. To poslední, co by od ní čekal, byla vděčnost. Uvalil na ni kletbu. Ale za to přece neděkovala, řekla, že mu děkuje za svůj život. Pochopila, že pro ni udělal, co bylo v jeho moci? Že neměl jinou volbu? Že jí dal jedinou naději, kterou jí mohl dát? Chápala takhle neobvyklá dívka víc než jeho lovci a dokonce víc než mog-ur? Ano, pomyslel si, ona to chápe. Na okamžik pocítil něco, co nikdy dřív k žádné ženě nepocítil. V té chvíli si přál, aby byla mužem. Ted' už nemusel dál přemýšlet, o co chce mog-ura požádat. Ted' už to věděl.

„Nevím, co mají v úmyslu, a myslím, že to ani lovci nevědí,“ řekla Ebra. „Všechno, co vím, je to, že jsem nikdy neviděla Bruna tak neklidného.“

Ženy seděly v hloučku a připravovaly jídlo pro slavnost. Neznamenaly důvod oslavy – Brun jim jenom dal příkaz, aby připravily na večer slavnostní jídlo – a teď zahrnovaly Ebru a Izu otázkami a pokoušely se vypátrat důvod oslavy.

„Mog–ur strávil celý den a polovinu noci s duchy. Musí jít o nějaký obřad. Po celou dobu, co byla Ajla pryč, se k vedlejší jeskyni ani nepřiblížil. A teď je tam pořád,“ řekla Iza. „Když přijde, je tak roztržitý, že zapomíná na jídlo.“

„Ale jestli chystají obřad, tak proč Brun už polovinu dne vyklízí místo vzadu v jeskyni?“ ukazovala Ebra. „Když jsem se mu nabídl, že to za něho udělám, tak mě zahnal. Mají přece své místo pro obřady, Proč má náčelník pracovat jako žena a uklízet vzadu v jeskyni?“

„Co jiného by to mohlo být?“ ptala se Iza. „Kdykoliv se podívám, vidím mog–ura a Bruna s hlavami u sebe. Když se objevím, přestanou mluvit a dívají se provinile. Co ti dva spolu pečou? A proč máme mít dnes večer oslavu? Mog–ur se celou dobu zdržuje tam vzadu. Občas zajde vedle do své posvátné jeskyně, ale za chvíli zase vyjde. Vypadá to, jako by něco nosil, ale tam vzadu v jeskyni je taková tma, že jsem neviděla, co to je.“

A Ajla? Ta byla prostě šťastná, že má kolem sebe lidi. Ještě ani po pěti dnech nemohla uvěřit, že je zpátky a že sedí společně se ženami a vaří s nimi jídlo, jako by nikdy nebyla pryč. Ale přece jenom nebylo všechno jako dřív. Ženy byly trochu opatrnější a byly zaražené. Ajla byla přece mrtvá a její návrat do života byl pro ně zázrakem. Nevěděly, jak by se k ní měly chovat, když byla ve světě duchů a vrátila se. Ajla tím nijak netrpěla. Byla především šťastná, že je zase doma. Právě pozorovala Braka, jak se batolí k matce, aby ho nakojila.

„Jak se mu hojí ruka, Ogo?“ zeptala se mladé matky, která seděla po jejím boku.

„Podívej se sama.“ Oga mu sundala obvaz a ukázala Ajle chlapečovo rameno a paži. „Iza sundala březovou kůru den předtím, než ses vrátila. Paže se dobře zahojila. Je jenom trochu hubenější než druhá, ale Iza říká, že brzy bude stejná, když ji zase začne používat.“

„Jizvy jsou ještě pořád rudé, ale časem vyblednou,“ řekla Ajla. Dítě na ni zíralo velkýma očima. „Jsi silný, Braku?“ Když maličký přikývl, vyzvala ho: „Ukaž, jak jsi silný. Dokážeš mi stáhnout dolů ruku?“

Chlapeček se natáhl zdravou rukou po její paži, ale Ajla ho hned opravila. „Ne, ne, touhle rukou. Tou druhou.“ Přiměřeně mu odporovala, aby cítila, kolik síly má v paži, ale pak mu dovolila, aby ji přemohl.

„Jsi silný chlapec, Braku. Jednoho dne budeš odvážným lovcem přesně jako Broud,“ řekla a podívala se na Ogu. Pak rozpráhla náruč, aby vyzkoušela, jestli k ní maličký přijde. Brak se nejdřív dal na útěk k matce, ale pak si to rozmyslel, pozorně se na Ajlu zadíval, přilezl k ní a nechal se zvednout. Ajla ho vyhodila vysoko do vzduchu a pak ho objala. „Brak je teď velký chlapec. Jak je těžký a silný.“

Brak si chvílku nechal líbit její laskání, ale když viděl, že u ní nedostane nic k jídlu, vrátil se k matce. Našel si její prs, horlivě začal sát a přitom velkýma očima sledoval Ajlu.

„Můžeš být šťastná, Ogo. Je to báječný chlapec,“ obrátila se Ajla na mladou matku a ukázala na Braku.

„Nebyla bych tak šťastná, kdyby nebylo tebe, Ajlo.“ Oga první zlomila tabu a začala mluvit o tom, čemu se všechny ženy za každou cenu vyhýbaly. „Nikdy jsem ti nemohla říct, jak jsem ti vděčná. Nejdřív jsem měla strach o něho a nevěděla jsem, co bych měla říct. Nevypadalo taky, že bys měla chuť o tom mluvit. Pak jsi byla pryč. Já pořád nevím, co mám říct. Nečekala jsem, že tě ještě někdy uvidím. Byla to chyba, že jsi vzala do ruky zbraň, a já nechápu, proč jsi začala lovit, ale jsem ráda, že jsi to udělala. Ani nedokážu říct, jak jsem ráda. Bylo to tak strašné, když jsi... když jsi musela odtud pryč. Teď jsem moc ráda, že ses k nám vrátila.“

„To jsem já taky,“ řekla Ebra. Ostatní ženy souhlasně přikyvovaly.

Ajly se zmocnilo dojetí, když ji tak bezděčně přijaly mezi sebe, a přemáhala slzy. Měla strach, že by to ženám mohlo být nepříjemné, kdyby viděly v jejích očích vodu.

„Já jsem tak šťastná, že jsem zase zpátky,“ ukázala a pak už se neovládla. Iza věděla, že se jí to stává, když něco silně cítí, a že to neznamená, že je nemocná. Ženy si taky přivykly na ten podivný úkaz a tušily, co její slzy znamenají. Soucitně přikyvovaly.

„Jaké to bylo, Ajlo?“ zeptala se Oga.

Ajla chvíli uvažovala. „Osamělé,“ odpověděla. „Hrozně osamělé. Všechny jsem vás tolik postrádala.“ V očích žen byl soucit a smutek a Ajla si myslela, že musí říct něco, aby zlepšila náladu. „Postrádala jsem dokonce Brouda,“ dodala.

„Tak to jsi musela být opravdu sama,“ odfrkla si Aga. Pak se omluvně podívala na Ogu.

„Já vím, že umí být obtížný,“ přiznala Oga spěšnými gesty. „Ale Broud je můj muž a ke mně není zlý.“

„Nemusíš ho omlouvat, Ogo,“ řekla Ajla mírně. „Všichni vědí, že tě má Broud rád. Můžeš být hrdá, že jsi jeho žena. Jednoho dne bude náčelníkem a je to odvážný lovec. On byl první, kdo zaútočil na mamuta. Není to tvoje chyba, že mě nemá rád. Je to taky moje chyba. Nechovala jsem se k němu vždycky tak, jak bych měla. Ani nevím, jak to všechno začalo a jak to skončí, ale ty si s tím nedělej starost.“

„On měl vždycky prudkou povahu,“ řekla Ebra, „není jako Brun. Věděla jsem, že má mog-ur pravdu, když řekl, že Broudův totem je srstnatý nosorožec. Myslím, že jsi mu nějak přece jenom pomohla vyhnat prudkost z hlavy, Ajlo. To z něho udělá lepšího náčelníka.“

„To nevím,“ řekla Ajla. „Kdybych tu nebyla, tak by tak často neztrácel rozvahu. Myslím, že v něm probouzím jenom to nejhorší.“

Následovalo napjaté mlčení. Ženy nikdy tak otevřeně nemluvily o nedostacích mužů, ale rozhovor vyčistil vzduch. Iza rozumně rozhodla, že je na čase změnit téma rozhovoru.

„Ví někdo, kde jsou hlízy jamu?“ ukazovala.

„Myslím, že ležely tam, co Brun uklízel,“ odpověděla Ebra. „Tak to je možná nenajdeme dřív než v létě.“

Broud viděl, že Ajla sedí a hovoří s ostatními ženami, a se zachmuřeným čelem sledoval, jak bere Braka do náruče. To v něm

vyvolalo vzpomínku, že to byla ona, kdo Brakoví zachránil život. Byla ale i svědkem jeho největšího pokoření. Broud byl překvapen stejně jako ostatní, že se vrátila ze světa duchů. První den se na ni díval s údivem a trochu s obavami. Ale změnu, kterou si Kreb vysvětloval jako větší zralost a v níž Brun viděl důkaz, že Ajla uvěřila ve své štěstí, si vysvětlil Broud jen jako větší drzost.

Při svých dlouhých osamělých dnech Ajla nejen získala jistotu, že dokáže přežít, ale naučila se s nadhledem přijímat nepříjemnosti života. Po křestu ohněm, po boji o život nahoře v horách, ji nemohlo nic tak bezvýznamného jako napomenutí vyvést z klidu, obzvlášť napomenutí toho druhu, jakého se jí dostávalo tak často, že ztratilo svou působivost.

Ajla skutečně postrádala Brouda. Ve své naprosté osamělosti by dala přednost dokonce jeho tyranizování před stísnující samotou. A první dny po návratu vychutnávala jeho pozornost, i když ji nedával najevo nijak vlídně.

Třetí den už bylo všechno zase při starém. Ale přece jenom v tom byl jistý rozdíl. Ajla se nemusela přemáhat, aby se sklonila a podřídila se jeho vůli. V jejím chování se neobjevil ani náznak opovržení, byl to jen naprostý nezájem. Broud ji už nemohl vyvést z klidu. Mohl ji bít a týrat, mohl běsnit, jak chtěl, ale na ni to neúčinkovalo. I když okamžitě vykonala, cokoliv po ní požadoval, dělala to tak, jako by byl pro ni vzduch. Ať běsnil sebevíc, pro ni to nebylo víc než mravenčí štípnutí. Ano, vlastně ještě méně, protože štípnutí mravence svědilo.

Byl to ovšem nejhorší možný způsob, jak se mohla chovat, protože právě tohle Broud nejhůř snášel. Broud vyžadoval pozornost, potřeboval ji k životu. Nikdo mu nemohl ublížit víc, než když ho přehlížel. Byl přesvědčený, že její lhostejnost pochází z doby, kdy se stala svědkem, jak byl pokořujícím způsobem pokárán, a že už k němu nechová patřičnou úctu. Měl zčásti pravdu. Věděla, kde jsou hranice jeho moci nad ní, znala jeho vnitřní sílu, ale to nestačilo, aby si získal její úctu. Nezajímala se o to, co dělá, ale co bylo horší, přitahovala k sobě pozornost, kterou chtěl mít on.

Ajla upoutávala už pouhým svým zevnějškem a všechno, co s ní souviselo, bylo zvláštní. Měla svůj mocný totem a bydlela u ohniště mocného mog-ura, on ji miloval a staral se o ni. Učila se léčit a zachránila život Oně. Naučila se naprosto sama zručně používat prak, s nímž zachránila život Brakovi. Ted' se jí podařilo vrátit se ze světa duchů. Kdykoliv Broud projevil velkou odvahu a vlastně by si zasloužil obdiv a úctu všech ostatních, byla tu ona, aby ho zastínila.

Broud na ni ze svého místa zle zíral. Proč jen se musela vrátit? Všichni o ní mluví. Vždycky jen o ní. Když zabil bizona a stal se mužem, všichni mluvili jen o jejím silném totemu. Bojoval snad s vymyšleným mamutem, když mu přetínal šlachy? Byla to snad ona, koho při tom mohl mamut rozdupat? Ne. Všechno, co ona dokázala, bylo vystřelit pár kamenů z praku, ale to stačilo na to, aby všichni viděli jen ji. Brun a ta jeho shromáždění, kde všichni mluvili jenom o ní. A pak ani nedokázal pořádně zařídit, aby od ní byl pokoj, nakonec se mohla vrátit. Ted' je tady a všechno se zase točí jenom kolem ní. Proč musí vždycky všechno zničit?

„Krebe, kde jsi pořád? Nevzpomínám si, že bych tě viděla kdy tak neklidného. Chováš se jako mladík, když si má vzít svou první ženu. Nechceš, abych ti uvařila čaj na uklidnění?“ zeptala se Iza, když Kreb třikrát za sebou vstal, poodešel od ohniště, pak si to zase rozmyslel a sedl si.

„Proč si myslíš, že bych byl neklidný? Snažím si jenom na všechno vzpomenout a trochu meditovat,“ odpověděl odmítavými gesty.

„A na co si musíš vzpomínat? Byl jsi mog-urem tolik let, Krebe. Není určitě žádný obřad, který bys nedokázal vykonat i ve spánku. A nikdy jsem tě neviděla meditovat tak, abys přitom pořád vyskakoval. Nemám ti přece jenom uvařit trochu čaje?“

„Ne, ne, nepotřebuju čaj. Kde je Ajla?“

„Je vzadu za posledním ohništěm a hledá hlízy jamu. Pročpak?“

„Jenom tak, chtěl jsem to vědět,“ odpověděl Kreb a zase se posadil. Po chvíli přišel Brun a dal Krebovi znamení. Mog–ur se hned zvedl a oba společně odešli dozadu do jeskyně.

„Co to s nimi jenom je?“ divila se Iza a potřásala hlavou.

„Nebude už brzy na čase?“ zeptal se náčelník, když přišli na místo, které vyklidil. „Je všechno jasné?“

„Všechno je připraveno, ale myslím, že by slunce mělo stát níž.“

„Myslíš? Ty to nevíš? Říkal jsi přece, že víš, co je třeba udělat. Myslel jsem, že jsi říkal, že ses ponořil do dávných časů a našel vhodný obřad. Všechno musí být naprosto správné. Tak proč říkáš, že myslíš?“ vyjel na něho Brun podrážděně.

„Meditoval jsem,“ odpověděl mog–ur. „A byl jsem v dávných, pradávných časech, na cizím místě. Nebylo tam tolik sněhu jako teď. Myslím, že tam nebyl ani v zimě sníh. Nebylo snadné určit čas. Pamatuju si jenom, že slunce bylo níž.“

„To jsi mi neřekl! Jak si můžeme být jisti, že všechno bude, jak má být? Možná jsme se do toho neměli pouštět. Celý nápad je nějak divný.“

„Už jsem mluvil s duchy. Kameny leží na správném místě. Duchové nás očekávají.“

„Nějak se mi to nezamlouvá, že jsme vynesli kameny. Možná bychom měli konat obřad v malé jeskyni. Jsi si jistý, že duchy nerozladí to, že jsme je přestěhovali sem, mog–ure?“

„Už jsme se o tom radili, Brune. Rozhodli jsme, že bude lepší přestěhovat kameny, než vodit duchy předků na místo našich totemových duchů. Třeba by duchové předků nechtěli odejít, kdyby viděli místo našich duchů.“

„Jak můžeš vědět, že zase odejdou, když je znovu probudíme k životu? Je to příliš nebezpečné, mog–ure. Neměli jsme se do toho pouštět.“

„Můžou nějakou dobu zůstat. Ale až bude všechno na svém místě a oni uvidí, že tu pro ně není místo, tak zase odejdou,“ uklidňoval náčelníka mog–ur. „Totemy jim přikážou, aby odešli. Ale jsi to ty, kdo o tom rozhoduje. Pokud sis to rozmyslel, můžu se

pokusit uklidnit duchy. Jenom proto, že už očekávají, že budeme mít slavnost, neznamená, že ji musíme mít.“

„Ne. Máš pravdu. Bude nejlepší, když vykonáme obřad teď. Už na to čekají. Ale není jisté, že z toho budou mít muži radost.“

„Kdo je náčelníkem, Brune? Zvyknou si na to, jakmile pochopí, že je to v pořádku.“

„Ale je to opravdu správné, mog-ure? Je to tak dávno. Teď nemyslím na muže. Přijmou to naše totemy? Měli jsme takové štěstí. Měli jsme se téměř až příliš dobře. Nemůžu se zbavit představy, že by se mohlo přihodit něco strašného. Nechci dráždit totemové duchy. Chci, aby dostali všechno, co budou chtít. Chci, aby byli šťastní.“

„O to se přece snažíme, Brune,“ ukázal mog-ur mírně. „Snažíme se jim vyhovět. Vyhovět jim všem.“

„Ale víš určitě, že ti druzí to pochopí? Když se budeme chtít zalíbit jenom jednomu z nich, nebude se jim proto zdát, že s nimi nejednáme dobře a s patřičnou pozorností?“

„Ne, Brune. Víم určitě, že se nebudou cítit zanedbaní.“ Kreb cítil Brunovy obavy a neklid. Věděl, jak je to pro něho těžké. „Nikdo nemůže být naprosto jistý. Jsme pouze lidé. Dokonce mog-ur je jenom člověk. Můžeme se o to jenom pokusit. Ale jak jsi sám řekl, tak jsme zatím měli štěstí a úspěch. To musí znamenat, že duchové všech totemů jsou šťastní a nám naklonění. Myslíš, že bychom měli tolik štěstí, kdyby mezi sebou bojovali? Jak často se stane, že lovci loví mamuta a nikdo není zraněn? Všechno mohlo dopadnout špatně. Taký se mohlo stát, že byste celou cestu urazili zbytečně a nenašli žádná zvířata a jenom zmeškali doma nejlepší období k lovu. Odvážil ses toho a měl jsi štěstí. Brak taky nadále žije, Brune.“

Náčelník pohlédl do vážné mog-urovy tváře. Všechny pochyby z jeho očí zmizely. Narovnal záda a učinil své konečně rozhodnutí.

„Jdu a přivedu muže,“ ukázal.

Ženy dostaly příkaz, aby nechodily do zadní části jeskyně a ani se nedívaly tím směrem. Iza si všimla, že Brun došel pro ostatní muže, ale tvářila se, že nic nevidí. Ať už chystali cokoli, byla to

jejich věc. Nevěděla, co ji přimělo, aby vzhledla, ale najednou viděla dva muže s červeně pomalovanými tvářemi, kteří přišli a postavili se před Ajlu. Celá se roztrásla. Co po ní chtějí?

Ajla si vůbec nevšimla, že se muži odebrali společně s Brunem dozadu do jeskyně. Prohlížela koše a nádoby a hledala hlízy jamu. Když spatřila náčelníkovu rudě pomalovanou tvář, zalapala po dechu.

„Nebraň se! Nevydávej žádný zvuk,“ ukazoval jí Brun.

Nebála se, dokud jí nezavázali oči. To zkameněla úlekem a Brun a Guv ji téměř museli zvednout ze země, když ji chtěli odvést s sebou.

Muži se udiveně dívali, když spatřili Bruna a Guva, jak k nim vlečou Ajlu. Ani oni neznali důvod obřadu, který připravovali mog–ur a Brun, na rozdíl od žen však jejich zvědavost měla být brzy ukojena. Mog–ur je pouze varoval, že nesmějí udělat jedno jediné znamení nebo vydat ze sebe nějaký zvuk, až si sednou do kruhu za kameny, které byly dřív v malé jeskyni. Varování vzali tím vážněji, když mog–ur každému muži rozdál po dvou dlouhých medvědích kostech. Přikázal jim posunkem, aby je zkřížili a drželi před sebou. Muselo se chystat něco skutečně nebezpečného, když byla nutná tak silná ochrana. Vytušili, jakého druhu je to nebezpečí, když spatřili Ajlu.

Brun přinutil dívku, aby se posadila uvnitř kruhu proti mogurovi, a posadil se za ní. Na mágovo znamení jí sundal pásku z očí. Ajla mžourala, aby se rozkoukala. Ve světle loučí uviděla mog–ura. Seděl za lebkou jeskynního medvěda a ostatní muži seděli v kruhu kolem ní se zkříženými kostmi v ruce. Trásla se strachy, vtáhla hlavu mezi ramena, skrčila se co nejvíc a nejraději by se propadla do země.

Co jsem provedla? Nedotkla jsem se praku od té doby, co jsem se vrátila, pomyslela si a pokoušela se rozpomenout, jestli spáchala nějaký zločin, který by vysvětlil, proč ji sem přivedli. Nepřišla na nic, co by udělala špatně, nebo co by naopak opomněla udělat.

„Nehýbej se. Nevydávej žádné zvuky,“ ukázal znovu mog–ur.

Nevěřila, že by ze sebe vypravila hlásku, i kdyby se o to pokusila. Seděla tiše a sledovala očima strachy rozšířenýma, jak se

mog–ur zvedá, odkládá svou hůl a posunky prosí Ursuse a totemové duchy, aby nad nimi všemi bděli. Mnohé z jeho znaků ještě nikdy neviděla, ale sledovala je s napjatou pozorností. Ani ne tak kvůli znakům, jako kvůli starému mágovi.

Ajla znala Kreba a znala ho dobře. Pro ni byl starým mužem, který se jen s obtížemi pohybuje. Viděla ho ale provádět krásné vláčné pohyby, když řídil obřady, přestože mohl používat jenom jednu paži. Ale pohyby, které teď prováděl za medvědí lebkou, jí odhalily jednu jeho stránku, kterou neznala.

Jako by zmizelo zmrzačení a veškerá tělesná tíže, jeho pohyby připomínaly snově lehký tanec. Však mog–ur nebyl tanečník, mog–ur byl řečník, který věděl, jak má upoutat své diváky. Nikdy nebyl silnější a přesvědčivější ve své schopnosti se vyjádřit, jako když promlouval s neviditelnými silami, které pro něho mnohdy byly skutečnější než lidé, kteří seděli kolem něho. A ještě výmluvnější byly jeho znaky, když se obracel k váženým a důstojným duchům, které zval na tuto slavnost, jakou v tlupě ještě nikdy neměli.

„Duchové předků, vy neviditelní a mocní, které jsme nevzývali od dob mlžných počátků našeho bytí, shlédněte na nás. Vyzýváme vás teď a ujistíme vás svou úctou. Prosíme taky o pomoc a vaši ochranu. Velcí duchové, jste tak staří, že vaše jména plynou časem jenom jako šepot paměti z pradávných časů, probudte se z hlubokého spánku, abychom vás mohli uctít. Máme pro vás obětní dar, abychom potěšili vaše stará srdce. Buďte mírní a milostiví a slyšte nás, když teď vyvoláme vaše jména.“

„Duchu větru, Uho!“

Ajla cítila zamrazení v zádech, když mog–ur vyslovil to jméno.

„Duchu deště, Síno! Duchu mlhy, Išo! Slyšte nás. Shlédněte s blahovůlí na nás. Jednu z vás máme mezi sebou, jednu, která odešla s vaším stínem a vrátila se, jak si to přál Velký jeskynní lev.“

Mog–ur mluví o mně, uvědomila si Ajla najednou. Tohle je obřad. Co mám já co dělat na obřadu? Co je to za duchy, které vyzývá? Nikdy dřív jsem o nich nic neslyšela. Jsou to ženská jména.

Myslela jsem, že všichni duchové mají jenom mužská jména. Ajla se strachy třásla, ale přesto byla zvědavá.

Muži, kteří seděli jako zkamenělí, rovněž neslyšeli tato prastará jména, dokud je mog–ur nevyslovil, ale přesto jim nebyla neznámá. Když je uslyšeli, pohnulo se něco v nejhlubší vrstvě jejich zděděné paměti.

„Mocní a vážení duchové z dávných dob, cesty duchů a jejich činy jsou nám skryté. Jsme pouze lidé. Nevíme, proč si toto ženské stvoření zvolil tak mocný duch. Nevíme, co nám ji přivedlo do cesty, ale nemůžeme popřít skutečnost, že byla vyvolena. Bojoval za ni v zemi stínů a zavedl ji zpátky k nám, aby nám vyjevil svůj úmysl a ozřejmil nám tak, že mu nemůžeme odporovat. Mocní duchové z dávných dob, vaše cesty už nejsou cestami klanu. Kdysi však jimi byly a my vás prosíme, aby se jimi zase staly kvůli této dívce, která sedí mezi námi. Duchové předků, prosíme vás, dovolte jí jít vašimi cestami. Přijměte ji. Ochraňujte ji a dejte svou ochranu celému klanu.“

Mog–ur se obrátil na Ajlu. „Přiveďte ji ke mně,“ přikázal.

Ajla cítila, jak ji Brunovy silné paže zvedají ze země a vedou dopředu před starého mága. Zalapala po dechu, když ji Brun vzal za vlasy a zvrátil hlavu dozadu. Koutkem očí zahlédla, jak mogur bere ostrý nůž a zvedá ho nad hlavu. Strnulá děsem viděla, jak se k ní blíží jeho tvář, a málem ztratila vědomí, když ho viděla, jak se rozpřahuje proti jejímu odhalenému krku.

Ucítila ostrou bolest, ale neodvažovala se křičet. Ale mog–ur jí udělal jenom malý zářez do jamky pod krkem směrem dolů, ne hluboký, ale tak, aby vytrysklo trochu krve. Rychle přiložil na ránu kousek měkké králičí kožešiny, vysušil ji a pak ji potřel pálivou masťou z misky, kterou mu podal Guv. Potom ukázal Brunovi, aby ji pustil.

Ajla zděšeně sledovala, jak mog–ur vkládá králičí kožešinu nasáklou její krví do malé kamenné misky, v níž byl olej. Vzal louč, kterou mu podal jeho učedník, zapálil olej v misce a sledoval, jak se kožešina škvaří, černá a scvrkává se. Kolem se šířil silný zápach. Když kůže dohořela, odhrnul mog–ur Ajlin oděv a odhalil jí levé stehno.

Ajla ho udiveně sledovala. Mog–ur ponořil prst do černé mazlavé hmoty, která zbyla na dně misky, a udělal čáru přes každou ze čtyř jizev, které jí zanechal jeskynní lev svými drápy. Vypadalo to jako totemové znamení, které se řeže do kůže a barví černě při obřadu, při kterém se z chlapce stává muž. Cítila, jak ji Brun vede zpátky a viděla mog–ura, jak se znovu obrací k duchům.

„Přijměte tuto krvavou oběť, mocní duchové dávných dob, a rozpomeňte se, že to byl její totem, duch jeskynního lva, který si ji vyvolil, aby putovala po vašich dávných cestách. Přinesli jsme oběť na vaši počest a uctili jsme vás. Prosíme, abyste ji přijali, byli milostiví a blahosklonní a vrátili se ke svému hlubokému odpočinku, když jste viděli, že vaše cesty nebyly zapomenuty.“

Už to skončilo, je to za mnou, pomyslela si Ajla a oddechla si, když se mog–ur posadil. Pořád ještě nevěděla, proč měla být na tomhle neobvyklém obřadu. Ale přece jen ještě všechno neskončilo.

Brun si stoupl před ni a ukázal jí, aby se zvedla. Rychle se postavila. Brun sáhl do záhybu svého přehození a vytáhl malý červeně zbarvený ovál, který byl vyřiznutý z klu mamuta. „Ajlo, pro tentokrát, kdy stojíš pod ochranou dávných duchů, jsi rovna mužům,“ ukazoval Brun.

Ajla si nebyla jistá, jestli mu dobře rozumí.

„Až opustíš toto místo, už se jim nikdy více nesmíš cítit rovna. Jsi ženské stvoření a budeš nadále ženou.“

Ajla přikývla na souhlas. Jistěže je žena, ale udivilo ji, že se na to poukazuje.

„Tento talisman je z klu mamuta, kterého jsme zabili. Byl to velmi úspěšný a šťastný lov. Nikdo nebyl zraněn a ulovili jsme velké zvíře. Tento talisman požehnal Ursus a mog–ur ho ponořil do posvátné červené barvy. Je to mocný talisman, který přináší lovcům štěstí a ochranu. Každý lovec v klanu musí takový mít mezi svými amulety.“

Brun se nehnutě díval na Ajlu, když jí to sděloval.

„Ajlo, žádný chlapec nedospěje, dokud neuloví svou první kořist, ale když to učiní, už nemůže být dítě. Před velmi dávnou dobou, kdy vládli duchové, kteří jsou teď mezi námi, ženy v klanu

lovily. My nevíme, proč tě tvůj totem zavedl na tuto dávnou stezku, ale nemůžeme vzdorovat duchovi jeskynního lva. Musíme se podřídit a vyslyšet jeho poselství. Ajlo, ty jsi ulovila svou první kořist a musíš teď nést odpovědnost dospělých. Ale jsi žena, a ne muž, a zůstaneš navždy ženou ve všem, až na jedno. Můžeš používat prak jako zbraň. Ajlo, od nynějška jsi žena v klanu, která loví.“

Ajla cítila, jak se jí krev hrne do tváře. Pochopila správně Brunova gesta? Mohla by to být pravda? Za to, že užívala prak, byla zapuzena a prokleta, a ani nevěřila, že to přežije. A teď smí lovit prakem. Naprosto otevřeně. Nedokázala tomu ani uvěřit.

„Tenhle talisman je pro tebe. Schovej si ho.“

Ajla sundala z krku váček s amulety a roztřesenýma rukama rozvazovala uzel. Pak přijala od Bruna červený ovál a dala ho k malému hrudce červeného okru a ke zkamenělé ulitě. Pak zase váček zavázala a pověsila si ho na krk.

„Nikomuto o tom neříkej, já to sám oznámím před večerní slavností. Koná se na tvou počest, Ajlo, na paměť tvého prvního úlovku,“ řekl Brun. S veselejší jiskrou v oku dodal: „Doufám, že příští kořist bude chutnější než ta hyena. Teď se obrať.“

Ajla učinila, co jí přikázal, a znovu cítila, jak jí zavazují oči. Dva muži ji zavedli zpátky a pak jí sundali pásku z očí. Viděla, jak se Brun a Guv vracejí zpátky ke kruhu mužů. Zdálo se jí to? říkala si udiveně.

Sáhla si na krk a rána jí zabořila, když se jí dotkla. Pak sáhla na váček s amulety a cítila, že teď v něm jsou tři předměty. Odhrnula kožešinu z lýtky a viděla černé čáry, které překrývaly její jizvy. Lovec! Já jsem lovec! Jeden z lovců klanu. Řekli, že to byl můj totem, kdo si to přál, a že mu to nemůžou odepřít. Sevřela amulet, zavřela oči a udělala děkovné znamení.

„Velký jeskynní lve, proč jsem kdy o tobě pochybovala? Smrtná kletba byla těžkou zkouškou, to bylo to nejhorší, co jsem až dosud zažila, ale musela být těžká, abych byla hodna tohoto daru.“

Jsem šťastná, že jsi mě toho uznal hodna. Vím, že měl Kreb pravdu – můj život s tebou jako s mým totemem nikdy nebude lehký, ale bude stát za to projít všemi těžkostmi.“

Obřad byl natolik působivý, že přesvědčil všechny muže o tom, že Ajla musí dostat svolení lovit. Všechny – až na Brouda. Ten zuřil. Kdyby se tak nebál mog-ura, byl by z obřadu odešel. Nechtěl být přítomen tomu, když tato žena dostávala obzvláštní práva. Zpod přivřených víček sledoval mog-ura, ale největší trpkost cítil k Brunovi a nedokázal spolknout svou zlobu.

To si vymyslel on, pomyslel si Broud. Vždycky ji chránil. Mně hrozil smrtelnou kletbou jenom proto, že jsem ji potrestal, když byla drzá. Potrestal syna své ženy, že ji zaslouženě ukáznil. Měl na ni uvalit kletbu pořádně a jednou provždy. A teď ji nechá lovit stejně jako muže. Jak jen to mohl udělat? Brun stárne. Nebude náčelníkem navždy. Jednoho dne to budu já, kdo povede tlupu, a pak se uvidí. To už nebude požívat jeho ochrany. A uvidíme, jaká práva pak bude mít. Uvidíme, jestli ujde trestu za své drzosti.



V zimě, která byla desátá v životě Ajly, se její tělo změnilo. Iza cítila radost a úlevu, když u ní zjistila první vnější známky proměny. Boky se jí rozšířily a narůstající prsa dala novou linii jejímu dětskému tělu. Teď Iza věděla, že její dcera není odsouzená k tomu, aby zůstala nadosmrti dítětem. Prsní bradavky jí naběhly a v podpaží a na ohanbí jí začalo růst ochlupení. Její totem taky poprvé bojoval s jiným duchem.

Ajla už pochopila, že je nepravděpodobné, že by mohla mít dítě. Její totem byl příliš silný. Přesto však dítě chtěla. Od doby, kdy se narodila Uba, chtěla mít vlastní dítě, které by mohla milovat a starat se o ně, ale přijala zkoušky a omezení, k nimž ji přinutil její mocný totem. Vždycky se ráda starala o děti, když jejich matky byly zaměstnané jinou prací, ale bylo jí líto, když pak od ní děti odcházely, aby je matky nakojily. Ale teď byla alespoň ženou, a ne dítětem, které bylo delší než všechny ženy.

Ajla soucítila s Ovrou, která už potratila několik dětí. Ztrácela je brzy a bez velkých bolestí. Zřejmě už dokonce její bobří totem byl moc silný. Zdálo se, že je odsouzena zůstat bezdětná. Od doby lovu na mamuta, a obzvláště poté, co se Ajla stala ženou, vyhledávaly obě ženy svou společnost. Ovra byla od přírody spíš mlčenlivá a byla přímým protikladem Iky, která byla otevřená a společenská. Ale Ajla a Ovra si rozuměly a spojovala je hluboká náklonnost, která zahrnovala i Guva. Všem bylo zřejmé, že

mladého mog-urova učedníka a jeho ženu váže silné pouto, a tím víc litovali Ovru. Věděli, jak touží po dítěti, aby se mohla zavděčit svému druhovi, který projevoval takové pochopení pro její neschopnost dát mu dítě.

Zato Oga k velké Broudově radosti opět čekala dítě. Otěhotněla znovu hned poté, co odstavila Braka, kterému teď byly tři roky. Vše nasvědčovalo tomu, že bude stejně plodná jako Aga a Ika. Drug si byl jistý, že dvouletý syn Agy bude jeho nástupcem, výrobcem nástrojů, tak jak si přál. Jednoho dne ho totiž přistihl, jak tluče kamenem o kámen. Našel mu tedy takové kladivo, které by dobře sedělo v jeho buclaté ruce, a nechával ho hrát si nablízku, když sám seděl a pracoval. Dvouletá dcera Iky Igra se projevovala stejně otevřeně jako její matka. Byla veselá a příjemná a všichni ji měli rádi. Brunova tlupa se rozrůstala.

Když roztál sníh a objevila se první zeleň, musela Ajla podle zvyku opustit na pár dnů tlupu. Tyto dny, kdy na ni byla uvalena ženská kletba, strávila nahoře ve své jeskyňce. Po smrtelném prokletí byl tenhle pobyt spíš jenom delší výlet. Využila tu dobu, aby se pocvičila ve střelbě z praku po dlouhé zimní nečinnosti. Celou dobu si musela připomínat, že už nedělá nic zakázaného. Nedělalo jí potíže opatřit si potravu, ale přesto se těšila na každodenní setkání s Izou na domluveném místě, nedaleko jeskyně tlupy. Iza jí přinášela víc jídla, než dokázala sníst, ale mnohem důležitější pro ni byla její společnost. Ajla nadále nerada trávila noci o samotě, ale vědomí toho, že jde jen o krátkou a omezenou dobu, jí to usnadňovalo.

Často s Izou seděly a mluvily spolu až do setmění a Ajla si pak musela zapálit pochodeň, když se vydala ke své jeskyňce u horské louky. Jako všechny ostatní dívky se teď i Ajla dozvěděla od své matky všechno, co má mladá žena vědět. Vysvětlila jí, jaký postoj má zaujmout, když se nějaký muž rozhodne společně s ní uspokojit svou potřebu, jaké má dělat pohyby a jak se má potom očistit. Ajla teď byla žena a mohla být zavolána, aby splnila všechna přání, jaká muži v tlupě mohli mít. Mluvily spolu o mnohých věcech, které Ajlu zajímaly. Část toho už znala z výuky, kterou jí Iza dávala dřív. Mluvily o rození dětí, kojení a lécích, které zmírňují křeče.

Iza jí rovněž vysvětlila, které postoje a pohyby považují muži za svůdné, a způsob, kterým by mohla žena probudit mužovu žádost. Řekla Ajle, co sama věděla a co jí řekla její matka, ale sama pochybovala, jestli její ošklivá dcera vůbec kdy takové znalosti bude potřebovat.

Jedné věci se Iza ostatně vůbec nedotkla. Většina dívek už měla zájem o určitého mladého muže v tlupě, když se staly ženami v plném smyslu. Jistěže neměly ani dívky, ani jejich matky co mluvit do takové věci, ale matka to mohla naznačit svému druhovi, pokud s ním dobře vycházela, aby věděl, o koho má dívka zájem. Pokud se to mužovi zdálo vhodné, mohl promluvit s náčelníkem, který pak o tom rozhodoval. Pokud náčelník nemusel brát ohled na nic jiného a obzvlášť když měl i mladý muž zájem právě o dotyčnou dívku, mohl náčelník nechat mladé, aby žili, s kým chtějí.

Ale nestalo se vždycky, že byly mladé dívky dány tomu, koho chtěly, právě v Izině případě tomu tak nebylo. Nikdy s Ajlou nemluvila o jejím případném druhovi. V tlupě nebyl žádný mladý muž bez družky, a pokud by se našel, asi by sotva chtěl právě Ajlu, stejně málo, jako by ji chtěl za druhou ženu. Ajla sama neměla o muže zájem. Ani na to nepomyslela, že by nějakého mohla mít, dokud o tom Iza nezačala mluvit a nepoučila ji o povinnostech a odpovědnosti žen, pokud bydlí společně s mužem. Ale myslela na to později.

Jednoho slunečného jarního rána, nedlouho poté, co se vrátila, šla Ajla pro vodu k malé nádrži nedaleko jeskyně. Venku ještě nebyl nikdo jiný. Klekla si, aby nabrala vodu do vaku, když se najednou zarazila, ranní slunce svítilo šikmo přes vodní hladinu. Ajla zírala na podivnou tvář, která na ni vzhlížela z vodní hladiny. Nikdy dřív se neviděla. Většina vody v okolí jeskyně byly tekoucí potoky nebo říčky a do nádržky neměla ve zvyku se dívat dřív, dokud neponořila vak a nerozhýbala hladinu.

Ajla si zděšeně prohlížela svou tvář.

Byla dost hranatá, s výrazně vyznačenými čelistmi. Tváře měla nadále dětsky kulaté a lícní kosti vysoké, krk dlouhý a hladký. Na

bradě měla náznak prohlubeniny a plné rty. Jasně šedomodré oči byly lemované silnými řasami, o trochu tmavšími než světlé vlasy, které jí spadaly v měkkých vlnách přes ramena a jiskřily v ranním slunci. Její obočí mělo stejně tmavý tón jako řasy a opisovalo krásné oblouky nad očima pod hladkým a vysokým čelem.

Ajla pozpátku ustupovala od vodní hladiny a pak vběhla do jeskyně.

„Co se děje, Ajlo?“ ukazovala Iza. Bylo zřejmé, že Ajlu něco rozrušilo.

„Izo! Právě jsem se viděla v nádrži. Není nic ošklivějšího. Izo, proč jen jsem tak ošklivá?“ ptala se prudce. Zabořila jí hlavu do klína a propukla v pláč. Pokud si pamatovala, neviděla jiné lidi než ty, kteří patřili k tlupě. Neměla nikoho jiného pro srovnání. Oni si na ni zvykli a ona zase o tom tolik nepřemýšlela, jak vypadá. Teď byla zděšená, když viděla, jak se od nich liší.

„Ajlo, moje milá Ajlo,“ těšila ji Iza a tiskla vzlykající dívku pevně k sobě.

„Nevěděla jsem, že jsem tak ošklivá, mami. Já to nevěděla. Mě nebude žádný muž chtít. Nikdy nebudu mít muže. A nikdy nebudu mít dítě. Nikdy nikoho nebudu mít. Proč musím být tak ošklivá?“

„Nemyslím, že bys byla ošklivá, Ajlo. Nejsi ošklivá, ty jsi jenom jiná.“

„Já jsem ošklivá! Jsem ošklivá!“ Ajla vrtěla hlavou a nedala se utěšit. „Podívej se na mě! Jsem tak velká, jsem větší než Broud a Guv. Jsem skoro tak velká jako Brun! A kromě toho ošklivá. Jsem velká a ošklivá a nikdy nebudu mít muže,“ ukazovala a znovu začala vzlykat.

„Ajlo! Tak už toho nech!“ přikázala jí Iza a zatřásla jí. „Za to nemůžeš, jak vypadáš. Nenarodila ses v klanu, Ajlo, ty ses narodila u Druhých lidí, a proto vypadáš tak, jak vypadáš. To nemůžeš změnit. Musíš to brát, jak to je. Je možné, že opravdu nikdy nebudeš mít muže. To se nedá nic dělat, ale i s tím se musíš smířit. Brzy budeš ranhojičkou, a to ranhojičkou z mého rodu. I když nebudeš mít muže, tak budeš mít vlastní postavení.“

Iza ji pevněji k sobě přitiskla.

„Příští léto bude setkání klanu. Sejde se tam mnoho ostatních tlup. Může se stát, že najdeš muže v jiné tlupě. Třeba ne mladého nebo někoho s vysokým postavením, ale rozhodně muže najdeš. Zoug má o tobě velmi vysoké mínění a to tě může těšit. Už předal Krebovi poselství, které má vzít s sebou na setkání klanu. Zoug má příbuzné v jiné tlupě. Požádal Kreba, aby jim sdělil, co si o tobě myslí. On si myslí, že budeš dobrou ženou, a chce, aby na tebe mysleli. Dokonce řekl, že by si tě sám vzal za ženu, kdyby byl mladší. Pamatuj, že tohle není jediná tlupa a že tihle muži nejsou jediní na světě.“

„To říkal Zoug? Přestože jsem tak ošklivá?“ ukazovala Ajla a v pohledu se jí objevil náznak naděje.

„Ano, to říkal. S jeho doporučením a s postavením, které budeš mít tím, že jsi z mého rodu, jistě dostaneš muže, i když jsi tak jiná, tím jsem si jistá.“

Ajlin nesmělý úsměv zmizel. „Ale to by přece znamenalo, že bych se musela odstěhovat odtud. Já nechci od tebe a od Kreba a od Uby.“

„Já jsem stará, Ajlo. Ani Kreb není mladý. Za několik let bude Uba ženou a dostane muže. Co si počneš potom?“ ukazovala Iza. „Jednoho dne se stane náčelníkem Broud. Myslím, že bys tu neměla zůstat, až bude náčelníkem on. Asi bude nejlíp, když se pak odstěhuješ. Setkání klanu může být pro tebe velkou příležitostí.“

„Myslím, že máš pravdu, mamí. Asi nebudu chtít zůstat tady, až se Broud stane náčelníkem, ale nelíbí se mi myšlenka, že bych měla opustit vás,“ řekla se zachmuřeným čelem. Po několika okamžicích se jí rozjasnila tvář. „Až do příštího léta, to je ještě celý rok. Nemusím si ještě hodně dlouho dělat starosti a můžu být veselá.“

Celý rok, pomyslela si Iza. Má milá Ajlo, holčičko moje. Možná bys musela být tak stará jako já, abys pochopila, jak rychle takový rok uběhne. Ty mě nechceš opustit? Ani netušíš, jak hrozně tě budu postrádat. Kdyby se jen našel muž v tlupě, který by si tě vzal za ženu. Kdyby to jenom nebyl Broud, kdo se má stát náčelníkem.

Ale Iza nesdělila Ajle své myšlenky.

Ajla si setřela slzy a znovu se rozeběhla s vakem pro vodu. Tentokrát se vyhnula pohledu na tichou jasnou hladinu.

Později toho odpoledne stála Ajla na kraji lesa a vykukovala z řídkého křoví k jeskyni. Stálo tam víc lidí, pracovali nebo spolu mluvili. Shodila z ramene oba králíky, podívala se na prak, který měla zastrčený za opaskem, a vytáhla ho tak, aby byl dobře viditelný. Podívala se opět k jeskyni, ale dál váhala a nejistě přešlapovala.

Brun řekl, že smím, pomyslela si pak. Dovolil mi to. Vykonal obřad, abych směla lovit. Já jsem lovec. Jsem teď žena, která loví. Ajla zvedla hrdě hlavu a vykročila z křoví.

Uběhla dlouhá chvíle od okamžiku, kdy se všichni před jeskyní zastavili a vzhledli k mladé ženě, která k nim přicházela s dvěma králíky přehozenými přes rameno. Jakmile se vzpamatovali z ohromení a uvědomili si, jak nevhodně se chovají, vrátili se každý ke svému zaměstnání.

Ajle hořely tváře, ale prošla odhodlaně kolem nich a přehlížela kradmé pohledy, kterými ji sledovali. Pocítila úlevu, když konečně přišla do jeskyně a zmizela ve tmě. Tady bylo snadnější přehlížet zvědavost druhých.

I Iza překvapeně zírala, když Ajla přišla ke Krebovu ohništi, ale rychle se vzpamatovala a dívala se jinam, a o obou králících se ani nezmínila. Taký nevěděla, co by na to měla říct. Kreb seděl na své medvědí kožešině s hlavou skloněnou a zdálo se, že medituje a Ajlu vůbec nevnímá. Ale všiml si jí dobře, když vešla dovnitř do jeskyně. Nikdo nic neřekl, když položila úlovek vedle ohniště. Hned nato přiběhla Uba. Ta necítila potřebu skrývat své překvapení.

„To jsi skutečně ulovila sama, Ajlo?“ zeptala se.

„Ano,“ přikývla Ajla.

„Jsou tlustí. Uděláš nám je, mami?“

„Ano, myslím, že ano,“ odpověděla Iza, která byla pořád ještě nejistá a v rozpacích.

„Já je stáhnou,“ řekla Ajla rychle a vytáhla nůž. Iza na ni chvíli hleděla a pak šla k ní a vzala jí nůž z ruky.

„Ne, Ajlo. Ty jsi je ulovila. Stáhnu je já.“ Ajla odstoupila a jen přihlížela, když Iza stahovala králíky, napíchla je na pruty a dala péct nad oheň.

„To byla dobrá večeře, Izo,“ řekl Kreb později, ale nadále se vyhýbal přímé zmínce o tom, že králíky ulovila Ajla. Uba v tom směru neměla žádné zábrany.

„Bylo to moc dobré, Ajlo, ale příště dones kury,“ řekla. Pro Ubu byl kur stejná pochoutka jako pro Kreba.

Když se příště vrátila Ajla domů do jeskyně s úlovkem, nevyvolalo to už takové ohromení a po nějaké době už to nikoho nepřekvapovalo. Když měl Kreb vlastního lovce u svého ohniště, nepotřeboval alespoň stejně velký podíl z kořisti ostatních lovců, pokud to nebyla velká zvířata, která ulovili bez Ajly.

Toho jara měla Ajla plné ruce práce. Musela se podílet na ženských pracích, přestože lovila, a pak tu byly ještě Iziny bylinky, které bylo třeba nasbírat. Ale Ajla neznala únavu a ráda pracovala za dva. Nikdy předtím nebyla tak šťastná a tak volná. Byla ráda, že už nemusí skrývat, že loví, a že se nemusí obávat trestu.

Ebra a Uka přijímaly Ajlu, jaká byla, i když obě tyto starší ženy nemohly zapomenout, že je jiná. Ika k ní byla vždycky vlídná a Aga a její matka se naprosto změnily od chvíle, kdy zachránila Onu před utonutím. Ova se jí stala blízkou přítelkyní a Oga k ní byla přívětivější, přestože se to Broudovi určitě nelíbilo. Dívčí zamilovanost, kterou cítila ke svému druhovi, časem ochladla a z jejich soužití se stal při Broudově nevypočitatelnosti lhotejný zvyk.

Broudova nenávisť a pomstychtivost, kterou cítil k Ajle, jenom vzrostla, když byla přijata mezi lovce. Vyhledával každou příležitost, kdy ji mohl trýznit a ponižovat, jen aby viděl, co to u ní vyvolá. Jeho zlomyslnost se už stala součástí jejího každodenního života. Bylo to něco, s čím se musela naučit žít. Netýkalo se jí to. Začínala věřit, že ji už nikdy doopravdy nedokáže vyvést z míry.

Pupeny na keřích a stromech byly již plně rozvité ten den, kdy se Ajla rozhodla ulovit kura, aby Kreb dostal svou oblíbenou lahůdku. Měla také v úmyslu podívat se, které rostliny by mohla

nasbírat pro Izu, když už stejně byla venku. Ráno strávila blízko jeskyně, ale pak sešla k velké louce nedaleko cesty směrem ke stepi. Ulovila brzy pár těžkopádných kurů. Prohledala pak ještě travu v okolí, jestli tam nenajde jejich hnízdo, protože Kreb jedl nejraději pečené kury plněné vejci. Nadšením vykřikla, když hnízdo našla. Opatrně vzala vejce z hnízda, zabalila je do mechu a zastrčila do záhybů zástěrky.

Byla sama se sebou spokojená. Z čiré radosti ze života přeběhla rychle louku a zastavila se udýchaná až na kopečku, porostlém novou zelenou trávou.

Vrhla se do trávy a vytáhla vejce, aby viděla, jestli zůstala celá.

Pak si vzala kus sušeného masa a zakousla se do něho. Zaslechla skřívánci klokot a rozhlížela se po obloze, dokud skřívánka neobjevila. Zahlédla taky vrabce, kteří horlivě štěbetali nablízku. Několik sýkorek poletovalo sem a tam v borovicích dole u potoka, který tekł na úpatí zeleného pahorku. Pár střízlíků se hašterilo s ostatními, když snášeli malé větvičky a mech ke svému hnízdu ve staré jabloni, která byla obsypaná růžovými květy.

Ajla milovala tyto chvíle, kdy mohla být sama v přírodě. S požitkem se natáhla v trávě ve slunci a cítila se spokojená a šťastná a nemyslela na nic zvláštního, snad jen na to, jaký je krásný den. Vůbec nevěděla, že už není sama, když na ni padl stín. Trhla sebou, když nad sebou uviděla Broudovu temnou tvář.

Toho dne se lovci nechystali vyrazit na lov a Broud se rozhodl vyjít si sám. Nebylo to proto, že by byl pilnější než ostatní, jeho lovecká výprava byla spíš záminkou pro to, aby si vyšel sám do teplého jarního dne. U jeho ohniště nebyl nedostatek jídla. Už z dálky viděl Ajlu ležící v trávě a nedokázal odolat pokušení ztrestat ji za její lenost. Vždyť ji přece přistihl, jak nic nedělá.

Ajla vyskočila, když ho uviděla, což ho ale ještě víc rozzlobilo, protože už byla vyšší než on a on nerad vzhlížel k nějaké ženě. Ukázal jí, aby si sedla, a chystal se dát jí pořádný výprask. Ale pohled jejích očí ho rozzuřil. Neobjevil v něm ani stopu strachu. Přál si, aby našel způsob, jak by z ní vytloukl nějakou odpověď. U jeskyně ji mohl alespoň pro něco poslat, aby ji viděl poslouchat a pospíchat.

Rozhlédl se kolem a obrátil se znovu k ženě, která mu seděla u nohou a čekala na svůj trest. Je ošklivější než kdy předtím, pomyslel si. Žena, která loví. Jak jen to mohl Brun udělat? Pak uviděl kury a pomyslel na své prázdné ruce. Dokonce výraz v její odporné tváři je drzý. Je škodolibá, že má tyhle dva ptáky a já nemám nic. Co s ní můžu udělat? Počkat, je to žena, ne? Já už jí ukážu, kde je její místo.

Broud jí dal znamení a Ajla nevěřicně vykulila oči. Iza jí přece vysvětlila, že to muži chtějí jen od žen, které vlastně mají rádi a které se jim líbí. Věděla, že si ji Broud jenom oškliví.

Broudovi neunikl její udivený pohled a pocítil radost. Ještě jednou jí dal znamení, kterým jí přikazoval, aby zaujala polohu vhodnou pro spojení, a které znamenalo, že chce s ní uspokojit svou potřebu.

Ajla věděla, co se od ní očekává. Nebylo to jen proto, že jí Iza vysvětlila, oč jde. Viděla dospělé členy tlupy při této činnosti. Tak to viděly všechny děti, na to nebyly žádné zákazy nebo tajnosti. Děti se učily napodobováním dospělých a soulož byla jenom jednou z mnoha činností, kterou napodobovaly. Ajlu vždycky udivovalo, proč se to dělá, ale nikdy ji nerušilo, když se mladý chlapec vrhl na stejně mladou dívku, aby napodobil dospělé.

Cítila se najednou nepříjemně. Věděla, že musí poslechnout, ale byla zmatená a Broud to vychutnával, když to poznal. Byl rád, že ho to napadlo. Konečně zlomil její obranu a objevil něco, co jí vadí. Vzrušilo ho, když viděl její zmatek. Připravil se, když se zvedla a pak poklekla. Ajla nebyla zvyklá, aby se jí muži natolik přiblížili. Broudovo funění ji vyděsilo a zaváhala.

Broud už byl netrpělivý. Srazil ji k zemi. Nač ještě čeká? Je tak odporná, že by se měla cítit poctěná, že mě má na sobě. Nikdo ji až dosud nechtěl, pomyslel si zuřivě.

Avšak když klesl na Ajlu, něco jako by v jejím nitru prasklo. Nedokázala poslechnout. Prostě nedokázala splnit povinnost nechat se otevřít tím odporným mužem a být mu po vůli. Slepě se mu vytrhla a odběhla. Ale Broud byl tentokrát rychlejší. Popadl ji, srazil k zemi a udeřil ji pěstí do tváře. Dělalo mu to dobře, když ji

mohl bít. Ještě jednou ji udeřil a srazil ji k zemi. Přece jen zlomil její lhostejnost.

Ajla byla mimo sebe. Pokoušela se znovu a znovu zvednout, ale on ji vždycky znovu srazil. Je muž. Má sílu donutit její tělo, aby mu bylo po vůli. Dočkal se od ní silnější odpovědi, než by se odvažoval doufat, a to probudilo jeho žádost. Pořád se mu nedařilo podrobit si tuhle drzou ženu. Znovu ji srazil a vychutnával pocit, jak se choulí před jeho pěstí.

V hlavě jí dunělo a krev jí tekla z nosu i úst. Znovu se pokusila zvednout, ale on ji přitlačil k zemi. Bušila mu pěstmi do prsou, ale její odpor ho jenom ještě víc vydráždil. Ještě nikdy nebyl tak vzrušený.

Téměř ztrácela vědomí, když z ní strhl kožešinu, povalil ji na břicho, vrhl se na ni a naráz do ní tvrdě pronikl. Ajla křičela bolestí, ale to jen zvyšovalo jeho žádost. Broud prožíval dosud nepoznanou rozkoš. Když konečně uspokojil svou žádost, padl na ni a chvíli vyčerpaně oddychoval, než se zvedl.

Ajla bezmocně vzlykala a slzy ji pálily v rozedřené tváři. Jedno oko téměř zmizelo, jak bylo napuchlé, a už začínalo modrat. Stehna měla od krve a všechno uvnitř ji bolelo.

Broud se zvedl a díval se na ni. Teď mu bylo dobře. Ještě nikdy tak soulož nevychutnal. Posbíral své zbraně a vydal se na cestu domů.

Ajla ležela tváří k zemi ještě dlouho poté, když její pláč ztichl. Nakonec se i ona zvedla. Dotkla se rtů a cítila, jak jsou napuchlé. Viděla pak krev na prstech. Bolelo ji celé tělo, na povrchu i uvnitř, viděla i krev na trávě, kde ležela. Bojuje už snad znovu můj totem? divila se. Ještě neměl nastat ten čas. To ji tak musel zranit Broud. Nevěděla, že ji může zranit i uvnitř. Ale jiné ženy tím netrpí. Proč jenom ona? Je i v tomhle jiná než ostatní?

Pomalu šla dolů k potoku a každý krok ji bolel. Umyla se, ale nepomohlo to proti tepající bolesti a proti hučení v hlavě. Proč to chtěl Broud dělat se mnou? Iza říkala, že muži chtějí přitažlivé ženy. Já jsem ošklivá. Proč to chtěl dělat s ženou, kterou tak nenávidí? Ale jiným ženám se to líbí. Proč by jinak muže povzbuzovaly? Jak se jim tohle může líbit? Oga si nikdy nemyslí,

že by to bylo těžké, když to s ní Broud dělá, a on to s ní dělá každý den a někdy i víckrát za den.

Ajla se najednou vyděsila. Ne! To snad ne! Jenom pomyšlení na to, že by to Broud mohl udělat znovu, jí vzalo všechnu sílu. Neodvažovala se vrátit, ale kam měla jít? Do své malé jeskyňky? Ne, ta je moc blízko a tam nemůže zůstat v zimě. Musí se vrátit domů. Už nedokáže žít sama. Nemá kam jít. Nemůže odejít od Izy, Kreba a Uby. Co si má počít? Nemůže odmítnout poslušnost, když to bude Broud po ní požadovat. Žádnou jinou ženu by to nikdy ani nenapadlo. V čem je u ní chyba? Nikdy to nechtěl dělat, dokud byla dívka. Proč jen se musela stát ženou? Byla tak ráda, že se to stalo, ale teď by zůstala raději celý život dívkou. Stejně nikdy nebude mít dítě. K čemu být ženou, když nemůže mít dítě?

Slunce už bylo nízko, když vstala a sebrala kury. Vajíčka, která tak opatrně uložila, byla rozmačkaná a zmazala jí zástěrku. Podívala se zpátky k potoku a vzpomněla si, jak byla šťastná, když pozorovala střízlíky při stavbě hnízda. Jak se to zdálo být dávno. Zničeně se vydala na cestu zpátky k jeskyni.

Když Iza viděla zapadat slunce, byla už celá neklidná. Vyšla kousek po dobře známé stezce a dívala se dolů do stepi. Žena by neměla chodit venku sama. Nerada viděla, když byla Ajla venku sama a lovila. Mohlo se stát cokoliv, kdyby ji napadla šelma. Vyděsila ji představa, že by mohla být zraněná. Kreb už byl taky neklidný, ale snažil se nedat to najevo. Dokonce Brun si začal dělat starost, když se setmělo.

Iza byla první, kdo ji spatřil, když přicházela k jeskyni. Už se chystala jí vyčinit, že ji tak vyděsila, ale přestala, ještě než stačila udělat první znamení.

„Ajlo! Ty jsi zraněná! Co se stalo?“

„Broud mě zbil,“ ukázala bez výrazu.

„Ale proč?“

„Neposlechla jsem ho,“ ukazovala Ajla, když vcházela do jeskyně a šla přímo ke Krebovu ohništi.

Co jen se mohlo stát? uvažovala Iza. Ajla neodmítala poslušnost Broudovi už několik let. Proč se právě teď zase začala bouřit? A proč mi to Broud neřekl, že ji viděl? Věděl, že o ni mám

starost. Byl doma už v poledne. Proč přišla Ajla tak pozdě? Iza se podívala směrem k Broudovu ohništi a viděla, že Broud sedí a proti všemu dobrému zvyku zírá na Ajlu s uspokojeným výrazem ve tváři.

Kreb všechno viděl. Ajlino napuchlé oko a její pohmožděniny i bezútěšné zoufalství v očích. Viděl i Brouda, který seděl a posměšně na ni zíral. Znal Broudovu nenávist a věděl, že s roky jenom narostla. Její netečná poslušnost ho vyváděla z míry víc než její dřívější vzpoura. Teď se něco přihodilo, co dávalo Broudovi nad ní moc. I když byl dobrý pozorovatel, nemohl přijít na to, co by to mohlo být.

Ajla se příštího dne obávala odejít od ohniště a seděla tam ráno co nejdéle. Broud na ni čekal. Myslel na nečekanou rozkoš, kterou prožil minulého dne, a už ta představa ho vzrušila. Když jí dal znamení, Ajla se celá schoulila a nejraději by utekla, ale přinutila se zaujmout patřičnou polohu. Pokusila se zdusit svůj křik, když bolest byla nejsilnější, ale nepodařilo se jí to tak docela, takže ti, kteří se ocitli nablízku, na ni udiveně zírali. Nedovedli pochopit, proč Ajla křičí, ale nedokázali ani pochopit Broudův probuzený zájem o ni.

Broud vychutnával svou novou vládu nad Ajlou a bral si ji často, přestože se mnozí divili, proč si zvolil právě ošklivou Ajlu, kterou nenáviděl, místo své krásné ženy. Po čase už Ajla netrpěla, ale nadále to nenáviděla. A byla to především její nenávist, která Broudovi chutnala. Jen ať ho nenávidí, chtěl ji vidět ustrašenou, chtěl ji vidět choulit se, když ji přinutil k povolnosti. Vzrušovalo ho to, kdykoliv na to pomyslel. Každé ráno, pokud neodešel na lov, na ni čekal a znásilňoval ji i večer a občas i přes den. Byl kromě toho vzrušený i v noci a používal k ukojení svou družku. Byl mladý a zdravý a byl na vrcholu své mužné síly, a čím víc ho Ajla nenáviděla, tím víc se mu líbilo si ji brát.

Ajla ztratila veškerou chuť do života. Byla stísněná a stále lhostejnější a nakonec se už o nic nezajímala. Jediný cit, který jí zbyl, byla stravující nenávist k Broudovi a jeho každodennímu znásilňování. Stejně jako velký ledovec k sobě přitahuje vodu z

okolní krajiny, vpíjela do sebe její nenávist a hořkost všechny ostatní pocity.

Vždycky na sebe dbala a často se myla v potoce, ale teď jí vlasy zplihle visely ve splených pramenech a nosila stejný oděv po celé dny. Svě povinnosti plnila tak pomalu, že jí i muži, kteří jí nikdy dřív nic nevyčítali, často nadávali. Ztratila zájem o Iziny léky a nemluvila, pokud to nebylo nutné. Zřídka kdy lovila a často se vracela domů s prázdnýma rukama. Její stísněnost visela nad Krebovým ohništěm jako temný mrak.

Iza byla téměř nemocná strachy a nedokázala pochopit tak prudkou změnu, kterou Ajla prodělala. Věděla, že je to Broud, kdo za tím vězí, ale nedokázala pochopit, jak k tomu došlo. Neustále Ajlu sledovala, a když jí začínalo být každý den po ránu špatně, začala se obávat, že ji zlí duchové, kteří ji sužují, majícím dál víc ve své moci.

Ale Iza byla zkušená léčitelka a všimla si taky, že se Ajla nestraní tlupy, jak to ženy dělají, když jejich totemy bojují, a tak ji sledovala tím přísněji. Sotva dokázala uvěřit, že by se její podezření mohlo ukázat jako oprávněné. Ale když uběhl další měsíc a léto bylo v plném běhu, byla si Iza svou věcí jistá. Časně večer, než se Kreb vrátil k ohništi, dala Ajle znamení, aby upoutala její pozornost.

„Chci s tebou mluvit.“

„Ano, Izo,“ odpověděla Ajla, zvedla se z kožešiny a sedla si na zem vedle ní.

„Kdy bojoval naposled tvůj totem, Ajlo?“

„Nevím.“

„Ajlo, chci, abys přemýšlela. Bojovali v tobě duchové od té doby, co opadaly květy ze stromů?“

Ajla se snažila rozpomenout. „Nejsem si jistá. Možná jednou.“

„To je to, co jsem si myslela,“ řekla Iza. „Bývá ti po ránu špatně, je to tak?“

Ajla přikývla. Domnívala se, že je to proto, že na ni Broud každé ráno, když není na lovu, čeká. Nenáviděla to tak silně, že se domnívala, že to proto zvrací ranní a občas i večerní jídlo.

„Bolí tě prsa?“

„Ano, trochu.“

„A taky se zvětšila, že?“

„Myslím, že ano. Proč se ptáš?“

Iza se na ni vážně zadívala. „Ajlo, já nevím, jak se to stalo. Nemůžu tomu ani uvěřit, ale přesto si jsem jistá, že je to pravda.“

„Co je pravda?“

„Tvůj totem byl poražen. Budeš mít dítě.“

„Dítě? Já? Já nemůžu mít dítě,“ namítla Ajla. „Můj totem je příliš silný.“

„Já vím, Ajlo. Já to sama nechápu, ale budeš mít dítě,“ opakovala Iza.

Ajle se rozsvítily oči. Mohla by to být pravda? Skutečně by to mohla být pravda? „Budu mít dítě?“ ptala se nevěřicně. „Ach, mami, to by bylo nádherné!“

„Ajlo, ty nemáš muže. Myslím, že si tě žádný muž v tlupě nebude chtít vzít ani jako druhou ženu. To může přinést jen neštěstí,“ ukazovala Iza vážně. „Bylo by nejlepší, kdybys užila jmelí, je to rostlina s malými bílými bobulemi, která roste nahoře v dubech. Je velmi účinná a není nebezpečná, když se správně použije. Udělám ti čaj z listí a přidám do něho i několik bobulí. To pomůže tvému totemu, aby vypudil nový život. Bude ti trochu špatně, ale.“

„Ne! Ne!“ Ajla vrtěla hlavou. „Ne, Izo! Já nechci ztratit své dítě. Já nechci ten čaj. Já chci dítě. Chtěla jsem dítě od té chvíle, co se Uba narodila. Myslela jsem jenom, že to není možné.“

„Ale Ajlo, tvé dítě může doprovázet neštěstí. Může se dokonce narodit znetvořené.“

„Mé dítě nic neohrozí. Já to nedovolím. To ti slibuju. Budu o sebe pečovat, aby se dítě narodilo zdravé. Byla jsi to přece ty, kdo říkal, že silný totem dává zdravé děti, když je všechno, jak má být. Budu se o ně starat, až se narodí. Nedovolím, aby se mu něco stalo. Musím dostat tohle dítě, Izo, nechápeš to? Můj totem se třeba už nikdy víc nedá porazit. Tohle je možná moje poslední příležitost.“

Iza se dívala do Ajliných žadonících očí. Byla to první známka života, kterou v nich viděla ode dne, kdy ji Broud ztloukl, když byla venku a lovila. Věděla, že by měla na ni naléhat, aby užila

jmeli. Nebylo správné pro ženu bez muže, aby porodila dítě, když se tomu dalo zabránit. Ale Ajla si dítě tolik přála, že ji nemohla nutit, aby se ho zbavila. A možná měla pravdu v tom, že je to její poslední příležitost.

„Dělej, jak chceš, Ajlo,“ řekla. „Když je tolik chceš. Bylo by ale lepší s nikým o tom nemluvit. Stejně to všichni dost brzy uvidí.“

„Ach, Izo!“ zvolala Ajla a objala ji, vzrušená představou klíčícího života v sobě. Na rtech jí pohrával úsměv. Vyskočila najednou plná energie. Nedokázala sedět, musela něco dělat.

„Co chceš vařit k večeři, mami?“

„Kaši ze zubřího masa,“ odpověděla Iza. Byla zaražená z rychlé proměny, jaká se s Ajlou udála. „Můžeš nakrájet maso, jestli chceš.“

Zatímco ženy pracovaly, zjistila Iza, že téměř zapomněla, jakou radost dovede Ajla kolem sebe šířit. Horlivě spolu po celou dobu rozprávěly a Ajla se znovu začala zajímat o léky.

„To o jmelí jsem nevěděla, mami,“ řekla Ajla. „Vím, jak se používá námel, ale nevěděla jsem, že jmelí může způsobit, aby žena ztratila dítě.“

„Pořád je ještě mnoho věcí, které je nutné se učit, Ajlo. Teď taky víš, jak máš vyzkoušet byliny, a tak se můžeš učit sama. Vratič působí stejně, je ale nebezpečnější než jmelí. Používá se celá rostlina – listy, květy a kořeny – a když ji vaříš, naliješ vodu až sem po okraj,“ Iza ukázala na značku na vnitřní straně misky, „a vaříš ji tak dlouho, dokud jí nezbude tolik,“ zvedla malou kostěnou misku, „pak to bude tak, jak to má být. Většinou stačí jedna miska. Květy chryzantém taky někdy pomůžou. Nejsou tak nebezpečné jako jmelí nebo vratič, ale zase ani tak účinné.“

„To by se spíš hodilo pro ženy, které snadno ztrácejí děti. Je vždycky lepší použít slabší lék, když se dá dosáhnout stejného účinku.“

„Správně, Ajlo. Ale je tu ještě něco jiného, co bys měla znát.“ Iza se rozhlédla, jestli nepřichází Kreb. „To se žádný muž nikdy nesmí dozvědět. Je to tajemství, které znají jenom léčitelky, a nejsou to ani všechny léčitelky, které je znají. Nemá se prozrazovat

jiným ženám, protože kdyby se jich jejich muži ptali, musely by jim to říct. Léčitelky se nikdo neptá. Kdyby se to některý muž dozvěděl, zakázalo by se to. Rozumíš?”

„Ano,“ přikývla Ajla. Divila se, proč s tím dělá Iza takové tajnosti, a byla velmi zvědavá.

„Nemyslela jsem si, že bys to někdy potřebovala vědět kvůli sobě, ale měla bys to rozhodně vědět jako léčitelka. Občas, když měla žena těžký porod, je lepší, aby už neměla víc dětí. Léčitelka jí může dát lék a nemusí jí říkat, co je to. Můžou to být i jiné příčiny, proč žena nechce mít dítě. Určité rostliny mají zvláštní kouzlo, Ajlo. Posilují ženin totem natolik, že zabrání, aby začal nový život.“

„Chceš říct, že znáš kouzlo, které zabrání těhotenství, Izo?“ ptala se Ajla s úctou. „Může být i slabý ženin totem tak silný? Jakýkoliv totem? Dokonce i tehdy, když mog–ur udělá talisman, aby byl mužův totem silnější?“

„Ano, Ajlo. A proto se o tomhle kouzlu nesmí žádný muž dozvědět. Já sama jsem je užívala, když jsem dostala muže. Neměla jsem ho ráda a chtěla jsem, aby mě dal jinému muži. Myslela jsem, že když nebudu mít dítě, že mě dá pryč,“ přiznala Iza. „Ale dostala jsi dítě. Máš Ubu.“

„Možná je to tak, že kouzlo ztrácí svou sílu, když se používá moc dlouho. Možná už můj totem nechtěl proti kouzlu bojovat nebo chtěl, abych dostala dítě. Já nevím. Jsou síly, které jsou silnější než kouzla. Ale působilo to po mnoho let. Nikdo nechápe duchy tak dokonale, dokonce ani mog–ur ne. Kdo by kdy věřil, že tvůj totem podlehne, Ajlo.“ Léčitelka se rychle rozhlédla. „Teď, dokud nepřijde Kreb, tak ti to povím. Znáš tuhle malou žlutou popínavou rostlinku s malinkými listy a květy?“

„Ano, občas ji vídám.“

„Zabíjí všechno, k čemu se upne. Usuš ji a rozdrť asi tolik, co se vejde do dlaně. Nech ji vařit, dokud voda nebude žlutá jako suché seno. Vypij dva doušky každý den po dobu, kdy tvůj totem nebojuje.“

„Nepoužívá se taky na obklad při hmyzím píchnutí?“

„Ano, a proto je dobře mít ji po ruce. Ale kaše se přikládá na tělo. Aby ale dala sílu tvému totemu, musíš vypít čaj. A ještě něco si musíš vzít, když tvůj totem v tobě bojuje. Kořeny antilopí trávy, buď sušené, nebo čerstvé. Uvař je a vývar z nich vypij. Misku každý den, kdy žiješ odděleně,“ pokračovala Iza.

„Není to ta bylina se zubatými listy, která je dobrá na Krebovy bolavé klouby?“

„Ano, ta je to. Znam taky jinou, ale nikdy jsem ji sama neužívala. Naučila jsem se ji znát od jiné léčitelky. Je takový zvláštní druh hlíz, které tady nerostou, ale které se liší od těch našich. Později ti ukážu, jak je připravíš. Nařežeš je na kousky a uvaříš na kaši, kterou umícháš na husté těsto. Pak je usušíš a rozdrtíš. Spotřebuješ jich hodně, snad půl misky prášku, abys z něho znovu udělala kaši. Tu je nutné brát po všechny dny, kdy duchové nebojují.“

Kreb přišel do jeskyně a viděl obě ženy zabrané do hovoru. Poznal už na dálku, jak se Ajla proměnila. Ožila, byla pozorná a usmívala se. Tak už to překonala, pomyslel si, když kulhal k ohništi.

„Izo!“ zavrčel, aby upoutal její pozornost. „Má mít člověk u tohohle ohniště hlad?“

Iza se zvedla a dívala se trochu provinile, ale Kreb si jí nevšímal. Byl především rád, že zase Ajlu vidí veselou, čilou a v živém rozhovoru.

„Jídlo bude hned hotové, Krebe,“ ukazovala Ajla a usmívala se. Zvedla se, vyskočila a objala ho. Kreb se už dlouho necítil tak dobře. Když se posadil, přiběhla Uba.

„Mám hlad,“ ukazovala.

„Ty máš pořád hlad, Ubo.“ Ajla se smála, když ji zvedla a zatočila se s ní dokola. Uba byla šťastná, poprvé za celé léto si s ní Ajla zase hrála.

Později, když se najedli, vylezla Uba Krebovi na kolena. Ajla si broukala a pomáhala Ize uklízet. Kreb si spokojeně povzdechl. Teď už to u nich zase vypadalo víc jako domov. Tlupa potřebuje, aby se rodili chlapci, ale já se cítím líp s děvčaty, pomyslel si. Ty nemusejí být velké a pořád statečné a nemám nic proti tomu, když

mi vylezou do klína a usnou. Skoro bych si přál, aby Ajla byla znovu malá.

Příštího rána se Ajla probudila s příjemným pocitem očekávání a štěstí. Budu mít dítě, říkala si. Objala sama sebe, jak tam tak ležela pod kožešinou. Najednou byla celá horlivá a rychle vstala. Musím jít dolů k potoku a umýt se, pomyslela si. Vtom se jí udělalo špatně a všechno se s ní zatočilo. Možná bude lepší, když nejdřív něco sním, třeba to pomůže. Musím jíst, aby mé dítě rostlo a bylo silné.

První sousta, která snědla, zvrátila, ale po chvíli se cítila lépe. Stále myslela na zázrak ve svém těle a vydala se z jeskyně směrem dolů k potoku.

„Ajlo!“ ušklíbal se posměšně Broud, když ji volal a dal jí znamení jako každé ráno.

Ajla se rozladěně zarazila. Na Brouda úplně zapoměla. Měla důležitější věci, na které musela myslet. Bude mít malé teplé dítě, které bude ležet v jejím klíně a bude sát z jejích prsou. Ať už to mám za sebou, pomyslela si a trpělivě zaujala polohu, jakou Broud vyžadoval. Doufám, že si pospíší, pomyslela si. Půjdu dolů k potoku a umyju si vlasy.

Broud se cítil podvedený. Postrádal odpor, který ho vzrušoval, když ji přinutil, aby mu byla po vůli. Všechno, co ho dřív vzrušovalo, nenávisť, kterou se jí nikdy nepodařilo zcela skrýt, a křik, který vyrážela, přestože se ho snažila potlačit, to všechno bylo pryč. Tvářila se, jako by nebyl a jako by vůbec nic necítila. Taký skutečně nic necítila. Myšlenkami byla někde úplně jinde. Sotva si všimla, když do ní pronikl. Prostě tu bylo ještě něco, co musela přijmout, a ona se podvolila. Získala zase svůj klid a sebevládu.

Broudova žádost rychle pominula. Měl požitek z toho, že s ní musel bojovat a že ji ovládal, a ne z lhostejného odevzdání. Už nepocíťoval tak divoké vzrušení. Přestalo ho to bavit. Když se několikrát po sobě nedokázal vzrušit, byly jeho pokusy stále zřídkavější a nakonec naprosto ztratil o Ajlu zájem. Bylo to příliš ponižující. Mohla být stejně dobře kamenem, pomyslel si. Vůbec si nevážil cti, že o ni projevuje zájem budoucí náčelník tlupy.

Oga ho znovu uvítala a byla ráda, že překonal svou podivnou posedlost po Ajle. Nežárlila na ni. Nebylo kvůli čemu žárlit. Broud byl její muž a nijak nenaznačoval, že by si ji nechtěl nadále ponechat. Muž mohl ukojit svou potřebu s kteroukoliv ženou, kterou si přál. Na tom nebylo nic podivného. Spíš jenom nechápala, proč věnuje tolik pozornosti Ajle, když z toho nemá očividně žádné potěšení.

Broud byl zklamaný. Myslel, že našel způsob, jak Ajlu zlomit jednou provždy. Ted' musel najít nový způsob, jak by ji zlomil, když ten, který používal dosud, přestal účinkovat.



Všechny v tlupě udivilo, že Ajla čeká dítě. Zdálo se naprosto neuvěřitelné, aby žena s tak silným totemem mohla počít nový život. Horlivě se uvažovalo o tom, který totem byl tak silný, že zvítězil nad totemem jeskynního lva. Všichni muži by si rádi přisvojili tu čest, aby se tím mohli chlubit. Někteří se domnívali, že se na tom museli podílet duchové několika totemů, možná dokonce totemy celé mužské části tlupy.

Blízkost k ženě byla rozhodujícím předpokladem pro to, aby mohla síla mužského totemu přinášející život vniknout do ženy, a proto taky byla většina mužů přesvědčená, že to je jejich duch, kdo dává dítě jejich družkám. Každá žena trávila nevyhnutelně nejvíc času s mužem, jehož ohniště sdílela, a to jí dávalo větší možnost spolknout ducha jeho totemu. Rovněž když bylo zapotřebí, aby duch muže požádal o pomoc ducha jiného muže, byl to totem prvního muže, kterému patřila čest za vítězství. Duch, který pomáhal, mohl taky získat čest, že vytvořil nový život, ale to byla věc mezi ním a totemem, který požádal o pomoc. Dva muži, kteří stáli Ajle nejbliž od té doby, kdy se stala ženou, byli mog–ur a Broud.

„Já myslím, že je to mog–ur,“ řekl Zoug. „On je jediný, jehož totem je silnější než jeskynní lev. A Ajla přece bydlí u jeho ohniště.“

„Velký medvěd nedovolí ženě, aby spolkla jeho ducha,“ upozorňoval Krug. „Ursus si sám volí ty, které chce ochraňovat, jako to udělal s mog-urem. Myslíš si, že si nějaký srnec poradí s jeskynním lvem?“

„Srnec s pomocí jeskynního medvěda. Mog-ur má dva totemy. Srnec nemusel jít daleko pro pomoc. Nikdo neřekl, že v ní zanechal svého ducha jeskynní medvěd. Já jenom říkal, že pomáhal,“ odpověděl Zoug rozzlobeně.

„Já myslím, že to byly totemy všech,“ namítl Dorv. „Otázka je, kdo ji bude chtít za ženu. Všichni touží po té cti, ale kdo by chtěl tu ženu? Brun se na to už ptal. Když nedostane muže, bude dítě nešťastné. Já jsem příliš starý, ale nemůžu říct, že bych byl proto smutný.“

„Já bych si ji vzal, kdybych měl vlastní ohniště,“ řekl Zoug. „Je ošklivá, ale umí pilně pracovat a chová se, jak se má. Ví, jak se má starat o muže. To je vlastně důležitější než krása.“

„Tak to já bych ji nechtěl,“ zvedl odmítavě ruce Krug. „Já bych nechtěl mít u svého ohniště ženu, která loví. To se hodí tak pro mog-ura, protože ten sám neloví a nestará se o to. Ale pomyslete, jaké to musí být přijít z lovu s prázdnýma rukama a pak jíst, co ulovila družka. Kromě toho je u mého ohniště plno s Ikou a Borgem a Igrou. Já jsem rád, že Dorv nadále pomáhá s opatrováním potravy. Ika je ještě mladá a může dostat víc dětí. Člověk nikdy neví.“

„Já na to pomýšlel,“ řekl Drug, „ale u mého ohniště je už moc lidí. Mám Agu a Abu, Vorna a Onu a Groba. Co bych si počal s ještě jednou ženou a dítětem. A co ty, Grode?“

„Ne. Ne, pokud mi to Brun nepřikáže,“ odpověděl Grod temně. Brunův zástupce si nikdy skutečně nezvykl na ženu, která se nenarodila v klanu. Vždycky se cítil v její přítomnosti nepříjemně.

„A co Brun sám?“ zeptal se Krug. „On ji přece přijal do tlupy.“

„Občas je rozumné zeptat se první ženy a vědět, co si myslí, než si člověk vezme druhou ženu,“ podotkl Guv. „Víte přece, co Ebra soudí o postavení ranhojičky. Iza vychovala Ajlu. Jestli bude Ajla ranhojičkou, tak si sotva myslím, že by měla Ebra chuť sdílet s ní ohniště. Pomyslete jen, že by mladší druhá žena měla vyšší

postavení než ona sama. Já bych si mohl vzít Ajlu. Až budu mog–urem, nestihnu lovit tolik jako teď. Nestaral bych se o to, kdyby přišla s králíkem nebo křečkem k ohništi. Jde přece jenom o malá zvířata. Nemyslím, že by Ovra měla něco proti druhé ženě, i když by to byla žena s vyšším postavením. Ty dvě spolu docela vycházejí. Ale Ovra chce vlastní dítě. Nebylo by to pro ni snadné sdílet ohniště se ženou, která přijde s dítětem, když sama žádné nemá. Obzvlášť když nikdo ani neočekával, že by Ajla měla kdy nějaké dítě mít. Já myslím, že to byl duch Broudova totemu, kterého Ajla spolkla. Je to škoda, že o ní Broud smýšlí tak špatně. Ten by si ji neměl brát ke svému ohništi.“

„Nejsem si tak jistý, že by to byl Broud,“ řekl Drug. „A co ty, mog–ure? Ty si ji přece můžeš vzít za ženu.“

Starý mág stál a tiše sledoval jako tak často rozhovor mužů. „Myslel jsem na to. Domnívám se, že to nebyl Ursus nebo srnec, kdo dal počátek Ajlinu dítěti. Ani si nejsem jistý, že by to byl Broudův totem. Její vlastní totem byl vždycky nevyzpytatelný. Kdo ví, co se asi stalo. Ale Ajla potřebuje muže. Není to jen proto, že by to jinak bylo pro dítě zlé. Někdo musí mít odpovědnost za to, aby ji živil. Já jsem příliš starý, a jestli se jí narodí chlapec, nemůžu ho učit lovit. A nemůže to udělat ani Ajla. Ona loví jenom s prakem. Nemohl bych si ji ale stejně vzít za ženu. To by bylo, jako by si Grod vzal Ovrů za ženu a měl nadále Uku jako první ženu. Pro mě je Ajla jako dcera mé ženy, dítě u mého vlastního ohniště. Není žena, kterou si můžu vzít za družku.“

„Už se to dříve stalo,“ řekl Dorv. „Jedinou ženu, kterou si muž nemůže vzít za družku, je vlastní sourozenec.“

„Není to zakázané, ale není to zřejmě ani vhodné. A většina mužů si to nepřejí. Kromě toho jsem nikdy neměl družku. Je příliš pozdě na to, abych s tím začínal teď. Iza se o mě vzorně stará. Mně to stačí a je mi s ní dobře. Od mužů se očekává, že tu a tam ukojí svou žádost společně se svou družkou. Já už dávno nemám takové potřeby. Nebyl bych dobrým mužem pro mladou ženu. Ale možná, že ona nikoho nepotřebuje. Iza říká, že to nebude mít nijak snadné. Už teď má starosti. Není jisté, jestli dítě donosí. Já vím, že Ajla to dítě chce, ale bylo by pro všechny lepší, kdyby je nedonosila.“

Byla pravda, že Ajlino těhotenství neprobíhalo tak, jak by mělo. Iza se obávala, že by dítě mohlo mít nějakou vadu. Spousta předčasných porodů byla způsobena poškozeným plodem a Iza se domnívala, že je lepší ztratit plod než porodit poškozené dítě. Ajlina ranní nevolnost trvala mnohem déle než po první tři měsíce, a přestože ztloustla kolem pasu, až do podzimu jen s obtížemi udržela jídlo v žaludku. Když navíc začala krvácet, požádala Iza Bruna o svolení, aby ji uvolnil z každodenních povinností, a uložila ji.

Iziny obavy narůstaly, čím víc dítě v Ajle rostlo. Byla přesvědčená o tom, že by pro Ajlu bylo lepší, kdyby dítě potratila. Byla si jistá, že by nebylo zapotřebí silných léků, aby vyvolala předčasný porod, soudě podle všech vnějších příznaků. Mnohem víc se ovšem obávala o Ajlino zdraví. Dítě jí bralo veškeré síly. Nohy a paže jí hubly současně s tím, jak se jí pas rozšiřoval. Neměla chuť k jídlu, i když se donutila jíst zvláštní jídla, která jí Iza připravovala. Měla temné kruhy pod očima a její husté světlé vlasy prořídly a byly bez lesku. Byla zimomřivá a neměla dostatečné tukové zásoby, aby si uchovala teplo. Většinou posedávala venku nebo dřepěla před ohništěm zachumlaná do kožešiny. Ale když na ni Iza naléhala, aby si přece jenom vzala lék, který by jí pomohl zbavit se plodu, zděšeně odmítala.

„Já to dítě chci, Izo. Pomoz mi.“ Dívala se prosebně na Izu. „Ty mi můžeš pomoci, já vím, že můžeš. Udělám všechno, co řekneš, jenom když mi pomůžeš, abych to dítě porodila.“

Iza jí nemohla odmítnout pomoc. Už dlouho sama nevycházela a byla plně závislá na Ajle, která pro ni sbírala všechny potřebné byliny. Když se Iza víc namáhala, dostávala těžké záchvaty kašle. Už dlouho brala velké dávky léku, aby zarazila plicní nemoc, která ji soužila a která byla každou zimu horší. Ale kvůli Ajle se rozhodla vyjít ven a najít správný kořen, který by jí pomohl dítě donosit.

Ranhojička vyšla časně zrána, aby v horských lesích a na mokřích loukách hledala bylinu, kterou potřebovala. Slunce svítilo z jasného nebe, když se vydala na cestu. Říkala si, že to bude jeden

z obzvlášť teplých dnů babího léta a nechtěla se vláčet s těžkou kožešinou. Kromě toho chtěla být ještě před polednem zpátky.

Sledovala stezku, která vedla od jeskyně do lesa, a pak z ní odbočila a začala vystupovat po příkrém svahu. Byla slabší, než si myslela, a dýchala trhaně a ztěžka. Často se musela zastavovat a odpočívat, dokud se nevzpamatovala ze záchvatu kašle. Pak se najednou počasí zhoršilo. Od východu přišel s ledovým větrem náhlý mrak, rozpršelo se a Iza byla během chvíle promočená až na kost.

Děšť trochu ustal, když dorazila k borovému lesu, kde očekávala, že najde bylinu, kterou hledala. Prokřehla a třásla se chladem, než jich pár našla a vyhrabala kořeny z vlhké půdy. Kašel se cestou domů ještě zhoršil a na rtech se jí objevila krvavá pěna. Navíc neznala okolí jeskyně tak dobře, jako je znala u předchozího bydliště. Zabloudila a vydala se dolů podle jiného potůčku. Musela pak udělat velkou okliku, než našla správnou cestu. Byla už skoro tma, když dorazila domů, a byla celá promočená a prochladlá.

„Mami, kde jsi byla?“ ukazovala Ajla. „Jsi promočená a celá se třeseš. Pojd' k ohni. Donesu ti suché věci.“

„Našla jsem pro tebe kořen vitodu, Ajlo. Nejdřív ho umyj a pak ho...“ Iza se nedostala dál, dokud nepřekonala záchvat kašle. Oči jí svítily horečkou a měla rudé skvrny na tvářích. „... pak ho žvýkej syrový. To ti pomůže, abys v sobě dítě udržela.“

„Přece jsi nešla ven do toho nečasu proto, abys to pro mě hledala, Izo? To bych raději ztratila dítě, než aby se ti něco stalo. Nejsi dost zdravá na to, abys takhle chodila ven, to přece víš.“

Ajla věděla už dlouho, že je Iza nemocná, ale až do tohoto dne se ranhojičce dařilo skrývat, jak špatně na tom skutečně je. Od tohoto dne Ajla zapomněla na to, co ji samotnou sužuje. Nestarala se o to, že tu a tam krvácí, zapomínala většinou jíst a odmítala hnout se od Izy. Když spala, ležela na kožešině vedle ní, a Uba rovněž tak.

Pro Ubu to bylo první setkání s vážnou nemocí u člověka, kterého měla ráda, a velmi se jí to dotýkalo. Dívala se pozorně na

všechno, co Ajla dělá, a pomáhala jí, když bylo zapotřebí. Začínala chápat své vlastní dědictví a svůj osud.

Uba nebyla jediná, kdo sledoval Ajlu. Celá tlupa si dělala starosti o svou ranhojičku, nevěřili tak docela, že její mladá pomocnice je dostatečně zkušená, aby jim poskytla tu nejlepší pomoc, až to bude zapotřebí. Ajla si ale nevšímala jejich nedůvěry a celou pozornost zaměřila jen na ženu, která se stala její matkou.

Všechno, co ji Iza naučila, teď Ajla vypátrala ve své paměti.

Avšak aby tyto znalosti mohla použít, potřebovala uvažovat. Byla nadána zvláštní schopností, které si všimla už Iza. Uměla totiž poznat příčinu nemoci a léčit ji odpovídajícím způsobem. Z jednotlivých příznaků si dokázala složit celý hrubý obraz, jehož prázdná místa dokázala vyplnit úvahou a vcítěním. Tato schopnost uvažovat podle příznaků, pozorovat celkově a potom podle toho jednat ji odlišovala od těch, s nimiž sdílela domov. Protože předpokládat něco dopředu bylo dáno jenom jí.

Ajla používala léčebné postupy, které ji Iza naučila, a vyzkoušela taky nové metody, na které přišla. Ať už to byla léčba sama, Ajlina láskyplná péče nebo Izina vůle k životu, Izin stav se postupně zlepšoval. Když byl sníh před jeskyní tak vysoko, že už se sotva dalo zahlédnout šedé nebe, zotavila se Iza natolik, že se Ajla mohla věnovat i sobě. Byl taky nejvyšší čas.

Péče o Izu ubrala Ajle dost sil. Sama po celý zbytek zimy trochu krvácela a měla neustálé bolesti v zádech. Probouzela se v noci s křečemi v nohách a Iza očekávala, že Ajla dítě nedonosí. Zdaleka nevěděla, nakolik se Ajla upjala ke svému dítěti, a ani nechápala, jak by se mohlo dítě rozvíjet, když je Ajla tak oslabená. Ale dítě rostlo a kopalo tak horlivě a prudce, že Ajla téměř nemohla spát.

Ajla si nikdy nestěžovala. Obávala se, že by si Iza mohla myslet, že je ochotná se vzdát a obětovat dítě. Ale těhotenství pokročilo už tak daleko, že na něco podobného léčitelka ani nepomyslela. Ani Ajla. Její utrpení ji přesvědčovalo jenom tím spíš o tom, že už nikdy víc dítě mít nebude, pokud by toto ztratila.

Z kožešiny, na které ležela, Ajla zahlédla, jak jarní déšť rozpouští sníh. První krokusy, které toho roku uviděla, byly ty, s

kterými k ní přišla Uba. Ajlu už všechno pudilo ven, ale Iza jí nedovolila opouštět jeskyni.

Kočky na vrbách už ztratily hebkost a pupeny na stromech měly zelené špice, když Ajla toho vlhkého a šedého dne dostala první porodní bolesti. Sama to nevěděla, ale před krátkou dobou jí právě bylo jedenáct let.

První stahy, které pocítila, byly lehké. Popíjela čaj z vrbové kůry a mluvila s Izou a Ubou a byla šťastná, že už konečně nadešel ten dlouho očekávaný čas. Byla si jistá, že příštího dne zrána, až vyjde slunce, bude držet v náručí své dítě. Iza o tom pochybovala, ale nechtěla to dát nijak najevo. Hovor se ponejvíce týkal léků jako tak často, když Iza hovořila se svými dcerami.

„Mami, jaký to byl kořen, který jsi mi donesla ten den, co jsi pak tak onemocněla?“ ukazovala Ajla.

„Nazývá se vitod. Nepoužívá se tak často, protože se musí žvýkat čerstvý a dá se sklízet jedině pozdě na podzim, když opadává listí, aby měl skutečně nějaký účinek. Je to moc dobrý lék, který brání potratu, ale kolik žen už si může zrovna určit, že by ho potřebovalo právě v tu dobu? Když ho usušíš, už není tak účinný.“

„Jak vypadá?“ ptala se Uba. Izina nemoc probudila její zájem o léky a Iza a Ajla jí teď vysvětlovaly společně, co se čím léčí. Avšak Uba chápala zcela jinak než Ajla. Nemusela si do mozku ukládat něco nového, Ubě stačilo jenom připomenout, co už měla uloženo v paměti, a potom ukázat, jak se různé léky používají.

„Jsou to vlastně dvě rostliny, jedna mužská a jedna ženská. Rostlina má vysoký stonek, který vyrůstá z růžice květů dole na zemi. Nejvýš na stonku jsou malé květy a jsou i níž, když o tom tak uvažuji. Mužská rostlina je bílá. Kořeny se berou z ženské rostliny, ta má menší květy a jsou zelené.“

„Říkala jsi, že roste v borovém lese?“ ptala se Ajla.

„Jenom ve vlhkých borových lesích. Vitod má rád vlhko a rád roste v rašelině a v horských lesích.“

„Neměla jsi tam tehdy chodit, Izo. Já se o tebe tak bála...“ Uprostřed pohybu se Ajla zarazila, když jí projela nová vlna bolesti.

Léčitelka se podívala na Ajlu. Pokoušela se poznat podle délky bolesti, jak dlouho to bude trvat. Ještě hodně dlouho, pomyslela si.

„Nepršelo, když jsem vycházela ven,“ ukazovala Iza. „Myslela jsem si, že to bude hezký teplý den. Prostě jsem se zmýlila. Chtěla jsem se tě ale na něco zeptat. Když jsem tu pak ležela, měla jsem často divné sny a moc si toho nepamatuju, ale myslím, že jsi mi udělala vlhký teplý obklad z rostlin, které používám pro Krebovy bolesti kloubů.“

„Ano, to jsem udělala.“

„To jsem tě neučila.“

„Ne, to ne. Ty jsi ale tak silně kašlala a plivala jsi krev. Já jsem chtěla, aby něco zmírnilo ty záchvaty kašle. Myslela jsem si, že by ti to pomohlo dostat líp šlemy z krku, bez tak velké námahy. Ten lék, co používáme pro Kreba, proniká do kůže a šíří teplo do hloubky a otepluje krev. Myslela jsem si, že když se uvolní šlem, tak že už pak nebudeš muset tolik kašlat. Pak jsem ti přece mohla dát lék na uklidnění křečí. Myslím, že to pomohlo.“

„Ano, to si taky myslím.“

Když jí to Ajla vysvětlovala, znělo to srozumitelně, ale Iza by ráda věděla, jestli by sama na něco takového přišla. Měla jsem pravdu, pomyslela si. Ajla je dobrá léčitelka a bude ještě lepší. Je hodna mého rodu. Musím promluvit s Krebem. Možná to nebude už dlouho trvat a já opustím tenhle svět. Ajla je teď žena. Měla by být léčitelkou – pokud přežije tenhle porod.

Po snídani přišla Oga s Grevem, svým druhým synem, a sedla si vedle Ajly, když dítě kojila. Ovra taky přišla. Mladé ženy mluvily o bezvýznamných věcech mezi Ajlinými bolestmi, ale žádná se nezmínila o nadcházejícím porodu.

Během celého dopoledne přicházely ženy, některé se zastavily jenom na pár minut, aby ji podpořily svou přítomností, jiné tam seděly téměř po celou dobu. Ženy byly kolem jejího lůžka neustále, ale Kreb se zdržoval mimo ohniště. Vycházel neklidně z jeskyně ven a hned se zase vracel a prohodil tu a tam několik slov s muži u Brunova ohniště. Nedokázal delší dobu postát na jednom místě. Lov, který muž plánovali na druhý den, odsunuli na pozdější dobu.

Brun sice vyhlásil, že je pořád ještě příliš blátivo, ale všichni znali skutečnou příčinu.

Pozdě odpoledne začala mít Ajla silnější bolesti. Iza jí dala vývar z kořenů zvláštního druhu hlíz, které mírnily bolest při porodu. Čím víc se blížil večer, tím měla Ajla bolesti silnější a přicházely častěji. Ležela na kožešině celá zpocená a držela se pevně Iziny ruky. Pokoušela se zdusit svůj křik, ale když slunce zapadlo, svíjela se bolestí a křičela při každém stahu, který projel jejím tělem. Většina žen to už nevydržela, zacpaly si uši a raději šly ke svým ohništím. Jenom Ebra u ní zůstala. Ostatní si našly práci, která je zaměstnala, a jenom vždycky vzhlédly, když zaslechly zoufalý Ajlin křik. I u Brunova ohniště ustal hovor. Muži seděli a zírali do země. Všechny pokusy navázat rozhovor byly znemožněny Ajliným křikem.

„Její boky jsou příliš úzké,“ ukazovala Iza. „Nemůže se dostatečně otevřít.“

„Nepomohlo by propíchnout plodový vak? Někdy to pomůže,“ navrhovala Ebra.

„Myslela jsem na to. Nechtěla jsem to udělat příliš brzy. Ona nedokáže rodit nasucho. Doufala jsem, že voda praskne sama, ale Ajla je stále slabší a vůbec to nepokračuje. Možná bude lepší udělat to teď. Podáš mi tu jilmovou třísku? Začíná mít novou bolest. Až pomine, tak to udělám.“

Ajla ležela na zádech a držela obě ženy za ruce, když se přes její chvějící se rty prodral další výkřik.

„Ajlo, já se pokusím ti pomoci,“ ukázala jí Iza, když bolest pominula. „Chápeš, co říkám?“

Ajla němě přikývla.

„Udělám díru do plodového vaku, aby voda odešla. Pak chci, aby sis dřepla. To ti pomůže vytlačit dítě. Uděláš to?“

„Pokusím se,“ ukazovala Ajla matnými pohyby.

Když Iza propíchlá vak a voda vytekla, hned vzápětí přišla nová bolest.

Nesmím své dítě nechat umřít, pomyslela si Ajla. Nesmím. Nikdy nebudu mít další dítě, jestli tohle umře. Když přišla další bolest, zhluboka se nadechla a sevřela Izinu ruku. Pak s obrovským

úsilím tlačila, až se jí před očima zatmívalo. Připadalo jí, jako by jí měly kosti popraskat a jako by se měla obrátit naruby.

„Dobře, Ajlo, dobře,“ povzbuzovala ji Iza a hladila jí zpoceně čelo.

Ajla se žádostivě nadechla a z posledních sil znovu zatlačila. A najednou cítila, jak se v ní něco uvolnilo. To už Iza držela hlavičku dítěte v ruce. To nejhorší měla Ajla za sebou. Pak se jí zatmělo před očima a upadla do bezvědomí.

Iza uvázala červeně obarvenou šlachu kolem pupeční šňůry novorozence a pak druhý konec ukousla. Poplácávala dítě pod chodidly, dokud nezaslechla první vrnění, které přerostlo do nespokojeného křiku. Žije, pomyslela si Iza s úlevou, a chystala se dítě omýt. Ale když se na ně podívala blíž, její radost zmizela.

Tohle tedy ještě Ajlu čeká po všem tom utrpení, které prodělala, pomyslela si. Proč jen to musí být takhle? Ajla po tom dítěti tolik toužila. Iza je zabalila do měkké králičí kožešiny, kterou už dřív připravila Ajla, a pak udělala kaši z rozžvýkaných kořenů, dala ji na měkkou kožešinu a opatrně ji vložila Ajle mezi nohy. Ajla zasténala a otevřela oči.

„Mé dítě, Izo. Je to chlapec, nebo děvče?“ zeptala se.

„Je to chlapec, Ajlo,“ řekla Iza a pokračovala rychle, aby její naděje nestačila vyrůst, „ale je znetvořený.“

Úsměv, který se rozlil Ajle po tváři, náraz ztuhl. „Ne! To nemůže být pravda! Můžu ho vidět?“

Iza k ní přišla s dítětem. „Bála jsem se, že by se to mohlo stát. Často to tak dopadne, když má žena těžké těhotenství, jako jsi je měla ty. Je mi to líto, Ajlo.“

Mladá rodička rozbálila kožešinu a dívala se na svého malého syna. Jeho paže a nohy byly tenčí, než když se narodila Uba, a taky delší, ale měl správný počet prstů na rukou i na nohou. Ale jeho hlava byla nepřírozeně veliká a trochu stlačená. To by samo o sobě nebylo důvodem k zneklidnění. Iza věděla, že to je pouze následkem porodu a že brzy dostane svůj správný tvar. To lebka, která se už nemohla změnit, byla znetvořená, a tenký krk byl příliš slabý, aby unesl tak obrovskou hlavu.

Ajlino dítě mělo mohutné obočí jako lidé klanu, ale čelo neustupovalo dozadu, ale stoupalo vysoko nad obočí. V Iziných očích nabobtnalo do pahorku, než kleslo dozadu. Ani zátylek nebyl tak dlouhý, jak by byl přiměřený pro lidi klanu. Vypadalo to, jako by byla lebka stlačená, mozek posunutý do vysokého klenutého čela, takže zadní část hlavy byla kratší a kulatější. Měl jenom malý náznak výběžku na zadní straně hlavy a vůbec nevypadal tak jako novorozenci v klanu. Měl větší oči, ale zato nos mnohem menší. Pod ústy měl kostní výběžek, který mu znetvořil tvář. To byla brada, kterou Izini příbuzní naprosto postrádali. Hlavička dítěte spadla dozadu, sotva ho Iza zvedla. Hned ji sice podepřela, ale kroutila hlavou nad tak tenkým krkem. Pochybovala, že by někdy chlapec udržel hlavu vzhůru.

Dítě se přitisklo k Ajlinu teplu, sotva jí je položila do náruče, a hledalo, co by mohlo sát, když už nemělo potravu z matčina lůžka. Ajla mu podala prs.

„Neměla bys to dělat, Ajlo,“ řekla Iza klidně a mírně. „Neměla bys mu dávat víc života, když brzy musí pryč. Bude to pro tebe jenom tím těžší, až se ho budeš muset zbavit.“

„Zbavit se ho?“ Ajla se zděsila. „Jak bych se ho mohla zbavit. Je to mé dítě, můj syn!“

„Nemáš jinou volbu, Ajlo. Tak se to dělá. Matka se vždycky musí sama zbavit znetvořeného dítěte, které přivedla na svět. Je lepší udělat to dřív, než ti to poručí Brun.“

„Ale Kreb se taky narodil znetvořený a směl žít,“ bránila se Ajla.

„Muž jeho matky byl náčelník. On to dovolil. Ty nemáš druha, Ajlo, žádný muž se nemůže za tvého syna přimluvit. Říkala jsem ti už od začátku, že tvé dítě bude nešťastné, pokud je porodíš a nebudeš mít muže. Neukazuje tohle znetvoření, že jsem měla pravdu? Proč máš nechat žít dítě, když nebude mít po celý život nic jiného než neštěstí? Je lepší to vyřídit hned,“ uvažovala Iza.

Proti své vůli vzala Ajla synovi prs a z očí jí hned tekly slzy. „Ach Izo,“ plakala, „já tak strašně chtěla dítě. Vlastní dítě jako všechny ostatní ženy. Myslela jsem, že nikdy žádné nebudu mít. Byla jsem tak šťastná, když ve mně začalo růst. Bylo mi špatně, ale

já byla šťastná, jenom když jsem věděla, že je budu mít. Bylo to tak těžké. Já si ho chci nechat, mami, nechtěj po mně, abych se ho zbavila.“

„Já vím, že to není lehké, Ajlo, ale ty to musíš udělat.“ Iza byla zoufalá kvůli ní. Dítě hledalo prs, o který bylo tak prudce připraveno, a bezpečí a teplo matčina těla. Ajla pro ně zatím mléko neměla. Ještě by to den trvalo, než by je mohla nakrmit. Dítě se rozplakalo a brzy křičelo ostře a hlasitě a máchalo ručkama a kopalo do kožešiny. Jeho křik vyplnil jeskyni, když se dožadovalo svého práva, až bylo ve tváři celé rudé. Ajla to dlouho nevydržela a přiložila si je znovu k prsu.

„Já to nemůžu udělat,“ ukazovala. „Já to neudělám! Můj syn žije. Dýchá. Možná je trochu znetvořený, ale je silný. Slyšela jsi, jak křičel? Slyšela jsi někdy nějaké novorozeně takhle křičet?

Viděla jsi, jak kopal? Podívej se, jak saje! Já ho chci, Izo, já si ho chci nechat a já si ho taky nechám. To raději odtud odejdu, než bych ho zabila. Já umím lovit. Umím sbírat potravu. Postarám se o něho sama.“

Iza pobledla. „Ajlo, to nemůžeš myslet vážně. Kam bys šla? Jsi příliš slabá. Ztratila jsi spoustu krve.“

„Nevím, mami. Někam. Kamkoliv. Ale nevzdám se ho a nedám ho od sebe.“

Ajla byla pevně rozhodnutá. Iza nepochybovala o tom, že to myslí tak, jak to říká. Ale byla příliš slabá na to, aby někam mohla odejít. Sama by umřela, pokud by odešla, aby zachránila dítě. Iza byla zděšená z pomýšlení, že by se Ajla protivila zvyku klanu, ale už tušila, že se tak stane.

„Nemluv tak, Ajlo,“ žádala ji. „Dej ho mně. Když to nedokážeš udělat ty, udělám to za tebe já. Promluvím s Brunem, že jsi ještě příliš slabá. To je dostatečný důvod.“ Iza natáhla ruku po dítěti. „Dej mi ho. Až bude odtud, bude pro tebe snadnější zapomenout.“

„Ne! Ne, Izo.“ Ajla prudce vrtěla hlavou a jenom pevněji objala uzlíček, který měla v klíně. Naklonila se přes něj a chránila ho vlastním tělem a mluvila jenom jednou rukou jako Kreb. „Já si ho nechám. Nějak to udělám, i kdyby to mělo znamenat, že musím odtud odejít. Ale já si ho nechám.“

Uba se dívala na obě ženy, ale ty si jí nevšímaly. Viděla Ajlin těžký porod a viděla už dřív rodit jiné ženy. Nic kolem života a smrti se dětem nezatajovalo. Účastnily se jako jejich rodiče všeho, co se dělo v tlupě. Uba milovala Ajlu, která byla její přítelkyní ve hrách a která pro ni byla jako matka a sestra současně. Těžký porod Ubu vyděsil, ale Ajlino prohlášení, že odejde, ji vyděsilo ještě víc. Připomněla si dobu, kdy byla tak dlouho pryč a kdy všichni říkali, že už se nevrátí. Uba byla přesvědčená, že by už Ajlu nikdy neuviděla, kdyby odtud teď odešla.

„Neodcházej, Ajlo,“ prosila Uba a přiskočila k ní. „Mami, ty nemůžeš Ajle dovolit, aby odešla. Neodcházej, Ajlo.“

„Já nechci odejít, Ubo, ale nemůžu nechat své dítě umřít,“ řekla Ajla.

„Nemůžeš ho pověsit do stromu, jako ta matka, co o ní vyprávěla Aba? Jestli bude žít ještě po sedmi dnech, tak ti Brun musí dovolit, aby sis ho nechala,“ řekla Uba.

„Co vyprávěla Aba, to je legenda, Ubo,“ vysvětlovala Iza. „Žádné dítě nemůže žít venku v chladu bez potravy.“ Ajla ale najednou zpozorněla a nestarala se o Izino vysvětlování. Dětský návrh Uby jí dal nový nápad.

„Mami, v té legendě je určitá pravda.“

„Co tím myslíš?“

„Jestli bude dítě žít po sedmi dnech, tak je musí Brun přijmout, není to tak?“ zeptala se Ajla s vážnou tváří.

„Na co myslíš, Ajlo? Nemůžeš ho nechat venku a doufat, že bude po sedmi dnech žít. Víš dobře, že to není možné.“

„Nenechám ho tam, ale vezmu ho s sebou. Vím o jednom místě, kde se můžu skrýt, Izo. Můžu tam odejít a vzít ho s sebou a pak se vrátit v den, kdy má dostat své jméno. Brun mi bude muset dovolit, abych si ho nechala. Tam nahoře je malá jeskyňka...“

„Ne, Ajlo, nechod’ na mě s takovým nápadem. To by byla chyba. To by byla neposlušnost. Nemůžu tě podporovat v takové věci. Takhle se to v klanu nedělá. Brun by se moc zlobil. Hledal by tě a přivedl by tě zpátky. To není správně, Ajlo.“ Iza se zvedla a šla k ohni, ale po několika krocích se obrátila a šla zpátky k Ajle. „A kdybys šla svou cestou, tak by se mě ptal, kde jsi.“

Iza po celý svůj život neudělala nic, co by bylo proti pravidlům klanu nebo proti Brunové vůli. Už samotná taková myšlenka ji děsila. Dokonce tajné užívání léku proti početí, které mělo požehnání dřívějších generací, bylo částí jejího dědictví. To nebyla neposlušnost ponechat si tajemství, protože neexistoval žádný zvyk nebo obyčej, který by zakazoval lék používat. Iza se jenom prostě o tom nezmiňovala. Ale Ajlin plán, to nebylo nic menšího než vzpoura, taková vzpoura, o jaké by Iza nikdy ani nesnila. Nemohla jí dát svůj souhlas.

Ale věděla taky, jak velice si Ajla dítě přála. Litovala ji, když pomyslela na to, jak těžké těhotenství protrpěla a jak jí strach, že by dítě mohlo zemřít, dal sílu navíc, která zachránila její vlastní život i život dítěte. Ajla má pravdu, pomyslela si Iza, a podívala se na novorozeně. Je znetvořený, ale je silný a jinak zdravý. Kreb byl taky znetvořený, když se narodil, a teď je mog–ur. Tohle je taky prvorozené dítě. Kdyby měla Ajla muže, mohl by dát svolení, aby dítě žilo. Ne, to by asi nemohl, pomyslela si potom. Nemohla se obelhávat, jako nemohla lhát nikomu jinému. Ale nemusela o tom mluvit.

Myslela na to, že by to měla říct Krebovi a Brunovi, a věděla, že by to měla udělat, ale nemohla se k tomu odhodlat. Iza nemohla souhlasit s Ajliným záměrem, ale mohla ho držet v tajnosti. To bylo nejbliž nepřípustnému jednání, k jakému se kdy v životě dostala.

Vložila několik horkých kamenů do misky s vodou, aby připravila nápoj podporující tvorbu mléka. Mladá rodička spala s dítětem v náručí, když k ní přišla s lékem. Lehce s ní zatřásla.

„Vypij to, Ajlo,“ řekla. „Sbalila jsem plodový koláč a položila ho tamhle do rohu. Můžeš v noci odpočívat, ale ráno ho musíš zahrabat. Brun už ví, že je dítě znetvořené, Ebra mu to pověděla. Očekává, že se ho zbavíš, až půjdeš zahrabat důkazy o porodu.“ Iza tak ve skutečnosti své dceři řekla, kolik času jí zbývá na to, aby se připravila.

Ajla byla ještě dlouho vzhůru, když Iza odešla, ležela a přemýšlela, co by si měla vzít s sebou. Budu potřebovat kožešinu na spaní, králíčí kožešinu pro dítě a ptačí peří a něco na převlečení.

Prak a nože. A jídlo. Bude lepší, když si vezmu s sebou trochu jídla a vak na vodu. Když počkám s odchodem, až bude slunce stát vysoko, můžu všechno připravit teprve zítra časně zrána.

Příštího rána uvařila Iza příliš mnoho jídla na to, aby to bylo přiměřené pro čtyři osoby.

Kreb se vrátil k ohništi teprve pozdě večer a hned se uložil ke spánku. Chtěl se vyhnout rozhovoru s Ajlou, protože nevěděl, co by jí měl říct. Její totem je příliš silný, pomyslel si. Nikdy nebyl docela poražen. To proto tolik krvácela, i když nosila dítě. To proto je dítě znetvořené. Je to škoda, že se to stalo, když je tolik chtěla.

„To jídlo by stačilo pro celou tlupu, Izo,“ poznamenal Kreb. „Jak bychom toho mohli sníst tolik?“

„To je pro Ajlu,“ řekla Iza a sklonila rychle hlavu.

Iza měla mít víc dětí, pomyslel si starý mág, příliš rozmazluje ty, které má. Ale je pravda, že Ajla potřebuje získat zpátky sílu. Bude to trvat dlouho, než to překoná. Jestlipak vůbec kdy porodí normální dítě?

Ajla se zamotala, když vstávala z lůžka, a cítila, že jí teče krev po nohou. Bolelo ji udělat krok a ohnout se bylo utrpení. Byla slabší, než si myslela, a propadala strachu. Jak jen vyleze nahoru k jeskyňce? Ale musela to udělat. Kdyby to neudělala, přišla by Iza, vzala jí dítě a zbavila se ho. Co by si počala, kdyby je ztratila?

Já ho neztratím, pomyslela si odhodlaně. Potlačila strach. Nějak se dostanu nahoru, i kdybych měla celou cestu lézt po čtyřech.

Mrholilo, když vyšla z jeskyně. Zabalila část věcí do koše na sbírání bylin a navrch dala plodový koláč. Zbytek věcí schovala pod svrchní kožešinu. Dítě leželo bezpečně zavěšené pod jejími prsy v pruhu kůže.

Motání hlavy polevilo, když vyrazila na cestu, ale nadále jí bylo špatně. Po nějaké době sešla ze stezky a prodrala se hustým křovím do lesa. Po chvíli se zastavila a klesla na kolena. Bylo těžké vyhrabat jámu, když byla tak slabá, ale zahrabala plodový koláč hluboko, jak jí Iza přikázala, a učinila příslušná znamení. Pak pohlédla na svého syna, který klidně a bezpečně spal. Nikdo tě nesmí dát do takovéhle díry, řekla sama sobě. Pak si zase naložila

koš na záda a vyrazila nahoru k příkrým srázům, aniž si všimla, že je sledována.

Hned jak Ajla vyšla z jeskyně, vykradla se Uba za ní. Po zimě, kdy se dozvěděla hodně z matčiných léčitelských znalostí, si velmi dobře uvědomovala, jak je Ajla slabá a vyčerpaná. Věděla, co prodělala, a bála se, že by mohla ztratit vědomí a stát se obětí nějaké šelmy, která by ucítila její krev. Uba chtěla utíkat zpátky do jeskyně, aby přivedla Izu, ale nechtěla, aby Ajla pokračovala sama sál, a tak se místo toho pustila za ní. Když Ajla odbočila ze stezky, ztratila ji na chvíli z očí, ale později ji znovu uviděla, když se vydala nahoru do svahu.

Ajla se při výstupu ztěžka opírala o hůl na hrabání. Často se zastavovala a přemáhala závrať. Cítila, že jí teče krev po nohou, ale nezdržovala se převlékáním. Pamatovala si, že chodívala nahoru do svahu a ani se přitom nezadýchala. Teď nedokázala pochopit, že je to nahoru k její horské louce tak daleko. Donutila se pokračovat dál, i když se bála, že se každou chvíli zhroutí. Nohy jako by šly samy od sebe, namáhavě a zoufale. Teprve když už vůbec nemohly, dopřála jim oddych.

Když odpoledne pokročilo, začalo být dítě neklidné a plakalo. Ale Ajla je slyšela jenom jako z dálky v mlze, nezastavovala se a nevytáhla je, ale jenom pokračovala v lezení nahoru. Myslela jenom na jednu jedinou věc – aby se dostala nahoru na louku a dovnitř do jeskyňky.

Uba od ní udržovala velký odstup, protože nechtěla, aby ji Ajla objevila. Nevěděla, že Ajla vidí sotva na krok před sebe. Ajle v hlavě hučelo a šumělo a všechno kolem tančilo a ona to viděla jako v rudé mlze. Když konečně byla nahoře na louce, říkala si, už jenom kousek, už jenom docela malý kousek. Potácela se přes louku a vydávala ze sebe poslední síly, když odhrmovala stranou větve lískového keře. Přímou vpadla do jeskyňky, která byla jejím útočištěm už tolikrát předtím. Ulehla na srnčí kůži a nestarala se o to, že její zástěrka je promáčená. Nedokázala ani přiložit křičící dítě k prsu, podlehla únavě a naráz usnula.

Bylo to štěstí, že se Uba dostala na louku ve chvíli, kdy Ajla mizela v jeskyňce, jinak by si musela myslet, že se vypařila,

protože silné staré větve lískového keře naprosto skrývaly vchod do jeskyňky dokonce i teď, když byly bez listí. Uba se otočila a utíkala zpátky domů. Byla pryč déle, než měla v úmyslu. Bála se, že o ni bude mít Iza strach a že se bude zlobit, až se vrátí domů.

Ale Iza se o ni vůbec nestarala. Viděla Ubu, jak se vykradla za Aj lou, a dohadovala se, co asi má v úmyslu, ale nechtěla nic vědět.



„Neměla by být už zpátky, Izo?“ zeptal se Kreb. Byl neklidný a po celé odpoledne chodil sem a tam.

Iza nejistě přikývla a neodvažovala se vzhlednout od své práce. Seděla a krájela studené maso na kousky. „Au!“ vykřikla, když zajela ostrým pazourkovým nožem do prstu.

Kreb vzhlédl. Byl stejně udiven skutečností, že se řízla, jako tím, že vykřikla. Iza byla tak obratná, že si nevzpomínal, že by se kdy řízla. Chudák Iza, pomyslel si. Měl sám takovou starost, že zapomněl, jak musí být jí, a vyčítal si to. Není se co divit, že je neklidná, říkal si.

„Mluvil jsem před chvílí s Brunem, Izo,“ ukazoval. „Ještě se nechce vydat ji hledat. Nikdo nesmí vidět ženu, když zahrabává... při takové příležitosti. Víš, jak neblahé následky by to mohlo mít pro muže, kdyby ji tak uviděl. Ale ona je tak slabá, že možná leží venku v dešti. Možná bys mohla jít ven ty a podívat se po ní, Izo. Ty jsi ranhojička. Nemohla jít přece nijak daleko. Nestarej se o jídlo, já můžu počkat. Jdi, prosím tě. Už brzy bude tma.“

„Já nemůžu,“ ukazovala Iza a strčila prst s ránou zase do pusy.

„Co myslíš tím, že nemůžeš?“ ptal se Kreb nevěřičně.

„Nemůžu ji najít.“

„Jak můžeš vědět, že ji nenajdeš, když jsi ji nehledala?“ Starý mág byl naprosto zmatený. Proč Iza nechce jít a hledat ji? Proč už ji ostatně nešla hledat mnohem dřív? To by jí spíš odpovídalo,

kdyby už byla dávno v lese a otočila každý kámen při hledání Ajly. Je tak neklidná. Tady je něco, čemu nerozumí.

„Izo, proč nechceš jít hledat Ajlu?“ zeptal se.

„Nepomohlo by to. Nemůžu ji najít.“

„Proč?“ zeptal se.

Iziny oči vyjadřovaly strach a neklid, když přiznala: „Ona se skrývá.“

„Skrývá se? Před kým se skrývá?“

„Před námi všemi. Před Brunem, před tebou, přede mnou, před celou tlupou,“ odpověděla Iza bezmocně.

Kreb byl naprosto zmatený a Izina nevyzpytatelná odpověď to ještě jenom zhoršila. „Izo, to musíš vysvětlit. Proč se skrývá Ajla před tlupou nebo přede mnou a před tebou? Proč by se měla skrývat před tebou? Vždyť tebe potřebuje víc než kohokoliv jiného.“

„Ona si chce to dítě nechat, Krebe,“ ukazovala Iza a její pohled ho prosil o pochopení. „Řekla jsem jí, že je to matčina povinnost zbavit se znetvořeného dítěte, ale ona to odmítla. Ty víš, jak si to dítě přála. Řekla, že ho vezme s sebou a schová ho do sedmého dne, kdy má dostat jméno, aby je tak Brun musel přijmout.“

Kreb zíral na Izu a naráz pochopil, co obnášelo Ajlino svévolné jednání.

„Ano,“ přikývl. „Bruna donutí, aby přijal jejího syna, a on pak na ni uvalí kletbu za neposlušnost a tentokrát to bude navždy. Copak nevíš, že když žena odmítne poslouchat muže, když ho donutí udělat něco, co nechce, ale přesto musí, že muž ztratí před ostatními svou tvář? To Brun nemůže strpět. Muži by ho pak už neposlouchali. Dokonce když na ni uvalí kletbu, ztratí tvář a nebude se moci odebrat v létě na setkání klanu. Myslíš si, že by se teď mohl setkat s ostatními tlupami? My všichni, celá naše tlupa, celý klan Velkého medvěda ztratí tvář kvůli Ajle,“ ukazoval mág rozhněvanými gesty. „Jak jen nám mohla něco takového udělat?“

„Jedná podle jedné z těch historek Aby. Podle té o matce, která pověsí své dítě do vrcholu stromu,“ odpověděla Iza. Byla zoufalstvím bez sebe. Proč to pořádně nedomyslela?

„Povídáčky starých bab!“ odfrkl si Kreb s odporem. „Aba by měla mít rozum a necpat dětem do hlav takové nesmysly.“

„To nebyla jenom Aba, Krebe. K tomu jsi přispěl i ty.“

„Já! Kdy jsem já přišel s nějakou takovou historkou!“ rozzlobil se mog–ur.

„Ty jsi nemusel nic povídat. Já jenom myslím, že ty sám ses narodil znetvořený, ale směl jsi žít. A teď jsi mog–ur.“

Když to Iza řekla, mága se to hluboce dotklo. Věděl, že to byla souhra šťastných okolností, které vedly k tomu, že směl žít. Bylo to čistě štěstí, že největší z mog–urů celého klanu byl zachován při životě. Matka jeho matky mu jednou naznačila, jaký to byl zázrak. Pokouší se teď Ajla taky o zázrak pro svého syna jenom proto, že se to stalo kdysi jemu? To se nemůže podařit. Nikdy se jí nepodaří donutit Bruna, aby přijal jejího syna a nechal ho žít. To by muselo být jeho vlastní přání a zcela a naprosto jenom jeho rozhodnutí.

„A co ty, Izo. Řeklas jí, že je to chyba? Že jedná proti zvyklostem klanu?“

„Prosila jsem ji, aby to nedělala. Řekla jsem jí, že ji zbavím dítěte, když to sama nedokáže. Ale ona mi pak už nedovolila, abych se k dítěti přiblížila. Ach Krebe, ona tolik trpěla, než dostala tohle dítě.“

„Takže jsi ji nechala prostě odejít a doufala jsi, že se jí to podaří. Proč jsi nepromluvila se mnou nebo s Brunem?“

Iza jenom němě sklonila hlavu. Kreb měl pravdu, měla mu to říct. Teď zemře nejenom dítě, ale i Ajla, pomyslela si.

„Kam odešla, Izo?“ Krebův pohled byl tvrdý jako kámen.

„Já nevím. Říkala něco o malé jeskyňce,“ odpověděla Iza ustrašeně. Byla čím dál zoufalejší. Mog–ur se prudce otočil a odkulhal k ohništi náčelníka.

Křik dítěte nakonec Ajlu probudil z hlubokého spánku. Byla tma a malá jeskyňka byla chladná a vlhká, když tu nehořel oheň. Musela jít ven vykonat potřebu a moč ji ostře páčila ve zhmožděném podbřišku. Slepě přehrabala koš, než našla suchou kožešinu, aby mohla ošetřit sebe a přebalit dítě. Když se napila,

zabalila sebe a dítě pevně do kožešiny a zase si lehla. Pak podala dítěti prs, aby se napilo.

Když se znovu probudila, tančilo už sluneční světlo přes lískový keř na skalní stěně. Hladově zhltdla trochu jídla, které si přinesla s sebou, zatímco dítě pilo.

Posílena jídlem a spánkem se cítila trochu lépe a přitiskla pevně dítě k sobě. Musím opatřit dříví na topení, pomyslela si. Jídlo mi dlouho nevystačí. Musím si ho opatřit víc. Vykoukla k východu. Teď by se už mohla dát sehnat vojtěška, ta taky posiluje krev. Měl by tu být taky jetel a vikev. V javorech teď stoupá nová míza a vnitřní kůra je sladká. Ne, javor tady nahoře neroste, ale je tu bříza. Listí lopuchu a pampelišek a podběl. Mohla by najít mladé kapradí, které je ještě stočené. Vzala s sebou prak. Tady nahoře je přece hodně veverek, bobrů a králíků.

Ajla se chvíli oddávala snům o toulkách probuzenou krajinou, která skýtala tolik bohatství a kde byl život snadnější. Když se zvedla, cítila najednou, jak z ní vyhrkla krev. Opírala se o skalní stěnu a hlava se jí zamotala. Když slabost přešla, podívala se dolů po sobě. Na nohou měla zaschlou krev, přehoz byl špinavý a roztržený. Velmi rychle si uvědomila, v jak zoufalé je situaci.

Když už závrať pominula, rozhodla se umýt a nasbírat dříví, ale nevěděla, co má udělat na tak dlouhou dobu s dítětem. Měla je vzít s sebou nebo je nechat spát dál tady v jeskyňce? Ženy v tlupě nikdy nenechávaly své děti bez dozoru. Ajle se sevřelo srdce při pomýšlení, že by tady mělo zůstat samotné. Ale musela pryč, musela se umýt a musela donést vodu a dříví. A když je nebude mít s sebou, pobere současně víc dříví.

Vykoukla opatrně z lískového keře, jestli není někde nablízku člověk nebo zvíře, než vylezla ven. Země byla nadále vlhká a blízko potoka byl blátivý břeh kluzký. Tu a tam stále ještě ležel sníh ve stínu stromů a kamení. Třásla se v chladném větru, který vanul od východu a přinášel s sebou deštivá mračna, ale svlékla se a vlezla do ledové vody, aby se umyla a vymáchala oblečení. Vlhká kůže ji nijak nezahřála, když si ji zase na sebe navlékla.

Vyšla do lesa, který rostl kolem její louky, a olamovala suché větve nízko na stromech. Najednou ji ale znovu přepadla závrať a

kolena se jí podlomila. Zachytila se nejbližšího stromu, aby se opřela. V hlavě jí bušilo a musela prudce polykat, aby nezvracela. Zmocnila se jí ochromující únava. Všechny myšlenky na sběr jídla a lov ji opustily. Těhotenství a těžký porod ji vyčerpaly, a namáhavý výstup k jeskyňce ji připravil o poslední zbytek sil.

Dítě křičelo, když se dovlekla zpátky do jeskyňky. Zvedla je a přitiskla je k sobě. Bylo promočené a studené a postrádalo teplo jejího těla. Najednou si vzpomněla na vak na vodu, který nechala dole u potoka. Musela mít přece vodu! Zvedla se a ještě jednou se donutila vylézt z jeskyňky.

Začalo pršet. Když se vrátila, postavila vak s vodou do rohu, padla na zem naprosto vyčerpaná a přetáhla přes sebe a dítě vlhkou a těžkou, ale teplou kožešinu. Byla příliš unavená, aby si uvědomovala strach, který se jí usadil hluboko mezi myšlenkami, a spánek ji přemohl.

„Neříkal jsem ti neustále, že je drzá a svéhlavá?“ ukazoval Broud samolibě a vítězoslavně pohlédl na Bruna. „Ale byl tady snad někdo, kdo by mi věřil? Ne. Všichni se postavili na její stranu a omlouvali ji a nechali ji dělat, co se jí zachtělo, dokonce směla lovit. Mně je jedno, jak silný je její totem, já jenom vím, že ženy nemají lovit. To nebyl jeskynní lev, kdo jí ukázal tuhle cestu. To byla její vzdorovitost. Tak tedy teď vidíš, Brune, jak to dopadá, když dáš ženě přílišnou volnost. Vidíš, co se stane, když jsou muži příliš slabí. Ona si teď snad vážně myslí, že může vnutit tlupě svého znetvořeného syna. Tohle jí ale nikdo nemůže prominout. Úmyslně se nepodřídila zákonům klanu. Pro ni teď za to není omluvy.“

Broudovi se dostalo zadostiučinění a v nitru jásal, když mohl říct s nemilosrdnou tvrdostí náčelníkovi do očí: „A co jsem říkal?“

Brun nerad ztrácel tvář a syn jeho ženy mu to skutečně nijak neusnadňoval.

„Řekl jsi svůj názor, Broude. Nemá smysl to neustále opakovat. Však já už si s ní poradím, až se vrátí. Ještě žádná žena mě nedonutila, abych udělal něco proti své vůli, a tak se nestane ani teď. Zítra ráno se ji vydáme hledat,“ uzavřel Brun tuto

záležitost a rozhlédl se po mužích, kteří byli shromážděni kolem něho. „Myslím, že bychom se měli podívat na místa, kam obvykle nechodíme. Iza říká, že Ajla zná nějakou malou jeskyni. Je tu někdo z vás, kdo viděl jinou jeskyni tady v blízkosti? Nemůže to být zase tak daleko, protože Ajla je příliš slabá, aby podnikla delší cestu. Nebudeme se zajímat o step nebo les, ale budeme hledat tam, kde by mohly být jeskyně. Déšť spláchl její stopy, ale může se stát, že najdeme nějaký zachovalý otisk nohy. Budeme ji hledat, dokud ji nenajdeme.“

Iza s obavami očekávala, kdy se shromáždění rozejde. Sebrala všechnu svou odvahu, aby promluvila s Brunem. Usoudila, že teď nastal vhodný okamžik. Když viděla, že muži opustili shromaždiště, šla k jeho ohništi a sedla si u jeho nohou se skloněnou hlavou.

„Co chceš, Izo?“ zeptal se, když jí poklepal na rameno. „Já, nehodná žena, chci mluvit s náčelníkem,“ spustila Iza. „Smíš mluvit.“

„Udělal jsem chybu, že jsem nepřišla k náčelníkovi, když jsem poznala, že mladá žena chce odtud odejít.“ Iza zanechala obřadných gest, když ji přemohly city. „Ale Brune, ona tak hrozně chce to dítě. Nikdo nevěřil, že by kdy mohla nějaké čekat, nejméně ze všech já. Jak by kdy mohl někdo přemoci ducha jeskynního lva? Měla z toho takovou radost. Hodně trpěla, ale nikdy nenaříkala. Při porodu málem umřela, Brune. Jenom strach, že by její dítě mohlo umřít, jí dal sílu je porodit. Nevydržela pomyšlení, že by měla dát své dítě pryč, přestože je znetvořené. Byla si jistá, že je to jediné dítě, které kdy bude mít. Byla bez sebe zděšením a bolestí a nebyla schopná myslet jasně. Já vím, že nemám právo něco žádat, ale já tě úpěnlivě prosím, Brune, nech ji žít.“

„Proč jsi ke mně nepřišla dřív, Izo? Když teď věříš, že by pomohlo prosit za její život, proč jsi ke mně nepřišla hned? Byl jsem k ní snad nemilosrdný? Nebyl jsem slepý k jejímu utrpení. Muž může odvrátit zrak, aby se nedíval do prostoru ohniště jiného muže, ale nemůže zavřít své uši. Není nikoho v tlupě, kdo by nevěděl, jak Ajla trpěla, když rodila svého syna. Myslíš si, že jsem tak tvrdý, Izo? Kdybys ke mně přišla a řekla, jak ona to cítí a co

zamýšlí udělat, myslíš, že bych nevážil možnosti, abych nechal jejího syna žít? Mohl bych odhlédnout od jejího nápadu utéct a skrýt se, protože není právě při smyslech. Mohl jsem prohlédnout dítě. Třeba bych je nechal žít, pokud není znetvořené příliš vážně, i když Ajla nemá muže. Ale ty jsi mi nedala žádnou možnost. Ty sis už předem myslela, že víš, co já udělám. To se ti nepodobá, Izo.“

Náčelníkovy ruce těžce klesly. Brun se pronikavě díval na ranhojičku. „Vím, že jsi nikdy nezanedbala své povinnosti. Byla jsi vždycky vzorem pro ostatní ženy. Můžu tvé chování omluvit pouze tvou nemocí. Vím, že nejsi zdravá, přestože se pokoušíš skrýt, jak velice jsi ve skutečnosti nemocná. Vyhověl jsem tvému přání nemluvit o tvém zdraví, ale na podzim jsem si byl jistý, že odejdeš do světa duchů. Byl jsem si dobře vědom toho, že Ajla věřila, že je to její poslední možnost dostat dítě. Myslím, že v tom má pravdu. Přesto jsem viděl, že odsunula všechny myšlenky na sebe stranou, když jsi byla nemocná, a že ti pomohla projít tím nejhorším. Nevím, jak to udělala. Možná to byl mog-ur, kdo obměkčil duchy, když chtěli, abys přišla k nim, a přemluvil je, abys ještě směla zůstat tady, ale nebyl to mog-ur sám.“

Brun se na chvíli odmlčel, než zachmuřeně pokračoval. „Byl jsem připraven souhlasit s žádostí mog-ura, aby se Ajla stala ranhojičkou. Naučil jsem se vážit si jí stejně, jako jsem si vždycky vážil tebe. Stala se obdivuhodnou ženou, která je vzorem v plnění povinností a poslušnosti, přestože s ní syn mé ženy nezacházel, jak by měl. Ano, Izo, já vím, jak se k ní Broud chová. Dokonce to, co se jí stalo minulého léta, bylo nějak vyvoláno jím, i když nechápu tak moc, jak se to stalo. Bylo ho nehodno, aby si zasedl na ženu způsobem, jakým to učinil. Broud je silný a odvážný lovec a nemá důvod cítit se ohrožený ženou. Ale on možná viděl něco, čeho jsem si já nevšiml. Možná má pravdu v tom, že jsem byl slepý k jejím chybám. Kdybys přišla dřív, mohl bych vyhovět tvé prosbě a nechat jejího syna žít. Ted' je příliš pozdě. Když se Ajla vrátí toho dne, kdy by její syn měl dostat jméno, zemře ona i její syn.“

Příštího dne se pokusila Ajla rozdělát oheň. Měla ještě několik suchých třísek a větví z dřívějšího pobytu v jeskyni. Třela hůl v

dlaních, ale neměla potřebnou sílu a vytrvalost, jakou to vyžadovalo. Bylo pro ni štěstí, že to nedokázala. Drug a Krug právě v té době dorazili nahoru na louku, ucítili by kouř a našli by ji. Takhle prošli blízko kolem jeskyně, právě když Ajla i její synek spali. Byli tak blízko jeskyně, že by mohli slyšet, kdyby dítě zavrňelo ze spánku. Ale vchod jeskyňky byl tak dobře skrytý za hustým lískovým křovím, že si ničeho nevšimli.

Štěstí stálo při ní i jinak. Mírný jarní déšť, který neustále padal z šedého nebe, zvedl potok z břehů tak, že její stopy zmizely.

Lovci byli tak obratní ve stopování, že poznali i otisky nohou různých členů tlupy. Jejich ostré oči by snadno spatřily čerstvé odlomené výhonky a taky by našli místa, kdyby hrabala v zemi hlízy a kořeny. Ale Ajla byla příliš slabá, aby sbírala potravu, a tak ji její slabost zachránila.

Když Ajla později vyšla a objevila stopy mužů v blátě blízko jeskyňky, málem se jí srdce úlekem zastavilo. Od toho okamžiku se bála vyjít ven. Trhala sebou, kdykoliv vítr rozhýbal křoví před ní, a při nejmenším šustnutí se zděšeně choulila.

Jídlo, které měla s sebou, jí už docházelo. Prohledala košíky, které upletla, když byla v jeskyňce v době kletby, ale všechno, co našla, bylo několik ořechů a myší trus. Hlodavci našli její zásoby a zpustošili je. Našla také zbytky zásob, které jí později přinesla do lesa Iza, ale všechno bylo už dávno shnilé a zničené.

Pak si vzpomněla na maso, které nasušila a zahrabala do země jeskyně. Objevila hned hromadu kamení, kterou navršila nahoru, aby se drobná zvířata nedostala k zásobám. Teď odebírala kameny a podhrabala se pod ně. Maso tam bylo, nedotčené a dobré. Ale nestačila se dlouho radovat z nálezů. Větve před vchodem se pohnuly a Ajle se rozbušilo srdce.

„Ubo!“ ukazovala zděšeně a překvapeně, když se dívka provlíkla dovnitř. „Jak jsi mě našla?“

„Šla jsem za tebou, když jsi sem šla. Tak jsem se bála, že by se ti mohlo něco stát. Mám s sebou trochu jídla a čaje, abys měla dost mléka.“

„Ví Iza, kde jsem?“

„Ne. Ale tuší, že to vím já. Myslím, že to nechce vědět, protože by to musela říct Brunovi. Ach, Ajlo, Brun se na tebe tak zlobí. Muži tě hledají každý den.“

„Viděla jsem jejich stopy tady venku, ale jeskyňku neobjevili.“

„Broud se pořád chlubí, že celou dobu věděl, jaká jsi. Kreba jsem skoro neviděla od té doby, co jsi odešla. Tráví všechnen čas u duchů a matka je hrozně rozrušená. Chtěla, abych ti řekla, že se nemáš vracet,“ řekla Uba s očima rozšířenýma děsem.

„Když s tebou o mně nemluvila, jak ti mohla dát pro mě vzkaz?“ ptala se Ajla.

„Uvařila mnohem víc jídla včera večer a dnes ráno. Ne zase tak mnoho. Myslím, že se bojí, že by Kreb mohl uhodnout, že je to pro tebe. Ale sama vůbec nesnědla svůj díl. Později uvařila čaj a povídala si pro sebe, jako by měla o tebe strach. To dělá od té doby, co jsi odešla, ale teď se dívala přímo na mě a říkala: Kdyby tak jenom někdo mohl říct Ajle, aby se nevracela. Chudák moje dcerunka, chudák holčička, ona nemá co jíst. Je slabá a potřebuje mléko pro své dítě. A pořád tak dál. Tak jsem se vydala za tebou. Tenhle vak stál vedle čaje a jídlo bylo zabalené.“

Uba se pozorně rozhlédla po jeskyňce. Pak pokračovala: „Musela mě vidět, že jsem se za tebou vydala, hned když jsi odešla. Divila jsem se, že mi ani nevyčítala, když jsem se vrátila tak pozdě. Brun a Kreb zuří, že jim neřekla, co míníš udělat. Kdyby věděli, že má tušení, kde by tě našli, tak nevím, co by s ní udělali. Ale nikdo se mě neptal. Nikdo se nestará o děti a obzvlášť ne o dívky. Ajlo, já vím, že bych měla říct Krebovi, kde jsi, ale já nechci, aby tě Brun proklel. Já nechci, abys umřela.“

Ajla cítila, jak ji opouští odvaha, a slyšela, jak jí ustrašeně buší srdce. Co jsem to provedla? Neuvážila, jak je slabá a jak to bude těžké protlouct se na vlastní pěst s novorozenečným dítětem. Nechápala to, když odcházela od tlupy. Počítala s tím, že se bude smět vrátit sedmého dne, kdy má dítě dostat své jméno. Kam se teď poděje? Zvedla své dítě a přitiskla je k sobě. Ale já tě přece nemohla nechat umřít, vid' že ne?

Uba se na ni soucitně dívala. Mladá matka jako by zapomněla, že tam je. „Ajlo,“ řekla váhavě. „Smím se na něho podívat? Ještě jsem neměla příležitost vidět tvé dítě.“

„Ach Ubo, jistě že můžeš,“ ukázala Ajla a cítila se hloupě, že ji to samotnou nenapadlo. Uba vynaložila tolik námahy, aby sem přišla s Iziným vzkazem. Můžou ji za to potrestat. Jestli někdy vyjde najevo, že Uba věděla, kde Ajla je, mohla by dostat takový trest, že by to zničilo celý její život.

„Chceš si ho podržet?“

„Smím?“

Ajla jí položila dítě do klína. Uba začala odkrývat kožešinu, v níž byl zabalený, a podívala se potom tázavě na Ajlu. Matka přikývla.

„Nevypadá tak divně, Ajlo. Není znetvořený jako Kreb. Je hubený, ale to jenom jeho hlava je jiná. Ale není víc jiná než tvoje. Ty taky nevypadáš jako nikdo jiný v tlupě.“

„To je proto, že jsem se nenarodila v klanu. Iza mě našla, když jsem byla malá. Říká, že jsem se narodila u Druhých lidí. Ale teď patřím k lidem klanu,“ řekla Ajla hrdě. Ale pak se výraz její tváře změnil. „Ale už ne nadlouho.“

„Nepostrádala jsi svou matku? Já myslím skutečnou matku, ne Izu?“ zeptala se Uba.

„Já si na jinou matku než na Izu nepamatuju. Nepamatuju si nic z doby, než jsem přišla k tlupě.“ Najednou pobledla. „Ubo, ale kam se poděju, jestli se nesmím vrátit zpátky k vám? S kým budu žít? To už nikdy neuvidím Izu a Kreba. A je to naposled, co vidím tebe. Ale věř mi, nevěděla jsem, co jiného bych měla udělat. Nemohla jsem přece dovolit, aby zabili mého syna.“

„Já nevím, Ajlo. Matka říká, že Brun ztratí tvář, jestli ho donutíš, aby přijal tvého syna. To proto tak zuří. Říká, že jestli nějaká žena donutí muže něco udělat, tak muž ztratí svou tvář a ostatní muži si ho už nemůžou vážit. I když na tebe potom uvalí kletbu, tak je ztracen, jenom proto, že jsi ho donutila udělat něco proti jeho vůli. Já nechci, aby ses vrátila. Oni tě zabijí, jestli se vrátíš.“

Ajla se dívala do její vyděšené tváře. Nevěděla, že její usazená tvář má podobný výraz. Vztáhly k sobě ruce ve stejné chvíli, aby se vzájemně utěšily.

„Bude lepší, když půjdeš, Ubo, než se ti kvůli tomuhle něco stane,“ řekla Ajla.

Uba jí vrátila dítě a zvedla se, aby šla.

„Ubo,“ zavolala na ni ještě Ajla, když už Uba začala rozhrnovat větve. „Jsem šťastná, že jsi se mě přišla podívat a že jsem s tebou ještě jednou mohla mluvit. A řekni Ize... řekni matce, že ji mám ráda.“ Slzy se jí znovu hrnuly po tváři. „A řekni to i Krebovi.“

„Řeknu, Ajlo.“ Uba se na chvíli zastavila. „Teď bude lepší, když půjdu,“ řekla a rychle vylezla z jeskyňky.

Když Uba odešla, vyndala Ajla jídlo, které jí přinesla. Nebylo toho mnoho, ale společně se sušeným masem to mohlo několik dní vystačit. Ale co si počne potom? Nedokázala jasně myslet.

Připadalo jí, jako by ji to stahovalo do víru černých myšlenek. Co měla v úmyslu, to se zhroutilo. Nejenom život jejího dítěte, teď i její vlastní život byl v nejvyšším nebezpečí. A její tělo si žádalo odpočinku. Sotva se najedla, uložila se s dítětem v náručí opět ke spánku, který jí pomohl na chvíli na všechno zapomenout.

Byla noc, když se probudila znovu a vypila poslední zbytek studeného čaje. Rozhodla se teď hned, dokud je tma, aby ji nikdo neviděl, opatřit si víc vody. Krok za krokem tápala v temnotě a nahmatala vak na vodu. Po chvíli dokázala rozeznat slabé světlo, které prosvítalo mezi větvemi lískového keře. Hned nato byla venku.

Zahlédla úplněk měsíce mezi honícími se mraky, a ten dával trochu světla. Vytušila obrysy stromů a vodní hladina se blýskala, když do ní ponořila vak. Byla nadále slabá, ale už se tak nemotala, když se zvedla. Taky se jí i snáze chodilo.

Nezahlédl ji žádný muž z tlupy, jak tam tak stála skloněná nad pramenem, ale sledovaly ji jiné páry očí, které byly zvyklé vidět za měsíčního světla. Noční šelmy a jejich kořist, všichni pili z jednoho pramene jako ona. Nikdy nebyla tak zranitelná od doby, kdy putovala jako malé dítě sama divočinou. To ani ne tak pro

svou tělesnou slabost, jako že už nedávala pozor a nemyslela na nebezpečí, které by mohlo být nablízku. Přemýšlela o mnohém, jenom ne o přežití. Její myšlenky byly obrácené dovnitř. Byla by snadnou kořistí pro šelmu, kterou tam přilákaly pachy. Avšak tady nahoře si Ajla už dřív získala mezi čtvernožci úctu. Rychlé kameny, které nebyly vždycky smrtelné, ale zato bolestivě zraňovaly, je naučily opatrnosti a udržely je v náležité vzdálenosti od jeskyňky.

„Musela přece po sobě zanechat nějaké stopy,“ ukazoval Brun rozzlobeně. „I když si vzala s sebou jídlo, nemůže jí vystačit věčně. Jednou musí vyjít ze svého úkrytu. Prohledáme všechna místa znovu, i když jsme to už jednou udělali. Jestli je mrtvá, tak to chci vědět. Jestli ji našel nějaký mrchožrout, něco po ní zbylo, co můžeme získat jako důkaz. Já chci, abychom ji našli před sedmým dnem. Já nepůjdu na setkání klanu, jestli ji nenajdeme.“

„Teď nám taky ještě zabrání v tom, abychom mohli na setkání klanu,“ odfrkl si Broud. „Proč byla vůbec přijata do tlupy? Není přece jednou z nás. Kdybych já byl náčelníkem, nikdy bych to neudělal. Nikdy bych nedovolil Ize, aby si ji nechala. Nikdy bych ani nedovolil ji zvednout. Proč nikdo neviděl, koho to máme mezi sebou? Tohle není poprvé, co se protíví našim zákonům. Vždycky se tak chovala, ale vždycky se z toho nějak dostala. Byl snad někdo, kdo jí zabránil v tom, aby tahala zvířata do jeskyně? Zabránil jí někdo v tom, aby se potulovala po krajině, což by žádnou slušnou ženu v klanu nikdy ani nenapadlo? Není divu, že nás tajně sledovala, když jsme cvičili. A co se stalo, když jsme ji nachytali s prakem? Byla jí uložena kletba na omezenou dobu. A když se vrátila, dostala svolení lovit! Jen si to pomyslete! Žena v klanu, která loví. Co si o tom pomyslí ostatní tlupy? Není se co divit, že nepůjdeme na setkání klanu. A divíte se, že nám zamýšlela vnutit i svého syna?“

„To všechno jsme slyšeli už dřív, Broude,“ ukazoval Brun unaveně. „Její neposlušnost bude potrestána, to ti slibuju.“

Broudovo neustálé štvání na jedno téma Bruna nejenom unavovalo, ale působilo to i jiným směrem. Náčelník začal

pozvolna přece jen pochybovat o svém vlastním úsudku. Jeho rozhodnutí musí spočívat na dlouhé tradici, jaká se dodržuje v klanu, a tam není prostoru pro výjimky. Přesto Ajle procházely věci, které čím dál víc vybočovaly z obvyklého života a které zřejmě vedly k závěrečnému a neodpustitelnému vzdoru. Byl příliš šlechetný vůči této cizince, která se narodila bez zděděného citu pro to, co je správné a vhodné podle pojetí klanu. Možná měl příliš slabou ruku. Možná toho využívala? Broud měl pravdu. Měl být přísnější. Měl ji donutit, aby se přizpůsobila. Možná nikdy neměl Ize dovolit, aby ji sebrala, ale proč to musí syn jeho ženy omílat pořád dokola?

Broudovy neustálé připomínky ovlivnily i ostatní lovce. Většina z nich teď byla přesvědčená, že je Ajla nějak podvedla a zaslepila a že je to jenom Broud, kdo ji prokoukl a to celé viděl jasně už dlouho. A pokud nebyl Brun přítomen, neodpustil si Broud pohrdavé narážky na to, že současný náčelník je už příliš starý a nemůže je dále vést.

Brun ztratil tvář, a to byl strašný úder proti jeho autoritě. Všiml si, že mu muži neprojevují stejnou úctu jako dřív, a nemohl se odhodlat zúčastnit se za těchto okolností klanového setkání.

Ajla zůstávala v jeskyňce a vycházela teď už jenom pro vodu. Když se zabalila do kožešin, zvládla zimu bez ohně. Jídlo, které jí Uba přinesla, a sušené maso, které teď bylo tuhé a jen stěží se dalo žvýkat, jí stačilo a nepotřebovala chodit ven sbírat potravu nebo lovit. Když už její mladé tělo nemuselo dávat potravu plodu, rychle se zotavovalo. Nepotřebovala už tolik spát, ale to bylo svým způsobem pro ni horší. Když ležela bdělá v kožešinovém pelechu, tím víc ji pronásledovaly zlé obavy. Když spala, alespoň chvíli necítila strach.

Ajla seděla blízko ústí jeskyňky ve váhavém odpoledním slunci, které tu a tam prorazilo mezi mraky, a držela spokojeně spící dítě v náručí. Z koutku úst mu tekl bílý stroužek, který ukazoval, že se jí tvoří dost mléka. Ajla se dívala na svého syna a poslouchala jeho pravidelný dech, který tu a tam přerušilo

zaškubání očí, než zase usnul. Prohlížela si ho pořádně a opatrně mu obrátila hlavu tak, aby ho viděla ze strany.

Uba říkala, že nevypadáš tak divně, pomyslela si. Ani já si to nemyslím. Jenom jsi trochu jiný. Přesně to Uba taky říkala. Vypadáš jinak, ale ne jinak, než jsem jiná já. Ajla si najednou připomněla zrcadlový odraz, který viděla v nádržce. Není jiný než já!

Znovu si prohlédla syna a pokoušela se rozpomenout, jak se viděla sama. Moje čelo se taky takhle klene, pomyslela si a zvedla ruku a dotýkala se svého obličeje. A tuhle kost pod ústy mám taky. Ale on má tohle husté obočí, které já nemám. Jestli jsem já jiná, tak proč by nemělo být mé dítě jiné? Měl by vypadat jako já, ne? Taky že vypadá, ale je taky trochu jako děti v tlupě. Vypadá jako směs obojího. Já se nenarodila v klanu, ale mé dítě ano, a tak vypadá trochu jako oni a trochu jako já.

Vůbec si nemyslím, že bys byl znetvořený, můj chlapečku. Když ses narodil mně a klanu, tak musíš vypadat tak, jak vypadáš, a mít něco z obojího. Když se duchové smísili, tak to muselo být tímhle způsobem. Tak tedy vypadáš a musíš vypadat. Ale čím to tě stvořil? Ať už to byl kdokoliv, tak musel mít pomoc. Nikdo z mužů nemá silnější totem než já, kromě Kreba. Byl to jeskynní medvěd, kdo ti dal život? Já žiju u Krebova ohniště. Ne, tak to nemůže být. Kreb říká, že Ursus nikdy nedovolí, aby jeho duch spolkl ženu. Ursus si vždycky vybírá sám. Ale jestli to nebyl Kreb, tak kdo by to mohl být? Komu jsem byla nejbliž?

Ajla najednou před sebou viděla potměšilý úsměšek Brouda. Ne! Zavrtěla prudce hlavou a zapudila tu myšlenku. Broud ne! Ten nedal život mému synovi. Otřásla se nechutí při pomyšlení na budoucího náčelníka. Jak já ho nenávidím! Nenáviděla jsem ho pokaždé, kdy se mi přiblížil. Jsem šťastná, že mě už tím způsobem neobtěžuje. Doufám, že už si mě nikdy nevybere, až bude potřebovat ukojit svou žádost. Jak to snese Oga? Jak to snesou ostatní ženy? Proč mají muži takové potřeby? Proč zavádějí muži svůj úd právě do místa, kudy dítě vychází? To místo musí být pro dítě, a ne pro muže, pomyslela si rozhořčeně. Mužův úd nemá s dítětem nic společného, říkala si zarputile.

Ale proč tedy to nesmyslné konání? Nadále o tom přemýšlela. Najednou se jí vloudila zvláštní myšlenka. Je v tom nějaká souvislost? Mohlo by to být tak, že by mužský úd mohl mít souvislost s dítětem? Jenom ženy mohou mít děti, ale dostávají jak chlapce, tak dívky, pomyslela si. Co jestli nový život začne tím, že muži zavedou úd do místa, kudy pak dítě vyjde. Pomysli, jestli to není duch totemu, ale mužův úd, který počne nový život v ženě? Neznamenalo by to, že dítě patří i jemu? Možná proto mají muži tuhle potřebu? Protože chtějí počít nový život v ženě. Možná proto se to taky ženám líbí? Nikdy jsem neviděla ženu spolknout ducha, ale často jsem viděla muže zavádět údy do žen. Nikdo nevěřil, že bych mohla mít dítě, protože je můj totem tak silný. Ale já ho dostala, a ten nový život vznikl, když Broud začal uspokojovat svou potřebu se mnou.

Ne! Tak to nemůže být! To by znamenalo, že mé dítě je i Broudovo. To pomýšlení jí bylo odporné. Kreb má pravdu. Kreb má vždycky pravdu. Spolkla jsem ducha, který bojoval s mým totemem a zvítězil nad ním. Možná jich bylo víc než jenom jeden, možná to byli všichni duchové totemů všech mužů tlupy.

Ajla objala pevně dítě, jako by chtěla dokázat, že je pouze její.

Ty jsi můj syn, ne Broudův! Dítě se probudilo náhlým pohybem a začalo plakat. Kolébala je, dokud znovu neusnulo.

Možná můj strážný duch věděl, jak ráda bych měla dítě, a dal se porazit. Ale proč by měl můj totem svolit, abych dostala dítě, když věděl, že musí umřít? Dítě, které je částí mě a částí klanu musí vypadat jinak. Vždycky budou říkat, že mé děti jsou znetvořené. I kdybych měla muže, vypadaly by mé děti stejně. Nikdy bych si nesměla žádné nechat. Všechny by odsoudili k smrti. Co už na tom záleží. Já přece stejně umřu. My oba umřeme, chlapečku můj.

Ajla pevně tiskla dítě k sobě a kolébala je a broukala mu, zatímco jí slzy stékaly po tváři. Nevšímala si jich. Kam se podějeme, můj malý synáčku? Kam tě mám vzít? Když se vrátím toho dne, kdy máš dostat jméno, tak na mě Brun uvalí kletbu. Iza řekla, že se nemám vracet, ale kam mám jít? Nejsem ještě dost silná, a i kdybych byla, tak nevím, co bych si měla počít s tebou?

Nemůžu tě vzít s sebou. S kojencem se nedá lovit. Mohl bys začít plakat a varoval bys zvěř, a samotného tě nemůžu nechat. Možná bych neměla lovit. Možná bych měla sbírat potravu. Ale potřebujeme i jiné věci – kožešiny na spaní a na oblečení, a kde to vzít?

A jak mám najít jeskyni, kde bychom mohli žít? Já nemůžu zůstat tady. Je tu v zimě příliš mnoho sněhu a je to příliš blízko. Dřív nebo později by mě našli. Můžu odtud odejít, ale není jisté, že najdu jeskyni. Muži mě vypátrají a dovedou mě zpátky. I kdybych jim unikla a našla jeskyni a uložila dost zásob, aby stačily přes zimu, a dokonce kdyby se mi podařilo něco ulovit, přesto bychom byli sami. Ty potřebuješ víc lidí než jenom svou matku. S kým by sis hrál? A co by bylo s tebou, kdyby se mi něco stalo? Kdo by tě naučil lovit? Kdo by se o tebe potom postaral? Byl bys stejně osamělý, jako jsem byla já, než mě Iza našla.

Já nechci, abys byl sám. Ani já nechci být sama. Já chci domů, vzlykala Ajla a zahrabala tvář do kůže, do které dítě zabalila. Já chci zase vidět Ubu a Kreba. Chci být u své matky. Ale copak můžu domů? Brun se na mě zlobí. Zachovala jsem se tak, že ztratil tvář.

Chtěla jsem jenom, abys směl žít. Brun není tak zlý. Nechal mě lovit. Co by se stalo, kdybych ho nenutila, aby tě přijal?

Kdybych místo toho mlčela a prosila ho, aby tě nechal žít? Kdybych se vrátila teď, neztratil by tvář. Pořád je na to ještě dost času. Zbývají dva prsty do doby, kdy máš dostat jméno. To by se možná tolik nezlobil.

Ale co jestli přece? Jestli řekne ne? Co když mi tě vezmou? To bych už nechtěla žít, kdyby mi tě vzali. Kdybys musel umřít, tak bych umřela taky. Nenechám tě jít samotného zpátky do světa duchů. Slibuju ti, že jestli budeš muset jít, tak půjdu taky. Ted' půjdu a požádám Bruna o dovolení, abych si tě směla nechat. Nemůžu udělat nic jiného.

Ajla uložila všechny věci do koše. Zabalila dítě do své kožešiny a připevnila kolem něho popruhy. Odhrnula stranou větve lískového keře a vylezla z jeskyně. Když vyšla, zavadila pohledem o něco, co se ve slunci třpytilo. Šedý kámen ležel a jiskřil jí u

nohou. Zvedla ho. Nebyl to jenom kámen, ale tři malé hrudky kyzu, které držely pohromadě. Obracela je v ruce a viděla je zářit. Chodila tudy dovnitř a ven tolikrát během roku, ale nikdy to neviděla.

Ajla sevřela dlaň a zavřela oči. Mohlo by to být znamení? Znamení od mého totemu?

„Velký jeskynní Ive,“ ukazovala. „Učinila jsem správné rozhodnutí? Chceš mi tím teď naznačit, že se mám vrátit? Ach, Velký Ive, dej, ať je to znamení. Oej, ať je to znamení toho, že mě považuješ za hodnu a že toto byla rovněž zkouška. Dej, ať je to znamení, že mé dítě smí žít.“

Prsty se jí chvěly, když rozvazovala šňůru malého váčku s amulety, který nosila na krku. Přidala zvláště tvarované kameny k červeně zbarvenému oválku z klu mamuta, zkamenělině šneka a hrudce červeného okru. Srdce jí bušilo strachy a zoufalou nadějí, když vyrazila dolů k jeskyni tlupy.



Uba přiběhla do jeskyně a divoce gestikulovala. „Mami! Mami! Ajla se vrátila!“

Iza cítila, jak jí mizí krev z tváře. „Ne, to nemůže být pravda, je dítě s ní? Ubo, nebyla jsi ji navštívit? Neřekla jsi jí to?“

„Ano, mami, byla jsem u ní. Řekla jsem jí, jak se na ni Brun zlobí, a řekla jsem jí, aby se nevracela,“ ukazovala dívka.

Iza pospíchala ke vchodu a viděla Ajlu, jak se váhavě blíží k Brunovi. Klesla před ním na zem a sklonila se nad svým dítětem, jako by je před ním chtěla ochránit.

„Je tu příliš brzy. Špatně si spočítala dny,“ ukazoval Brun mágovi, který vyšel z jeskyně.

„Nepočítala špatně, Brune. Ona ví, že je tu příliš brzy. Přichází úmyslně,“ ukazoval mog-ur.

Náčelník pohlédl na starého muže a divil se, jak si tím může být tak jistý. Pak pohlédl dolů na mladou ženu a potom opět na mog-ura.

„Víš určitě, že talismany, které jsi udělal, abys nás ochránil, jsou účinné? Měla by žít nadále odděleně, dny ženské kletby přece ještě nemohly skončit. To trvá po porodu mnohem déle.“

„Talismany jsou silné, Brune, jsou udělané z kosti Ursuse. Jsi dobře chráněný. Můžeš ji vidět,“ odpověděl mág.

Brun se otočil znovu a zíral na mladou ženu s dítětem v klíně, která mu klečela u nohou a třásla se strachy. Měl bych na ni uvalit

kletbu naráz, pomyslel si zuřivě. Ale ještě nenastal den, kdy má dítě dostat jméno. Jestli má mog–ur pravdu, tak proč se vrátila tak brzy? A s dítětem? Zřejmě pořád ještě žije, jinak by ho přece neměla s sebou. Její neposlušnost je neodpustitelná, ale proč se vrátila tak brzy? Jeho zvědavost nad ním zvítězila. Poklepal jí na rameno.

„Já nehodná žena jsem byla neposlušná,“ začala Ajla tichými obřadnými gesty se skloněnou hlavou. Nebyla si jistá, jestli jí odpoví. Věděla, že od ní nebylo správné mluvit s mužem v době, kdy má žít odděleně. Ale poklepal jí přece na rameno. „Chtěla bych mluvit s náčelníkem, pokud to dovolí.“

„Nezasloužíš si, abys směla mluvit, ženo, ale mog–ur přivolal pro tentokrát ochranu duchů. Když budu chtít, abys promluvila, duchové to strpí. Máš pravdu, byla jsi velmi neposlušná. Co chceš říct na svou omluvu?“

„Jsem vděčná, že smím mluvit. Znáám zvyky klanu. Měla jsem se zbavit dítěte, jak mi řekla ranhojička, ale já místo toho šla svou cestou. Chtěla jsem se vrátit v den, kdy by měl můj syn dostat jméno, aby tak byl náčelník donucen přijmout ho za člena tlupy.“

„Vrátila ses ale příliš brzy,“ ukázal jí vítězoslavně. „Ještě nenastal ten den. Můžu poručit ranhojičce, aby ti ho vzala teď.“ Napětí, které sedělo náčelníkovi v zádech od té doby, co Ajla odešla, povolilo, když jí odpovídal, co to obnáší. Jedině když dítě žilo sedm dní, přikazovala mu tradice přijmout je. Doba ještě nevypršela a on neztratil tvář. Teď to byl on, kdo opět rozhoduje.

Ajla proti své vůli k sobě přitiskla dítě, které leželo uvázané v popruzích u prsou, než zase zvedla ruce a pokračovala: „Vím, že ještě nenastal den, kdy má dostat jméno. Pochopila jsem, že to byla ode mě chyba, když jsem chtěla donutit náčelníka, aby přijal mé dítě. Není věci ženy, aby rozhodovala o svém dítěti, jestli má žít nebo zemřít. To může rozhodnout jenom náčelník. To proto jsem se vrátila.“

Brun se díval do Ajliny vážné tváře. Vzala rozhodně svůj rozum do hrsti včas, pomyslel si. „Jestli znáš zvyky klanu, proč se tedy vracíš s dítětem, které je znetvořené? Iza řekla, že jsi nebyla

schopna splnit svou povinnost matky. Jsi ochotná zbavit se dítěte teď? Nebo chceš, aby to za tebe udělala ranhojička?“

Ajla váhala a sklonila se nad dítě. „Zbavím se svého dítěte, jestli to náčelník poručí.“ Toto znamení učinila velmi pomalu, s přemáháním. Bylo to, jako by si vrážela nůž do srdce. „Slíbila jsem ale svému synovi, že nebude muset jít sám do světa duchů. Pokud náčelník rozhodne, že dítě nesmí žít, prosí žena, aby vyslovil kletbu i nad ní.“ Ale pak vybočila z obřadních gest: „Prosím tě, Brune, moc tě prosím, nech mého syna žít. Jestli musí umřít, tak nechci žít ani já.“

Ajlina horoucí prosba náčelníka udivila. Věděl, že některé ženy si chtějí ponechat své děti, i když jsou znetvořené, ale většina byla šťastná, když se jich mohla zbavit co nejrychleji a bez pozornosti. Znetvořené dítě bylo ostudou pro matku. Byla to známka toho, že něco není, jak by mělo být, a že nemůže dostat zdravé dítě. Činilo ji to méně přitažlivou. I když bylo znetvoření menší, muselo se přihlížet k postavení v tlupě a budoucímu tvoření páru. Pozdější roky matky by byly těžké, kdyby se jí její dítě nebo druh nebo družka jejího dítěte neujaly. I když by neumřela hladu, tak by byl její život nešťastný. Věděl, že mateřská láska je silná, ale mohla být skutečně tak silná, aby přiměla matku následovat dítě do světa duchů?

„Ty chceš umřít společně se svým znetvořeným dítětem? Proč?“ zeptal se Brun.

„Můj syn není znetvořený,“ ukazovala Ajla s náznakem vzdoru. „Je jenom jiný. Já jsem taky jiná, nevypadám jako lidi klanu. Můj syn je taky takový. A tak by tomu bylo se všemi dětmi, které bych měla po něm, kdyby byl můj totem znovu poražen. Nechci žít, kdyby všechny mé děti musely umřít.“

Brun se podíval na mog-ura. „Když žena polkne ducha mužova totemu, nemělo by se dítě potom podobat jemu?“

„Ano, to by mělo. Ale nezapomeň, že ona má taky mužský totem. Proto asi bojovali tak tvrdě. Jeskynní lev možná chtěl mít podíl na tomto novém životě. Může být něco na tom, co říká, i když je to podivné. Budu se muset ponořit do sebe a promluvit s duchy.“

„Dítě je nadále znetvořené?“

„To se stává často, když se ženin totem brání zcela se vzdát. Způsobuje to těžší těhotenství a postižené dítě,“ odpověděl mogur. „Mě víc překvapilo, že dítě je chlapec. Když ženin totem bojuje, bývá to většinou děvče. Ale my jsme to dítě neviděli, Brune. Možná bychom se na ně měli nejdřív podívat.“

Máme se tím zdržovat? uvažoval Brun. Proč rovnou na ně neuvalit kletbu a zbavit se ho? Ajlin návrat a kající vystupování uchvátilo Brunovu uraženou hrdost, ale zdaleka nebyl obměkčen. Díky jí téměř ztratil tvář, a nebylo to poprvé, kdy se kvůli ní dostal do nesnází. Vrátila se, ale co provede přistě? Především je nutné myslet na setkání klanu, které mu Broud neustále připomíná.

Jedna věc byla dovolit Ize ujmout se cizího dítěte a přijmout je do tlupy. Ale Brun často v poslední době uvažoval, jaké to bude přijít na setkání klanu s ženou, která se narodila u Druhých lidí. V myšlenkách se vrátil k dřívější době a divil se, jak se mohlo stát, že tolikrát učinil rozhodnutí proti zvykům klanu. Jednotlivá rozhodnutí nevypadala zase tak naprosto nesmyslně. Ale když se složila dohromady a zhodnotila se nezaujatým pohledem, byla to řada dlouhých odboček od tradice. Ajla byla neposlušná a zasloužila si trest. Jestli na ni uvalí kletbu, zbaví se spousty nepříjemností.

Smrtelná kletba však současně znamenala vážné ohrožení celé tlupy a už jednou kvůli ní vystavil tlupu napospas zlým duchům. Její dobrovolný návrat zachránil jeho čest. Zřejmě měla Iza pravdu, když tvrdila, že Ajla ztratila přechodně úlekem a bolestí hlavu. Sám přece řekl Ize, že si umí představit, že by nechal dítě žít, pokud by byl o to zavčas požádán. Teď ho o to Ajla skutečně požádala. Vrátila se, naprosto uznala, co udělala, a plně se mu vydala do rukou. Prosí o život svého dítěte. Měl by je alespoň prohlédnout. Brun neměl rád rychlá rozhodnutí. Ukázal Ajle, aby se odebrala ke Krebovu ohništi, a sám šel svou cestou.

Ajla přiběhla dovnitř a vrhla se matce do náruče. Pokud teď bude muset zemřít, dostala alespoň možnost vidět ženu, která byla jedinou matkou, kterou znala.

„Všichni jste měli možnost si ho prohlídnout,“ řekl Brun. „Za normálních okolností bych vás neobtěžoval. Bylo by to snadné rozhodnutí. Ale teď chci znát váš názor. Smrtelná kletba je velmi silné opatření a já bych nerad znovu vystavil tlupu napospas zlým duchům. Pokud se vám bude zdát, že je dítě možné přijmout, tak nevyslovím nad matkou kletbu. Bez ní by se ho musela ujmout jiná žena, která má kojence, aby mohlo dostávat mléko. Pokud bude dítě smět žít, dostane Ajla méně přísný trest a mog–ur bude potřebovat čas, aby se připravil vykonat kletbu, pokud to bude zapotřebí. Musí v tom být jasno dřív, než zítra vyjde slunce.“

„Problém není jenom jeho hlava, Brune,“ začal Krug. Ika nadále kojila své nejmladší a Krug neměl chuť dostat Ajlino dítě ke svému ohništi, i když to bylo málo pravděpodobné. „To je dost zlé, ale on ji neudrží vzhůru. Musí mít oporu. Jak to bude vypadat, až bude mužem? Jak by mohl lovit? Nikdy se nedokáže uživit. Bude pro celou tlupu břemenem.“

„Myslíš, že je nějaká možnost, že jeho krk zesílí?“ zeptal se Drug. „Jestli Ajla zemře, vezme s sebou část ducha Ony. Aga by se mohla ujmout jejího syna – cítí, že je tím Ajle povinována. Ale myslím, že ve skutečnosti nechce znetvořené dítě. Jestli k tomu bude ochotná, svolím i já, ale ne tehdy, kdyby mělo být dítě břemenem pro celou tlupu.“

„Má dlouhý a tenký krk a hlavu hrozně velkou. Myslím, že z něho nikdy nic nebude,“ poznamenal Krug.

„Já ho nechci u svého ohniště za žádných okolností. Ani se nemíním ptát Ogy, jak by se na to dívala. Nehodí se za sourozence jejích synů. Tím by se stal bratrem Braka a Greva. To nemíním připustit. Brak to zvládne, i když si odnese kousek jeho ducha s sebou. Nechápu, jak o tom můžeš vůbec uvažovat, Brune. Chtěl jsi na ni uvalit kletbu. Teď, jenom co se vrátila trochu dřív, jsi ochoten vzít ji zpátky a kromě toho i její znetvořené dítě,“ ukazoval Broud rozzuřeně a zahořkle. „Vzdorovala ti tím, že odtud odešla. Její neposlušnost není menší proto, že se vrátila. Není tady přece o čem mluvit. Dítě je znetvořené a ji je třeba proklít. Co jiného? Proč pořád mrháš naším časem? Kdybych byl náčelníkem, byla by

prokleta a pryč odtud už dávno. Je neposlušná, je drzá a má špatný vliv na ostatní ženy. Jak bys jinak mohl vysvětlit to, jak se zachovala Iza?“ Broud se dostával do ráže a jeho gesta byla čím dál prudší. „Zaslouží prokletí, Brune, jak můžeš myslet na něco jiného? Proč to nedokážeš vidět? Jsi snad slepý? Nikdy s ní nepřišlo nic dobrého. Kdybych já byl náčelníkem, nikdy by u nás nesměla zůstat. Kdybych já byl náčelníkem...“

„Ale ještě jím nejsi, Broude,“ přerušil ho chladně Brun, „a nestaneš se jím, pokud neprokážeš, že se dokážeš líp ovládat. Ajla je jenom žena, Broude, proč se jí cítíš tak ohrožen? Jak už ti ona může ublížit? Musí tě poslouchat. Nemá jinou volbu. Kdybych já byl náčelníkem, to je všechno, co dokážeš říct. Co je to za náčelníka, který je tak horlivý, aby zabil ženu, že je kvůli tomu ochoten vystavit celou tlupu v nebezpečí?“ Teď už se málem i Brun přestal ovládat. Víc už si od syna své ženy nemůže nechat líbit.

Muži byli zděšení a měli špatnou náladu. Otevřená hádka mezi současným a budoucím náčelníkem nebyla dobrá. Jistěže Broud vybuchl, ale na to byli u něho zvyklí. To Brun jim teď dělal větší starosti. Nikdy ho neviděli tak blízko toho, že by se přestal ovládat. A nikdy dřív taky nezpochybnil schopnosti syna své ženy, aby se po něm stal náčelníkem.

V napjatém okamžiku se střetly pohledy obou mužů v tichém souboji vůle. Broud sklonil pohled jako první. Když už Brunovi nehrozilo, že by ztratil tvář, stál zase pevně nohama na zemi. Byl náčelník a nebyl ještě ochoten vzdát se svého postavení. To přimělo Brouda, aby se měl na pozoru. Jeho postavení nebylo tak jisté, jak si myslel.

Broud bojoval s pocitem bezmoci a hořkého zklamání. On jí pořád nadržuje, pomyslel si. Jak to může udělat? Já jsem syn jeho družky a ona je jen ošklivá žena. Velice se přemáhal, aby zachoval klid a spolkl hořkost, která se ho zmocnila.

„Je mi líto, že jsem způsobil nedorozumění,“ ukázal obřadně. „Myslím na lovce, které mám jednoho dne vést. Chci vědět, jestli si náčelník myslí, že tenhle chlapec dokáže jednou lovit. Jak může lovit muž, který nedokáže udržet hlavu vzhůru?“

Brun na něho zíral rozzlobeně a tvrdě. Mezi obřadnými gesty a názorem, který tak nepopíratelně, i když skrytě projevoval, byl rozpor. Broudova přehnaná zdvořilost byla posměšná, a to náčelníka mátló víc než otevřený odpor. Broud se pokoušel skrýt své city a Brun to věděl. Ale Brun se styděl za svůj výbuch. Věděl, že to způsobily Broudovy posměšné útoky, které napadaly jeho schopnost úsudku. Nebyl to však důvod k tomu, aby se sám přestal ovládat až do té míry, že tak otevřeně zpochybnil postavení syna své ženy.

„Řekl jsi svůj názor, Broude,“ ukázal Brun strnule. „Já uznávám, že pokud dítě vyrosté a stane se přítěží, pak je to něco, co se dotýká víc budoucího náčelníka než mě, ale rozhodnutí dosud náleží mně. Já rozhodnu, jak uznám za vhodné. Neřekl jsem, že dítě bude přijato, Broude, nebo že žena nebude prokleta. Myslím především na tlupu, a ne na ni a její dítě. Smrtelná kletba může všechny vystavit nebezpečí a zlí duchové, kteří dlejí mezi námi, nám mohou přinést neštěstí, obzvlášť, když už byli přivoláni dřív. Já si myslím, že dítě je příliš znetvořené na to, aby mohlo žít, ale Ajla nevidí jeho nedostatky. Ona to nedokáže vidět. Může tomu být tak, že jí její silná touha po dítěti poškodila rozum. Když se ke mně vrátila, prosila mě, abych ji prokrel, pokud by se mělo ukázat, že nemůžeme přijmout jejího syna. Já vás požádal o váš názor, protože ho chci znát, a chtěl jsem vědět, jestli si někdo z vás myslí o dítěti něco jiného, co by mi snad ušlo. Abych potrestal smrtelnou kletbou ji nebo její touhu po dítěti, je přece jenom něco, co se nerozhoduje snadno.“

Broudova bezmocná zlost trochu polevila. Možná jí nedává přednost, pomyslel si. „Máš pravdu, Brune,“ řekl kajícně, „náčelník musí myslet na všechna nebezpečí, která mohou postihnout celou tlupu. Jsem vděčný, že se můžu učit od tak moudrého náčelníka.“

Brun cítil, jak napětí povolilo. Nikdy vážně nepomýšlel učinit náčelníkem někoho jiného než Brouda. Byl nadále synem jeho ženy a jeho milovaným dítětem. Není vždycky snadné ovládat se, pomyslel si Brun. Broud se trochu hůř ovládá, ale snaží se a jde mu to stále líp.

„Jsem rád, že to vidíš jako já, Broude. Až se staneš náčelníkem, bude na tobě, aby ses postaral o bezpečí a blaho tlupy.“ Brunova poznámka nesloužila jenom tomu, aby dal synovi své družky vědět, že s ním nadále počítá jako s budoucím náčelníkem. Uklidnilo to i ostatní lovce. Potřebují cítit bezpečí a vědět, že nic neohrozí tradiční hierarchii tlupy a taky že je jejich vlastní postavení zajištěno podle pravidel tradice. Nic je nerušilo víc než neklid a nejistota z budoucnosti.

„Je to prospěch tlupy, nač myslím,“ ukázal Broud. „Nechci mít v tlupě muže, který nemůže lovit. Co bude z Ajlina syna? Její neposlušnost požaduje přísné potrestání, a jestli chce být prokleta, tak jí budiž vyhověno. My se bez nich budeme mít líp. Ajla se provinila proti tradici klanu a učinila to úmyslně. Nezaslouží si, aby žila. Její syn je znetvořený a taky si nezaslouží, aby žil.“

Ostatní lovci s ním souhlasili. Brun cítil v Broudově úvaze neupřímnost, ale ponechal to bez poznámky. Nepřátelství mezi nimi pro tuto chvíli zmizelo a Brun se už nechtěl pouštět do nových sporů.

Jak se náčelník díval na všechny své muže, cítil, že by měl souhlasit, ale stále ještě pochyboval. To je to skutečně správné, pomyslel si, Ajla byla problémem od samého počátku. Jistěže to Izu rozruší, ale já jsem jí neslíbil, že někoho z nich zachráním. Já jsem jenom řekl, že bych o tom mohl uvažovat. Neslíbil jsem ani to, že se na dítě podívám, až se vrátí. Kdo ostatně očekával, že by se vrátila? To je právě ten problém. Nikdy nevím, co od ní můžu očekávat. Jestli smutek Izu oslabí, tak máme pořád ještě Ubu. Ona je alespoň z rodu ranhojiček a taky se může ještě něco přiučit od ostatních ranhojiček při setkání klanu.

Brun ale stále ještě zíral před sebe a krabatil čelo.

Když ona část Brakova ducha, kterou v sobě nosí Ajla, zemře s ní, ztratíme pak skutečně z něho tolik? Broud si s tím nedělá starosti, tak proč by to mělo zneklidňovat mě? Má pravdu v tom, že si Ajla zaslouží nejpřísnější potrestání. Není dobře takhle prudce milovat své dítě. Dokonce ani nedokáže rozpoznat, že je znetvořený. Určitě se musela pomátnout. Je to opravdu tak bolestivé rodit? Muži už vytrpěli víc, ne? To oni přicházejí domů s

těžkými ranami z lovu. Jistěže je to jenom žena a nedá se od ní očekávat, že by vydržela tolik bolesti. Rád bych věděl, jak daleko došla? Když porodila, byla blízko smrti. Nemohla dojít příliš daleko, ale proč jsme ji nenašli?

Pokud ji nechám žít, musím ji kromě toho vzít s sebou na setkání klanu. Co si v ostatních tlupách pomyslí? A bylo by ještě horší, kdybych nechal její znetvořené dítě žít. Bude prokleta a dítě odstraněno. To je to jediné správné, co můžu udělat, na tom se shodli všichni. Třeba bych neměl tolik problémů s Broudem, kdyby tu nebyla. Možná by se snadněji ovládal. Je to statečný a obratný lovec. Byl by dokonalým nástupcem náčelníka, kdyby jenom měl trochu víc odpovědnosti a dokázal se ovládat. Asi bych to měl udělat už kvůli němu. Pro syna mé ženy by bylo lepší, kdyby byla Ajla pryč. To je to jediné správné, tak to musí být.

„Už jsem se rozhodl,“ ukázal Brun. „Zítra je den udílení jména. Časně zrána, ještě než vyjde slunce;..“

„Brune!“ přerušil ho mog–ur. Zdržoval se rozhovoru. Nikdo z nich ho pořádně neviděl od doby, co Ajla porodila. Trávil většinu času uvnitř malé boční jeskyně a pokoušel se najít nějaké vysvětlení pro Ajlino chování. Věděl, jak těžce usilovala naučit se mravům a tradicím klanu, a věřil, že se jí to nakonec podařilo. Byl přesvědčený o tom, že to nebyla neposlušnost, co ji vyhnalo do lesa a přimělo jednat proti zvykům klanu. Muselo tu být něco, co on nechápal.

„Mog–ur si přeje mluvit, Brune, než oznámíš své rozhodnutí.“

Brun pohlédl na mog–ura. Jeho výraz byl záhadný jako obvykle. Brun se nikdy nenaučil číst v jeho výrazu. Co to může být, nač jsem nepomyslel. Rozhodl jsem se nechat na ni uvalit kletbu a on to ví.

„Mog–ur smí mluvit,“ ukázal.

„Ajla nemá muže, ale já se vždycky o ni staral. Mám za ni odpovědnost. Jestli dovolíš, tak chci mluvit jako její muž.“

„Učiň, jak chceš, mog–ure, ale co k tomu ještě můžeš dodat? Už jsem zvážil všechno a nedá se to změnit. Chápu, jak těžké to musí být pro Izu a vím, že jí to ubere hodně sil. Hledal jsem všechny možné způsoby, jak najít omluvu pro její chování, ale

skutečnosti to nemění. Provinila se proti zákonům klanu. Její dítě není přijatelné pro zdejší muže. Broud nám jasně vysvětlil, že ani ona, ani dítě si nezaslouží žít.“

Mog–ur se ztěžka zvedl a odhodil potom svou hůl. Stál tam v těžké medvědí kožešině a vypadal velmi impozantně. Jenom starší muži a Brun ho znali jako někoho jiného. Mog–ur byl nejzasvěcenější ze všech mužů, staral se o spojení klanu s duchovním světem a byl největším mágem v celém klanu. Byl tím, kdo se stavěl neviditelným mocnostem, které dokázaly proměnit nejodvážnějšího lovce ve stvoření tetelícího se strachy. Nebylo nikoho mezi přítomnými, kdo by se necítil jistější proto, že byl on mágem tlupy. Každý se někdy ve svém životě bál jeho kouzel. A jen jeden muž, Guv, se mohl odvážit myslet na to, že by jednou zaujal jeho místo.

Mog–ur stál osamělý mezi tlupou a strašným neznámem, a to způsobovalo, že ho pojímali jako součást tohoto neznáma. Propůjčovalo mu to tajemnou záři, která padala i na jeho světský život. I tehdy, když seděl u svého ohniště obklopen ženami ve své rodině, nemyslelo se na něho jako na jednoho z nich. On byl víc než to. On byl mog–ur.

Když mog–ur zaměřil své oko na každého muže po řadě, nebylo nikoho, kdo by se v hloubi duše netrásl, dokonce ani Broud ne, a všichni museli myslet na to, že žena, kterou odsoudili k smrti, žila u jeho ohniště. Mog–ur se zřídka kdy dovolával svého vysokého postavení v záležitostech, které byly mimo jeho duchovní úřad, ale nyní to učinil. Obrátil se na Bruna.

„Muž ženy má právo přimluvit se za znetvořené dítě, aby žilo. Já prosím o jeho život a kvůli němu prosím, abyste ušetřili i její život.“

Všechny důvody, které Brun před chvílí považoval za rozumné, aby zachoval Ajlin život, dostaly teď znovu váhu, a důvody proti se mu už najednou nezdály tak nezvratné. Brun na okamžik podlehl myšlence, že by schválil jeho žádost proto, že byla mog–urova, a byl to jenom důkaz jeho síly, že to neudělal. On byl náčelník. Nemohl se tak snadno vzdát před všemi svými muži,

a přes silné přání podvolit se mocnému mágovi držel se pevně svého rozhodnutí.

Když mog–ur viděl, jak výraz chvilkové nejistoty vystřídala opět pevná rozhodnost, bylo to, jako by vyměnil před Brunovýmá očima svou podobu. Jako by ho všechno duchovní a nadpřirozené opustilo. Zůstal chromým starým mužem v medvědí kožešině, který sotva stojí na své jedné noze, pokud nemá hůl, aby se o ni opřel. Když mluvil, bylo to obvyklými znaky a několika slovy, která používali všichni pro zdůraznění své řeči. Výraz jeho tváře byl určitý, ale vypadal přesto zranitelně.

„Brune, od té doby, co jsme našli Ajlu, žila u mého ohniště. Myslím, že všichni souhlasí se mnou, že ženy a děti vidí muže u svého ohniště jako vzor pro všechny muže v tlupě. On je jejich vzorem a dává jim představu, jaký má muž být. Já byl vzorem Ajly, a jsem to já, kdo jí dal ty normy, které má.

Já jsem znetvořený, Brune. Je to tak divné, že ženě, která vyrostla vedle znetvořeného muže, připadá těžké odsoudit dítě, které je znetvořené jenom trochu? Já nemám oko a paži, polovina mého těla je chromá. Já jsem poloviční muž, a tak tomu bylo od počátku. Ale Ajla mě vidí jako celého. Tělo jejího syna je zdravé. Má dvě oči, dvě dobré paže a dvě nohy. Jak bychom mohli očekávat, že ho uvidí jako života neschopného?

Byl to můj úkol, abych ji vychoval. Musím na sebe vzít vinu za její chybu. Já jsem přehlížel její menší odchylky od způsobů klanu. Myslím, že jsi to dělal i ty, Brune. Já jsem mog–ur. Spoléháte se na mě v záležitostech, které se týkají duchů, a spoléhali jste se na mě i v jiném ohledu. Myslím, že jste nedělali chybu. Občas to pro ni bylo těžké, ale já si myslím, že se z Ajly stala dobrá žena klanu. Teď si myslím, že jsem byl vůči ní příliš mírný. Nevysvětlil jsem jí dost důrazně, co je její odpovědnost. Jen zřídka jsem na ni křičel a nikdy jsem ji nebil. Často jsem ji nechal, aby si šla svou cestou. Teď musí ona zaplatit za to, co jsem opomněl, ale Brune, já s ní nemůžu jednat tvrději.

Nikdy jsem si nevzal ženu. Mohl jsem si zvolit ženu a ona by se mnou žila, ale já to neudělal. Víš proč, Brune? Víš, jak se ženy na mě dívají? Víš, jak se mi ženy vyhýbají? Měl jsem stejnou

potřebu jako všichni ostatní muži, když jsem byl mladý, ale naučil jsem se ovládat ji, když se ke mně ženy obracely zády, aby nemusely vidět mé znamení. Nenutil jsem své znetvořené tělo ženě, která se ode mě s odporem odvracela, když mě spatřila.

Ale Ajla se ode mě nikdy neodvrátila. První, co udělala, bylo to, že natáhla ruku, aby se mě dotkla. Nebála se mě a nemyslela si, že jsem odporný. Dala mi svou náklonnost z vlastní vůle a objala mě. Brune, jak bych se já na ni mohl zlobit?

Žil jsem v téhle tlupě od té doby, co jsem se narodil, ale nikdy jsem se nenaučil lovit. Jak by mohl jednoruký mrzák lovit? Byl jsem přítěží, slýchal jsem posměšná slova a nazývali mě ženou. Teď jsem mog-ur a nikdo se neodvažuje mě pronásledovat, ale nikdy jsem neprošel zkouškou mužnosti a nikdy nikdo pro mě nevykonal tento obřad. Brune, já nejsem ani poloviční muž. Já už vůbec nejsem muž. Jenom Ajla si mě vážila a milovala mě – ne jako mog-ura, ale jako muže – jako celého muže. A já ji miloval stejně silně jako dítě ženy, kterou jsem nikdy nedostal.“

Kreb ze sebe setřásl kožešinu a ukázal paži, kterou vždycky schovával.

„Brune, tohle je muž, kterého Ajla viděla jako celého. Tohle je muž, který byl jejím vzorem. Tohle je muž, kterého miluje a s kterým srovnává svého syna. Podívej se na mě, já jsem tvůj bratr! Zasloužil jsem si já, abych žil? Nezaslouží si žít Ajlin syn, když jsem směl žít já?“

V matném světle při rozednávání se scházely jednotlivé postavy před jeskyní. Jemné mrholení mokře povléklo kameny a stromy a usazovalo se v drobných kapičkách mužům ve vlasech a vousech. Malé potůčky se plazily jako hád'ata ze zamlžených hor a vtékaly do tůní. Závoje mlhy visely ve vzduchu i tady dole u jeskyně a jen stěží se dalo dohlédnout k nejbližším předmětům. Výšina na východě se zvedala jako temný obrys z moře mlhy a byla sotva rozeznatelná.

Ajla ležela na kožešině v temné jeskyni a dívala se na Izu a Ubu, které se tiše pohybovaly u ohniště, přikládaly dříví a ohřívaly kameny pro ranní čaj. Dítě, které leželo vedle ní, ve spánku

mlaskalo. Ajla nespala celou noc. Její první radost z toho, že přece jenom ještě vidí Izu, brzy ustoupila strachu. Pokusy o rozhovor ustávaly v samém počátku, a tak tři ženy u Krebova ohniště strávily celý den po Ajlině návratu tím, že němě a nečinně seděly u ohně a jednom se dorozumívaly ustrašenými pohledy.

Kreb nevstoupil do prostoru svého ohniště, ale Ajla zachytila jeho pohled, když odcházel z vedlejší jeskyně, aby se připojil k mužům a byl přítomen shromáždění, které Brun svolal. Rychle se odvrátil, ale stačil zachytit její tichou prosbu, a ona vyčetla z jeho tváře lásku a soucit. Ajla a Iza si vyměnily rychlý ustrašený pohled, když viděly pospíchat Kreba do jeskyně duchů po rozhovoru s Brunem. Ten rozhovor se konal daleko vzadu v jeskyni pomocí znaků, které nikdo nemohl vidět. Brun učinil své rozhodnutí a Kreb odcházel, aby se připravil k jeho vykonání. Už ho znovu neviděly.

Iza přišla k mladé matce s čajem v kostěné misce, která byla její mnoho let. Potom si sedla tiše vedle ní, když pila. I Uba přišla a sedla si, ale i ona ji mohla utěšit jen svou přítomností.

„Téměř všichni vyšli ven. Bude lepší, když taky půjdeme,“ ukazovala Iza a vzala od Ajly misku.

Ajla přikývla. Zvedla se a uvázala svého syna do popruhů, pak vzala svou kožešinu na spaní a přehodila si ji přes ramena. Oči jí vlhce zářily a neměly daleko k tomu, aby přetekly.

Ajla se podívala na Izu a pak na Ubu. Zdusila výkřik a vztáhla k nim obě paže. Všechny tři se křečovitě objaly. Potom se Ajla váhavými kroky a s těžkým srdcem vydala k východu.

Měla skloněnou hlavu, a když tu a tam uviděla jednotlivé otisky palců a pat, měla pocit, že je to stejné jako před dvěma roky a že následuje Bruna z jeskyně, aby se dozvěděla svůj rozsudek. Měl mě tehdy proklít navždy, pomyslela si. Musela jsem se narodit, aby na mě byla uvalena kletba. Proč bych jinak měla tohle všechno zase prodělat? Tentokrát ale odejdu do světa duchů. Přitiskla syna k sobě. Znáám bylinu, která způsobí, že oba usneme a už se v tomhle světě neprobudíme. Rychle na všechno zapomenou a společně odejdeme do světa duchů.

Došla k Brunovi a klesla před ním na zem a dívala se na dobře známé nohy v zaprášeném obutí. Začínalo svítat a slunce brzy vyjde. Brun si musí pospíšet, pomyslela si a ucítila poklepání na rameno. Pomalu vzhledla a setkala se s pohledem v jeho vousaté tváři.

„Ženo,“ řekl a přísně zvedl ruku, „úmyslně ses protivila zvykům a zákonům klanu a musíš být potrestána,“ ukazoval s tvrdým výrazem ve tváři.

Ajla přikývla. Byla to pravda, co říkal.

„Ajlo, ženo v klanu, jsi prokletá. Nikdo tě neuvidí a nikdo tě neuslyší. Budeš od této chvíle žít zcela odloučena uvnitř jeskyně u ohniště toho, jenž tě chrání a živí, dokud příští měsíc nebude ve stejném tvaru jako ten současný.“

Ajla vzhledla do přísné tváře. V jejím pohledu byla udivená nedůvěra. To bylo ženské prokletí! Ne smrtelné! Nemá být naprosto vyloučena ze společného života, musí být pouze u Krebova ohniště. Co už na tom záleží, když ji ostatní v tlupě nebudou znát po celý měsíc. Bude mít Izu a Ubu a Kreba. A potom bude znovu součástí tlupy jako kterákoliv jiná žena.

Ale Brun ještě neskončil.

„Dále se ti zakazuje lovit nebo vůbec jen o lovu mluvit, dokud se nevrátíme ze setkání klanu. Do doby, než spadne listí ze stromů, nesmíš chodit volně a potulovat se, kam se ti zachce, pokud nedostaneš zvláštní úkol. Pokud budeš hledat byliny, povíš mi, kam jdeš, a přijdeš bez meškání zpátky. Vždycky mě požádáš o povolení, než opustíš prostor kolem jeskyně. Kromě toho mi ukážeš, kde leží jeskyně, kde ses ukrývala.“

„Ano, ano, jistě, jak si přeješ,“ přikyvovala horlivě.

Bylo jí, jako by se vznášela v teplém mraku radosti, ale příští náčelníkova slova jako blesk zničila všechno krásné a proměnila její radost v zoufalý strach.

„Teď zbývá problém s tvým znetvořeným synem, který byl důvodem tvé neposlušnosti. Nikdy se už nesmíš pokoušet nutit nějakého muže, a už vůbec ne náčelníka, aby udělal něco, co je proti jeho vůli. Žádná žena se nesmí pokusit udělat něco proti vůli muže,“ řekl Brun a současně dal znamení.

Ajla pevně sevřela dítě a podívala se směrem, kterým Brun ukazoval. Nemohla jim dovolit, aby jí ho vzali, jenom to ne. Viděla, jak mog–ur kulhavě vychází z jeskyně. Když ho viděla, jak odhazuje medvědí kožešinu a když poznala červenou miskou, kterou držel v pevném sevření mezi pahýlem paže a pasem, naplnila ji obrovská radost a celá zrudla. Obrátila se na Bruna, jako by nebyla jistá, že by to skutečně mohla být pravda.

„Ale žena se smí ptát,“ ukončil Brun. „Mog–ur čeká, Ajlo. Tvůj syn musí dostat jméno, jestli se má stát členem tlupy.“

Ajla se rychle zvedla, běžela k mágovi a vytáhla dítě z popruhů, když usedala k jeho nohám, a zvedla je tak vysoko, jak mohla. Nespokojený a hlasitý křik dítěte na protest, že ho vzali z teplého místa u prsu jeho matky a vystavili chladnému a vlhkému vzduchu, pozdravily první sluneční paprsky, které se na východě přehoupaly přes výšinu a prorazily mlhou.

Jméno! Ani ještě nemyslela na jméno, ani nebyla zvědavá, jaké by Kreb zvolil pro jejího syna.

Obřadními znaky vzýval mog–ur totemy, které byly strážnými duchy tlupy, a prosil je, aby přišly. Pak ponořil ruku do misky s červenou masťou.

„Durk,“ oznámil hlasitě, aby přehlušil křik dítěte. „Jméno chlapce budiž Durk.“ Potom mu namaloval rudou čáru od bodu, kde se stýkalo chlapcovo obočí až na špičku jeho malého nosu.

„Durk,“ opakovala Ajla a vzala ho zase do náruče a přitiskla ho k sobě. Durk, pomyslela si, stejně jako Durk v legendě. Kreb ví, že jsem ji vždycky měla nejraději.

Nebylo to v klanu obvyklé jméno a mnozí byli překvapeni. Ale bylo to možná velmi vhodné jméno, které pocházelo z dávných dob a bylo spojeno s chováním, které vybočovalo z obvyklých mezí. Bylo dobré pro chlapce, jehož život měl tak nejistý začátek.

„Durk,“ řekl Brun. Byl první mezi těmi, kteří procházeli kolem ní. Ajle připadalo, že vidí záblesk něhy v hrdé a přísné tváři náčelníka, když k němu vděčně vzhledla. Většinu tváří viděla přes slzy jako v mlze. Snažila se je zadržet, jak jen mohla, ale nezvládla to. Já tomu nemůžu uvěřit, já tomu nemůžu uvěřit, pomyslela si. Je to skutečně pravda? Ted' máš jméno, můj synu. Brun tě přijal. To

není sen. Najednou si vzpomněla na podivně tvarované lesklé kameny, které našla a dala mezi ostatní amulety. To bylo znamení. Velký jeskynní Ive, to bylo skutečně znamení. Ze všech amuletů to byly právě tyto kameny, kterých si vážila nejvíc.

„Durk,“ řekla Iza a Ajla vzhledla. Radost v Izině tváři nebyla menší než její vlastní.

„Durk,“ řekla Uba a dodala rychlým pohybem: „Já jsem tak ráda.“

„Durk,“ slyšela jako šlehnutí. Ajla vzhledla a ještě viděla, jak se Broud odvrací. Najednou si připomněla tu podivnou představu, že jsou to muži, kdo dávají ženám děti a počínají život v nich. Otřásla se při pomyslení, že by Broud mohl počít život jejího dítěte.

Neviděla souboj vůle mezi Brunem a Broudem. Mladý muž nemínil uznat nejmladšího člena tlupy a bylo třeba přímého příkazu náčelníka, aby tak učinil. Ajla ho viděla odcházet od ostatních se zatátlými pěstmi.

Broud šel do lesa, aby unikl té scéně, které byl svědkem a s kterou nesouhlasil. Jak jen to mohl Brun udělat? Kopl do větve v marném pokusu poslat ji přes sráz. Jak jen to mohl udělat? Jak je to možné? opakoval si stále dokola, když znovu a znovu bušil pěstí do skály porostlé mechem. Jak ji mohl nechat žít a přijmout ještě navíc její dítě? Jak jen to mohl udělat?



„Izo! Izo! Pojď sem rychle! Podívej na Durka!“ Ajla vzala ranhojičku za paži a táhla ji k ústí jeskyně.

„Co se stalo?“ ukazovala žena a pospíchala, jak jen mohla, za ní. „Zranil se? Ublížil si?“

„Ne, neublížil si. Podívej!“ Ajla ukazovala hrdě, když přišly ke Krebovu ohništi. „Drží hlavu vzhůru!“

Dítě leželo na bříšku a dívalo se na ženy vážnými očima, které ztrácely neurčitou tmavou barvu, jakou často mají novorozenci, a stále více získávalo hnědou barvu očí lidí klanu. Hlavička mu bimbala námahou nahoru dolů a po chvíli zase padla na měkkou kožešinu. Strčil si pěstičku do pusy a hlasitě ji cumlal. Neměl tušení, jaký způsobil rozruch.

„Když to dokáže udělat takhle malý, tak ji udrží vzpřímenou, až bude velký, že to tak bude?“ ptala se Ajla napůl tázavým a napůl prosebným gestem.

„Jenom si nedělej přílišné naděje,“ odpověděla Iza, „ale je to dobré znamení.“

Kreb přikulhal do jeskyně a díval se nepřítomně do dálky, jak to dělával, když se ponořil do svých myšlenek.

„Krebe!“ zvolala Ajla a přiskočila k němu. Mog–ur vzhlédl téměř polekaně. „Durk dnes držel hlavu vzhůru, že je to pravda, Izo?“ Léčitelka přikývla.

„Hrmmm,“ zavrčel Kreb. „Jestli už natolik zesílil, pak si myslím, že už je načase.“

„Načase pro co?“

„Uvažuju, že bych pro něho měl vykonat totemový obřad. Je pro to trochu moc malý, ale znamení, které jsem dostal, nemůžu přehlédnout. Jeho totem se mi vyjevil. Bude lepší, když už nebudeme čekat. Později budou všichni pospíchat s přípravami na cestu, a tohle se musí udělat před setkáním klanu. Nebylo by pro něho dobré dopravovat ho tak daleko, kdyby jeho totem neměl domov.“

Když pohlédl na Izu, vzpomněl si na něco jiného. „Izo, máš dostatek kořenů pro obřad? Já nevím, kolik tlup tam přijde. Minule se rozhodla jedna z tlup, která se přestěhovala do jeskyně hodně na východě, že půjde na setkání klanu na jih od hory. Bude to pro ně trochu dál, ale budou mít snazší cestu. Jejich starý mog–ur byl proti tomu, ale jeho učedník chtěl jít. Mysli na to, abys měla všeho dost.“

„Já nemůžu jít na setkání klanu, Krebe.“ Její zklamání bylo zřetelně znát. „Já už nedojdu tak daleko. Musím zůstat doma.“

Jistě, Iza skutečně nemůže putovat s námi, co mě to popadlo, pomyslel si mog–ur a pohlédl na hubenou a téměř bělovlasou ranhojičku. Iza tam nemůže jít. Proč jsem na to nepomyslel dřív? Je nemocná. Myslel jsem, že ji ztratíme minulý podzim. Nevím, jak se Ajle podařilo ji vyléčit. Ale jak to bude s obřadem? Jenom ranhojičky z jejího rodu smějí připravovat nápoj. Uba je příliš mladá. Musí to být žena. Ajla! Jak by to bylo s Ajlou? Iza ji to může naučit, než se vydáme na cestu. Je rozhodně načase, aby se stala ranhojičkou, ať už je tomu jakkoliv.

Kreb hleděl na mladou ženu, která se právě sklonila nad svým synem, aby ho zvedla. Najednou byl jeho pohled ostřejší než kdykoliv jindy. Přijmou ji? Pokusil se vidět ji, jak ji asi uvidí členové jiných tlup. Její zlaté vlasy visely volně podél ploché tváře. Byly rozdělené asi uprostřed a nosila je zastrčené za ušima, takže bylo vidět vysoké čelo. Její tělo bylo zřetelně ženské, ale byla štíhlá, jenom břicho měla trochu povolené. Nohy měla dlouhé a rovné, a když se zvedla, byla vyšší než on sám.

Nevypadá jako žena z klanu, pomyslel si. Vzbudí jistě hodně pozornosti a nebude to jenom příznivá pozornost. Asi bychom neměli obřad vůbec konat. Ostatní mog-urové možná neuznají nápoj, který Ajla připraví. Ale neškodilo by to vyzkoušet. Kdyby jen byla Uba trochu starší. Možná by je to mohla Iza naučit obě. Určitě uznají spíš ženu než dívku, i když se narodila u Druhých lidí. Je nejvyšší čas, abych promluvil s Brunem. Když už mám přivolat duchy k Durkově obřadu, můžeme současně udělat Ajlu ranhojičkou.

„Musím mluvit s Brunem,“ ukázal najednou Kreb a šel k ohništi náčelníka. Už byl na cestě, když se ještě jednou obrátil k Ize. „Myslím, že bys měla naučit Ajlu a Ubu připravit nápoj. Jestli to ale bude k něčemu, to ještě nevím.“

„Izo, já nemůžu najít miskou, kterou jsi mi dala a kterou mám dát ranhojičce v tlupě, která nás bude hostit,“ ukazovala Ajla rozčileně, když prohledala hory jídla a kožešin a různých předmětů, které ležely na zemi blízko jejího lůžka. „Dívala jsem se už všude.“

„Už jsi ji zabalila, Ajlo. Uklidni se, mé dítě. Máš dost času. Brun nevyrazí, dokud se nenají. Bylo by nejlíp, kdyby sis sedla a sama se najedla. Kaše už ti pomalu vystydla. Ubo, ty se taky najež.“ Iza kroutila hlavou. „Já jsem nikdy neviděla takový zmatek. Prošly jsme všechno včera večer a bylo to v pořádku.“

Kreb seděl na rohoži s Durkem na koleně a díval se s pobaveným úsměvem na rozčilený zmatek posledních minut.

„Jsou přesně takové jako ty, Izo. Proč si nesesedneš a sama se nenajíš?“

„Já mám dost času, až odejdete,“ odpověděla Iza.

Kreb si opřel dítě o rameno. Durk se rozhlížel kolem.

„Podívej, jak má teď silný krk,“ upozorňovala ho Iza. „Už vůbec nemá potíže s tím, aby udržel hlavu. Těžko tomu uvěřit. Od totemového obřadu vyrostl a den za dnem sílí. Počkej, já si ho pochovám, vždyť ho nebudu držet celé léto.“

„To proto šedý vlk chtěl, abych to udělal tak brzo,“ ukazoval Kreb. „Určitě mu chtěl pomoci.“

Kreb se zaklonil a rozhlédl se po malém stádečku, které ovládal. Jistěže to nedával najevo, ale hluboko uvnitř vždycky toužil po rodině jako ostatní muži. Ted' na podzimu svého života dostal dvě ženy, které ho rozmazlovaly a dělaly všechno, co mohly, aby se měl dobře, a byla tu dívka, která šla v jejich stopách, a zdravý chlapec, s kterým si mohl hrát, jako si hrál s oběma děvčaty. Mluvil už s Brunem o výchově chlapce. Náčelník nemohl nechat mužského člena tlupy vyrůstat tak, aby se nenaučil všechno, co bude potřebovat. Brun přijal chlapce s vědomím, že bude nejdřív žít u Krebova ohniště, a cítil za něho odpovědnost. Ajla byla šťastná, když Brun při Durkově totemovém obřadu oznámil, že on sám se ujme chlapcova výcviku a vzdělání, až bude dost silný, aby mohl lovit. Neuměla si pro něho představit lepšího učitele.

Šedý vlk je dobrý totem pro chlapce, pomyslel si Kreb. Ale byl zvídavý, jak to půjde dál. Někteří vlci se drží ve smečce a jiní jsou osamělí. Kterého druhu je asi Durkův totem?

Když bylo všechno sbaleno nebo zavázáno do uzlů, naložily si Ajla a Uba zavazadla na záda a vyšly společně z jeskyně. Iza naposledy objala dítě a pomohla Ajle zabalit ho do kožešiny a vložit do popruhů. Když s tím byly hotové, vytáhla Iza něco ze záhybu své kožešiny.

„Ted' jsi to ty, kdo to bude nosit, Ajlo. Ted' jsi ty ranhojička tlupy,“ řekla Iza a dala jí červený kožený váček s magickými kořeny. „Pamatuješ si dobře, jak to máš udělat? Nesmí se nic vynechat. Přála bych si, abych ti to mohla ukázat, ale magické kořeny se nesmějí používat jenom tak na zkoušku. Jsou příliš svaté, aby se mohly zahodit, a nemohou se užívat jen tak k nějakému obřadu. Jsou vyhrazeny jen pro ty nejsvětější. Pamatuj, že nejenom kořeny mají magický účinek. Ty sama se musíš připravit stejně pečlivě, jako se připravuje nápoj.“

Uba a Ajla sklonily hlavy, když mladá žena přijala drahocenný dar a dala ho do svého léčitelského vaku. Iza jí darovala svůj vydří vak toho dne, kdy se stala ranhojičkou, a ten jí nadále připomínal vak, který spálil Kreb v den jejího prokletí.

Ajla zvedla ruku ke svému amuletu a ohmatala pátý předmět, který tam teď měla: malý úlomek manganitu, který ležel vedle ostatních předmětů.

V den, kdy byla vyvolena, aby přijala část ducha všech členů tlupy a prostřednictvím Velkého medvěda i část ducha celého klanu, bylo Ajlino tělo natřeno černou masťou, která byla vyrobena z rozdrčeného manganitu a tuku. Jenom při těchto nejvyšších a nejsvětějších obřadech se tělo ranhojičky natíralo černě, a byly to jenom ranhojičky, které nosily tento černý kámen ve svém váčku s amulety.

Ajla by si přála, aby Iza mohla jít s nimi, a dělala si kvůli ní starosti. Nebyla ráda, že ji má tady zanechat. Iza teď měla často těžké záchvaty kašle.

„Izo, dávej na sebe pozor,“ ukazovala Ajla prosebně. „Víš jistě, že to tady zvládneš sama? Tvůj kašel je horší.“

„Je vždycky horší v zimě. Víš, že se pak zase v létě zlepší. Kromě toho jste s Ubou nasbíraly spoustu omanu, myslím, že jste musely přinést každou druhou rostlinu, která tady v okolí vyrostla, a mám tu taky hodně kořenů ostružin, které jste mi opatřily a které si můžu namíchat do čaje. Já už to zvládnou, jenom neměj strach.“

Ale Ajla věděla, že léky skýtají jenom dočasné zmírnění. Iza se léčila už léta různými bylinami. Teď její nemoc pokročila natolik, že už bylo málo léků, které na ni měly nějaký účinek.

„Využívej slunečné dny a hodně odpočívej,“ řekla Ajla. „Nebude tady doma tolik práce. Je tu dost jídla a dříví na topení. Zoug a Dorv můžou udržovat oheň, aby zahnal zvěř od jeskyně a taky zlé duchy, a Aba může připravovat jídlo.“

„Ano, jistě, jistě,“ řekla Iza. „Jenom si pospěš, Brun už dojedl a chystá se vyrazit.“

Ajla se zařadila na své obvyklé místo vzadu v řadě, ale všichni na ni hleděli a čekali.

„Ajlo,“ ukazovala Iza. „Nemůžou vyrazit, dokud nebudeš na správném místě,“ napomínala ji.

Ajla si připadala hloupě, když šla v čele ostatních žen. Zapomněla na své nové postavení. Celá ve tváři rozpaky zrudla, když zaujala místo před Ebrou. Cítila se nepříjemně. Nemyslela si,

že je správné, aby šla první. Učinila omluvné gesto, kterým prosila náčelníkovu ženu o prominutí, ale Ebra byla dávno zvyklá na své druhé místo. I když bylo divné vidět teď před sebou Ajlu místo Izy. To ji přimělo k úvaze, jestli ona sama se zúčastní příštího setkání klanu.

Iza a tři další, kteří byli příliš staří, aby zvládli pochod, doprovázeli ostatní až k výšině a stáli tam a dívali se za nimi, dokud z nich nebyly malé tečky dole ve stepi. Pak se vrátili do prázdné jeskyně. Aba a Dorv už nebyli ani na minulém setkání klanu a téměř se divili, že žijí tak dlouho, aby se nezúčastnili ještě dalšího. Ale Zoug a Iza zůstávali doma poprvé. Zoug sice ještě vycházel občas se svým prakem, ale stávalo se stále častěji, že přicházel domů s prázdnými rukama. Dorv už dobře neviděl a vůbec nemohl vycházet na lov.

Sedli si všichni čtyři u ohně při vchodu do jeskyně, přestože byl teplý den, ale ani se nesnažili spolu mluvit. Najednou dostala Iza záchvat kašle, při kterém vychrlila spoustu krve. Šla ke svému ohništi, aby si odpočinula, a brzy i ostatní odešli každý ke svému ohništi a tam se posadili. Necítili napětí před dlouhým pochodem, ani se netěšili, že uvidí přátele a příbuzné z jiných tlup. Věděli, že toto léto pro ně bude nevýslovně osamělé.

Svěží časně léto v mírném podnebním pásmu, v němž se jeskyně nacházela, brzy vystřídalo horké počasí na otevřených východních pláních. Místo bohatě zelených listnatých stromů a keřů, místo borovic a smrků, jejichž nové výhonky ještě svítily jasnou zelení, tu rostla rychle kořenící tráva a byliny, které už dosáhly do výše prsou a z nichž už slunce vysálo hodně zeleně. Hustý podrost z minulého roku tlumil jako rohož jejich kroky.

Malý průvod se hadovitě vinul přes zdánlivě nekonečnou zelenožlutou step. Nechávali za sebou dočasnou stopu, dokud se tráva zase nezvedla. Jen zřídkakdy spatřili mraky na obloze, výjimečně viděli blesky, ale většinou jen zdálky. Byl tu nedostatek vody. Zastavovali a doplňovali vaky na vodu u každého vodního toku, který míjeli. Nikdy nevěděli, jestli večer, až se budou chtít uložit ke spánku, najdou možnost doplnit zásoby.

Brun určil tempo, které bylo přizpůsobeno pomalejším členům tlupy, ti ale museli ze sebe vydávat všechno. Měli před sebou dlouhou cestu k jeskyni, kde žila hostitelská tlupa ve vysokých horách na pevnině na východě. Bylo to těžké obzvlášť pro Kreba, ale myšlenka na velké setkání a slavnostní obřady, které povede, vybičovala jeho síly. I když bylo jeho tělo znetvořené a částečně ochrnuté a kromě toho sužované bolestmi kloubů, žádným způsobem to neovlivnilo jeho duchovní síly. Teplé slunce a blahodárné byliny, které mu dávala Ajla, mu ztišily bolesti a po určité době zesílily pohybem i svaly na noze, kterou mohl používat jen zčásti.

Dny poutníků určovaly jednotvárné činnosti. Ráno vstali, sbalili se, vydali se na cestu, odpočívali, ukládali se ke spánku a mezi tím trochu jedli. Jeden den byl jako druhý. S pomalu postupujícím létem slunce a sucho pustošilo step. Matně žlutá tráva postupně mizela mezi hnědou hlínou a běžově zbarvenými kameny, které stály proti zaprášenému žlutavému nebi. Za pár dní je svědily oči od kouře a popela, který přinášel vítr ze vzdáleného stepního požáru. Z dálky viděli obrovská stáda bizonů a mohutných jelenů s velkými parohy, koní, divokých oslů a občas zahlédli i antilopy sajgy s rohy, které vyrůstaly z nejvyššího bodu lebky a ohýbaly se špicemi lehce dozadu. Velká travnatá step zrodila desetitisíce zvířat.

Dávno předtím, než se přiblížili bažinatému výběžku země, který spojoval poloostrov s pevninou a byl neustále zaplavován slaným mořem ze severovýchodu, uviděli před sebou mohutný horský hřeben, jehož vrcholky byly do poloviny přikryté sněhem a ledem a byly nedotčené stepním vedrem. Když se krajina zvlnila a v její červené těžké hlíně spatřili skvrny kavylu a kostřavy, věděl Brun, že slané močály nejsou daleko. Urazili zatím druhý a namáhavější úsek cesty. Nejlepší spojení s pevninou byl severní výběžek, který tvořila krajina západně od moře.

Po dva dny se probojovávali vlhkým močálem, kde je soužili komáři, než dorazili k pevnině. Došli ke křoviskům dubů a habrů a pak vstoupili do lesní krajiny, kde procházeli pod obrovskými buky a kaštany, ale nadále převládal dub, obrostlý břečťanem a

klematisem. Jak přicházeli k pásu jedlí a smrků, promíchaných občas bukem, javorem a habrem, popínavých rostlin pozvolna ubývalo a objevovaly se už jen tu a tam u některého stromu. Západní část horského temene byla hustě zalesněná. Tam taky zasahovala sněžná hranice nejniž.

Viděli lesní bizony, jeleny i srnce a občas i soby v zalesněné krajině. Zahlédli divoká prasata, lišky, jezevce, vlky, rysy, leopardy, divoké kočky a mnohá menší zvířata, ale ani jednu jedinou veverku. Ajla cítila, že na těchto svazích hor ještě nějaký druh zvířat chybí, ale trvalo dlouho, než poznala, které by to mohlo být.

A pak už uviděli prvního jeskynního medvěda. Brun bleskurychle zvedl ruku, zastavil pochod a ukázal dopředu na velké huňaté zvíře, které si drbalo záda o strom. Všichni se hned shlukli do houfu, ženy a děti uvnitř, muži v kruhu kolem. Všichni pozorovali s úctou obrovské zvíře.

Samec hnědého medvěda v jejich domovských končinách vážil v průměru sto sedmdesát pět kilo. Samec jeskynního medvěda vážil až pět set kilo v létě, kdy byl poměrně hubený. Pozdě na podzim, když ukládal zásoby na zimu, byl ještě větší. Byl téměř třikrát vyšší než muži v klanu a obrovská hlava a mohutný kožich způsobovaly, že vypadal ještě větší.

Medvěd se drbal o strom a zdálo se, že si nevšímá lidí, kteří se zastavili tak blízko něho. Ale jeskynní medvěd se nemusel obávat žádných stvoření a prostě se o ně nestaral. Menší hnědý medvěd, který žil nablízku jejich jeskyně, dokázal zlomit šíjí jelena jedinou ranou obrovské tlapy. Čeho by pak byl schopen tenhle obr. Jediný soupeř, který by se mu mohl postavit, byl jiný samec v době páření nebo medvědí samice s mlád'aty, která by chránila.

Ale nebyla to pouze velikost zvířete, která způsobila, že stáli jako zakletí na místě. Tohle byl Ursus, jejich totem. Už jenom kosti z jeho kostry byly tak svaté, že dokázaly zahnat všechno zlo. Cítili duchovní spojení se zvířetem, které pro ně bylo mnohem skutečnější, než by mohlo být jakékoliv jiné příbuzenství. Jeho duch spojoval všechny tlupy, a proto se taky konalo setkání, ke

kterému putovali z takové dálky, aby se ho zúčastnili. Jeho bytost z nich činila klan, klan jeskynního medvěda.

Medvěda pak drbání unavilo. Nebo ho už přestal kožich svrbět. Narovnal se v celé své výšce a šel po zadních několik kroků, než padl na všechny čtyři. Držel čenich blízko země, když se rozběhl. Přes svou velikost byl mírumilovné zvíře a nikdy neútočil, pokud nebyl vyrušen.

„Byl to Ursus?“ ukazovala Uba a oči měla navrch hlavy.

„Ano, Ursus,“ potvrdil Kreb. „A uvidíš ještě jednoho, až dojdeme k cíli.“

„Je to pravda, že mají v jeskyni živého medvěda?“ ptala se Ajla. „Vždyť je tak velký.“ Věděla, že bývá zvykem hostitelské tlupy odchytit mládě a vykrmit je v jeskyni.

„Teď je zřejmě v kleci před jeskyní, ale když byl malý, bydlel s nimi v jeskyni a vychovávali ho jako jedno z dětí. Jídlo dostal u každého ohniště, když měl hlad. Jsou tlupy, které tvrdí, že se jejich medvědi naučili trochu jejich řeč, ale já si to tak nepamatuju. V době, kdy jsme byli hostiteli my, jsem byl moc malý. Nepamatuju se jistě, takže nemůžu říct, jestli je to pravda. Když medvěd vyrostl, dá se do klece, aby nemohl nikomu ublížit, ale všichni nadále přicházejí s lahůdkami a poklepávají ho, aby věděl, že ho mají rádi. Je uctíván při obřadu medvěda a přináší naše prosby do světa duchů,“ vysvětloval Kreb.

Slyšeli o tom vyprávět už dřív, ale když teď jeskynního medvěda uviděli, dostalo vyprávění nový smysl pro ty, kteří byli příliš mladí, aby se na setkání klanu pamatovali, nebo ještě nikdy na žádném nebyli.

„Kdy budeme hostiteli setkání a budeme mít doma medvíďe?“ ptala se Uba.

„Až přijdeme na řadu. Jedině kdyby tlupa, která je na řadě, nemohla zvát, tak bychom se mohli nabídnout my. Ale málokdy si některá tlupa dá ujít čest být hostitelem setkání, i když lovci možná musejí jít hodně daleko, aby odchytili medvíďe. Je velmi nebezpečné vzít mládě medvědic. Tlupa, která nás hostí tentokrát, má štěstí. V krajině u jejich jeskyně ještě nadále žije jeskynní medvěd, pomáhali ostatním tlupám opatřit medvíďata, ale teď jsou

na řadě oni, aby hostili setkání. Tam, kde žijeme my, už žádní jeskynní medvědi nejsou, ale museli tam být, protože jsme v naší jeskyni našli kosti Ursuse, když jsme tam přišli,“ odpověděl Kreb.

„Co se stane, když se přihodí něco tlupě, která má být hostitelem? My přece taky nebydlíme v téže jeskyni jako dřív?“ zeptala se Ajla. „Kdybychom byli na řadě my, jak by nás pak ostatní našli?“

„Vyslali bychom běžce k nejbližší tlupě, aby to sdělil, a pak by se novina šířila dál,“ vysvětloval s úsměvem Kreb.

Brun dal signál a znovu vyrazili. Když míjeli strom, kde si medvěd drbal záda, Kreb místo řádně prohlédl a našel několik chlupů, které se zachytily v kůře. Zabalil je pečlivě do listu a vzal je s sebou. Z chlupů žijícího medvěda mohl udělat mocné talismany.

Když vystoupili do vyšších poloh, velké jehličnany, které rostly na svazích, vystřídaly nižší druhy. Tu a tam procházeli velkými horskými loukami a měli nádherný výhled na jiskřivé vrcholky hor, které viděli už ze stepi a které se jim přiblížily na dosah. Teď se objevily i březové hájky a nízce rostoucí jalovce a narůžovělé azalky, které právě začínaly kvést. Spousta divokých květů ozářila svými barvami krajinu. Byly tu oranžové tygří lilie, nažloutle zbarvené a růžové orlíčky, modré a purpurové vikve a levandulové kosatce, temně modré hořce, žluté fialky a petrklíče.

Někdy zahlédli kamzíka a viděli i pár muflonů s těžkými rohy. Vyšli nahoru do horské tajgy se zakrnělými stromy, kde byly nadále louky a šťavnatá tráva, až se ocitli na dobře prochozené stezce, která se vinula po širokém úbočí. Muži hostitelské tlupy měli hodně dalekou cestu dolů, když měli lovit v otevřené stepi na severu, ale rádi podstupovali takovou námahu. Protože tady žil jeskynní medvěd, a to slibovalo štěstí a blahobyt.

Lidé přibíhali, aby uvítali hosty, když spatřili Bruna a Groda na ohybu cesty, ale pak zůstali stát jako zkamenělí, když spatřili Ajlu. Zapomněli na veškerou slušnost a nevěřicně na ni zírali. Prudce gestikulovali, viditelně rozrušení, když pak doprovázeli průvod, který s Ajlou v čele ženské skupiny unaveně a vyčerpaně urazil poslední kus cesty k jeskyni.

Kreb Ajlu varoval, ale na takové pozdvižení přece jen nebyla připravená. Ani na tolik lidí, jimiž se to tu jenom hemžilo. Přes dvě stě lidí se seběhlo a zíralo na podivnou ženu.

Stáli před obrovskou klecí ze silných kůlů, které byly zaraženy hluboko do země a pak důkladně svázané. Uvnitř klece byl obrovský medvěd, a tenhle byl ještě větší než ten, kterého viděli cestou. Krmili ho po celé tři roky a nemusel se vůbec namáhat. Teď líně obcházel dokola v kleci a byl tak tlustý, že téměř nemohl stát. Bylo třeba oddané péče celé malé tlupy, když měla uživit žravého medvěda tak dlouho, a ani spousta darů, jídla, nástrojů a kožešin návštěvníků to nemohla vynahradit. Všichni bez výjimky ovšem záviděli členům hostitelské tlupy, a všechny ostatní tlupy jenom hořely nedočkavostí, kdy dostanou stejný úkol, který jim přinese čest a slávu.

Medvěd zvědavě přišel k nejbližšímu rohu klece, aby zjistil, co způsobilo takové pozdvižení, a doufal, že dostane víc lahůdek. Uba se přitiskla k Ajle. Bála se stejně davu lidí jako medvěda, kterého viděla z takové blízkosti.

Náčelník a mág hostitelské tlupy přistoupili ke skupině příchozích, náležitě je pozdravili, ale hned vzápětí se jejich ruce míhaly hněvivými otázkami.

„Proč jste s sebou vzali na naše setkání někoho od Druhých lidí, Brune?“ ukazoval rozzlobeně náčelník.

„Ona je žena z klanu, Norgu, a kromě toho ranhojička a z Izina rodu,“ odpověděl Brun. Tvářil se klidněji, než skutečně byl. Ze shromáždění byl slyšet šum a v rychlém sledu se střídala spousta gest.

„To není možné!“ ukazoval jejich mog–ur. „Jak by mohla být ženou z klanu? Ta se přece musela narodit u Druhých lidí.“

„Je ženou z klanu,“ opakoval Kreb stejně neochvějně jako Brun. Díval se na náčelníka pronikavým pohledem. „Pochybuješ snad o mém tvrzení Norgu?“

Norg pohlédl nerozhodně na svého mog–ura, ale v jeho zmateném pohledu nenašel oporu.

„Norgu, putovali jsme dlouho a jsme unaveni,“ řekl Brun. „Tohle není vhodný čas, abychom o tom hovořili. Upřesň nám právo pohostinství ve své jeskyni?“

To byl okamžik napětí. Pokud by jim to Norg odmítl, nezbyvalo by nic jiného, než se vydat celou dlouhou cestu zpátky. Bylo by to těžké porušení pohostinství a slušnosti, ale nechat vejít Ajlu do jeskyně bylo totéž, jako ji přijmout za ženu klanu.

Norg znovu pohlédl na svého mog-ura a pak na mocného jednookého muže, který byl Velkým mog-urem, nejvyšším ze všech mog-urů, a pak na muže, který byl náčelníkem tlupy, která měla nejvyšší postavení ze všech ostatních. Pokud to říká Velký mog-ur, co může udělat on?

Norg ukázal své ženě, aby zavedla Bruna na místo v jeskyni, které bylo vyčleněno pro ně. Sám šel s nimi dovnitř. Jakmile se ubytují, chtěl vědět, jak mohlo dojít k tomu, že se žena, která se naprosto zřetelně narodila u Druhých lidí, stala ženou klanu.

Vchod do jeskyně byl menší než ústí jejich vlastní jeskyně, a zpočátku se zdálo, že i jeskyně je menší. Ale jak se ukázalo, byla v ní spousta tunelů, které vedly do dalších prostor v hoře. Mnohé z nich ještě ani domácí lidé nestačili prozkoumat. Bylo dost místa pro všechny hosty, i když neměli všichni denní světlo od vchodu.

Brunovu tlupu zavedli k prostoru, který byl druhý od vchodu. Bylo to výhodné místo, které zdůrazňovalo jejich vysoké postavení v klanu. Ostatní tlupy se musely ubytovat dál v jeskyni, a i když přišli Brunovi lidé pozdě, ponechávali jim toto místo až k zahájení obřadu medvěda. Teprve pak, kdyby jistě věděli, že už nepřijdou, by se na toto místo mohla přestěhovat tlupa, která byla podle postavení za nimi.

Klan jako celek neměl náčelníka, ale dodržovala se hierarchie stejně jako v každé tlupě a náčelník nejvýše postavené tlupy byl podle zvyku náčelníkem celého klanu z důvodu, že měl nejvyšší postavení ze všech. Ale to mu rozhodně nedávalo neomezenou moc. Tlupy vedli náčelníci, kteří byli zvyklí poroučet a kteří se nesetkávali častěji než každý sedmý rok. Neuznávali nic jiného nad sebou než tradici a duchy. Způsob, kterým se každá tlupa zařadila

do hierarchie klanu, se rozhodoval při setkání klanu, a tam byl prakticky vyvolen muž, který se stal náčelníkem celého klanu.

Záleželo na spoustě věcí, které rozhodovaly o vážnosti a postavení tlup. Nepočítalo se pouze s obřady. Závody měly stejně důležité místo. Bylo nutné, aby všichni v tlupě spolupracovali a zajistili všechno pro přežití, a aby mohli spolupracovat, vyžadovalo to přísnou sebekázeň. Ale když se závodilo s jinými tlupami, smělo se soupeřit a dát průchod touze po uplatnění.

Závody pod kontrolou zabraňovaly, aby se muži jen tak pustili do sebe a tak si dokazovali, kdo je nejlepší. Mohlo se závodit téměř ve všem. Muži zápasili a stříleli z praku nebo házeli bola. Měřili sílu paží s kyjem a běhali o závod a měli taky sloučené závody, jako třeba běh a vrh oštěpem. Mohli závodit i ve výrobě nástrojů, v tanci, ve vyprávění historek a v dramatickém předvádění lovu.

I ženy se účastnily soutěžení, i když na jejich výsledky se tolik nedbalo. Velká slavnost dávala ženám příležitost, aby se zaskvěly v přípravě jídel. Dary, které připravily pro hostitelskou tlupu, se nejdřív vystavily, aby je všichni mohli obdivovat, a ženy je pak společně prohlédly a hodnotily s výjimkou těch, které se podílely na jejich výrobě. Mezi ručními pracemi byly měkké kůže, krásné kožesiny, vodotěsné košíky, řídce pletené koše, rohože s krásnými vzory, nádoby ze surové kůže nebo z kůry stromů, silné šňůry ze šlach, rostlinných vláken nebo zvířecí srsti, dlouhé kožené pruhy, stejnoměrně široké a bez slabších míst, dřevěné misky jemně vykroužené, talíře vyřezané ze dřeva nebo z kostí, šálky, misky a naběračky, kapuce a příkrývky hlavy, obutí, rukavice a kožené vaky všeho druhu. Ano, ženy dokonce srovnávaly malé děti.

Význam pro vážnost každé tlupy mělo i postavení jejich ranhojiček a mog-urů. Úcta, kterou požívali Iza a Kreb, velice přispěla k přednímu postavení Brunovy tlupy, stejně jako skutečnost, že tlupa měla přední místo po celé generace, a to dávalo Brunovi jistou převahu, když se stal náčelníkem. Ale ať už byly tyto jednotlivosti sebedůležitější, nakonec rozhodovala především schopnost náčelníka vést ostatní. A rozhodnutí o tom, který náčelník je nejschopnější mezi všemi, záviselo opět na různých věcech.

Zčásti to byly výsledky závodu mužů, protože ukazovaly, jak byl náčelník schopný vycvičit je a vést k výkonu. Svým dílem také přispívalo to, jak ženy pracovaly a jak se chovaly. Nejdůležitější bylo hodnocení za úctu a dodržování tradic klanu. Brun věděl, že bude muset vydat ze sebe to nejlepší, pokud má i tentokrát obhájit své postavení. Ztratil už mnoho tím, že vzal s sebou Ajlu.

Setkání klanu bylo i příležitostí k navázání starých známostí a obnovení kontaktů s příbuznými, kteří žili u jiných tlup, a zbylo i hodně času na povídání, kdy se získávala zásoba nových historek pro nadcházející zimu. Mladí lidé, kteří nemohli najít vhodného partnera ve vlastní tlupě, se mohli porozhlédnout po partnerovi v sousedních tlupách. To ostatně vyžadovalo, aby náčelník tlupy, kde mladý muž žil, přijal dívku. Očekávalo se, že mladá žena si bude považovat za čest, že byla vybrána, obzvlášť když měla přijít do klanu s vyšším postavením. Přes Zougovo doporučení a vysoké postavení, které měl Izin rod, však Iza nevěřila, že by tu Ajla mohla najít muže. Pomohlo by jí, kdyby měla zdravého syna, ale jak se teď věci měly, bylo to jen horší.

Ajla ani nepomyslela na to, že by tu měla získat muže. Teď musela sebrat všechnu svou odvalu, aby se vyrovnala se zvědavci před jeskyní. Sbalila své věci a odešla s Ubou k ohništi, které mělo být jejich po dobu pobytu u hostitelské tlupy. Norgova žena dohlédla, aby bylo dost kamenů u ohnišť i na vyznačení soukromého prostoru a aby hosté měli přístup k vakům s vodou.

Ajla vystavila své dary způsobem, jak jí Iza přikázala, a jemnost její práce už vzbudila pozornost. Smyla ze sebe špínu a prach z cesty a vzala na sebe čistou zástěrku a kojila svého syna, zatímco Uba netrpělivě čekala. Uba měla naspěch a chtěla prozkoumat okolí jeskyně a setkat se se všemi lidmi, ale neodvažovala se vyjít si sama.

„Pospěš si, Ajlo,“ ukazovala. „Všichni ostatní jsou už venku. Nemůžeš nakojit Durka později? Já chci ven na slunce, a ne sedět tady v temné jeskyni. Nepůjdeš už taky?“

„Nechci, aby najednou začal křičet. Víš, jak to dovede. Ještě by si mysleli, že nejsem dobrá matka,“ řekla Ajla. „Nechci udělat nic, co by mě udělalo v jejich očích ještě horší. Kreb mi říkal, že se

budou divit, až mě uvidí, ale nevěděla jsem, že na mě budou takhle civět. A netušila jsem, že dokonce budou váhat nás vůbec přijmout.“

„Ale teď nás přece pustili dovnitř a když s nimi Kreb a Brun promluví, tak se dozvědí, že jsi žena z klanu. Teď si pospěš, Ajlo. Nemůžeš tu takhle celou dobu sedět. Musíš jít ven a pozdravit je dřív nebo později. Za chvíli si zvyknou, stejně jako jsme si zvykli my. Já si ani neuvědomuju, že jsi jiná. Já na to nemyslím.“

„Byla jsem v tlupě dřív, než ses narodila, Ubo. Ale oni mě nikdy dřív neviděli. Ale dobrá, bude lepší, když to budu mít za sebou. Tak pojďme. Nezapomeň vzít s sebou něco pro medvěda.“

Ajla se zvedla a šla s ní ven. Opírala si Durka o rameno a poplácávala ho po zádech.

Uctivě pozdravily, když procházely kolem Norgovy ženy, která seděla u svého ohniště. Žena odpověděla a rychle se odvrátila a věnovala se své práci, protože se zastyděla, že na ně zírala. Ajla se zhluboka nadechla, když se blížily k ústí jeskyně, a zvedla hlavu trochu výš. Byla pevně odhodlána nestarat se o jejich zvědavost. Je ženou z klanu a je tu doma stejně jako kdokoliv jiný.

Její odhodlání bylo vystaveno tvrdé zkoušce, jakmile vyšla ven na sluneční světlo. Snad všichni lidé všech tlup našli nějakou záminku, aby zůstali poblíž vchodu do jeskyně a počkali si na tu podivnou ženu. Mnozí z nich se snažili tvářit, jako když ji nevidí, ale ostatní zapomněli, co se naučili o dobrém chování, a civěli na ni s otevřenou pusou. Ajla cítila, jak rudne. Přehodila si Durka z jedné ruky na druhou, aby se dívala na něco jiného než na civějící tváře.

Bylo dobře, že to udělala. Obrátila tak pozornost na Durka, kterého si předtím nikdo nevšiml. Výraz a gesta prozrazovaly zřetelně, co si myslí o jejím dítěti. Kdyby se jí naprosto podobal, snadněji by ho přijali. Nezáleželo na tom, co říkali Brun a Velký mog-ur, Ajla byla od Druhých lidí. Její syn by měl být stejný. Ale Durk měl tolik rysů lidí klanu, že to, co dostal od své matky, působilo spíš rušivě. Byl silně znetvořeným dítětem, které nemělo žít. Teď to nebyla pouze Ajla, která klesla v ceně. Brun ztratil ještě víc půdy pod nohama.

Ajla se otočila zády k podezíravým pohledům a otevřeným pusám a šla se s Ubou podívat na jeskynního medvěda v kleci. Když je viděl přicházet, přišel hned blíž, sedl si a protáhl tlapy mezi kůly, aby se dostal k očekávaným pamlskům. Ajla i Uba couvly, když viděly obrovské tlapy s tlustými drápy, které byly vhodné spíš pro hrabání kořenů a hlíz než na lezení po stromech. Na rozdíl od hnědého medvěda dokázala vylézt na strom jenom medvíďata jeskynního medvěda. Ajla a Uba položily jablka na zem přímo před mohutné kůly.

Medvěd vychovaný jako milované dítě, které nikdy nesmělo mít hlad, byl zcela ochočený a cítil se mezi lidmi dobře. Brzy objevil, že některé pohyby mu vždycky vynesou nějakou lahůdku navíc. I teď si sedl a žebrol. Málem by se Ajla rozesmála, kdyby se včas nevzpamatovala a nepotlačila nevhodný zvuk radosti.

„Teď vím, proč lidé říkají, že jejich medvědi umějí mluvit,“ ukazovala Ubě. „Prosí, aby dostal víc. Máš ještě něco?“

Uba jí dala jedno z malých tvrdých jablek a tentokrát šla Ajla až ke kleci a jablko mu podala. Hned je strčil do tlamy a pak se přiblížil k nejbližšímu kůlu a drbal si huňatou hlavu o hrubé dřevo.

„Tak si myslím, že máš rád, když tě někdo tady drbe, ty starý medožroute,“ ukazovala Ajla. Kreb ji varoval, že nikdy nesmí vyslovit slovo medvěd nebo Ursus v jeho přítomnosti. Kdyby byl nazván svým pravým jménem, mohl by se rozpomenout, kde je, a poznal by, že není členem tlupy, která ho vychovala. Mohl by znovu zdivočet a zničit medvědí obřad a tím celou slavnost. Ajla ho drbala za uchem.

„Tohle máš rád, vid', ty zimní spáči,“ ukazovala Ajla a natáhla se, aby ho podrbala ještě i za druhým uchem, kterým se k ní obrátil. „Mohl by ses drbat za ušima sám, kdybys chtěl. Jenomže ty jsi příliš líný. Nebo je to tak, že máš rád trochu pozornosti? Ty velké huňaté dítě.“

Ajla drbala velkou hlavu, ale když Durk natáhl ručku, hned o krok ustoupila. Sama hladila a drbala všechna malá zraněná zvířátka, která přinášela domů k jeskyni, takže se jí teď zdál medvěd v kleci stejný, prostě jenom trochu větší. Velká klec skýtala dostatečnou ochranu a nebála se, ale s Durkem to bylo něco

jiného. Když natáhl ruku, aby se dotkl huňatého kožichu, tak vypadala velká tlama a dlouhé drápy najednou nebezpečně.

„Jak ses odvážíš mu tolik přiblížit?“ ukazovala Uba s obdivem. „To já bych nedokázala.“

„Je to jenom velké hodné dítě, ale já zapoměla, že mám s sebou Durka. Mohl by mu ublížit neúmyslně nějakým obyčejným pohybem. Vypadá jako obří dítě, ale nechci myslet na to, co by bylo, kdyby se rozzlobil,“ řekla Ajla, když spolu odcházely od klece.

Uba nebyla jediná, která se divila Ajlině odvaze. Celý klan ji sledoval. Většina návštěvníků se držela v bezpečné vzdálenosti, přinejmenším zpočátku. Mladí chlapci si z toho udělali napínavou hru. Příkladli se ke kleci a rychle se dotkli kožichu, aby dokázali svou odvahu. Muži byli příliš hrdí, aby ukázali strach, i když ho cítili. Ale bylo málo žen, které se odvážily přiblížit se ke kleci, pokud nepatřily k hostitelské tlupě. Prostrčit tam ruce a podrbat ho, a to hned poprvé, když ho spatřily, to se od žen neočekávalo. Nikdo proto nezměnil svůj názor na Ajlu, ale zarazilo je to.

Ted', když už se všichni pořádně na Ajlu vynadávali, pomalu se rozházeli, ale ona si byla nadále vědoma kradmých pohledů. Otevřené civění dětí jí tolik nevadilo. Byla to přirozená zvědavost na to, co je nové a neobvyklé, a nebyla v tom nedůvěřivost nebo nepřátelství.

Ajla a Uba šly do stinného místa pod skalním výběžkem na okraji otevřené plošiny před jeskyní. Z takové dálky mohly sledovat různé činnosti a vyhnuly se nebezpečí, že poruší pravidla slušnosti.

Ajla a Uba si vždycky byly velice blízké. Ajla byla Ubě matkou, sestrou i přítelkyní. Ale když se Uba začala vážně učit a obzvlášť poté, co následovala Ajlu do malé jeskyňky, byl jejich vztah víc vyvážený. Ubě ted' bylo šest let a dosáhla tím věku, kdy se začínala zajímat o opačné pohlaví.

Seděly v příjemném chládku a Durk ležel na břiše mezi nimi a kopal a mával ručkama a zvedal hlavu, aby viděl kolem sebe. Během putování broukal a vytvářel zvuky v hrdle způsobem,

jakým to nikdy lidé klanu nedělali. Ajle to dělalo starost, ale byla i určitým způsobem, který nedovedla pochopit, spokojená.

Uba pozorovala mladé chlapce a muže a sdělovala Ajle, jak se jí líbí. Jakousi tichou dohodou se nikdy nemluvílo o případném muži pro Ajlu. Obě byly šťastné, že dlouhé putování skončilo, a uvažovaly o medvědí obřadu, protože žádná z nich ještě nikdy dřív nebyla na setkání klanu. Když tak spolu povídaly, přiblížila se k nim mladá žena a zeptala se stydlivě obřadnými gesty, jestli by si k nim mohla přisednout.

Řekly, že je vítána. Bylo to první přátelské gesto, s kterým se setkaly. Viděly, že s sebou nese dítě zabalené v kožešině a v popruzích, ale dítě spalo a žena se nechystala je vytáhnout.

„Jmenuju se Oda,“ ukazovala obřadně, když si sedla. Ukázala, že by chtěla znát jejich jména.

Uba odpověděla. „Já se jmenuju Uba a tohle je Ajla.“

„Aj... Ajgcha? To je jméno, které jsem ještě nikdy neslyšela.“

Gesta Ody byla trochu jiná, ale rozuměly bez obtíží, co říká.

„Není to jméno klanu,“ vysvětlovala jí Ajla. Byla zvyklá, že většina lidí jen s obtížemi vyslovuje její jméno.

Oda přikývla a zvedla ruce, jako by něco chtěla říct, ale pak si to rozmyslela. Byla neklidná. Nakonec ukázala směrem k Durkovi.

„Vidím, že máš dítě,“ řekla váhavě. „Je to chlapec, nebo děvče?“

„Chlapec. Jmenuje se Durk, přesně jako Durk v legendě. Znáš ji?“

V očích Ody se objevil zvláštní výraz úlevy. „Znám ji. Jméno není v naší tlupě obvyklé.“

„Ani v naší. Ale ani mé dítě není obvyklé. Durk je zvláštní a jméno se k němu hodí,“ ukazovala Ajla s náznakem hrdého vzdoru.

„Já mám taky dítě. Je to děvče. Jmenuje se Ura,“ řekla Oda.

Pořád ještě vypadala trochu neklidně a nerozhodně. Následovalo napjaté ticho.

„Spí tvé dítě? Ráda bych viděla Uru, když dovolíš,“ požádala Ajla nakonec. Nevěděla, co by měla říct ženě, která byla tak neklidná a váhavá.

Oda chvíli neudělala vůbec nic a zřejmě si rozmýšlela její prosbu. Potom vytáhla kojence z kožešiny a položila ho Ajle do náruče. Ajla překvapením vykulila oči. Ura byla velice malá – nemohlo jí být víc než měsíc – ale to nebylo to, co Ajlu překvapilo. Ura vypadala jako Durk! Byla tak podobná Durkovi, že by mohli být sourozenci. Dítě Ody by mohlo být její vlastní!

Ajliny myšlenky se rozběhly. Jak mohla žena z klanu dostat dítě, které se podobalo jejímu Durkovi. Myslela si, že Durk vypadá jinak, protože se v něm spojila část klanu a část jí samé, ale Kreb a Brun museli mít po celou dobu pravdu. Durk nebyl jiný, byl znetvořený stejným způsobem jako dítě Ody. Ajla byla neschopná něco říct.

Nakonec přerušila mlčení Uba.

„Tvé dítě se podobá Durkovi, Odo.“

„Ano,“ přikývla žena. „Byla jsem překvapená, když jsem viděla tvé dítě. To proto jsem chtěla s tebou mluvit. Nevěděla jsem, jestli tvé dítě je chlapec, nebo děvče, ale doufala jsem, že to je chlapec.“

„Proč jsi to chtěla vědět?“ ukazovala Ajla.

Oda pohlédla na dítě ve svém klíně. „Moje dcera je znetvořená,“ ukazovala a nedívala se na Ajlu. „Bála jsem se, že nikdy nenajde muže, až vyroste. Který muž by chtěl mít takhle znetvořenou ženu?“ Oči Ody prosily, když vzhledla k Ajle. „Když jsem uviděla... když jsem uviděla tvé dítě, doufala jsem, že je to chlapec, aby... ani pro něho nebude snadné najít ženu.“

Ajla ještě nepřemýšlela o ženě pro Durka. Oda měla pravdu.

Nebude to pro něho snadné dostat ženu. Teď pochopila, proč k nim Oda přišla.

„Je tvoje dcera silná?“ zeptala se. „Zdravá?“

Oda se dívala na ruce, než odpověděla. „Je hubená, ale má všechno, co má mít. Má slabý krk,“ ukazovala, „ale začíná být silnější,“ dodala s nadějí.

Ajla se podívala blíž na dítě a vzala je z kožešiny, když požádala pohledem matku o svolení. Dítě bylo silnější než Durk a podobnější dětem klanu v těle, ale kostru mělo slabší. Měla stejně vysoké čelo a tvar hlavy, ale obočí jí tolik nevystupovalo. Nos

měla malý a bylo jasné, že nebude mít bradu. Krk měla kratší než Durk, ale rozhodně delší než děti v klanu. Ajla zvedla děvčátko a hned mu podepřela hlavičku, ale cítila, jak už se dítě pokouší samo ji zvednout. Tak to dělal dřív i Durk.

„Její krk zesílí, Odo. Durk byl dokonce slabší než ona, když se narodil, a podívej se na něho teď.“

„Myslíš?“ zeptala se Oda horlivě. „Chci se zeptat ranhojičky v nejpřednější tlupě, jestli si myslí, že by toto dítě třeba mohlo být v budoucnu ženou jejího dítěte,“ ukazovala Oda obřadně.

„Myslím, že Ura by určitě byla dobrou ženou pro Durka, Odo.“

„Takže se tedy zeptáš svého muže, jestli to dovolí?“

„Já nemám muže,“ odpověděla Ajla.

„Ach! Pak nad tvým synem visí neštěstí,“ ukazovala Oda zklamaně. „Kdo ho naučí lovit, když nemáš muže?“

„Durk bude mít štěstí,“ řekla Ajla rozhodně. „Ne všechny děti, které se narodí matkám, které nemají muže, postihne neštěstí. Já žiju u ohniště Velkého mog–ura. On neloví, ale náčelník slíbil, že sám naučí mého syna lovit. Bude z něho dobrý lovec. Má taky lovecký totem. Mog–ur říká, že jeho totemem je šedý vlk.“

„Na tom nezáleží. Muž bez štěstí je lepší než žádný muž,“ dala Oda na srozuměnou. „Doufám, že máš pravdu. Náš mog–ur ještě neodhalil totem Ury, ale šedý vlk je silný dost pro kterýkoliv ženský totem.“

„Jenom ne pro Ajlin,“ dodala Uba. „Její totem je jeskynní lev. Byla vyvolena.“

„Jak se ti podařilo dostat dítě?“ zeptala se Oda udiveně. „Můj totem je křeček, ale byl to tentokrát tuhý boj. Neměla jsem takové potíže se svou první dcerou.“

„Moje těhotenství bylo taky těžké. Ty máš ještě jednu dceru? Ta je zdravá?“

„Byla. Putuje teď ve světě duchů,“ ukázala Oda.

„To proto dovolili, aby Ura žila? Divím se, že sis ji směla ponechat,“ řekla Ajla.

„Já si ji nechtěla ponechat, ale můj muž rozhodl, že to mám udělat. Je to můj trest,“ přiznala Oda.

„Trest?“

„Ano,“ přikývla Oda. „Chtěla jsem děvče, když můj muž chtěl chlapce. To bylo jenom proto, že jsem své první dítě tolik milovala. Když ji zabili, chtěla jsem holčičku, která by se jí podobala. Můj muž říká, že je znetvořená, protože jsem tak uvažovala v těhotenství. Říká, že kdybych si přála chlapce, bylo by dítě normální. Donutil mě, abych si ji ponechala a neustále měla na očích, že nejsem dobrá žena. Ale nedal mě pryč, protože se nenašel nikdo, kdo by mě chtěl.“

„Já si nemyslím, že jsi špatná žena, Odo,“ ukázala jí Ajla se soucitným pohledem. „Iza si přála děvče, když nosila Ubu. Vyprávěla mi, že prosila svůj totem každý den. Jak zemřela tvá první dcera?“

„Zabil ji muž.“ Oda zrudla rozpaky. „Muž, který vypadal jako ty. Muž od Druhých lidí.“

Muž od Druhých lidí? pomyslela si Ajla. Muž, který vypadal jako já. Cítila, jak jí hrůza stoupá po zádech. Všimla si, že Oda je v rozpacích.

„Iza říká, že jsem se narodila u Druhých lidí, Odo, ale já si nic z toho nepamatuju. Já teď patřím k lidem klanu,“ řekla povzbudivě. „Jak se to stalo?“

„Byli jsme na lovecké výpravě. Muži a já a dvě další ženy. Naše tlupa bydlí v chladné krajině, kde brzy padá sníh a pozdě taje. Tehdy jsme šli dál na sever než kdykoliv předtím. Muži odešli z tábora časně a my jsme sbíraly dříví a suchou trávu. Bylo spousta much a věděly jsme, že musíme udržovat oheň po celou dobu, abychom usušily maso bez červů. Najednou přišli ti muži do našeho tábora. Chtěli s námi uspokojit svou potřebu, ale neudělali správné znamení. Jenom nás popadli a povalili nás. Byli tak suroví. Nedovolili mi ani odložit dítě. Ten, co mě popadl, ze mě strhl zástěrku a ani si nevšiml, že dítě spadlo na zem.“

„Po něm si mě chtěl vzít jiný muž,“ pokračovala Oda, „ale někdo z nich uviděl mé dítě a podal mi je, ale už bylo mrtvé. Rozbila si hlavičku o kámen, když spadla. Ten, co ji našel, řekl hlasitě mnoho slov a pak odešli. Když se lovci vrátili, řekly jsme jim to a oni nás vzali zpátky do jeskyně. Můj muž byl na mě hodný. I on truchlil pro mou dceru. Já byla tak šťastná, když jsem

objevila, že můj totem byl hned znovu poražen, ani jsem nemusela do ústraní. Myslela jsem, že můj totem měl zármutek, protože jsem ztratila své dítě a chtěl mi dát nové. To proto jsem si myslela, že bych měla mít holčičku, a přála jsem si to. Ale to jsem neměla dělat.“

„To je mi opravdu líto,“ řekla Ajla. „Nevím, co bych si počala, kdybych ztratila Durka. Jednou se to málem stalo. Promluví o Uře s mog–urem. On promluví s Brunem, protože on má rád mého syna. Myslím, že by to Brun mohl dovolit. Bylo by to snadnější než hledat ženu v naší tlupě.“

„Byla bych vděčná ranhojičce a slibuju, že ji vychovám dobře, Ajgcho. Bude to dobrá žena, ne tak špatná jako její matka. Brunova tlupa má nejvyšší postavení a já myslím, že můj muž k tomu dá svolení. Když bude vědět, že je místo pro Uru v Brunové tlupě, nebude se tak na mě zlobit. Pořád mi říká, že moje dcera bude břemenem a nikdy nebude mít žádné postavení. A až bude Ura větší, můžu jí říct, že nemusí mít strach, že by nenašla muže. Může to být pro ženu těžké vědět, že ji nikdo nechce,“ řekla Oda.

„Já vím,“ řekla Ajla. „Promluví s mog–urem co nejdřív.“

Když Oda odešla, seděla Ajla dál a přemýšlela. Uba cítila, že chce být sama, a nerušila ji.

Chudák Oda, říkala si Ajla, byla tak šťastná a měla dobrého muže a normální dítě. Pak přišli ti muži a všechno zničili. Proč neučinili znamení? Copak nepoznali, že má Oda malé dítě? Ti muži od Druhých lidí jsou stejně špatní jako Broud. Horší. Broud by rozhodně dovolil, aby nejdřív odložila dítě. Muži a ta jejich potřeba! Muži v klanu i u Druhých lidí, všichni jsou stejní.

Jak tam seděla, musela víc a víc myslet na druhé lidi. Jací jsou?

Iza říkala, že se u nich narodila, ale proč si nic z toho nepamatuje? Nepamatuje si ani, jak vypadají. Kde žijí? Byla zvědavá, jak vypadají muži Druhých lidí. Vzpomněla si na svůj zrcadlový obraz, který viděla v nádržce před jeskyní, a pokoušela se představit si muže se stejnou tváří. Ale když myslela na muže, vždycky se jí vybavila Broudova tvář. Napadla ji myšlenka, která se jí začala rozvíjet v hlavě, a všechny útržky se srovnaly na správné místo.

Muži od Druhých lidí! Jistě! Oda říkala, že uspokojili svou potřebu s ní a že potom už nekrvácela. Pak porodila Uru, přesně jako se Durk narodil, když Broud uspokojil tolikrát svou potřebu se mnou. Ten muž byl jedním z Druhých a já se narodila jako jedna z Druhých, ale Oda a Broud jsou z klanu. Ura není víc znetvořená než Durk. On je částí mě a částí klanu, a stejně tak je tomu s Urou. Nebo spíš je ona částí Ody a částí muže, který zabil její dítě. Takže to byl Broud, kdo počal Durka – svým údem a ne duchem svého totemu.

Ale ostatní ženy, které byly s Odou, nedostaly znetvořené děti. Tak často, jak to muži a ženy dělají, to by musel být svět plný dětí, kdyby pokaždé vznikl nový život. Možná má Kreb taky pravdu. Ženin totem musí být poražen. Ale určitě to není tak, že by žena spolkla životodárného ducha totemu. Toho do ní zavede muž svým údem. A pak se pomíchá s životodárným duchem jejího totemu. Nejsou to jenom muži, kteří to způsobují. I ženy k tomu přispívají.

Proč jen to musel být Broud? Chtěla jsem dítě, můj jeskynní lev věděl, jak velice chci mít dítě, ale Broud mě nenávidí. Nenávidí i Durka. Ale kdo jiný by to udělal? Nikdo z mužů nemá o mě zájem. Jsem příliš ošklivá. Broud to dělal jenom proto, že věděl, jak to nenávidím. Věděl můj jeskynní lev, že Broudův totem nakonec zvítězí? Jeho životní síla musí být mocná. Oga má už dva syny, Braka a Greva. Ty musel počít taky Broud, stejně jako Durka.

Znamená to, že jsou sourozenci? Bratři? Jako Brun a Kreb? Brun musel počít Brouda v Ebře. Pokud to nebyl jiný muž. Mohl to být kdokoliv. Ale to asi nebyl. Muži nemají ve zvyku dávat znamení náčelníkově ženě. Nepatří to k dobrému tónu. Ani Broud se nemíní dělit o Ogu. Během lovu na mamuta používal Krug vždycky Ovru. Všichni mohli vidět, že měl potřebu, a Guv byl velkorysejší. Drug to taky několikrát udělal.

Jestli Brun počal Brouda a Broud Durka, tak to znamená, že Durk je i částí Bruna. I Brak a Grev. Brun a Kreb jsou sourozenci. Narodili se ze stejné matky a zřejmě je počal stejný muž. On byl taky náčelník. Znamená to, že je Durk taky částí Kreba? A jak je to

s Izou? Je jeho sourozencem. Ajla najednou zavrtěla hlavou. Bylo to příliš zmatené.

Avšak Broud rozhodně počal Durka, řekla si po chvíli. Ráda by věděla, jestli to byl její totem, který k ní zavedl Brouda a přiměl ho tehdy poprvé učinit to znamení. Bylo to odporné, ale mohla to být ještě jedna zkouška, a možná nebyl jiný způsob možný. Její totem to musel vědět a musel to mít v úmyslu. Věděl, jak ráda by měla dítě, a dal jí znamení, které říkalo, že Durk bude smět žít. To by Broud zuřil, kdyby věděl, jak to je, pomyslela si. Tolik mě nenávidí, ale dal mi to, co jsem si nejvíc přála.

„Ajlo,“ řekla Uba a přerušila její úvahy. „Právě jsem viděla, že Kreb a Brun jdou do jeskyně. Už se připozdilo. Měly bychom připravit něco k jídlu. Kreb má určitě hlad.“

Durk usnul. Probudil se, když ho Ajla zvedla, ale hned zase usnul pod zástěrkou vedle matčina prsu.

Brun určitě dovolí, aby Ura přišla a stala se Durkovou ženou, pomyslela si Ajla, když se vracela do jeskyně. Hodí se k sobě víc, než Oda tuší. Ale jak tomu bude se mnou? Dostanu někdy já muže, který by se ke mně hodil?



Když dorazily poslední dvě tlupy, prošla Ajla stejnou zkouškou. Vysoká světlolasá žena byla podivným zjevem mezi dvěma sty členy klanu, kteří se tu shromáždili. Budila pozornost, kamkoliv šla, a všechno, co dělala, se pečlivě sledovalo. I když vypadala velmi neobvykle, nemohli v jejím chování objevit nic, co by odporovalo jejich mravům. Ajla byla velmi opatrná při svém vystupování a myslela na nejmenší podrobnosti, aby nikdo nemohl nic namítnout.

Neukazovala nic z toho, co mohla projevít, když byla doma ve vlastní jeskyni. Dbala na to, aby se nesmála a aby se jí v očích neobjevily slzy, nedělala dlouhé kroky a nemáchala rukama. Byla skutečným vzorem ctností, které se v klanu hodnotily – jenom si toho nikdo nevšiml. Nikdo kromě lidí v jejích tlupě neviděl nikdy žádnou ženu vystupovat jinak. Ale její chování přispělo k tomu, že její přítomnost byla přijatelná, a jak Uba předpovídala, brzy si všichni na ni zvykli. Při takovém setkání se dělo příliš mnoho zajímavých věcí, aby se mohli zabývat jenom jí.

Konat tak velké setkání v omezeném prostoru bezprostřední blízkosti jeskyně nebylo snadné. Vyžadovalo to spolupráci, řád a velkou míru ohleduplnosti. Náčelníci deseti tlup měli víc práce než kdy jindy doma, kde se starali jenom o své členy. Tak velký počet lidí násobil problémy.

Bylo třeba pořádat lovecké výpravy, aby se opatřilo jídlo pro všechny. V tlupě znal každý své postavení a nebylo obtížné připravit lov, ale když mělo lovit víc tlup společně, vznikaly těžkosti. Postavení jednotlivých tlup určilo, kdo bude rozhodovat, když dvě tlupy lovily současně, ale kdo bude druhým a třetím mužem ve vedení? Zpočátku to různě zkoušeli a dbali na to, aby se jednotliví muži na určitých místech střídali a nikdo se necítil dotčený. Až se rozběhnou závody, bude to snazší, ale zpočátku nemohla žádná lovecká výprava vyrazit, dokud všichni účastníci přesně neznali své místo.

Ke stejným potížím docházelo, když měly ženy sbírat rostliny. V tom případě nešlo ani tak o postavení jako spíš o to, že příliš mnoho žen se snažilo posbírat to nejlepší, co tu bylo. Okolí by se mohlo brzy vyprázdnit natolik, že by nakonec nikdo neměl dost. Sušené jídlo, které přinesly tlupy s sebou, pomáhalo doplnit zásoby, ale všichni dávali přednost čerstvé stravě. Už dlouho předtím, než se konalo setkání, dbala hostitelská tlupa na to, aby sbírala zásoby daleko od jeskyně, ale to, co ponechali v oblastech blíž k jeskyni, stejně nadlouho nestačilo. Hostitelská tlupa nemusela ovšem podstoupit dlouhé putování, které všem ostatním zkrátilo čas pro vytvoření zásob na zimu, ale přece jenom museli dát dohromady zvláštní zásobu. Až setkání skončí, bude široko daleko kolem jejich jeskyně nedostatek jídla.

Měli dostatek vody z říčky, která tekla z ledovců na severu, zato se jim nedostávalo dříví na topení. Pokud zrovna nepršelo, vařily ženy jídlo venku před jeskyní, u velkého společného ohně. Ale přesto spotřebovali téměř všechno suché dříví, které se našlo v okolních lesích, a porazili ještě spoustu zelených stromů. Okolí jeskyně si po setkání klanu už nikdy nebude podobné.

Nebylo pouze obtížné opatřovat zásoby, ale téměř stejný problém byl s odstraňováním odpadků a s tím, že tak velké množství lidí muselo konat svou potřebu v ohraničeném prostoru. Muselo se najít místo pro všechno, nejenom na přípravu jídla a spánek a obytný prostor v jeskyni, ale taky pro společná shromáždění, závody a tanec a slavnosti. A to všechno připravit skrývalo nejednu obtíž.

Jedna tlupa se pokoušela předejít druhou nebo ji připravit o některou její výsadu a jenom díky nekonečným poradám se mohlo napětí mezi nimi uvolnit. Tradice a zvyk velmi napomáhaly, když šlo o překonávání malých sporů a tahanic, a právě v této oblasti se uplatnila Brunova schopnost vcítit se do druhých a zprostředkovávat.

Kreb nebyl jediný, kdo se těšil na setkání klanu právě proto, že znovu uvidí své kolegy. Brun vychutnával výzvu, která spočívala v měření sil s muži, jejichž moc byla stejně velká jako jeho. To byly jeho závody, a tady se mohl prosadit proti ostatním náčelníkům. Správně vykládat staré zvyky a obyčeje vyžadovalo jasný úsudek a schopnost rozhodovat. Bylo důležité držet se toho, co rozhodl, ale přesto umět slevit v případech, kdy na tom tolik nezáleželo.

Brun nebyl nejvyšším náčelníkem bez důvodu. Věděl, kdy musí tvrdě prosazovat svou moc a kdy má vyjít vstříc. Věděl, kdy má svolat radu ostatních a kdy musí prosadit své, i kdyby byl sám proti všem. Při klanových setkáních vždycky došlo k tomu, že nakonec vystoupil silný muž, který dokázal spojit autoritativní náčelníky natolik, že byli jednotni přinejmenším po tu dobu, kdy se konalo setkání. Tím mužem byl Brun a byl jím od té doby, kdy se stal náčelníkem své tlupy.

Kdyby byl díky Ajle ztratil tvář, pak by jeho pochybnosti o této vlastní schopnosti stačily na to, aby ztratil právě tuto výhodu. Bez víry ve svou vlastní schopnost úsudku by nemohl činit vážná rozhodnutí, jaká často musel udělat. Nemohl by zvládnout setkání klanu a setkat se s ostatními náčelníky za takových okolností. Ale byla to právě jeho rozhodnost a schopnost uvnitř pevně stanovených hranic zvyku a tradice najít správnou cestu, které způsobily, že mohl učinit ústupky, jaké učinil Ajle. A když hrozba vůči němu pominula, mohl ji vidět jinýma očima.

Ajla se pokusila vnutit mu rozhodnutí ve svůj prospěch, ale bylo to v rámci toho, co patřilo k tradicím klanu, jak si je vysvětlila ona. A bylo to kvůli věci, která toho nebyla zcela neškodná. Jistě, Ajla byla jenom žena a musela znát své místo, ale vzala ještě zavčas rozum do hrsti a uznala, že byla na špatné cestě. Když mu ukázala malou jeskyňku, byl potají udiven, že tam tak brzy po

porodu vůbec dokázala dojít. Rád by věděl, jestli by to dokázal muž, a k mužským ctnostem se přece počítala schopnost něco vydržet. Byl to důkaz charakterové síly. Přes skutečnost, že je Ajla žena, obdivoval Brun její houževnatost.

Brun kolem sebe shromáždil své muže a hodnotil s nimi stav soutěží.

„Kdyby tu byl Zoug, vyhráli bychom ve střelbě z praku,“ ukazoval Krug. „Nikdo by ho neporazil.“

„Kromě Ajly,“ dodal Guv opatrným gestem. „Je to škoda, že nemůže soutěžit ona.“

„My ale nepotřebujeme, aby zvítězila žena,“ řekl Broud. „Prak se stejně nehodnotí nijak vysoko. Brun zvítězí ve vrhání bola a ještě zbývá běh s oštěpem.“

„Ale Vorn už vyhrál v běhu. Má dobré předpoklady vyhrát i v běhu s oštěpem,“ řekl Drug. „A Gorn si vedl moc dobře s kyjem.“

„Jenom počkej, až jim ukážeme náš lov na mamuta. Naše tlupa musí vyhrát,“ odpověděl Broud.

Vylíčení loveckého dobrodružství bylo součástí mnoha obřadů. Občas se konaly po obzvlášť vzrušujícím lovu. Broud to miloval a prožíval. Pokaždé cítil, jak se mu daří znovu oživit napětí, vzrušení a nebezpečí lovu, a ze všeho nejraději byl středem pozornosti.

Předvádění lovu sloužilo i vyššímu cíli, než jenom přinést jeho představitelům čest a slávu. Byl to i prostředek vyučování. Výrazně a naprosto přesně se zde předvádělo mladším lovcům, jak se lstí a chytrostí dají přemoci i nejsilnější zvířata. Byl to způsob, jak rozvíjet obratnost a poskytnout hodnotnou radu, která mohla být užitečná i jiným tlupám v boji o přežití. Kdyby se na to někdo zeptal, pak by se jistě všichni shodli v tom, že nejvyšší hodnotu má cena, která se udělovala tlupě za provedení nejlepšího loveckého výstupu.

„Zvítězíme, pokud povedeš lovecký tanec ty, Broude,“ řekl Vorn přesvědčeně. Dovrší desátý rok a už se nemohl dočkat, kdy se bude smět počítat mezi muže. Nadále zbožňoval budoucího náčelníka a ten mu odpovídal tím, že ho bral do kruhu mužů, jakmile to jen bylo možné.

„Je škoda, že se tvůj běh nepočítá, Vorne. Já se na tebe díval. Zvítězil jsi s velkým náskokem. Ale je to pro tebe dobré cvičení pro příští setkání,“ řekl Broud.

Vorn se radoval z jeho pochvaly.

„Pořád ještě to pro nás vypadá dobře,“ ukazoval Drug. „Ale může to taky dopadnout špatně. Gorn je silný, byl ti silným soupeřem v zápase, Broude. Jednu chvíli jsem si nebyl jistý, jestli ho zvládneš. Norgův druhý muž musí být hrdý na syna své ženy. Skutečně vyrostl od posledního setkání. Myslím, že je největší tady z nás všech.“

„Je silný, jistě,“ potvrdil Guv. „To se ukázalo, když zvítězil s kyjem, ale Broud je rychlejší a téměř stejně silný.“

„A Nouz je obratný s prakem. Myslím, že se minule hodně naučil od Zouga. Zřejmě se rozhodl ho porazit,“ dodal Krug. „Jestli pilně cvičil s bola, tak má Brun silného soupeře. Vord běhá rychle, ale já myslím, že bys ho mohl porazit, Broude. Byl jsi jenom o krok za ním.“

„Drug dělá nejlepší nástroje,“ ukazoval Grod. Mlčenlivý lovec se jen málokdy zapojil do hovoru.

„Vybrat ty nejlepší nástroje a vzít je sem, je jedna věc, Grode, ale je zapotřebí štěstí, když máš vyrobit stejně dobré před očima všech. Ten mladý muž z Norgovy tlupy je velmi obratný,“ odpověděl Drug a dával najevo, že si svým vítězstvím není nijak jistý.

„Jednou máš taky výhodu z toho, že tvůj soupeř je mladší, Drugu. Bude mít větší strach a ty máš zkušenosti v závodech. Ty se líp soustřeďíš,“ povzbuzoval ho Guv.

„Ale stejně musíš mít štěstí,“ trval na svém Drug.

„Všichni, kteří chtějí zvítězit, potřebují štěstí,“ přikývl Krug. „Já si pořád myslím, že Dorv by pověděl lepší historku než všichni ostatní.“

„To je jenom proto, že jsi na něho zvyklý, Krugu,“ ukazoval Guv. „Je to těžká soutěž na posouzení. I mnoho žen vypráví takové historky, že se ti až tájí dech.“

„Ale nikdy nedokážou vyprávět tak napínavě jako při loveckém tanci. Jestli mě oči neklamou, tak jsem viděl radit se

Norgovu tlupu o tom, jak předvést lov na nosorožce, ale nechali toho, když mě uviděli,“ řekl Krug. „Možná budou předvádět právě tohle.“

Oga se váhavě přiblížila k mužům a ukazovala pokorně, že jídlo je připraveno. Ale oni na ni mávli, ať odejde. Mohla jenom doufat, že to nebude trvat příliš dlouho, než se rozhodnou přijít k jídlu. Čím déle to potrvá, tím déle nebude smět jít za ostatními ženami, které se už shromáždily, aby vyprávěly historky. O to nechtěla přijít.

Většinou to byly staré ženy, které dramatickým způsobem vyprávěly dávné legendy. Byly určené k tomu, aby poučily mladé, ale byly současně zábavné a strhující. Vyprávěly o štěstí a neštěstí a o veselých událostech, v jejichž světle se vlastní omyly zdály méně závažné.

Oga se vrátila k ohništi blízko vchodu do jeskyně.

„Ještě nechtějí jíst,“ ukazovala ostatním zklamaně.

Ovra vzhlédla a ukázala na muže, kteří si to zřejmě přece jenom rozmysleli.

„Podívej, už přicházejí,“ řekla. „Já jenom doufám, že nezůstanou sedět u jídla příliš dlouho.“

„Brun taky přijde. Setkání náčelníků už musí skončit, ale nevím, kde je mog–ur,“ ukazovala Ebra.

„Šel předtím do jeskyně s ostatními mog–ury. Asi budou ve svatyni téhle tlupy. To se nikdy neví, kdy ti vyjdou. Musíme na něho čekat?“ zeptala se Uka.

„Já mu dám něco stranou,“ řekla Ajla. „Vždycky zapomíná na jídlo, když připravuje obřady. Je tak zvyklý jíst jídlo studené, že si skoro myslím, že mu tak líp chutná. Jemu nebude vadit, když na něho nebudeme čekat.“

„Podívej, už začínají. Přijdeme o první historku,“ ukazovala Ona zklamaně.

„To se nedá nic dělat, Ono,“ řekla Aga. „Nemůžeme odejít, dokud se muži nenajedí.“

„Nepřijdeme o moc, Ono,“ těšila ji Ika. „Budou pokračovat po celou noc. A ráno budou muži vyprávět o svých nejlepších lovech, a to se taky smíme dívat.“

„Mně se víc líbí, když vyprávějí ženy,“ řekla Ona.

„Broud říkal, že naše tlupa předvede lov na mamuta. Myslí si, že zvítězíme. Brun mu dovolil vést tanec,“ řekla Oga a oči jí zářily hrdostí.

„To zaujme všechny. Já si vzpomínám, když se stal Broud mužem a vedl lovecký tanec. Ještě jsem neuměla mluvit a nerozuměla jsem všemu tak dobře, ale bylo to napínavé,“ ukazovala Ajla.

Když ženy podaly mužům jídlo, vrhaly nesmělé pohledy ke skupině, která se už shromáždila na konci mýtiny.

„Ebro, můžete jít, my muži se ještě poradíme,“ řekl Brun. Ženy vzaly děti do náruče nebo za ruku a šly s nimi přes mýtinu. Právě začínala jedna žena vyprávět novou historku. „... a matka velké ledové hory.“

„Pospěšte si,“ ukazovala Ajla. „Právě vypráví legendu o Durkovi. Nechci o nic přijít. Ta je má nejoblíbenější.“

„To my víme, Ajlo,“ řekla Ebra.

Ženy z Brunovy tlupy se usadily a brzy byly zaujaté vyprávěním.

„Vypráví to trochu jinak,“ ukazovala Ajla po chvíli.

„Každá tlupa vidí ten starý příběh jinak a každý vypravěč ho předvádí jiným způsobem, ale je to stejná legenda. Ty jsi zvyklá poslouchat Dorva. On je muž a chápe líp ty části, které se týkají mužů. Žena vypráví víc o ženách a matkách, nejenom o matce ledové hory, ale taky o matkách, které truchlily pro Durka a ostatní mladé lidi, když od nich odešli,“ odpověděla Uka.

Ajla si připomněla, že Uka ztratila syna při zemětřesení. Dovedla se vcítit do smutku matky, když její syn odešel navždy. I Ajla viděla v této nové podobě dávného příběhu další význam. Chvíli zamyšleně krabatila čelo.

Jméno mého syna je Durk. Doufám, že to neznamená, že ho jednoho dne ztratím, říkala si. Pevně objala své dítě. Ne, to se nesmí stát. Už jednou ho málem ztratila. Ted' už jistě nebezpečí pominulo.

Lehký větřík zvedl Brunovi vlasy na hlavě a přejel mu po zpoceném čele, když odhadoval ostrým zrakem vzdálenost k pařezu blízko vnější hrany volného prostranství před jeskyní. Ale bylo to jenom takové škádlení, příliš slabý vánek nestačil zchladit tíživé vedro pálivého odpoledního slunce na prašném poli.

Brun stál stejně nehnutě jako tísňící se dav diváků. Nohy měl pevně rozkročené, pravou rukou držel bola. Tři těžké kulaté kameny, pevně obepnuté surovou zvířecí kůží, připevněné na pletených řemenech různé délky, ležely na zemi. Brun chtěl za každou cenu tenhle boj vyhrát. Nejen kvůli vlastním závodům, i když i to bylo důležité, ale především proto, že chtěl ostatním náčelníkům ukázat, že neztratil sílu a obratnost a je stále ještě vážným uchazečem o nejvyšší postavení v klanu.

To, že vzal s sebou na setkání Ajlu, uškodilo jeho vážnosti. Teď viděl, že on a jeho tlupa si na ni již zvykli. Ostatním ale připadala příliš zvláštní, než aby ji mohli za tak krátkou dobu přijmout. Dokonce Kreb, Velký mog-ur, musel bojovat o své místo a ještě se mu nepodařilo ostatní mog-ury přesvědčit o tom, že Ajla je ranhojičkou z Izina rodu. Byli raději ochotni vzdát se zvláštního nápoje k obřadu, než aby ho připravovala ona. A protože ostatní tlupy odmítaly přisoudit Ajle postavení, které zaujímala Iza, ohrožovalo to ještě víc Brunovo postavení nejvyššího náčelníka.

Kdyby se svými lidmi po ukončení soutěží nebyl na prvním místě, bylo jasné, že by ztratil postavení a úctu. Přesto však ani vítězství nezaručovalo jeho tlupě místo v čele. Bylo v sázce ještě příliš mnoho. Hostitelská tlupa měla vždycky výhodu. A právě Norgova tlupa byla Brunovým lidem nejtěžším soupeřem. Kdyby byla domácí tlupa poražena jen těsně, pak by tím možná Norg přesto získal dost, aby mohl zaútočit na Brunovo postavení. Norg to viděl naprosto jasně a byl Brunovým nemilosrdným soupeřem.

Brun přivřel oči, když měřil vzdálenost k pařezu. Kolemstojící zatajili dech. A to už se jeho strnulé tělo roztočilo a tři kamenné koule vystřelily vzduchem k pařezu. Ale Brun věděl, už když je vypustil z ruky, že se mu vrh nepovedl. S křápnutím udeřily kameny do pařezu a odskočily, aniž se řemeny okolo něho obtočily. Brun tam zašel, zvedl bola a Nouz nastoupil na jeho

místo. Pokud by Nouz teď minul cíl, byl by vítězem Brun. Pokud by jeho kameny zasáhly pařez, pak by oba ještě jednou změřili své síly. Pokud se ale Nouzovi podaří, aby bola obtočilo pařez, pak by patřilo vítězství jemu.

S nepohnutou tváří se Brun postavil stranou mezi diváky. Odolal pokušení dotknout se svého amuletu, poslal místo toho jenom tajnou prosbu ke svému totemu. Nouz naproti tomu zcela nepokrytě sáhl na váček na svém krku, zavřel krátce oči a pak se upřeně zadíval na pařez. S mohutnou otočkou vypálil kameny. Ten velké sebeovládání, cvičené mnoho let, pomohlo Brunovi spolknout zklamání, když viděl, že se kameny na řemenech obtočily kolem pařezu. Nouz zvítězil a Brun věděl, že jeho vážnost je na vahách.

Brun zůstal na svém místě, když donesli na kolbiště tři zvířecí kůže. Jednu upevnili na kmen mohutného starého stromu, jehož vrchol byl odlomen a teď byl jenom o trochu výš než muži. Druhou kůži přehodili přes kmen porostlý mech, který ležel na kraji lesa, a zatížili ji kameny. Třetí rozprostřeli přímo na zemi a rovněž na ni dali těžké kameny. Tři kůže tvořily trojúhelník o zhruba stejných stranách.

Každá tlupa zvolila jednoho muže, který ji měl v této soutěži zastupovat, a bojovníci se seřadili nedaleko kůže, která byla rozprostřená na zemi, podle postavení jejich tlup. Ostatní muži, kteří měli ostře zašpičatělá kopí většinou z tisu, ale i z břízy, osiky nebo vrby, běželi k dalším terčům.

Nejdřív nastoupili dva mladí muži z tlup, které měly nejnižší postavení. Každý držel oštěp a tak napjatě čekali bok po boku, oči upřené na Norga. Na jeho znamení vyrazili k stojícímu starému kmeni a zarazili své oštěpy do kůže. Mířili přitom na místo, kde by bylo srdce zvířete, kterému kdysi kůže patřila. Pak popadli druhý oštěp z ruky muže z jejich tlupy, který tam na ně čekal, a utíkali k povalenému kmeni a zarazili oštěp do dřeva. Když nadešel čas pro třetí oštěp, ujal se jeden z mužů výrazně vedení. Celý udýchaný doběhl ke kůži rozprostřené na zemi, zarazil do ní hluboko oštěp, tak blízko středu, jak jen bylo možné, a pak s vítězným pokřikem zvedl paži.

Po prvním kole zbývalo ještě pět mužů. Tři nastoupili k druhému kolu. Ten, který přišel jako poslední, měl pak ještě jednou nastoupit proti zbývajícím dvěma bojovníkům. Pak byli oba muži, kteří byli druzí, posláni do souboje proti sobě, takže pro závěrečný boj zbývali už jen tři muži. Nastoupili k němu vítězové prvních kol a ten, který zvítězil v předcházející soutěži. Byli to Broud, Vord a Gorn, muž z Norgovy tlupy.

Gorn musel čtyřikrát běžet, než si vybojoval své místo v konečném boji, zatímco ostatní dva po pouhých dvou kolech byli poměrně čerství. Jenom díky nezlomné vůli po vítězství dokázal Gorn nastoupit k závěrečnému boji a získal si tím taky obdiv všech.

Když se ti tři muži postavili k poslednímu běhu, vystoupil Brun.

„Norgu,“ řekl, „jak já to vidím, měli bychom s posledním bhem ještě počkat. Bylo by spravedlivější, kdybychom dopřáli Gornovi trochu oddechu. Myslím, že si to syn ženy tvého druhého muže zaslouží.“

Mnozí přikyvovali a Brunova hvězda zazářila opět trochu jasněji, Broudova tvář však potměla. Tímto návrhem ho Brun připravil o výhodu, kterou by měl v boji s mužem, který už byl vyčerpaný.

Brun rychle zvážil výhody a nevýhody. Pokud by Broud prohrál, tak se dalo očekávat, že jeho tlupa přijde o přední místo. Pokud by však Broud vyhrál, tak by Broudovo vítězství zvýšilo vážnost náčelníka, všichni by ocenili jeho smysl pro spravedlnost. Nikdo by pak nemohl později namítat, že by Gorn možná zvítězil, kdyby byl odpočinutější. Ale to předpokládalo, že Broud zvítězí. A bylo to spravedlivější.

Slunce už stálo nízko, když se dav opět shromáždil na místě závodů. Napětí opět vzplanulo. Tři závodníci, teď odpočatí, obcházelí kolem, napínali paže, potěžkávali oštěpy, aby našli správnou rovnováhu. Guv běžel s dvěma muži ostatních tlup ke starému stojícímu stromu a Krug s dvěma dalšími se odebral k povalenému kmeni. Broud, Gorn a Vord se seřadili vedle sebe a s

pohledem upřeným na Norga čekali na znamení. Náčelník domácí tlupy zvedl paži. Pak ji bleskurychle stáhl a tři mladí muži vyrazili.

Vord se okamžitě ujal vedení, Broud ho těsně sledoval, zatímco Gorn se pověsil Broudovi na paty. Vord už sahal po druhém oštěpu, když Broud teprve zarážel první do starého stromu. Gorn přidal a přinutil Brouda vyrazit rychleji kupředu k povalenému kmeni. Vord byl stále ještě na prvním místě. Už zarazil svůj oštěp do dřeva povaleného stromu, když se přihnal udýchaný Broud. Avšak Vord zasáhl skrytý suk a oštěp mu vypadl z ruky. Než ho sebral a znovu zarazil, předběhli ho jak Broud, tak Gorn. Rychle vytrhl oštěp a následoval je, ale tenhle běh už byl pro něho ztracený.

Broud a Gorn se řítili k poslednímu cíli. Gorn se vzepjal k nejvyššímu výkonu a protáhl se před Brouda. Avšak když Broud viděl široká záda protivníka a musel polykat prach, který zvířily jeho nohy, rozzuřil se. Zdálo se mu, že mu prasknou plíce, když přidal a donutil každý sval, aby ze sebe vydal všechno. Gorn dorazil k rozprostřené kožešině okamžik před Broudem. Když však zvedl paži a rozmáchl se, prostřelil Broud pod ním a prorazil kůži, když přes ni přebíhal. Ještě jeden nádech a Gornův oštěp už taky zajel dovnitř. Ale to už bylo příliš pozdě.

Když se Broud vydýchal, hned ho obklopili lovci jeho tlupy. Brun je pozoroval a oči mu zářily hrdostí. Srdce mu bušilo téměř jako Broudovi. Od začátku až do konce běhu se chvěl se synem své ženy. Po několik mučivých okamžiků, které pro něho byly věčností, byl přesvědčený, že je všechno ztracené. Avšak Broud vydal ze sebe všechno a přece jenom ještě získal vítězství, čímž opět trochu upevnil postavení tlupy a jejího náčelníka.

Asi už stárnu, problesklo Brunovi hlavou. Prohrál jsem boj s bola. Ale Broud nezklamal. Zvítězil. Možná je načase, abych mu předal vedení. Mohl bych ho udělat náčelníkem. Mohl bych to oznámit tady a teď. Budu bojovat, abychom zvítězili, a jeho nechám se ctí odtáhnout domů. Tímto během prokázal, že si to zaslouží. Ano, to udělám. Hned půjdu a oznámím mu to.

Brun čekal, až byla tlačenice kolem Brouda menší. Pak k němu přistoupil a už si představoval rozzářenou Broudovu tvář, až mu

oznáím, jak velkou čest mu chce přidělit. Byl to největší dar, jaký mohl předat synovi své družky.

„Brune!“ Broud spatřil náčelníka a hned se ujal slova. „Proč jsi odložil běh!“ vyjel na něho zuřivě. „Málem bych byl prohrál. Snadno bych ho porazil, kdybys mu nedopřál odpočinek. To je ti jedno, jestli je naše tlupa na nejvyšším místě nebo úplně dole?“ ukazoval rozzuřeně. „Nebo ti už na tom nezáleží, protože víš, že při příštím setkání už budeš příliš starý? Jestli mám být náčelníkem, tak by ses mohl alespoň postarat o to, abych začínal na místě, na kterém jsi začínal i ty! To je to nejmenší, co bys mohl udělat.“

Bruna zarazil Broudův jedovatý útok. Svářely se v něm protichůdné pocity. Jsi slepý, Broude, pomyslel si. Prohlídneš ty někdy? Naše tlupa je v čele. Pokud je to v mé moci, pak tam taky zůstane. Co se ale stane, až budeš náčelníkem ty, Broude? Bude tahle tlupa nadále první? Jak dlouho?

Hrdost v jeho očích pohasla stejně rychle, jako vzplála. Cítil už jen velký smutek. Ale ani ten neukázal navenek, i ten přemohl.

Možná je to proto, že je ještě příliš mladý, říkal si Brun. Může být, že ještě potřebuje čas a zkušenost. Vysvětlil jsem mu opravdu všechno? Brun se pokoušel zapomenout, že jemu nikdo nic nevysvětloval.

„Broude,“ řekl klidným gestem, „kdyby byl Gorn unavený, bylo by tvé vítězství tak skvělé? Co kdyby ostatní tlupy pochybovaly o tvé schopnosti zvítězit nad ním, kdyby byl svěží? Takhle je přece naprosto jasné, že jsi zvítězil. Bojoval jsi dobře, synu mé družky. Byl to skvělý závod.“

Přes veškerou hořkost si Broud vážil náčelníka stále ještě víc než kohokoliv jiného. A v tomto okamžiku měl stejně jako po svém prvním lovu pocit, že by dal za takovou Brunovu chválu všechno.

„To jsem si neuvědomil, Brune. Máš pravdu. Takhle vědí všichni, že jsem zvítězil, protože jsem lepší než Gorn.“

„Vyhrál jsi závod, a jestli taky Drug zvítězí ve výrobě nástrojů a jestli uspějeme dnes večer s naším lovem na mamuta, tak musíme

být první,“ řekl Krug nadšeně. „A pak budeš jeden z těch, kdo budou zvoleni pro medvědí obřad.“

Lovci z ostatních tlup obklopili Brouda, když se vracel k jeskyni. Brun se za ním díval a jeho oko padlo na Gorna, který, doprovázený svými lidmi, rovněž šel k jeskyni. Starší muž mu povzbudivě poklepal na rameno.

Norgův druhý muž může být hrdý na syna své družky, pomyslel si Brun. Broud sice vyhrál boj, ale já si nejsem jistý, že je z těch dvou lepší.

Brun spolkl svůj smutek, ale nezbavil se ho. A i kdyby ho zahrabal ještě hlouběji do svého nitra, jeho bolest tím nezmizí. Broud byl stále ještě synem jeho družky, synem jeho srdce.

„Muži Norgovy tlupy jsou stateční lovci,“ řekl Drug uznale. „Bylo chytré vykopat nosorožci díru na přístupové cestě k vodě a přikrýt ji větvemi a křovím. I my bychom to mohli takhle jednou zkusit. Odvážně zahnali nosorožce zpátky, když zaútočil. Nosorožec dokáže být divočejší než mamut, a je taky zákeřnější. Norgovi lovci to dobře předvedli.“

„Ale stejně nebyli tak dobří jako my s naším lovem na mamuta. V tom se všichni shodli,“ namítl Krug. „Přesto si Gorn zaslouží, aby byl vyvolen pro slavnost medvěda. Téměř každý rozhodující boj se odehrál mezi ním a Broudem. Už jsem se obával, že tentokrát nevyhrajeme. Norgovi muži jsou nám těsně v patách. Co si myslíš o volbě třetího vyvoleného, Grode?“

„Vord se bil dobře, ale zvolil bych Nouze,“ odpověděl Grod. „A pokud jsem dobře viděl, tak i Brun dává přednost Nouzovi.“

„Volba byla těžká, ale myslím, že si Vord zaslouží poctu,“ uzavřel Drug.

„Guva už teď moc neuvidíme,“ poznamenal Krug. „Pomocníci se až do obřadu stáhnout s mog-ury do ústraní. Doufám, že ženy nebudou vařit míň jenom proto, že s námi nebudou jíst Broud a Guv. Chci se pořádně najíst. Až do zítřejší slavnosti pak nebude nic k snědku.“

„Kdybych byl v Broudově kůži, tak bych možná vůbec neměl chuť k jídlu,“ ukazoval Drug. „Je to velká čest být vyvolen pro

slavnost medvěda, ale jestli Broud někdy bude potřebovat všechnu odvahu, pak to bude zítra.“

První světlo nového dne padlo do prázdné jeskyně. Ženy už se činily u velkého ohně a ostatní nemohli vzrušením dospát. Celé dny se konaly přípravy pro velkou slavnost, ale to nebylo nic ve srovnání s tím, co ještě bylo před nimi.

Všeobecné vzrušení bylo téměř hmatatelné, napětí všech smyslů přímo nesnesitelné. Teď, když skončily závody, už neměli muži co dělat, byli neklidní a přecházeli bez cíle kolem ohně. Jejich neklid se přenesl i na starší chlapce a děti. Svým pobíháním dovršili strašný zmatek, který přiváděl ženy na pokraj zoufalství.

Na krátký čas se tento chaos uklidnil, když ženy rozdaly prosné placky, upečené na horkých kamenech. Nekořeněné, mdlé chutnající placky se pojídaly s nábožnou vážností. Jedly se jenom tohoto dne jednou za sedm let a účastníci setkání taky nesměli až do velké hostiny pozřít nic jiného. Placky netišily hlad, naopak, jenom rozdráždily chuť. Neklid a hluboké vzrušení narůstalo. Od ohňů stoupaly až do pozdního odpoledne příjemné vůně a žaludky začínaly kručet.

Kreb nepřikázal ani Ajle, ani Ubě, aby se připravily na slavnost, která se měla konat později. Obě věděly, že je tedy ostatní mogurové neuznali. Nebyly samy, kdo si přál, aby Iza byla natolik při síle, aby se s nimi mohla zúčastnit slavnosti. Kreb nasadil všechnu svou výmluvnost, aby staré mágy přesvědčil, že kouzelný nápoj je přijatelný i od Ajly nebo Uby. Avšak staří mog-urové to odmítli, přestože byli žádostiví nápoje a toužili se odebrat s jeho pomocí do dávných časů. Ajla jim připadala příliš cizí a Uba příliš mladá. Odmítli vidět v Ajle ranhojičku z Izina rodu. Posvátná slavnost na počest Velkého medvěda se netýkala jen tlup, které přišly na setkání. Její následky, dobré nebo špatné, by postihly celý velký klan, a mog-urové nebyli ochotni na sebe vzít odpovědnost za velké nebezpečí, že by všechny postihlo zlo jenom proto, že Ajle dovolili připravit kouzelný nápoj.

Brunovi a jeho tlupě podstatně ubralo na vážnosti to, že se nemohla uskutečnit tato tradiční část obřadu. Jakkoli byli Brunovi

muži při závodech úspěšní, nic to nepomohlo, protože Brun uznal Ajlu za ženu klanu a to ohrožovalo postavení tlupy víc než cokoliv jiného. Bylo to příliš velké provinění proti zvykům klanu. Jenom Brunův jasný postoj proti rostoucímu odporu způsobil, že se záležitost ještě neřešila. Nebyl si vůbec jistý, že zvítězí.

Nedlouho poté, co pojedli prosné placky, sešli se náčelníci v blízkosti vchodu do jeskyně. Klidně a rozvážně čekali, dokud se oči všech lidí klanu nezaměřily na ně. Ticho se šířilo jako kruhy vln, když se hodí do klidné vody kámen. Muži spěšně usedli na místa, která jim příslušela podle jejich postavení v tlupě a v klanu. Ženy odložily práci, přivolaly děti a rovněž se odebraly na svá místa. Svátek medvěda začínal.

První úder hladké tvrdé palice na dřevěný buben miskovitého tvaru protrhl jako hrom nedočkavé ticho. Pomalý slavnostní rytmus zachytily oštěpy, které začaly bušit do země a podmalovaly bubnování svým basem. Tenčí tyče, kterými se tlouklo do dlouhého dutého kmene, tkaly volný vzor improvizace kolem pravidelně vyklepávaného základního rytmu. Ale ve stakatu, které se tu a tam ozývalo, zaznívaly výrazné příznaky souladu s každým pátým úderem základního rytmu. Znělo to jako náhodnost, ale nebylo tomu tak. Kombinace vyvolávala pocit očekávání, které narůstalo v napětí až téměř do strachu. Každý souhlasný úder uvolňoval napětí, které se stupňovalo v hypnotickém vlnivém rytmu.

S posledním osvobozujícím úderem nastalo najednou naprosté ticho. Jako by kouzelnou rukou přivolání stáli v těžkých medvědích kožešinách mog–urové bok po boku před klecí jeskynního medvěda. Bylo jich devět do počtu. Velký mog–ur stál sám před nimi jako desátý. V hlavách lidí, kteří teď bez dechu čekali v mocném tichu, ještě doznívalo dunění oštěpů a bubnů. Na tenkém laně držel Velký mog–ur plochý dřevěný ovál, kterým teď zavířil nad hlavou. A čím rychleji s ním vířil, tím víc se stupňovalo sotva slyšitelné bzučení až k obrovskému dunění, které naplnilo ticho.

Lidem v blízkosti při tomto zvuku vstávaly vlasy na hlavách. Byl to hlas ducha jeskynního medvěda, který varoval všechny

ostatní duchy, aby se nepřibližovali této slavnosti, protože byla zasvěcená pouze jemu. Duchové jejich totemů jim neměli přicházet na pomoc. Dnes se odevzdali zcela do ochrany Velkého ducha celého klanu.

Vysoký, tenký chvějivý tón se smísil s temným duněním krouživých bzučáků. Při těchto vysokých žalostných tónech se i těch nejodvážnějších zmocnil děs, zatímco se bzučáky točily stále pomaleji a jejich hřmící hučení umlklo. Jako duch bez těla stoupalo k nebi kvílivé sténání. Ajla, která stála v přední řadě, viděla, že tyto tóny vycházejí z věci, kterou jeden z mog–urů tiskl ke rtům.

Flétna, zhotovená z ptačí kosti, neměla otvory pro prsty. Zvuky vznikaly tak, že prst vibroval na spodním otevřeném konci. Ruce nadaného flétnisty dokázaly z ptačí kosti vyloudit pět různých zvuků.

Pro mladou ženu, stejně jako pro všechny ostatní, kteří tu byli, rozezněla tyto cizí zvuky kouzelná síla. Nikdy neslyšeli podobný zvuk v přírodě. Jenom při této slavnosti se rozezněly na příkaz svatého muže ze světa duchů. Tak jako kroužící bzučák napodoboval řev žijícího jeskynního medvěda, tak z flétny vystupoval duchovní hlas mohutného zvířete.

Dokonce i kouzelník, který foukal na flétnu, pocíťoval tyto zvuky jako nadzemské, i když flétnu sám zhotovil. Hra na flétnu bylo přísně chráněné tajemství kouzelníků jeho tlupy, tajemství, které tomuto mog–urovi až do příchodu Kreba vždycky zajišťovalo nejvyšší postavení mezi všemi ostatními mog–ury. Teprve Krebovy schopnosti odsunuly mog–ura hrajícího na flétnu na druhé místo. A právě tento mog–ur to byl, který se nejprudčeji bránil uznat Ajlu.

Mohutný jeskynní medvěd přecházel ve své kleci neklidně sem a tam. Nenakrmili ho a on nebyl zvyklý být ponechán takhle bez potravy. Ani vodu mu toho dne nedali, a tak měl teď žízeň. Potíci se dav lidí, z nichž bylo cítit napětí a vzrušení, dunění oštěpů a dřevěného bubnu, neobvyklý zvuk bzučáků a vysoké žalující tóny flétny, to všechno na nejvyšší míru zvíře zneklidňovalo.

Když spatřil Velkého mog–ura, jak se kulhavě blíží k jeho kleci, postavil se na zadní a zařval hlady. Kreb sebou úlekem trhl,

ale hned se zase vzchopil a skryl svou nejistotu ještě jedním kulhavým krokem. Tvář, kterou měl stejně jako ostatní mog–urové natřenou černě, neprozrazovala, jak prudce mu buší srdce, když zaklonil hlavu, aby mohl vzhlednout k obrovskému nešťastnému zvířeti. Nesl malou misku s vodou. Podle tvaru a slonové barvy byla kdysi temenem lidské lebky. Prostrčil misku opatrně mezi kůly a postavil ji v kleci na zem. Pak pomalými kroky, s tváří neustále obrácenou k medvědovi, ustupoval.

Zatímco zvíře chlemtalo vodu, jednadvacet mladých lovců, každý s novým oštěpem v ruce, obstoupilo klec. Náčelníci sedmi tlup, z nichž nebyl žádný muž vyvolen pro boj s medvědem, vybrali po třech ze svých nejlepších lovců. Pak vyběhli Broud, Gorn a Vord z jeskyně a zaujali postoj před výpustí z klece, dobře zajištěné řemeny. Až na krátké kožešiny přes bedra byli nazí a těla měli pomalovaná červenými a černými znaky.

Ta troška vody nemohla ukojit žízeň mohutného medvěda. Když si všiml mužů kolem svého příbytku, doufal, že dostane víc. Sedl si na zadní a prosebně plácal předními tlapami. To vždycky pomohlo. Když se však nic nestalo, přešel k nejbližší stojícímu muži a prostrčil tlamu mezi kůly.

Ostrým, nepříjemně neukončeným tónem ustala hra na flétnu, která ještě vystupňovala napětí. Kreb vzal misku z klece a opět zaujal své místo v řadě mog–urů. Na tajné znamení, které nikdo z kolemstojících nepostřehl, mog–urové všichni najednou zahájili podle prastarého způsobu obřadnou promluvu.

„Přijmi vodu na znamení naší vděčnosti, všemocný ochránce. Tvůj klan nezapomněl, co jsi ho naučil. Jeskyně je náš domov. Ochraňuje nás před sněhem a chladem. I my odpočíváme klidně, živíme se z plodů léta a zahříváme se kožešinami. Byl jsi jedním z nás, žil jsi mezi námi a viděl jsi, že sledujeme cesty, které byly vytyčeny.“

Mog–urové se svými černými tvářemi a s přehozy z huňatých medvědíků kožešin byli jako dobře sehraná taneční skupina, když odměřenými naprosto stejnými gesty promlouvali plynulými znaky. Krebovy dobře srozumitelné znaky, prováděné jednou

rukou, zapadaly do sboru ostatních mog–urů a dodávaly mu důraz právě tím, že nebyly tak naprosto stejné.

„Tebe uctíváme nejvíc, prvního mezi všemi ostatními duchy. Prosíme tě, aby ses ve svém světě za nás přimluvil a dosvědčil statečnost našich mužů a poslušnost a pokoru našich žen, abychom dostali místo, až se jednou vrátíme do druhého světa. Prosíme tě, ochraňuj nás ode všeho zlého. Protože my jsme tvůj lid. Velký jeskynní medvěd, my jsme klan Velkého medvěda. Budiž ti vzdána čest, největší ze všech duchů.“

Když mog–urové poprvé tváří v tvář mohutnému zvířeti učinili znaky pro jeho skutečné jméno, prorazilo všech jednadvacet mužů oštěpy mezi kůly a zarazili je všemohoucímu stvoření do huňaté srsti. Ne všechny pronikly hluboko, ale bolelo to a zvíře se divoce rozezlilo. Jeho hněvivý řev protrhl ticho. Diváci zděšeně ustupovali.

V tu chvíli začali Broud, Gorn a Vord přezívat řemeny, které držely výpusť z klece. Vylezli nahoru po kůlech až na střež klece. Broud byl nahoře první, ale byl to Gorn, kterému se podařilo uchopit krátký tlustý dřevěný špalík, který tam nahoře byl připravený.

Medvěd, který pobíhal sužován bolestí po kleci sem a tam, rozevřel tlamu a řval, až to pronikalo do morku kostí. Malýma, krví podlitýma očima sledoval muže a blížil se k nim. Jeho obrovská hlava dosahovala téměř až k nejvyšším vrcholům kůlů. Obrovské zvíře dorazilo k otvoru a zatlačilo do propusti. Kůly se s rámusem zřítily na zem. Klec byla otevřená! Jeskynní medvěd byl volný!

Lovci ozbrojení oštěpy se přičinili, aby mezi nebezpečně rozdrážděným zvířetem a bledými diváky vytvořili ochrannou hradbu. Ženy bojovaly s rdousivým strachem, aby co nejrychleji neutekly, a tiskly k sobě kojence, zatímco starší děti se s očima děsem rozšířenýma držely nohou a boků matek. Muži pevněji sevřeli oštěpy, ale nikdo z lidí klanu se nehnul z místa.

Když pobodaný medvěd nedůvěřivě prolezl zející dírou v kleci, Broud, Gorn a Vord, kteří číhali na stropě klece, seskočili dolů na překvapené zvíře. Broud mu dopadl na ramena, předklonil se, popadl ho za srst na hlavě a strhl ji dozadu. Vord zatím skočil

medvědovi na záda, zabořil mu ruce do kožichu a vši silou ho táhl zpět, takže se uvolněná tučná kůže na krku zvířete napjala. Jejich spojené úsilí donutilo zvíře otevřít tlamu a Gorn, který mu seděl obkročmo v kohoutku, mu honem vrazil dřevěný špalek do rozevřeného chřtánu. Když Broud povolil tah, medvěd zaklapl čelisti a špalek se mu pevně vklínil mezi ně. Medvěd řval a supěl, když chtěl znovu otevřít tlamu, ale marně, nedokázal to. Jedna jeho mohutná zbraň byla zneškodněná.

Ale to nestačilo k tomu, aby se medvěd vzdal. Těžkými prackami se zuřivě rozháněl po mužích, kteří mu viseli v kožichu. Ostré drápy, zvyklé přijímat jenom zeleninu a jablka, se začaly Gornovi do stehna a strhly ho dolů. Obrovské tlapy drásaly krvavě zbrcenou hrud' lovce, který řval bolestí jako smyslů zbavený. Utrpení mladého lovce naráz skončilo, když mu suchým lupnutím medvěd zlomil vaz. Ze skupiny žen se ozval žalostný nářek, když medvěd odhodil rozdrásané a pohmožděné Gornovo tělo.

Se skloněnou hlavou se medvěd řítí proti valu ozbrojených mužů, kteří okamžitě kolem něho uzavřeli kruh. Obrovským rozmachem tlapy si zjednal průchod, když tři muže srazil k zemi a čtvrtému roztrhl nohu až na kost. Muž se zkroutil bolestí, která ho tak prudce sevřela, že ze sebe nedostal ani hlesu. Ostatní ho rychle přeskočili a snažili se dostat co nejbliž k běsnícímu zvířeti, aby ho mohli probodnout oštěpy.

Ajla zděšeně objala svého syna. Strach, že by se medvěd mohl vyřítit i na ni, jí ochromil nohy. Avšak když se lovec zhroutil a jeho krev zaplavila zem, zapomněla na svůj strach. Rychle vtiskla Durka do náruče Ubě a vrhla se do vřavy. Obratně se prodrala mezi odvážně bojující muže a odtáhla lovce z divokého dupotu nohou. Rychle mu zastavila krvácení a uvázala mu pevně řemen kolem roztrženého místa.

Když už byla rána zatažená a Ajla začala lovcovi utírat krev kožešinou, další dvě ranhojičky následovaly jejího příkladu. Bázklivě se vyhýbaly bojujícím a přispěchaly Ajle na pomoc. Ve třech odtáhly zraněného muže do jeskyně, a zatímco zoufale bojovaly o jeho život, muži zabili medvěda.

Sotva byl medvěd skolen, vytrhla se Gornova družka z rukou těch, kteří se ji snažili utěšit, a běžela k mrtvému tělu svého druha. Vrhla se na něho a zabořila mu tvář do huňaté hrudi. Klekla si k němu a prosila ho vytrvale, aby konečně vstal. Její matka a Norgova družka se ji pokoušely mírně odtáhnout, když se k jejich skupině blížili mog–urové. Velký mog–ur se sklonil k ženě a opatrně jí zvedl hlavu.

„Nenaříkej pro něho,“ ukázal jí vlídnými gesty. „Gornovi se dostalo nejvyšší možné cti. Byl vyvolen, aby doprovodil Velkého medvěda do světa duchů, pomůže Velkému duchovi, aby zakročil v náš prospěch. Duch Velkého medvěda si volí jen ty nejlepší, nejstatečnější, aby s ním putovali. Slavnostní hostina na počest Velkého medvěda bude i na počest Görna. Jeho odvaha a vůle zvítězit budou dál žít v legendě, a při budoucích setkáních klanu se o něm vždycky bude vyprávět. Tak, jako se vrací jeskynní medvěd, tak se vrátí i Gornův duch. Bude na tebe čekat, abyste se mohli vrátit spolu a znovu vytvořili pár, ale musíš být statečná jako on. Odlož svou bolest, ženo, a sdílej radost svého druha na jeho cestě do druhého světa. Dnes v noci mu mog–urové prokáží obzvláštní čest, aby se jeho statečnost rozdělila mezi všechny a přešla na celý klan.“

Mladá žena se pokoušela zvládnout svou bolest a být statečná, jak jí přikázal obávaný svatý muž. Nechtěla udělat duchu svého druha ostudu. Zmrzačený kouzelník se zjizvenou tváří, kterého se všichni obávali, se jí najednou nezdál tak strašný. S vděčným pohledem vstala, s námahou se držela vzpřímeně a odkráčela na své místo. Musí být statečná. Neřekl Velký mog–ur, že na ni bude Gorn čekat? Upjala se k té myšlence a pokoušela se zapomenout na strašnou samotu, která ji čeká po zbytek života.

Když Gornova družka znovu zaujala své místo, ženy náčelníků a jejich zástupců z každé tlupy začaly obratnými rukama stahovat medvěda. Medvědí krev pochytaly do misek, a když učedníci mog–urů nad nimi udělali symbolické znaky, podávaly je kolem. Muži, ženy, děti, všichni pili teplou životadárnou šťávu jeskynního medvěda, dokonce jí napájeli i kojence. Přivolali i Ajlu a obě ranhojičky z jeskyně, aby se i ony napily krve, a i zraněný lovec,

který jí sám tolik ztratil, dostal svůj díl. Tak dosvědčili všichni krví jeskynního medvěda, že patří k jedinému klanu, ke klanu Velkého medvěda. Byli téže krve a tu jim dal on.

Ženy horlivě pracovaly, zatímco muži a děti přihlíželi. Tlustá vrstva podkožního tuku dobře vykrmeného medvěda byla pečlivě oddělena od kůže. Měla magické vlastnosti a bude rozdělena mezi mog-ury. Maso spustily do jam vyložených horkými kameny, vyhřívanými v ohni po celý den. Kožešinu medvěda, od níž nebyla oddělena hlava, pověsili pomocníci mog-urů na kůly před jeskyní. Odtud mohl všemocný jeskynní medvěd prázdnýma očima sledovat slavnost. On byl čestným hostem při slavnostní hostině, která z něho byla připravena. Potom mog-urové odnesli Gornovo tělo slavnostně odměřeným krokem do hlubiny jeskyně. Když zmizeli, dal Brun znamení a dav se rozptýlil. Až budou dokonány obřady, nastoupí duch jeskynního medvěda podle prastarého zákona svou cestu.



„Jak jen to udělala? Žádná jiná by se neodvážila vůbec se přiblížit medvědovi, natož pak odtáhnout lovce. Ona ale nejevila vůbec strach.“ Mog–ur tlupy, do níž patřil zraněný muž, se netajil svým úžasem. „Zdalo se, jako by věděla, že jí Velký medvěd nic neudělá. Stejně jako onoho prvního dne, když bez bázně přistoupila k Ursusovi. Já si myslím, že Velký mog–ur má pravdu. Jeskynní medvěd ji přijal. Ona je ženou klanu. Naše ranhojička říká, že lovci zachránila život. Není jenom dobře vzdělaná, ale je taky obzvlášť nadaná, to jako by jí bylo dáno od narození. Já uznávám, že je z Izina rodu.“

Mog–urové dřepěli v jeskyni hluboko v hoře. Kamenné lampy, ploché misky naplněné medvědíím sádlem, které nasával troud ze sušeného mechu, vrhaly světelné kruhy na zem a stěny. Svit slabých plamenů se blýskavě lomil v krystalických ploškách vápencové skály a odrážel se ve vlhkém lesku stalaktitů, které visely ze stropu jako věčné ledové rampouchy a toužily se spojit se svým protějškem, který jim vyrůstal vstříc ze země. Mnohým krápníkům se to podařilo. Stály tu teď jako vysoké sloupy, které se ke středu zužovaly, a sahaly od země až ke klenutému stropu. Jednomu stalaktitů chybělo jenom několik milimetrů, aby dosáhl ke své družce a mohl jí dát uspokojující polibek – ale potrvá to věky, než se jejich spojení naplní.

„Ano, ta mladá žena vyvolala údiv všech, když toho prvního dne neměla strach z jeskynního medvěda,“ ukazoval jiný kouzelník. „Ale pokud se teď pro to rozhodneme, měla by pak ještě dost času, aby se připravila?“

„Ještě je čas,“ řekl Velký mog–ur, „pokud si pospíšíme.“

„Narodila se u Druhých lidí. Jak může být ženou klanu?“ namítal prudkými gesty mog–ur, ovládající hru na flétnu. „Nikdo z Druhých lidí nemůže patřit do klanu, nikdy. Sdělil jsi nám, že už nesla totemové znamení klanu, když k vám přišla. Tohle ale nejsou znamení ženského totému. Jak můžeš být tak jistý, že jsou to znaky klanu? Naše ženy nikdy neměly totem jeskynního lva.“

„Nikdy jsem netvrdil, že se s tím narodila,“ odpověděl Velký mog–ur klidně. „Chceš snad říct, že si jeskynní lev nemůže vyvolit ženu? Jeskynní lev si může vyvolit, koho chce. Byla blízko smrti, když jsme ji našli. Iza ji ošetřovala a přivedla zpátky k životu. Myslíš, že by dítě mohlo uniknout jeskynnímu lvovi, kdyby nebylo pod mocnou ochranou jeho ducha? Poznamenal ji svým znaméním, aby o tom nemohlo být pochyb. Znamení na její noze jsou znamení klanu. To nikdo nemůže popřít. Proč by měla být označena znameními klanu, kdyby jí nebylo předurčeno, aby se stala ženou klanu? Já nevím, jak to přijde. Já si neosobuji právo rozumět vůli duchů. S pomocí jeskynního medvěda občas dokážu pochopit, co dělají a chtějí. Umí někdo z vás víc? Chci jenom říct, že je zasvěcena a obeznámena s obřadem. Iza jí svěřila tajemství kořenů v jejím červeném váčku, a Iza by jí to nezjevila, kdyby nebyla její dcerou. Nemusíme se zříkat posvátného obřadu. Já už jsem své důvody uvedl dřív. Teď o tom musíte rozhodnout vy, ale udělejte to rychle.“

„Řekl jsi nám, že tvoje tlupa věří, že štěstí stojí na její straně,“ řekl Norgův mog–ur.

„Ano, tak je to, ale neznamená to, že by ona sama měla štěstí, jako spíš že přináší štěstí druhým. Od té doby, co jsme ji našli, bylo štěstí stále při nás. Drug ji považuje za znamení, které jsme dostali od našeho totému, zvláštní a šťastné znamení. A ona má možná taky štěstí – svým způsobem.“

„Je to rozhodně neobvyklé, aby se žena od Druhých lidí stala ženou klanu,“ řekl jeden z nich.

„Nám dnes taky přinesla štěstí. Náš lovec zůstane naživu,“ sdělil mog–ur tlupy, kam patřil zraněný. „Já jsem nakloněn ji uznat. Bylo by to nanejvýš žalostivé, kdybychom se zřekli Izina nápoje, pokud to není nutné.“

Vícero mog–urů souhlasně mručelo.

„A ty?“ obrátil se Velký mog–ur na druhého nejvyššího mezi mog–ury. „Obáváš se stále ještě, že se to Velkému medvědovi nebude líbit, když Ajla připraví nápoj?“

Všichni teď k němu vzhledli. Pokud by se tento mocný mág nadále proti tomu vzpěchoval, mohl by hodně dalších mog–urů přetáhnout na svou stranu. Dokonce by stačilo, kdyby se sám zdráhal zúčastnit se obřadu, i kdyby ostatní byli ochotni přijmout od Ajly nápoj. Bylo třeba, aby všichni byli jednotni. Rozkol mezi nimi nesměl nastat. Mog–ur sklonil pohled, když si tuto otázku nechával projít hlavou. Pak pohlédl na ostatní, na jednoho po druhém.

„Je nejisté, jestli se to Velkému medvědovi bude líbit, nebo ne. Já nejsem přesvědčený. Na téhle ženě je něco, co se mi nelíbí a co mi dělá starost. Ale protože je jasné, že nikdo jiný nechce přijít o tento vznešený obřad, a protože se zdá, že ona je jediná, která umí nápoj připravit, tak беру zpět své námitky. Sám bych dal raději přednost Izině dceři, i když je tak mladá. Ale pokud jste se všichni shodli, nebudu proti. Není mi při tom dobře, to bych chtěl zdůraznit, ale ani bych vám nechtěl stát v cestě.“

Velký mog–ur se tázavě rozhlédl po kruhu a všude viděl souhlasná gesta. S pocitem úlevy se vzepřel o svou hůl a spěšně vyšel z jeskyně. Veden světlem kamenných lampiček prošel několikero chodeb, které se rozšiřovaly do síní a pak se znovu zužovaly. Dál k obytným prostorám jeskyně ho vedly louče.

Ajla seděla vedle zraněného mladého muže v jeskyni nejbliž vchodu. Durk jí spal v náručí. Uba seděla vedle ní. Byla tu i družka zraněného muže a bděla nad ním, když spal. Tu a tam vděčně pohlédla na Ajlu.

„Ajlo, vstaň, musíš připravit nápoj. Už je málo času,“ dal jí Kreb rychlými gesty na srozuměnou. „Musíš si pospíšet! Ale na nic nezapomeň. Přijď okamžitě, jakmile budeš hotová. Ubo, požádej Ogu, aby se postarala o Durka. Ajla teď nebude mít na něho čas.“

Ženy zděšeně zíraly na mága. Ajla potřebovala chvíli, aby si uvědomila, co jí Kreb právě sdělil. Pak souhlasně naklonila hlavu a honem pospíchala k jejich ohništi, aby si donesla jiný přehoz.

Velký mog–ur se obrátil k mladé ženě, která starostlivě bděla nad spícím druhem.

„Velký mog–ur by rád věděl, jak se daří mladému muži.“

„Arrhga říká, že bude žít a možná bude chodit. Ale jeho noha už nikdy nebude jako dřív.“

Žena užívala při řeči jiné znaky. Ajla a Uba měly trochu obtíže, aby se s ní dorozuměly, Kreb však měl víc cviku a zkušenosti s řečí v jiných tlupách.

„Velký mog–ur by rád znal totem tohoto muže.“

„Je to kozorožec,“ odpověděla.

„Tento muž má tak jistou nohu jako kozorožec?“

„Dosud se to o tomto muži říkalo,“ odpověděla. „Ale tento muž nebyl dnes tak obratný. Co s ním teď bude? Co se stane, jestli nikdy nebude pořádně chodit? Jak bude lovit? Jak mě uživí? Co může muž dělat jiného, když nemůže lovit?“

Mladá žena zoufale lomila rukama.

„Mladý lovec žije. Není to to nejdůležitější?“ zeptal se Velký mog–ur klidnými gesty.

„Ano. Ale on je hrdý. Jestli nebude schopen lovit, nebude si přát, aby zůstal při životě. Byl dobrý lovec a jednoho dne by se stal dokonce druhým mužem tlupy. Teď už nikdy nezíská vyšší postavení. Co udělá, jestli ztratí své postavení?“

„Ženo!“ ukázal Velký mog–ur přísným gestem. „Žádný muž neztratí své postavení, když je vyvolencem Velkého medvěda. Málem by to byl on, kdo by s ním putoval do druhého světa. Duch jeskynního medvěda si nevybírám lehkově. Velký medvěd se rozhodl ho tady zanechat, přesto ho však označil. Tento muž byl poctěn, že teď může Velkého medvěda považovat za svůj totem. Jeho jizvy budou znamením jeho nového strážného ducha. Může je

nosit s hrdostí. Vždycky bude schopen tě uživit. Velký mog–ur promluvíš vaším náčelníkem. Tvému druhovi připadne podíl z každého lovu. A může se stát, že znovu bude chodit, může se taky stát, že bude i lovit. Možná už nebude tak obratný jako kozorožec, bude se třeba pohybovat jako medvěd. Ale to mu nebrání v tom, aby vyšel na lov. Měla bys být na něho hrdá, ženo.“

„Je vyvolencem Velkého medvěda?“ ptala se žena. „Jeskynní medvěd je jeho totem?“ Úcta se zračila v jejích očích.

„Oba, jeskynní medvěd i kozorožec. Má oba totemy,“ odpověděl Velký mog–ur. Všiml si vyklenutí pod jejím přehozem. „Má už žena děti?“

„Ne, ale nosím v sobě nový život. Přála bych si, aby to byl syn.“

„Jsi dobrá žena, dobrá družka. Zůstaň u něho, až se probudí, a sděl mu, co řekl Velký mog–ur.“

Mladá žena sklonila hlavu a vzhledla pak k Ajle, která pospíchala kolem.

Když roztál sníh, stával se z malé říčky v blízkosti hostitelské jeskyně mohutný tok, a byl téměř stejně velký i na podzim. Často s sebou přinášel mohutné stromy a strhával celé bloky skal z úbočí. A i v dobách, kdy nebyla říčka takhle prudká, bylo znát, že pramení z ledovců. Tekla zelenavě zpěněná uprostřed velkého koryta, které naznačovalo, jak vysoko dokázala vystoupit, když zdivočela.

Ajla a Uba prozkoumaly oblast kolem jeskyně krátce po příchodu sem, aby našly rostliny, s nimiž se musely očistit, pokud by jedna z nich byla povolána, aby se zúčastnila svatého obřadu.

Ajle tlouklo srdce až v krku, když vyběhla z jeskyně, aby vyhrabala mydlici, přesličku a hadí mlíčí. Rychle se vrátila. Žaludek se jí neklidně svíral, jak čekala, až se uvaří voda na přesličku.

Zpráva, že jí přece jenom bylo povoleno, aby se zúčastnila svatého obřadu, se rychle rozšířila. Teď, když ji mog–urové uznali, dívali se všichni na ženu, která se narodila u Druhých lidí, jinýma očima a Ajlina vážnost mocně stoupla. Tímto bylo potvrzeno, že je

skutečně Izinou dcerou, a byla tak uznána za nejvyšší ranhojičku. Náčelník tlupy, v níž žili příbuzní Zouga, ještě jednou zvažoval svou odmítavou odpověď. Zougovo doporučení mělo v sobě možná přece jenom něco dobrého. Třeba by si ji některý z jeho mužů vzal, i když jenom jako druhou ženu. Mohla by být hodnotným přírůstkem.

Ajla byla příliš rozrušená, než aby si všímala souhlasných gest okolních lidí. Vlastně měla hrozný strach. Já to neumím! křičelo to v ní, když běžela k říčce. Já to nestihnu, času je příliš málo a nemůžu se pořádně připravit. Co se stane, jestli něco přehlédnu? Co když udělám chybu? Pak způsobím Krebovi ostudu. Udělám ostudu Brunovi. Ostudu celé tlupě.

Voda byla ledová, ale uklidnila ji. Po koupeli se Ajla posadila na skálu a sušila si své dlouhé vlasy ve vlahém větru. Na to, co ji čeká, se už dívala klidněji. S potěšením se zadívala na zářící vrcholky hor, které se zbarvovaly rudě v zapadajícím slunci a postupně získávaly modravě fialový nádech noci. Vlasy měla ještě vlhké, když si opět přetáhla přes hlavu amulet a oblékla si čistou novou zástěrku. Všechny své věci nastrkala do záhybů oděvu, popadla druhý přehoz pod paži a běžela zpátky k jeskyni. Cestou minula Ubu, která chovala v náručí Durka, a krátce na ni kývla.

Ženy pracovaly s největším vypětím, neustále rušené dětmi, které byly zcela vyvedené z míry. Krvavý boj s medvědem je silně rozrušil. Taký nebyly zvyklé hladovět a vůně jídel, které jim odevšad stoupaly do nosu, jen stupňovaly hlad. A protože byly matky tak zaměstnané, mohly si děti dělat, co chtěly, v takové míře, jak by se jindy rozhodně neopovážily. Někteří chlapci si vzali přeřezané řemeny z klece medvěda a uvázali si je jako čestné znaky kolem paží. Jiní, kteří nebyli tak rychlí, se pokoušeli jim je sebrat, a pak se malá smečka dětí s řevem honila kolem ohnišť. Když se chlapci nasytili honičky, začali pošťuchovat děvčata, která musela dávat pozor na své mladší sourozence. Některá děvčata se honila s chlapci, jiná na ně šla žalovat matkám.

Nejenom děti sužoval mučivý hlad. Pachy z obrovského množství připravovaných jídel dráždily chuť všech. Teď už vlastně všichni s netrpělivostí usilovně přemáhanou jenom čekali na

velkou slavnostní hostinu. Kořeny a hlízy se vařily v kožených vacích pověšených nad ohněm, v dalších nádobách byl chřest, kořeny lilií, cibule, luštěniny, malé tykve a houby. To všechno dobře okořeněné tvořilo chutné přílohy. S omáčkou z horkého medvědího sádla, koření a soli se bude podávat hadí mlíčí, listí pampelišky a lopuchu.

Jedna tlupa se zaskvěla obzvlášť dobrým jídlem z cibule, hub a malých zelených hrášků, okořeněným tajnou směsí koření se sušeným lišejníkem. Jiná přinesla zvláštní druh šišek, které rostly jenom v okolí jejich jeskyně. Když se podržely nad ohněm, vypadala z nich velká chutná jádra.

Ženy Norgovy tlupy opékaly kaštiny a připravily k nim hustou omáčku z rozdrčených bukvic, sušeného zrní a malých sladkokyselých jablek. V blízkém okolí jeskyně už nikde nebyly borůvky, klikvy, maliny a ostružiny, všechny zmizely ve sběračských koších žen.

Ženy Brunovy tlupy se po celé dny plahočily s tím, aby rozlouskaly přinesené sušené žaludy a rozmačkaly je. Jemnou kaši pak zahrabaly do plochých jamek v říčním písku a přelávaly ji spoustou vody, aby z ní vyplavily hořkost. Z kaše pak napekly ploché placky a ty opět máčely ve sladké javorové šťávě, dokud úplně nenasákly, a nakonec je sušily na slunci.

Uba, která ženám pomáhala a přitom neustále jedním okem dohlížela na Durka, nemohla pochopit, že to všechno se sní.

Od ohňů stoupal do tiché hvězdnaté noci hustý kouř, až vytvořil na nebi mrak. Měsíc byl nový a odvracel svou tvář od země. Světla ohňů osvětlovala široké prostranství před jeskyní, což zvlášť kontrastovalo s temnými lesy kolem.

Ženy teď sundaly jídlo z ohňů, už stačilo je jenom udržovat teplé. Téměř všechny se odebraly do nitra jeskyně, aby si chvilku odpočinuly a převlékly se.

Avšak ani nejunavenější žena to dlouho v jeskyni nevydržela. Brzy se zase prostranství před jeskyní zaplnilo davem, který se nemohl dočkat věcí, které měly ještě přijít. Hluboké ticho se rozprostřelo, když deset mog-urů a deset pomocníků postupně vycházelo z jeskyně. Pak se všichni snažili co nejrychleji nalézt

své místo. Tentokrát se nehledělo na postavení a hodnost. Chvilí trvalo, než se všichni usadili tak, aby dobře viděli.

Když opět nastalo ticho, byl u černého vchodu do jeskyně zapálen obrovský oheň. Pak se odstraňovaly kameny, které přikrývaly jámy na pečení. Družky náčelníků měly tu čest vyzvednout velké kusy temného masa, ale začínala žena náčelníka hostitelské tlupy a žena náčelníka klanu. Brunova hrud' se nadýmala hrdostí, když viděl předstoupit Ebru jako první.

Konečné rozhodnutí padlo, když mog-urové uznali Ajlu. Brun a jeho tlupa obhájili první místo jistěji než kdy předtím. Jakkoli tomu nikdo dřív nechtěl věřit, urostlá žena se světlými vlasy byla ženou klanu a ranhojičkou z Izina rodu. Brunovo tvrdohlavé tvrzení, že tomu tak je, se ukázalo jako správné. Byla to vůle Velkého medvěda. Kdyby Brun jen na okamžik zaváhal, nebyla by jeho vážnost tak velká, jeho nadřazenost tak zřejmá.

Mraky vůní dráždily hladové žaludky, když ženy rozdvojenými větvemi oddělovaly medvědí maso od kostí. To byl signál k tomu, aby ostatní ženy nakládaly na tácy ze dřeva a kostí a do velkých mís všechna ta jídla, která tak dlouho připravovaly.

Pak Broud a Vord předstoupili s velkými tácy před Velkého mog-ura.

Velký mog-ur promluvil.

„Tato slavnost na počest Ursuse je taky slavností Gorna, kterého Velký medvěd vyvolil, aby ho doprovázel. Když Ursus žil mezi lidmi Norgovy tlupy, viděl, že nezapomněli, co je naučil. Gorna si oblíbil a viděl v něm důstojného průvodce. Broude a Vorde, protože jste byli odvážní, silní a vytrvalí, byli jste vyvoleni, abyste Velkému duchovi předvedli statečnost mužů jeho klanu. Svou obrovskou silou vás vystavil zlé zkoušce, a co viděl, se mu líbilo. Učinili jste to dobře a vám se dostane cti, že mu přinesete poslední pokrm, který bude sdílet se svým klanem, než se vrátí do světa duchů. Kéž duch Velkého medvěda navždy zůstane s námi a doprovází nás na našich cestách.“

Oba mladí lovci kráčeli podél řad žen, které stály vedle vysoko naložených táců a naplněných nádob, a nechali si na své tácy naložit od všeho, kromě masa. Medvěd, který žil tady v kleci,

nikdy nedostával maso. Tácy pak postavili před medvědí kůži zavěšenou na kůlech.

Potom pokračoval Velký mog–ur krátkým pohybem ruky: „Napili jste se jeho krve. Teď jezte z jeho těla a buďte sjednocení s duchem Velkého medvěda.“

To bylo znamení k zahájení hodů. Broud a Vord dostali první a nejlepší kusy masa. A k nim se připojili v dlouhé řadě všichni ostatní. Odevšad bylo slyšet mlaskání a pochrochtávání, všichni se usadili a pustili se do jídla. Medvědí maso bylo tmavé a mramorované tukem. Lidé vychutnávali dosyta i zeleninu, ovoce a semena a předchozí hladovění dávalo všemu jenom lahodnější chuť. Byla to hostina, na kterou se vyplatilo počkat.

„Ajlo, ty vůbec nejíš. Víš přece, že všechno maso se musí dnes sníst.“

„Já vím, Ebro. Ale já vůbec nemám hlad.“

„Ajle se třepe srdce,“ řekla Uba krátkým gestem a s požitkem přitom žvýkala. „Jsem ráda, že nevybrali mě. To bych taky nemohla jíst.“

„Sněz alespoň kousek masa. To musíš. Máš kaši pro Durka? Měl by taky trochu dostat. To ho sjednotí s velkým klanem.“

„Už jsem mu trochu dala, ale on moc nechtěl. Oga ho právě nakrmila,“ odpověděla Ajla a obrátila se k Broudově družce: „Ogo, má Grev ještě hlad? Mám prsa tak nalitá, že mě bolí.“

„Byla bych počkala, ale oba byli tak hladoví. Můžeš je nakojit zítra, Ajlo.“

„To budu mít dost pro oba a ještě pro dva další,“ řekla Ajla. „V noci nebudou nic chtít, budou pevně spát. Už jsem připravila nápoj z durmanu, po něm rychle usnou. Uba ti ukáže, kolik ho musí být. Já se vrátím teprve po obřadu.“

„Nezůstávej tam příliš dlouho, Ajlo. Náš tanec začne, jakmile muži zajdou do jeskyně. Některé ranhojičky umějí obzvlášť dobře bušit na buben. Při setkání klanu je ženský tanec vždycky nádherný,“ ukazovala Ebra.

„Tlouct na buben ještě moc neumím, i když mě to Iza trochu učila a teď i ranhojička z Norgovy tlupy, ale neměla jsem dost času, abych se to naučila,“ prohlásila Ajla váhavě.

„Nejsi ještě dlouho ranhojičkou, Ajlo, a Iza věnovala víc času tomu, aby tě naučila znát léčivá kouzla. Ale i bubnování má kouzelnou moc,“ prohlásila Ovra. „Ranhojičky musejí znát velmi mnoho.“

„Přála bych si, aby Iza byla tady,“ řekla Ebra smutně. „Je dobře, že tě konečně uznali, Ajlo, ale Iza mi přece jenom chybí. Je to bez ní všechno nějak divné.“

„Taky bych si přála, aby tady byla,“ odpověděla Ajla. „Bolelo mě srdce, když jsme ji museli nechat doma. Je nemocná. Doufám, že bude hodně užívat slunce a že si teď v létě odpočine.“

„Jestli nadešel její čas, aby se odebrala na onen svět, pak prostě půjde. Koho duchové zavolají, toho nikdo nezadrží,“ řekla Ebra důstojným gestem.

Ajla se otrásla chladem, přestože noc byla teplá, a najednou ji přepadl podivný pocit – neurčitý, ale nepříjemný pocit jako dotek chladného větru, který naznačuje, že letní teplo brzy skončí. Velký mog–ur jí dal znamení a Ajla vyskočila, ale ten nepříjemný pocit ze sebe nemohla setřást.

Izina miska, uvnitř vybělená od častého používání, stála připravená na ovčí kožešinu. Vzala červeně zbarvený váček z léčitelského vaku a vyprázdnila ho. Ve svitu louče pozorně prohlížela kořeny. I když jí Iza mnohokrát vysvětlila, jak odhadne správné množství, nebyla si Ajla stále ještě moc jistá, kolik by jich měla vzít pro deset mog–urů. Síla nápoje nezávisela jenom na počtu kořenů, ale i na jejich velikosti a stupni stáří.

Nikdy nesměla Ize pomáhat při přípravě. Nápoj byl, jak jí Iza neustále připomínala, příliš svatý, příliš drahocenný, aby se mohl připravovat jenom cvičně. Dcery ranhojiček se to naučily tím, že přihlížely, jak se připravuje, a taky měly určité zděděné znalosti. Avšak Ajla se nenarodila v klanu a měla to teď těžší. Váhavě vybrala několik kořenů, pak k nim ještě několik přiložila, aby si byla jistá, že kouzlo bude působit. Pak šla k místu hned u vchodu, kde stála nádoba s čistou vodou. Tam měla počkat, jak jí Kreb přikázal. Nehnutě sledovala začátek svatého obřadu.

Ke zvuku dřevěných bubnů se připojilo klepání oštěpů a trhaný tón dlouhé duté tyče. Pomocníci obcházeli s nápojem durmanu

mezi muži a brzy se pohybovali všichni v souladu s těžkopádným rytmem. Ženy se držely v pozadí, jejich čas měl teprve přijít.

Ajla se celá třásla, přehoz volně na těle, a čekala. Tanec mužů byl čím dál divočejší a ona se ptala, jak dlouho tady ještě bude muset stát.

Trhla sebou, když se něčí ruka dotkla jejího ramene. Nevšimla si, že mog–urové vyšli z hloubi jeskyně. Úlevou vydechla, když poznala, že to je Kreb. Mog–urové vyšli velmi tiše a postavili se v půlkruhu před napjatou kůží medvěda. Velký mog–ur stál před nimi a ze svého místa měla Ajla najednou pocit, že Velký medvěd, jakoby vztyčený s rozevřenou tlamou vysoko na kůlech, hrozil napadnout starého muže. Avšak obrovské zvíře se dívalo prázdným pohledem daleko nad Velkého mog–ura a bylo už jenom klamným obrazem síly a divokosti.

Viděla, jak dal Velký mog–ur znamení pomocníkům, kteří hráli na dřevěné a kostěné nástroje. Po příštím zdůrazněném úderu se odmlčeli. Muži přestali tančit, vzhledli poněkud udiveně, když spatřili mog–ury tam, kde před chvílí ještě bylo prázdno. Náhlé zjevení mog–urů byl kouzelnický trik a Ajla teď věděla, jak byl proveden.

Velký mog–ur počkal, nechal narůstat napětí, až si byl jistý, že všechna pozornost je upřena na obrovského jeskynního medvěda v kruhu mog–urů, který jediný byl osvětlen obřadním ohněm. Vyslal sotva znatelné znamení, na které Ajla čekala. Shodila přehoz z ramen, naplnila misku vodou a pevněji sevřela kořeny v dlani. Ještě jednou se zhluboka nadechla a pak pomalu a vážně vykročila k Velkému mog–urovi.

Kruh mužů zašuměl údivem, když Ajla vystoupila na světlo. Oblečená ve svém přehozu, přepaseném širokým koženým řemenem, se spoustou záhybů a kapes, vypadala přibližně jako ostatní ženy. Bez oděvu se však ukázalo, že její tělo je naprosto jiné než tělo žen klanu. Nebylo zaoblené a podsadité, Ajla byla štíhlá. Nohy a paže měla dlouhé a rovné. A ani červené a černé kruhy a linie, které pokrývaly její nahé tělo, nemohly skrýt její odlišnost.

Ještě podivnější byl její vysoký vzrůst. Když po ženském způsobu chodila s pokorně ohnutými zády nebo dřepěla u nohou některého muže, nikdo si toho tak moc nevšiml. Když však teď stála proti mog–urům, bylo to zřejmé. Ajla byla vyšší než ten nejvyšší muž v klanu.

Velký mog–ur teď obřadnými gesty přivolával ochranu duchů, kteří ještě dleli v jejich blízkosti. Pak strčila Ajla tvrdé vysušené kořeny do úst a začala je žvýkat. Šlo jí to těžko, protože neměla tak silné zuby a velké čelisti jako lidé klanu. Přestože ji Iza varovala, aby nepolkla šťávy, které se jí vytvoří v ústech, nedokázala zabránit tomu, aby se jí něco z nich nedostalo do krku. Taký nevěděla, po jak dlouhé době jsou kořeny správně měkké, ale měla pocit, že už je žvýká celou věčnost. Když konečně vyplivla poslední kořen, cítila se lehce omámená. Míchala tak dlouho získanou masu v prastaré posvátné misce, až byla vodově bílá. Pak podala misku Guvovi.

Pomocníci stáli vedle ní a čekali, dokud žvýkala kořeny. Každý držel v ruce misku s dlouho louhovaným vývarem durmanu. Guv přijal misku s bílou tekutinou a podal ji dál Velkému mogurovi. Pak zvedl ze země misku a předal ji Ajle stejným způsobem, jako je podali ostatní pomocníci ranhojičkám svých tlup. Byla to spravedlivá výměna dvou věcí stejné hodnoty. Velký mog–ur upil z posvátné misky.

„Nápoj je silný,“ naznačil Guvovi, aby to nikdo neviděl, „dávej ho méně.“

Guv přikývl, vzal misku a přešel k mog–urovi, který byl hodností druhý.

Ajla a ostatní ranhojičky nesly misky k čekajícím ženám a dohlédly, aby každá dostala přiměřený díl. Ajla vypila zbytek ze své misky. Cítila se podivně odcizeně, jako by se část z ní oddělila a dívala se na všechno, co se kolem ní dělo, z určité vzdálenosti. Některé ze starších ranhojiček se chopily dřevěných bubínků a začaly odměřeně udávat tón k tanci žen. Jako zakletá zírала Ajla na vířící paličky a slyšela jasně a zřetelně každý úder. Ranhojička z Norgovy tlupy ji pozvala, aby bubnovala, a podala jí kulatý

dřevěný bubínek. Ajla se váhavě připojila a po chvíli naprosto zapadla do všeobecného bubnování.

Čas ztratil význam. Byla tak pohroužená do bubnování, že si nevšimla ničeho, co se kolem ní dělo. Když jednou krátce vzhledla, byli muži pryč a ženy se točily a skákaly v divokém smyslném vytržení. Najednou dostala chuť připojit se k nim. Rychle odložila bubínek a viděla, jak se převálil a několikrát se překulil, než se zastavil. Zaoblený tvar bubínku v ní probudil vzpomínku. Připomněla si Izinu misku, drahocennou starou nádobu, která jí byla svěřena. Pamatovala si, jak v ní pořád a pořád míchala bílou vodovou tekutinu. Kde je teď Izina miska? prolétlo Jihlavou. Co se s ní stalo? Kde jenom je? Neustále musela myslet na misku a byla tím přímo posedlá.

Vynořila se před ní Izina tvář tak jasně, až jí vyhrkly slzy. Izina miska! Já jsem ztratila Izinu misku. Tu překrásnou starou misku, kterou jídala matka a která se předávala po celé generace. A opět se jí vynořila Iza a ještě jedna Iza za ní a pak ještě jedna. Nekonečná řada ranhojiček za Izou vedla až do pradávných mystických dob. A každá z těchto žen držela v rukou drahocennou bílou misku. Pomalu se jí tento obraz rozplýval před očima a zůstal jenom obraz misky. Plynula k ní vzduchem, byla větší a větší a najednou praskla a rozpůlila se na dvě části.

Ne! Ne! křičelo to v ní. Zděšení jí ochromilo smysly. Izina miska! Kde je miska? Musím najít Izinu misku!

Klopýtala pryč od žen směrem k jeskyni. Zdálo se jí, že je to celá věčnost, než se tam dostala. Přehrabávala se mezi kostěnými a dřevěnými miskami, kde zasychaly zbytky jídel, a hledala drahocennou nádobku. Vchod do jeskyně za mihotavým světlem loučí ji lákal, a ona se k němu potácela. A najednou jí něco zastoupilo cestu, a když zděšeně vzhledla, ztrácela se v objetí obrovského chlupatého stvoření, které na ni shlíželo dolů s obrovským rozevřeným chřtánem a mrtvě ustrnulýma očima. Ajla couvala pozpátku, ale pak se znovu pustila směrem k jeskyni, která ji přitahovala.

Když se propotácela vchodem, zavadila pohledem o něco bílého blízko místa, kde čekala na znamení Velkého mog-ura.

Klesla na kolena a viděla Izinu miskou. Opatrně ji zvedla a přitiskla k sobě jako malé dítě. Na dně ještě zbyla mléčná tekutina. Oni všechno nevypili, prolétlo jí hlavou. Udělala jsem toho příliš mnoho. Co s tím mám dělat? Nemůžu to přece vylít. Iza říkala, že to nesmím. Ano, proto mi nemohla ukázat, jak se nápoj připravuje. Udělala jsem ho příliš mnoho, protože mi to nemohla ukázat. Udělala jsem to špatně. Co bude, jestli si toho někdo všimne? Pak si řeknou, že nejsem správnou ranhojičkou. Že nejsem ženou z klanu. Pak mě možná vyženou. Co mám dělat? Co jenom mám dělat?

Vypiju to. Ano, to udělám. Když to vypiju, nikdo to neuvidí. A všechno bude jako předtím. Ajla zvedla miskou ke rtům a vyprázdnila ji. Mystický nápoj byl silný už od počátku, ale když se kořenová hmota vylouhovala v malém množství tekutiny, která zbyla na dně, působil ještě silněji. Ajla se vydala na cestu do druhé jeskyně. Bylo třeba uschovat drahocennou miskou na bezpečném místě, ale než dorazila k ohništi, začala pociťovat účinek nápoje.

Ztratila natolik smysl pro prostor a čas, že si nevšimla, jak jí miska vypadla z ruky. Zůstala ležet v prostoru Krebova ohniště. Ajla měla v ústech chuť prastarého divokého lesa, vlhkého dějícího dřeva, vysokých stromů s obrovskými listy napitými deštěm, chuť obrovských masitých hub. Stěny jeskyně se rozšiřovaly, vystupovaly nahoru a dolů, mizely stále dál a dál. Ajla se cítila jako hmyz, který se namáhavě plazí po zemi. Viděla velmi ostře všechny podrobnosti. Její pohled sledoval bázlivě otisk nohy, bral na vědomí každý drobný kamínek a zrníčko písku. Koutkem oka zahlédla pavouka, který šplhal nahoru po vláknu, které zářilo ve svitu louče.

Světlo ji hypnotizovalo. Zírala do plápolajících tančících plamenů a viděla černý kouř, který stoupal k temnému stropu. Přistoupila blíž k louči a viděla další a následovala kývající plamenný prst, avšak když k němu dorazila, už ji lákal příští a pak zase jiný a tak dále. Byla vtahována stále hlouběji do jeskyně. Ani nezaznamenala, že se plamenné prsty vyměnily za kamenné lampičky, které byly rozestavěné daleko od sebe, a nikdo si jí nevšiml, když procházela kolem velké jeskyně, v níž dřepěli v

hlubokém pohroužení muži. Nikdo z nich nezaznamenal její přítomnost, ani když procházela kolem malé jeskyně, kde mladší pomocníci vedeni staršími pomocníky mog–urů klesli do stejného pohroužení jako dospělí muži.

S cílevědomostí, od níž ji nic nemohlo odvrátit, putovala Ajla od jednoho malého plamínku k druhému. Světla ji vedla štolami, chodbami, malými jeskyněmi. Klopýtala po nerovné podlaze a zachytávala se vlhké skalní stěny, která se zatáčela. A opět dorazila do nějaké chodby. Na druhém konci zářilo růžové světlo. Chodba byla dlouhá a zdálo se, že nikdy neskončí, vedla ji dál a dál. Často jí připadalo, jako by viděla sebe sama z velké dálky, jak se potácí matně osvětlenou chodbou. Cítila, jak její vědomí je taženo do stále větších dálek, do hluboké černé mlhy, avšak ztratila odvahu před velkou nicotností a pokusila se uniknout.

Konečně dorazila ke konci tunelu a spatřila několik postav, které seděly v kruhu. Úplně hluboko z jejího mozku k ní pronikalo varování, aby byla opatrná. Ajla se zastavila, než vešla do světla, a skryla se za kamenným sloupem.

Byli to mog–urové, deset do počtu, seděli společně v jeskyni, hluboce ponořeni ve svém obřadu. Zahájili slavnost, která sjednocovala muže všech tlup, ale pak přenechali pomocníkům, aby ji vedli dál, a sami se stáhli do nejsvětější oblasti, aby vykonali obřad, který byl určen jenom pro ně a který byl tajný dokonce i pro učedníky.

Každý z mužů, medvědí kožešinu přehozenou přes sebe, seděl za lebkou jeskynního medvěda. A i z výklenků skalních stěn shlížely dolů na magický kruh medvědí lebky. Ve středu bylo něco vlasatého, co Ajla na první pohled nemohla poznat. Když pak viděla, co to je, krev v žilách se jí zastavila a kolem hrdla se jí sevřel kamenný kruh: ve středu ležela Gornova hlava, oddělená od trupu.

Strnulá děsem přihlížela, jak se mog–ur Norgovy tlupy chopil hlavy, otočil ji a kamenem rozšířil velký otvor a odhalil růžově šedý mozek mladého lovce. Mlčenlivými gesty promlouval mogur k hlavě, sáhl pak do otvoru a vytáhl kousek mozku, držel ho v ruce a další mog–ur natáhl paži po hlavě. Dokonce ve svém obluzeném

stavu cítila Ajla hnus, ale přihlížela u vytržení, jak každý z mog-urů sáhl do mrtvé hlavy a vzal si svůj díl mozku muže, kterého zabil jeskynní medvěd.

Ajlu zahнала závrat' na pokraj nekonečné prázdnoty. Polykala, aby nemusela zvracet, a dusila se a zoufale se držela okraje světla před temnotou, avšak když musela sledovat, jak velcí svatí mogurové vedou ruce k ústům a požívají Gornův mozek, pustila se a padla do temnoty.

Vyrážela němé výkřiky, které sama nemohla slyšet. Neviděla a necítila a nic nevnímala. Ale přesto si toho byla vědoma a neklesla do spánku nebo bezvědomí, které by všechno vymazalo. Ta temnota byla jiného druhu. Zmocnil se jí strach. Chtěla se dostat zpátky a bezhlasně křičela o pomoc, ale padala jen ještě hlouběji. Rychleji a rychleji se řítila do hluboké černé prázdnoty, naprosté nicoty, nekonečně černého prázdného prostoru.

Avšak najednou se děsivý pád zpomalil. V mozku cítila něco podivného, obrácenou sílu, která ji pomalu vytahovala zpátky z propasti nekonečna. Vnímala pocity, které jí byly cizí, pocity, které nebyly její vlastní. Nejsilnější z nich byla láska, avšak ta byla promíšená s hlubokým hněvem a velkým strachem a trochou zvědavosti. A celá zděšená zjistila, že Velký mog-ur je uvnitř její hlavy. Svým rozumem vnímala jeho myšlenky. Svými pocity vnímala jeho cit. Bylo to velmi zřetelné. Jako dotyk, který byl bližší, než kdyby se jí skutečně dotýkal.

Velký mog-ur dokázal totiž nejenom sdílet vzpomínky a ovládat je, on dokázal i vytvořit spojení, zatímco se ostatní v duchu pohybovali od minulosti k přítomnosti. Mužům jeho tlupy byla dopřána bohatší duchovní společenství než všem ostatním. Avšak s duchovně cvičenými mocnými mog-ury se mohl spojit mimosmyslově, už od počátku. Skrz něho, Velkého mog-ura, se všichni mog-urové spojili v jednotě, která byla mnohem bližší a naplňovala je mnohem víc než jakákoliv tělesná blízkost: byl to dotek duchů. Bílá tekutina z Iziny misky vyostřila jejich vědomí, otevřela jejich smysly Velkému mog-urovi a ten způsobil, že Ajla se dostala do stejného společenství.

Poškození mozku, které Kreb utrpěl při svém narození, omezilo jen jeho tělesné schopnosti, sídlo duchovních sil však zůstalo zdravé. Avšak tento chromý muž byl poslední svého druhu. V něm končila cesta, kterou příroda určila klanu. Dál nemohla vést bez odbočky podstatně měnící celý druh. Stejně jako mocné zvíře, které uctívali, a mnohá další stvoření, která žila ve stejném prostředí jako oni, nebyli lidé klanu přizpůsobení, aby takto podstatné změny přežili.

Tento druh lidí s takovým sociálním citěním, že pečovali o své slabé a nemocné, a s duchovním vědomím, které bylo natolik vyvinuté, že pochovávali své mrtvé a uctívali svůj mocný totem, tito lidé s obrovským mozkem, kteří přesto za sto tisíc let neučinili ve svém vývoji téměř žádný pokrok, byli zrozeni a určeni k tomu, aby šli onou cestou, kterou musel jít i srstnatý mamut a mohutný jeskynní medvěd. Nevěděli to, avšak jejich dny byly sečteny. Byli blízko vymření. A v Krebovi dosáhli nejzazšího konce své vývojové cesty.

Ajla cítila něco jako opojný pulz cizího proudu krve, který přehlušil její vlastní. Mohutný duch velkého mága prozkoumával její neznámé mozkové dráhy a pokoušel se najít způsob, jak přemostit rozdíly. Bylo těžké najít nějaké přizpůsobení, ale našel kanály, které mohl použít, nebo našel jiné možnosti, které vytvářely spojení.

S náhlou jasností Ajla najednou pochopila, že to je Kreb, kdo ji vyzvedl z temnoty. Ale ještě víc – on zabránil, aby ostatní mogurové, kteří s ním byli rovněž spojeni, ucítili její přítomnost. Jeho spojení s nimi jenom nezřetelně tušila, ale sama s nimi neměla spojení žádné. I oni cítili, že navázal spojení s někým – nebo s něčím –, ale nikdy by si nedokázali představit, že to je Ajla.

A ve stejném okamžiku, kdy pochopila, že ji Velký mog–ur zachránil před nejhorším a stále ještě ji ochraňuje, pocítila hlubokou úctu mog–urů, s kterou dokonali kanibalský čin, který ji samotnou tak zděsil. Oni se tím spojili. Přijali do sebe odvahu a statečnost mladého muže, který teď putoval po boku ducha jeskynního medvěda. A protože byli mog–urové, vybavení zvláštním duchem, mohli tuto odvahu a tuto statečnost předat všem

dalším, kteří patřili ke klanu. Nejenom oněm deseti tlupám, které se dostavily na setkání, ale i těm, které byly příliš daleko a putovaly na jiná setkání, která byla blíž jejich bydlišti. Ale byly ze stejného klanu a všechny tlupy měly společné dědictví a pamatovaly si je. Obřady, které se konaly na všech setkáních klanu, měly stejný smysl. Mog–urové v tom viděli čin, který konají pro dobro klanu.

Tady byl původ Krebova hněvu a strachu. Podle prastarého zvyku se mohli zúčastnit svatého obřadu klanu jenom muži. Pokud by se žena stala svědkyní i obyčejného obřadu jediného klanu, tak to znamenalo pro klan jeho zánik. Avšak dnes nešlo o malý obřad. Tato slavnost měla pro všechny tlupy nejvyšší význam. A Ajla je žena a její přítomnost mohla znamenat jenom jedinou věc. Neštěstí pro všechny, kterému se nedalo zabránit nebo je odvrátit.

A nebyla ani ženou klanu. To teď věděl mog–ur s jistotou, kterou už nemohl popírat. Od okamžiku, kdy zjistil její přítomnost, věděl, že nepatří ke klanu. Stejně rychle pochopil následky její přítomnosti, ale to už bylo příliš pozdě. To, co z toho vyplývalo, se už nedalo odvrátit. A i to věděl. Ale její pochybení bylo tak těžké, že Kreb nevěděl, co s ní má dělat. Dokonce ani smrtelné prokletí by nebylo přiměřené. Avšak než se rozhodl, chtěl o ní vědět víc a skrze ni se dozvědět víc o Druhých lidech.

Překvapilo ho, že pocítil její volání o pomoc. Druzí lidé byli jiní, ale muselo v nich být i mnoho podobného. Cítil, že se to musí dozvědět kvůli klanu, a toužil po vědění a jeho touha byla větší než u ostatních lidí jeho druhu. Ajla vždycky dráždila jeho zvědavost, chtěl vědět, čím je jiná. Takže se rozhodl odvážit se pokusu.

Přinutil mysl vrátit se daleko dozadu, zavedl s plnou kontrolou všechny zpátky k počátkům – devět mužů, jejichž duch se rovnal jeho a kteří ho ochotně následovali a – odděleně od nich – mladou ženu, jejíž duch byl sice podobný jeho duchu, ale přesto byl i jiný.

A opět cítila Ajla kolem sebe divoký prales, pak se všechno proměnilo v něco teplého a slaného. Jí to nebylo tak jasné jako druhým – pro ni to bylo všechno nové, tento pocit, že stojí v ranních červánkách života. Její vzpomínky byly nevědomé a rozmazané. Avšak počátek byl stejný, pomyslel si Velký mog–ur.

Cítla vlastní buňky jako individua a cítila, když se rozdělily v teplé vyživující vodě, kterou nosila v sobě. Rostly a dělily se a vyvíjely se a putovaly různým směrem. Pohyb měl svůj smysl. Po další proměně získal její život pevnější tvar a podobu.

Další proměna. Teď poznala bolest prvního nádechu v novém vzdušném živlu. A cítila šťavnatou bahnitou zemi a viděla zeleň mladých stromů a obrovské nestvůry, před nimiž bylo třeba se skrýt. A najednou nastalo sucho a horko, které ji zahnało zpátky na kraj vody. Znovu se dělil život a rozvětvoval se a jedna větev sestoupila znovu do vody, a odložila kožich a změnila tvar, ale nadále dýchala vzduch a své děti kojila.

A pak se postavila, šla vzpřímeně na dvou zadních nohách a přední mohla uvolnit pro jiné věci. Její oči viděly další horizont a počátky předního mozku. Už se začínala lišit od mog-ura a nastoupila jinou cestu. Ale nebyla to stezka natolik jiná, aby ji nemohl sledovat po své stezce, která vedla téměř rovnoběžně. Pak přerušil spojení s ostatními členy klanu. Došli dostatečně daleko, aby mohli jít svou cestu i bez něho.

Teď zůstali ve spojení jenom oni dva, starý muž, který patřil ke klanu, a mladá žena, která pocházela od Druhých lidí. Kreb už ji nevedl, avšak sledoval její stopu. Ale bylo to i tak, že současně ona sledovala jeho. Viděla, jak se teplá země potahuje ledem, který byl ještě silnější a chladnější než led současné doby. Byla to země, která byla daleko, daleko v čase i prostoru dál na západ, a cítila, že to bylo nedaleko moře, které bylo nekonečně větší než vody, které obklopovaly jejich poloostrov.

Viděla jeskyni, příbytek praotce Velkého mog-ura, předka, který vypadal jako on. Byl to jenom mlhavý obraz, viděný přes propast, která dělila jejich rasy. Jeskyně byla v příkré stěně, u jejíž paty šuměla řeka a rozprostírala se široká rovina. Vysoko nahoře na skále se zřetelně zvedal skalní sloup. Dlouhý, lehce zploštělý se klonil nad propast, jako by ustrnul v pádu. Ten kámen byl z jiného místa, z jiného kamene než skála. Zuřivé vody a převracející se země ho umístily tam na skálu, v níž se nacházela jeskyně. Obraz zmizel, avšak vzpomínka v ní zůstala.

Na okamžik cítila, jak ji přemáhá bolest. Pak byla sama. Mogur ji už nemohl sledovat. Našla svou vlastní cestu zpátky k sobě a pak kousek dál, ještě ze sebe ven. Letmo ještě zahlédla jeskyni, pak následovaly rychle po sobě zmatené obrazy krajin, které neměly jenom vlastní obrysy přírody, ale kromě toho rovné linie a pravidelné vzory. Vysoké hranaté útvary z litého kamene vyrůstaly ze země a dlouhé stupy kamení vedly krajinou a po nich pádila velkou rychlostí podivná zvířata. Obrovští ptáci pluli oblohou bez máchání křídel. Pak viděla nové obrazy, tak podivné, že je nemohla pochopit. Ve své uspěchané snaze dosáhnout přítomnosti se dostala trochu moc daleko, předběhla vlastní čas. Pak se její duch náhle projasnil a ona vykukovala ze svého místa za skálou a dívala se na muže sedící v kruhu.

Kreb na ni pohlédl a ona viděla v jeho temně hnědém oku opět bolest, kterou cítila. Dal jí možnost sledovat nové cesty ve svém mozku, které jí dovolovaly hledět kupředu. Avšak sám nenašel žádnou budoucnost. Vlastnímu duchu už nedokázal tyto cesty prorazit. A zatímco se ona dívala do budoucnosti, zůstalo jemu jenom tušení něčeho, co nebyla budoucnost, ale spíš jenom pocit budoucnosti. Budoucnosti, která bude patřit jí, ale ne jemu. Nechápal to zcela, ale chápal, co by to mohlo obnášet, a to ho roztřásl strachem.

Myslet abstraktně dovedl Kreb jenom v nanejvýš omezené míře. A s velkou námahou se mu podařilo počítat dál než do dvaceti. Schopnost dívat se dopředu mu dána nebyla. Jeho mysl, to cítil, byla mnohem silnější než její a možná byl taky inteligentnější. Ale jeho inteligence byla jiného druhu. Mohl se dívat do svých a Ajliných počátků. Dokázal se jasněji a dalekosáhleji rozpomenout než kdokoliv jiný z klanu. On sám ji dokonce mohl ke vzpomínce přinutit. Cítil v ní životní sílu nového druhu. Učinila další krok, který on nedokázal.

„Odejdi!“ Ajla sebou trhla při ostrém příkazu, zděšená, že mluví tak hlasitě. Pak ale viděla, že vůbec nemluvil. Ona rozkaz cítila, neslyšela ho. „Odejdi z jeskyně! Rychle! Teď hned odejdi!“

Jako štvaná vyskočila ze svého úkrytu a běžela po chodbách dolů. Několik plamínek kamenných lampiček dohořelo, jiné ještě

slabě plápolaly. Ani hlásek nevycházel z jeskyně, kde teď muži a chlapci spali. Přišla k loučím, které ještě hořely, ale už jich nebylo mnoho. Pak byla najednou venku.

Byla ještě stále tma, ale už se daly tušit jemné náznaky brzkého svítání. Ajlin duch byl jasný. Už v ní nebylo nic opojného. Byla však až do hloubky vyčerpaná. Viděla ženy, které ležely na zemi, ochablé a vyčerpané, jako byla sama. Lehla si vedle Uby. Byla stále ještě nahá, ale ranní chlad necítila stejně jako ostatní nahé spící ženy.

Když Velký mog-ur, který ji unaveným krokem následoval, došel ke vchodu jeskyně, spala už hlubokým bezesným spánkem.

Kreb k ní dokulhal a díval se dolů na její rozcuchané světlé vlasy, které byly tak naprosto jiné než vlasy ostatních žen, stejně jako byla jiná Ajla. Na srdce mu padla velká tíha. Neměl jí dovolit odejít. Měl ji přivést před mog-ury a na místě zabít. Avšak co by to pomohlo? Neštěstí, které svou přítomností na obřadu přivolala, by tím neodvrátil. Čemu by to pomohlo, kdyby ji zabil? Ajla byla jenom jednou z Druhých lidí a byla to ona, kterou nejvíc miloval.



Guv vyšel z jeskyně, zamžoural do ranního světla a protáhl se. Viděl Velkého mog-ura, jak sedí schoulený na pařezu a zírá do země. Ted' už zhaslo tolik lamp a loučí, pomyslel si, někdo by mohl tam uvnitř ve tmě zabloudit. Musím se zeptat mog-ura, jestli nemám dolít lampy a zapálit nové louče. Šel k mog-uovi, ale prudce se zastavil, když viděl kouzelníkovu vpadlou tvář a skleslá ramena. Zřejmě bude nejlíp, když ho nebudu rušit a prostě to rovnou udělám, povzdechl si.

Mog-ur začíná stárnout, pomyslel si Guv, když se vracel do jeskyně s medvědí sádkem, čerstvým troudem a novými loučemi. Zapomínám, jak je vlastně starý. Putování bylo dlouhé a obřady mu odebraly hodně sil. Má taky před sebou ještě dlouhou cestu domů. Zvláštní, pomyslel si mladý učedník, nikdy dřív jsem o jeho stáří neuvažoval.

Několik dalších mužů vyšlo z jeskyně, protírali si oči a rozhlíželi se po nahých ženách kolem na zemi. Divili se jako vždycky, co jim vzalo tolik sil. První ženy se začínaly probouzet, vyskočily, běžely si pro oblečení a pak budily ostatní.

„Ajlo,“ volala Uba. „Probud' se, Ajlo.“

„Mmmmpf,“ zamumlala Ajla a převrátila se na druhý bok.

„Ajlo, Ajlo!“ volala Uba znovu a zatřásla jí silněji. „Ebro, já do ní nemůžu dostat život,“ obrátila se nejistě na ženu náčelníka.

„Ajlo!“ zavolala Ebra hlasitěji a tvrdě s ní zatřásla.

Ajla otevřela oči a pokoušela se učinit znamení, ale oči se jí místo toho znovu zavřely. Stočila se do klubíčka a spala dál.

„Ajlo, Ajlo!“ naléhala znovu Ebra.

Ajla znovu otevřela oči.

„Běž do jeskyně a spi tam. Nemůžeš ležet tady venku, když muži vstanou,“ přikázala jí Ebra.

Ajla se potácela k jeskyni. Za okamžik byla znovu venku, bílá ve tváři a měla vytřeštěné oči.

„Co se stalo?“ ukazovala Uba. „Jsi úplně bílá. Vypadáš, jako bys viděla ducha.“

„Ubo, ach Ubo. Miska.“ Ajla se zhroutila na zem a schovala tvář v dlaních.

„Miska? Jaká miska, Ajlo? Já ti nerozumím.“

„Je rozbitá,“ ukázala Ajla z posledních sil.

„Rozbitá?“ řekla Ebra. „Proč by tě jedna rozbitá miska měla tak trápit? Umíš si přece udělat novou.“

„Ne, to neumím. Ne takovou. To je Izina miska, ta, kterou dostala od své matky.“

„Matčina miska. Matčina obřadní miska?“ zeptala se Uba a ve tváři se jí zračilo zoufalství.

Dřevo obřadní misky ztratilo stářím a dlouhým používáním veškerou pružnost. Jemná prasklina se vytvořila už před dlouhou dobou, ale byla schovaná pod bílou vrstvou. Ale když miska vypadla Ajle z ruky na tvrdou kamennou podlahu, roztříštila se.

Ajla si nevšimla, že Kreb vzhlédl, když vyšla z jeskyně. Vědomí toho, že stará posvátná nádobka je rozbitá, podtrhlo ještě jeho chmurné myšlenky. To je jenom důsledek. Tak je to správné, pomyslel si. Už nikdy se nebudou užívat magické kořeny. Už nikdy s nimi nevykonám obřad a nenaučím Guva, jak se používají. Tahle znalost v klanu zanikne.

Starý mág se ztěžka opřel o svou hůl a zvedl se. Všechny klouby ho bolely. Seděl jsem už dlouho ve vlhkých jeskyních, pomyslel si. Teď nastal čas pro Guva, aby se toho ujal. Je ještě mladý, ale já jsem příliš starý. Když na něho dohlédnu, může být připraven za rok nebo dva. Možná to bude muset být i dřív. Kdo ví, kolik času mi zbývá?

Brun si všiml, že se s mog–urem stala proměna. Domníval se, že jeho stísněnost je přirozeným následkem všeho rozčilení minulé noci, obzvlášť u vědomí toho, že je to jeho poslední setkání klanu. A s obavami myslel na dlouhé putování domů, určitě je starý mog–ur donutí k pomalejší chůzi. Brun se rozhodl zavést své muže ještě na poslední lov a vyměnit u hostitelské tlupy čerstvé maso za sušené, aby jim potrava vystačila až na cestu domů.

Po úspěšném lovu neměl Brun stání a připravoval vše pro návrat domů. Některé tlupy už vyrazily na cestu. Když slavnosti skončily, začali všichni myslet na domov a na ty, co tam zůstali. Ale Brun měl dobrou náladu. Nikdy neměl osud tolik proti sobě, a to činilo jeho vítězství ještě drahocennější. Byl spokojený sám se sebou, spokojený se svými lidmi a spokojený s Ajlou. Je to dobrá ranhojička. Viděl to už dřív. Když něčí život byl v nebezpečí, zapomněla na všechno ostatní, přesně jako Iza. Brun věděl, že mog–ura stálo hodně úsilí přemluvit ostatní mog–ury, ale i sama Ajla prokázala své schopnosti, když zachránila život mladého lovce. On a jeho žena zůstanou jako hosté u hostitelské tlupy, dokud se muž nezotaví pro dlouhou cestu domů. Zřejmě zůstanou přes celou zimu.

Mog–ur nikdy nepromluvil o Ajlině návštěvě v malé jeskyni hluboko uvnitř hory – s jedinou výjimkou. Ajla právě balila své věci a dělala pořádek, když Kreb přikulhal do jeskyně. Celou dobu se jí vyhýbal a to mladou ženu, která ho milovala, bolelo. Zarazil se, když ji uviděl, a znovu se obrátil, aby odešel, ale ona mu zastoupila cestu tím, že mu padla k nohám. Shlížel na ni dolů, povzdechl si a poklepal ji po rameni.

Vzhlédla a zděsila se, když zjistila, nakolik v posledních několika dnech zestárl. Jizvy a kůže, která mu visela přes prázdný oční důlek, byly pokryté vráskami a propadly se pod vystupujícím obočím. Šedý vous mu visel neživě pod vystouplými lícními kostmi a jeho nízké čelo se pod prořídlymi šedými vlasy zdálo delší. Přemohla ji ale hluboká starost, kterou spatřila v jeho jediném hnědém oku. Co mu to jen udělala? Tolik si přála, aby té noci nechodila do jeskyně. Lítost, kterou cítila, když viděla jeho

bolestí zkroucené tělo, nebyla nic ve srovnání s bolestí, kterou cítila z jeho smutku a stísněnosti.

„Copak je, Ajlo,“ ukázal.

„Mog–ure, já... já...“ Ajla váhala a pak rychle pokračovala. „Ach, Krebe, nevydržím se dívat na tebe, jak jsi smutný. Co mám dělat? Půjdu za Brunem, jestli chceš. Udělám, co chceš. Jenom mi řekni, co mám udělat.“

Co bys mohla udělat, Ajlo, pomyslel si. Můžeš změnit sama sebe? Můžeš vzít zpátky, co jsi udělala? Klan zemře a jenom lidé tvého druhu zůstanou. My jsme starý lid. Dodržovali jsme naše tradice, uctívali duchy a Velkého Ursuse, ale teď je s námi konec. Zřejmě tomu tak má být. Možná jsi to nebyla ty, Ajlo, ale je to tvůj lid. To proto jsi k nám přišla? Abys mi to pověděla? Země, kterou opouštíme, je krásná a bohatá. Dávala nám všechno, co jsme potřebovali po všechny generace, kdy jsme žili. Jak ji opustíte vy, až budete na řadě? Co uděláte vy?

„Můžeš udělat jednu věc, Ajlo,“ ukázal mog–ur mírně a s důrazem na každé znamení. Jeho oko bylo chladné. „A sice to, že už o tom nikdy nebudeš mluvit.“

Stál tak vzpřímený, jak mu to jeho zdravá noha dovolovala, a pokoušel se neopírat se příliš mnoho o hůl. Pak se obrátil se strnulou důstojností. Se vší hrdostí, kterou představoval on a jeho lid, vyšel z jeskyně.

„Broude!“

Mladý muž šel k tomu, kdo ho pozdravil. Ženy v Brunové tlupě pracovaly rychle, aby připravily pokrm. Měli vyrazit na cestu, jakmile se všichni najedí, a muži využili poslední příležitost, aby promluvili s těmi, které zase neuvidí dalších sedm let. S některými z nich se už nesetkají nikdy.

Promlouvali o podrobnostech uplynulého setkání, aby z něho získali co nejvíc.

„Byl jsi tentokrát dobrý, Broude, a příště budeš náčelníkem své tlupy.“

„Příště budeš stejně dobrý,“ ukazoval Broud a hrdě se naparoval. „Měli jsme jenom štěstí.“

„Máte štěstí na své straně. Vaše tlupa je první, váš mog-ur je největší a dokonce ranhojička je nejlepší. Máte skutečně štěstí, že máte Ajlu. Není mnoho ranhojiček, které by se odvážily vzdorovat jeskynnímu medvědovi, aby zachránily lovce.“

Broud trochu svažtil čelo a pak uviděl Vorda a šel k němu.

„Vorde!“ pozdravil ho. „Byl jsi skutečně dobrý. Jsem rád, že zvolili tebe místo Nouze. On byl dobrý, ale ty jsi byl rozhodně lepší.“

„Ale ty sis zasloužil první místo, Broude. Běžel jsi ohromně. Tvá tlupa má své místo po právu. Dokonce vaše ranhojička je nejlepší, i když jsem o ní zpočátku pochyboval. Bude ti dobrou pomocí, až budeš náčelníkem. Já jenom doufám, že už neporoste. Mezi námi, mně se zdá moc divné, když se musíš koukat na ženu nahoru.“

„Ano, je příliš dlouhá,“ odpověděl Broud strnulými gesty. „Ale co na tom záleží, když je to tak obratná ranhojička, že ano?“

Broud krátce přikývl a šel svou cestou. Už neměl chuť s nikým hovořit. Ajla, Ajla, už mám té Ajly dost, pomyslel si a vyšel ven na prostranství před jeskyní.

„Broude, chtěl jsem s tebou mluvit, než odejdete,“ řekl jeden muž, který k němu přiběhl. „Víš, že v mé tlupě je žena, která má dceru, znetvořenou stejným způsobem, jako je syn vaší ranhojičky. Mluvil jsem s Brunem a on slíbil, že ji přijme, ale chtěl, abych o tom promluvil taky s tebou. Ty se zřejmě staneš náčelníkem, až k tomu nadejde čas. Matka slíbila vychovat dívku tak dobře, aby byla hodna nej přednější tlupy a syna nej přednější ranhojičky. Máš snad nějaké námitky, Broude? Bude to přirozené spojení.“

„Ne,“ ukázal Broud krátce a prudce se obrátil. Kdyby tak nezuřil, tak by protestoval, ale nechtěl se už pouštět do žádného hovoru o Ajle.

„Byl to dobrý běh, Broude,“ ukázal muž.

To už Broud neviděl, protože mu ukázal záda. Když se vracel k jeskyni, spatřil dvě ženy, které horlivě hovořily. Věděl, že by měl odvrátit zrak, ale zíral přímo před sebe a tvářil se, že je nevidí.

„... nemohla jsem věřit, že je to žena z klanu, a když jsem viděla její dítě... Ale šla přímo k Velkému medvědovi, jako by

byla z hostitelské tlupy, a ani trochu se ho nebála. To bych já nikdy neudělala.“

„Chvilí jsem s ní mluvila. Je skutečně milá a je úplně taková jako my. Ale moc bych se divila, kdyby někdy dostala muže. Je tak dlouhá, a který muž by chtěl ženu, která je delší než on? I když je to nejlepší ranhojička.“

„Kdosi říkal, že nějaká tlupa si ji chce vzít k sobě, ale že nebylo dost času, aby to domluvili. Prý pošlou běžce, jestli se rozhodnou ji přijmout.“

„Nemá její tlupa novou jeskyni? Říkají, že ji našla ona a že je velká. Mají prý štěstí od té doby, co ji našli.“

„Slyšela jsem, že leží blízko moře a kolem ní jsou dobře proslapané pěšiny. Myslím, že dobrý lovec ji snadno najde.“

Broud prošel kolem žen a musel se moc ovládat, aby je neudeřil. Jen tam stály a povídaly, místo aby pracovaly. Ale nebyly to ženy z jeho tlupy. I když měl právo ukáznit kteroukoliv ženu, tak nebylo rozumné pustit se do žen z jiné tlupy bez dovolení jejich mužů nebo náčelníka, pokud se nedopustily očividného prohřešku. Pro něho osobně tohle byl očividný prohřešek, ale někdo jiný mohl mít odlišný názor.

„Naše ranhojička říká, že je obratná,“ říkal Norg, když Broud přišel do jeskyně.

„Je dcerou Izy,“ ukazoval Brun, „a Iza ji velmi dobře vyučila.“

„Je to škoda, že Iza nemohla přijít. Slyšel jsem, že je nemocná.“

„Ano, a to je další důvod, proč si musíme pospíšet domů. Máme před sebou dlouhou cestu. Vaše pohostinnost byla mimořádná, Norgu, ale vlastní domov je vlastní domov. Tohle bylo jedno z nejlepších setkání klanu. Na to se bude dlouho vzpomínat,“ řekl Brun.

Broud se k němu obrátil zády a sevřel ruce v pěst dřív, než stačil zahlédnout kompliment, který dával Norg synovi Brunovy ženy. Ajla, Ajla, Ajla. Všichni mluví jenom o Ajle. Člověk by věřil, že nikdo kromě ní na tomhle setkání nic nedokázal. Je snad ona prvním vyvoleným? Kdo stál medvědovi na hlavě, zatímco ona byla bezpečně na zemi? Co je na tom tak pozoruhodného, že

zachránila život toho lovce? Zřejmě už nikdy nebude chodit. Je ošklivá, je příliš dlouhá a její syn je znetvořený. A co teprve kdyby věděli, jak je doma neposlušná a drzá.

Právě v tom okamžiku přibíhala Ajla s několika ranci v náručí. Broudův pohled byl tak nenávistný, že pozpátku ustupovala. Co jsem zase provedla? pomyslela si. Brouda jsem sotva viděla po celou dobu, co jsme byli tady.

Broud byl urostlý a statný muž, ale hrozba, která z něho čišela, byla horší než čistě fyzické násilí. Byl synem náčelníkovy ženy v nejpřednější tlupě a měl se jednou sám stát náčelníkem. Myslel na to, když viděl Ajlu ukládat rance před jeskyní.

Když se všichni najedli, posbíraly ženy zbývající nádoby a náčiní. Brun pospíchal, aby už vyrazili. Ajla ještě krátce pohovořila s několika ranhojičkami, s Norgovou ženou a několika dalšími. Pak strčila svého syna do nosného vaku a zaujala místo v čele žen Brunovy tlupy.

Brun dal signál a hned nato vyrazili přes otevřené prostranství před jeskyní. Než zašli za první ohyb na stezce, Brun se zastavil a všichni se naposledy obrátili zpátky. Norg a celá jeho tlupa stáli před jeskyní.

„Běžte s Ursusem,“ ukazoval Norg.

Brun přikývl a znovu vyrazil. Bude to trvat sedm let, než zase uvidí Norga – pokud ho ještě vůbec uvidí. To ví jenom duch Velkého medvěda.

Bylo tomu tak, jak se Brun obával. Putování domů bylo pro Kreba obtížné. Už ho nenadnášelo očekávání velkých obřadů a kromě toho byl sklíčený z meditování o věci, kterou udržoval v tajnosti. Tělo starého muže postupně vypovídalo službu. Brun si dělal starosti. Nikdy neviděl starého mog-ura tak sklíčeného. Opožďoval se. Častokrát musel Brun posílat zpátky nějakého lovce, aby se po něm podíval, zatímco ostatní čekali.

Náčelník zvolnil krok a doufal, že to pro Kreba bude snadnější, ale ten jako by se o to vůbec nestaral. Těch několik večerních obřadů, které se konaly, protože na nich Brun trval, nemělo sílu.

Mog–ur jako by váhal a jeho pohyby byly strnulé, jako by byl duchem mimo to, co dělal.

Brun si rovněž všiml, že Kreb a Ajla od sebe udržují odstup. Ona jistě neměla potíže s tím, aby udržela krok, ale nepohybovala se tak lehce jako obvykle. Něco se mezi nimi děje, pomyslel si.

Procházeli celý den vysokou trávou. Brun se rozhlédl. Nikde Kreba neviděl. Chtěl říct jednomu z lovců, ale rozmyslel si to a šel zpátky k místu, kde stála Ajla.

„Běž a přiveď mog–ura,“ ukázal jí.

Překvapeně vzhledla a pak přikývla. Podala Durka Ubě a pospíchala zpátky stopou vydupanou v trávě. Objevila Kreba dost daleko za ostatními. Stál a ztěžka se opíral o hůl. Zdálo se, že má bolesti. Ajla byla tak zaražená a tak ji bolela jeho odpověď na její pokornou omluvu, že nevěděla, co by mu měla říct. Byla si jistá, že trpí bolestmi v kloubech, ale odmítl od ní přijmout lék. Když ji několikrát poslal pryč, už se nesnažila znovu se ho ptát, přestože jí ho bylo líto. Podíval se na ni.

„Co tu děláš?“ ukázal.

„Brun mě pro tebe poslal.“

Kreb zachrochtal a vykročil. Ajla se zařadila za něho. Viděla jeho pomalé bolestivé pohyby a po chvíli už to nevydržela. Předešla ho a sedla si mu do cesty. Přinutila ho tak, aby se zastavil. Kreb na ni chvíli hleděl, než ji poklepal po rameni.

„Chci vědět, proč se mog–ur zlobí.“

„Nezlobím se, Ajlo.“

„Proč ti tedy nesmím pomoci?“ zeptala se. „Nikdy dřív jsi pomoc neodmítl.“ Ajla bojovala se slzami. „Já jsem ranhojička. Já jsem vzdělaná pro to, abych pomáhala těm, kteří mají bolesti. To je moje úloha v tomto životě. Trápí mě, když vidím, jak mog–ur trpí. Tomu nemůžu zabránit.“ Ale to už nevydržela formální postoj. „Krebe, dovol mi, ať ti pomůžu. Víš, že tě mám ráda? Pro mě jsi jako muž mé matky. Staral jsi se o mě a zachránil jsi mi život. Nevím, jak se to stalo, že jsi mě přestal mít rád, ale já tě nepřestanu mít ráda.“ Slzy jí tekly po tváři.

Proč se jí vždycky dostane voda do očí, když si myslí, že už ji nemám rád? A proč mě ta její slabost očí vždycky nabádá, abych

pro ni něco udělal? Mají všichni Druzí lidé stejnou chorobu? Má pravdu, nikdy dřív jsem neodmítl, aby mi pomohla, a proč bych to tedy měl odmítat teď? Není ženou klanu. Nezáleží na tom, co si myslí ostatní, narodila se u Druhých lidí a vždycky bude jednou z nich. Ani ona sama to neví. Myslí si, že je ženou klanu a že je ranhojička. Je ranhojička. Možná není z Izina rodu, ale je ranhojička a pokusila se být ženou klanu, i když to pro ni bylo občas hodně těžké. Chtěl bych vědět, jak těžké? Tohle nebylo poprvé, kdy se jí dostala voda do očí, ale kolikrát se pokusila ji zadržet? Vždycky, když si myslí, že ji nemám rád, ji nedokáže zadržet. Může ji to tak bolet? Jak by to bolelo mě, kdybych si myslel, že mě nemá ráda? Víc, než bych si chtěl pomyslet. Jestli má ráda stejným způsobem, může být tedy natolik jiná? Kreb se pokoušel vidět ji jako cizí, jako ženu od Druhých lidí. Ale byla to pořád Ajla, dítě ženy, kterou nikdy neměl.

„Bude líp, když si pospíšíme, Ajlo. Brun čeká. Osuš si oči a snad bys mi mohla dát trochu čaje z vrbové kůry, až se zastavíme.“

Úsměv prorazil její slzy. Zvedla se a zařadila se za něho. Po několika krocích už přistoupila k jeho slabší straně. Kreb se na okamžik zarazil, ale pak přikývl a opřel se o ni.

Brun si okamžitě všiml zlepšení. Hned mohl zrychlit krok, i když nepostupovali tak rychle, jak by vlastně chtěl. Se starým mog-urem nebylo něco tak, jak by mělo být. Působil stísněně, ale snažil se, jak jen to šlo. Ti dva měli určitě nějaký problém, pomyslel si Brun, ale zřejmě to teď pominulo. Byl rád, že dostal ten nápad a poslal za Krebem Ajlu.

Kreb přijal Ajlinu pomoc, ale nadále mezi nimi zůstal odstup. Byla to propast, kterou nedokázal překlenout. Nedokázal zapomenout na jejich rozdílné osudy, a to vytvořilo napětí, které neumožňovalo, aby se k sobě chovali se stejnou lehkostí jako dřív.

Ve dne, když Brunova tlupa putovala zpátky k jeskyni, bylo teplo, ale noci už začaly být chladné. Když poprvé zahlédli zasněžené vrcholky hor daleko na západě, zaradovali se, ale když se zdálo, že se odstup v příštích dnech vůbec nezmenšuje, stal se řetěz hor na jižním kraji poloostrova jenom částí scénérie. Ale

blížili se k němu každým dnem, ač se to z té perspektivy nezdálo. Jak den za dnem postupovali k západu, rozeznávali čím dál víc podrobností. Pukliny ledovců a části ve stínu byly modré a v červenavém oparu pod ledovou čepicí mohli brzy rozeznat výběžky a hřebeny hor.

Pokračovali vždycky až do setmění, dokud nerozbili poslední večer tábor ve stepi. Všichni byli vzhůru již před svítáním. Rovina se proměnila v lesní krajinu s řídkým porostem, a když uviděli prvního nosorožce toho druhu, jaký žil v teplejší krajině, cítili se doma. Zvíře zmizelo, aniž se o ně staralo. Zrychlili krok, když vstoupili na stezku, která vedla nahoru do posledního svahu.

Obešli dobře známý kopec a jejich srdce se rozbušila rychleji. Byli doma.

Aba a Zoug přibíhali, aby je uvítali. Aba vítala svou dceru a Druga s jásavou radostí a objímala ostatní děti. Pak vzala do náruče Groba. Zoug přikývl Ajle, když běžel vstříc Grodovi, Uce, Ovře a Guvovi.

„Kde je Dorv?“ ukazovala Ika.

„Chodí teď ve světě duchů,“ odpověděl Zoug. „Jeho oči se natolik zhoršily, že už neviděl, co kdo říká. Myslím, že to vzdal a už nedokázal čekat, až se vrátíte. Když ho duchové zavolali, šel s nimi. Pochovali jsme ho a označili místo, aby ho mog–ur našel pro pohřební obřady.“

Ajla se rozhlédla a najednou měla strach. „Kde je Iza?“

„Je moc nemocná, Ajlo,“ řekla Aba. „Nevstala z lůžka od posledního úplňku měsíce.“

„Ne! Iza ne! Ne! Ne!“ křičela Ajla a běžela k jeskyni. Odhodila své rance na zem, když dorazila ke Krebovu ohništi, a vrhla se k ženě, která ležela na kožešinách.

„Izo! Izo!“ křičela Ajla. Stará ranhojička otevřela oči.

„Ajlo,“ řekla zastřeným hlasem a téměř ji nebylo slyšet. „Duchové splnili mé přání,“ ukázala slabýma rukama. „Vrátila ses.“ Iza s námahou pozvedla ruce a natáhla je. Ajla ji objala a cítila její tenké křehké tělo, v němž nezbylo o moc víc než kosti a kůže. Vlasy měla sněhobílé a tvář se podobala vysušenému pergamenu. Oči měla hluboko zapadlé.

„Věděla jsem, že jsi nemocná. Proč jenom jsem šla svou cestou a nechala tě tady samotnou?“

„Ne, ne, Ajlo,“ ukazovala Iza, „nedávej si žádnou vinu. Nemůžeš změnit to, co je předurčeno. Věděla jsem, že umírám, už když jsi odcházela. Nemohla bys mi pomoci, nikdo by to nedokázal. Jenom jsem tě tolik chtěla ještě jednou vidět, než odejdu do světa duchů.“

„Ty nesmíš umřít! Já to nedovolím, abys umřela! Budu se o tebe starat. Já ti pomůžu,“ ukazovala Ajla zoufale.

„Ajlo, má milá Ajlo. Jsou věci, které ani nejlepší ranhojička nedokáže.“

Námaha jí přivodila záchvat kašle. Ajla ji nadzvedla, dokud se kašel neutišil. Stočila kožešinu a dala ji Ize pod záda, aby se jí lehčeji dýchalo, a pak probírala léky, které byly nablízku u Izina lůžka.

„Kde jsou kořeny omanu? Nemůžu je najít.“

„Myslím, že už žádný není,“ ukazovala Iza slabě. Záchvat kašle ji vyčerpával. „Aba se ho pokoušela pro mě najít, ale vrátila se zpátky s devaterníkem.“

„Neměla jsem odtud chodit,“ řekla Ajla a vyběhla pak z jeskyně. Potkala Ubu, která nesla Durka, a za ní přicházel Kreb.

„Iza je nemocná,“ řekla Ajla rychlými znaky, „a nemá tady žádné kořeny omanu. Hned pro ně dojdu. V ohništi není oheň, Ubo. Proč jenom jsem chodila na setkání klanu? Měla jsem zůstat tady s ní. Proč jsem jenom odtud chodila?“ Ajlina bledá tvář byla zalitá slzami, ale ona se o ně nestarala. Seběhla dolů po svahu a Kreb a Uba zatím pospíchali do jeskyně.

Ajla se rychle přebrodila přes potok a vyběhla na louku, kde věděla, že bylinu najde, a vyhrabala několik kořenů holýma rukama. Když se vracela přes potok, na okamžik se zastavila, aby kořeny umyla, a pak vyběhla přímo k jeskyni.

Uba zatím rozdělala oheň, ale voda, o kterou si Ajla řekla, byla sotva vlhá. Kreb stál nad Izou a dělal obřadní znamení s větším prožitkem, než cítil po mnoho dní, a přivolával každého ducha, kterého znal, a prosil je, aby ji posílili a aby si ji ještě nebrali k sobě. Uba posadila Durka na rohož. Učil se lézt, zvedal se na ruce

a kolena a snažil se dostat k matce, která řezala kořeny na malé kousky, ale ona ho odstrčila, když chtěl, aby ho nakojila. Už začal pofňukávat, když vložila kousky kořene do vody a přidala tam víc kamenů, aby se rychleji vařila.

„Smím vidět Durka?“ ukázala Iza. „Tolik vyrostl.“

Uba ho zvedla a pak ho podala matce. Položila jí ho do klína, ale on neměl dobrou náladu, aby si hrál se starou ženou, na kterou se nepamatoval, a snažil se jí zase vymanit.

„Je silný a zdravý,“ řekla Iza, „a už vůbec nemá těžkosti s tím, aby udržel hlavu nahoře.“

„Setkal se už se svou ženou,“ řekla Uba, „nebo rozhodně s holčičkou, která by mohla být jeho ženou.“

„Ženou? Která tlupa mu mohla slíbit ženu? Když je takhle malý a ještě znetvořený.“

„Na setkání klanu byla žena, která měla znetvořenou dceru. Přišla a mluvila s námi hned první den,“ vysvětlovala Uba. „Její dítě vypadá dokonce jako Durk, rozhodně má podobnou hlavu. Jinak má rysy trochu jiné. Matka se ptala, jestli by nemohli vytvořit pár. Měla takovou starost, že její dcera nikdy nedostane muže. Brun a náčelník její tlupy to domluvili. Já si myslím, že bude po příštím setkání klanu bydlet u nás, i kdyby se ještě nestala ženou. Ebra řekla, že by mohla bydlet u ní, dokud nebude dost stará na to, aby vytvořila pár. Oda byla tak šťastná, zvláště když Ajla připravila obřadní nápoj.“

„Takže uznali Ajlu jako ranhojičku z mé krve. Byla jsem zvědavá, jestli to udělají,“ ukazovala Iza a pak se odmlčela. Byla unavená mluvením, ale vidět své milované posílilo jejího ducha, i když tělo bylo slabé. Chvilí odpočívala a pak se zeptala: „Jak se jmenuje ta holčička?“

„Ura,“ odpověděla Uba.

„Líbí se mi to jméno, zní dobře.“ Iza znovu chvilí odpočívala a pak se zeptala na jinou věc. „A jak to dopadlo pro Ajlu? Našla na setkání nějakého muže?“

„Tlupa, kde má Zoug příbuzné, o tom uvažuje. Nejdřív to odmítli, ale když byla přijata jako ranhojička, rozhodli se, že o tom budou uvažovat. Nebyl čas něco zařídit před naším odchodem

domů. Umějí si představit, že by přijali Ajlu, ale já si nemyslím, že by chtěli Durka.“

Iza jenom přikývla a pak zavřela oči.

Ajla drtila maso, aby Ize udělala teplý vývar. Celou dobu hlídala vařící vodu, aby kořeny dostaly správnou barvu a chuť, a byla netrpělivá, protože to chtěla mít hotové co nejdřív. Durk k ní přišel a fňukal, ale ona ho znovu odstrčila.

„Dej mi ho, Ubo,“ ukázal Kreb. Na chvíli se chlapec upokojil, seděl a hrál si s Krebovým vousem. Ale i tím se brzy unavil. Mnul si oči a snažil se dostat Krebovi z klína. Hned zase lezl za svou matkou. Byl unavený a hladový. Ajla stála nad ohněm a téměř si ho nevšimla, když se rozmrzelné dítě pokoušelo postavit u její nohy. Kreb se zvedl, odložil svou hůl a ukázal Ubě, aby mu znovu podala dítě. Bez své hole silně kulhal. Přešel k Broudovu ohništi a položil Durka do klína Oze.

„Durk má hlad a Ajla nemá čas, připravuje lék Ize. Nemohla bys mu dát napít, Ogo?“

Oga přikývla, vzala od něho dítě a přiložila si je k prsu. Broud se mračil, ale temný mog–urův pohled ho hned přiměl ovládnout vztek. Jeho nenávisť vůči Ajle se nepřenášela na muže, který ji chránil a staral se o ni. Broud se mog–ura bál a neodvažoval se ho nenávidět. Už dávno objevil, že velký svatý muž se zřídkakdy vkládal do světských záležitostí tlupy a držel se jen světa duchů. Mog–ur se mu nikdy nepokoušel bránit v jeho chování k dívce, která bydlela u jeho ohniště. Broud neměl chuť pustit se kvůli ní do bližšího boje s mágem.

Muž odkulhal zpátky ke svému ohništi a začal prohledávat rance, aby našel medvědí sádlo, které bylo jeho podílem ze svatého zvířete. Uba viděla, co dělá, a přiskočila, aby mu pomohla. Kreb vzal sádlo s sebou do malé jeskyňky, která byla jeho svatyní. Přestože si byl jistý, že je to beznadějně, chtěl použít všechnu svou magii, aby pomohl Ajle udržet v Ize život.

Kořeny se konečně vařily dost dlouho a Ajla slila miskou tekutiny a netrpělivě čekala, dokud trochu nevychladla. Masový vývar, který jí podala dřív v malých doušcích, když jí podepřela

hlavu, ji trochu posilnil, stejně jako posilnil Ajlu, když ji Iza našla jako malou, vyhladovělou a polomrtvou.

Iza jedla velice málo od té doby, co byla upoutaná na lůžko, a ani předtím nejedla o moc víc. Jídla, která jí přinášely, zůstala často netknutá. Bylo to pro ni osamělé a zoufalé léto. Když nebyl nablízku nikdo, kdo by dohlédl, aby jedla, často na to zapomněla nebo se o to vůbec nestarala. Ostatní tři se pokoušeli jí pomoci, ale nevěděli jak.

Iza se trochu vzchopila, když se blížil Dorvův konec, ale nejstarší člen tlupy rychle scházel a nezbývalo toho mnoho, co by pro něho mohla udělat. Dohlížela pouze, aby netrpěl a snášel to v klidu. Jeho smrt ostatní otupila. Jeskyně jim bez něho připadala ještě pustější a všichni museli myslet na to, jak jsou sami blízko druhému světu. Dorv byl první, kdo zemřel po zemětřesení.

Ajla seděla vedle Izy a foukala do tekutiny v kostěné misce a tu a tam ji ochutnala, jestli dostatečně vychladla. Soustředila se tak silně na Izu, že neviděla, když Kreb odešel s Durkem, a nevšimla si ani, když pak zašel do malé jeskyňky. Nepostřehla ani to, že se na ni díval Brun. Slyšela jenom měkce bublavý zvuk z Izina dechu a věděla, že umírá, ale nechtěla to vzít na vědomí. Namáhala hlavu, aby přišla na nějakou dobrou léčebnou kůru.

Kaše z vnitřní vrstvy kůry balzáminu, pomyslela si. A čaj z řebříčku. Je dobré taky vdechovat páry čaje. Ostružiny a třezalka. Ne, to pomůže jenom při nachlazení. Kořeny lopuchu? Možná. A modřenec. Ajla byla pevně rozhodnutá napájet Izu čaji a zahalovat ji do kašovitých obkladů a naparovat ji v léčivých parách, pokud by to bylo zapotřebí. Všechno, co ji jen napadlo, že by mohlo prodloužit život její matky, jediné matky, kterou znala. Nedokázala zvládnout myšlenku, že by Iza měla zemřít.

I když byla Uba přesvědčená, že je nemoc její matky vážná, byla překvapená, když přišel Brun. Nebylo to obvyklé, aby muži přicházeli a navštívili ohniště jiného muže, když muž nebyl přítomen, a Brunova návštěva Ubu zneklidnila. Pobíhala kolem a posbírala rance, které ještě nestačily rozbalit, a uklízela a dívala se na Ajlu a na Bruna a na Izu. Protože ji nikdo nenaučil, jak by se měla v takové situaci chovat, nevěděla, co by měla dělat, když tak

náhle přišel Brun na návštěvu. Nikdo ho nepozdravil ani neuvítal. Co má dělat?

Brun se díval na tři ženy – starou ranhojičku, soustředěnou mladou ranhojičku, která se nepodobala nikomu v tlupě, ale která přesto dosáhla nejvyššího postavení ve svém povolání, a na Ubu, která se ranhojičkou stane. Vždycky měl rád Izu. Ona byla malá holčička, kterou měli všichni rádi a o kterou ztratili zájem, když se narodil zdravý chlapec, který měl živit rodinu a stát se náčelníkem. Vždycky se cítil jako její ochránce. Nikdy by ji nedal muži, který ji dostal, ještě než se stal náčelníkem. Brun nikdy neměl jejího muže rád. Byl to náfuks, který se posmíval jeho znetvořenému bratrovi. Iza neměla jinou volbu, ale zvládla svou situaci dobře. Byla šťastnější než kdykoliv předtím, když její muž umřel. Byla to dobrá žena, dobrá ranhojička. Všichni ji budou postrádat.

Izina dcera už dorůstá, pomyslel si a podíval se na ni. Uba už brzy bude ženou. Měl bych uvažovat, kterému muži ji dám. Musí to být dobrý muž a aby se k ní skutečně hodil. Taký pro lovce je lepší, když dostane ženu, která o něho skutečně pečuje. Ale kdo jiný tu je kromě Vorna? Musel myslet i na to, že i Ona musí dostat muže, ale tu nemůžou dát Vornovi, protože jsou sourozenci. Ona musí počkat, až dospěje Borg. Jestli bude ženou dřív, může porodit dítě, než bude Borg zralý na to, aby si ji vzal za ženu. Asi bych měl trochu dohlédnout na jeho výchovu. Je starší než Ona. Jakmile bude dost starý, aby potřeboval uspokojovat svou potřebu, bude dost starý na to, aby se stal mužem. Bude Vorn dobrým mužem pro Ubu? Jak se zdá, Drug má na něho dobrý vliv a ji má rád. Mohl by z nich být dobrý pár. Brun uložil tyto myšlenky a plány do paměti, aby se k nim vrátil někdy později, až se bude muset rozhodnout.

Čaj vychladl a Ajla probudila Izu, která dřímala, a přidržela jí něžně hlavu, zatímco ji napájela. Tak si myslím, že ji z toho tentokrát nedostaneš, pomyslel si Brun, když se díval na nemocnou ženu. Jak je možné, že tak najednou zestárla? Byla ze sourozenců nejmladší, a teď vypadá starší než Kreb. Vzpomínám si, jak mě ošetřovala, když jsem si zlomil ruku. Nebyla tehdy o mnoho starší, než je teď Ajla, ale byla už tehdy žena a měla svého muže. A kromě toho odvedla dobrou práci. Nikdy jsem neměl s tou rukou

potíže. Už taky stárnu. Brzy už nebudu sám moct lovit a pak budu muset předat vedení Broudovi.

Je k tomu připraven? Na setkání klanu obstál dobře. Nechybělo mnoho a byl bych mu to předal už tam. Je odvážný a všichni mi říkali, jak můžu být šťastný. Měl jsem štěstí. Báł jsem se, že bude vyvolen, aby následoval Ursuse. Byla by to čest, ale byl jsem rád, že jsem se jí mohl vzdát. Gorn byl dobrý muž a pro Norgovu tlupu bylo těžké, že ho ztratili. Je to vždycky těžké, když si Ursus někoho vyvolí. Někdy je štěstí nebýt tolik poctěn. Syn mé ženy nadále putuje v našem světě. A je odvážný. Možná až příliš odvážný. Je dobře, když se mladý muž odváží všeho, ale náčelník musí být opatrnější. Musí myslet na své muže. Je nutné připravit lov tak, aby byl úspěšný, ale aby přitom nevystavil muže zbytečnému nebezpečí. Měl bych ho nechat vést několik lovů, aby získal zkušenost. Musí se naučit, že nejde jenom o odvahu, když je náčelníkem. Je to otázka odpovědnosti a sebeovládání.

Co mu na Ajle vadí, že to v něm probouzíte nejhorší, co v něm je? Proč se snižuje k tomu, aby se s ní měřil? Jistě, vypadá trochu jinak, ale je to přece jen žena. Odvážná žena, to taky je pravda. Rád bych věděl, jestli si ji Zougovi příbuzní vezmou. Bude divné už ji tady nemít, teď, když jsem si na ni zvykl. A je to dobrá ranhojička. Bude přínosem pro kteroukoliv tlupu. Udělám, co jen půjde, aby poznali její skutečnou hodnotu. Jak se teď stará o Izu – dokonce i vlastní syn ji nepřiměje, aby Izu na chvílku opustila, a přitom ho natolik miluje, že byla ochotná zemřít s ním. Není mnoho takových, které by se odvážily vzdorovat jeskynnímu medvědovi, aby zachránily něčí život. Ona taky dokáže být odvážná a navíc se naučila ovládat. Chovala se dobře na setkání klanu a ve svém vystupování byla dokonalou ženou do nejmenších podrobností. Nikdo o ní nemohl po setkání mluvit jinak než v dobrém.

„Brune,“ řekla Iza slabým hlasem. „Ubo, podej náčelníkovi trochu čaje,“ ukázala a pokoušela si sednout. Byla i nadále tou, která vládla u Krebova ohniště. „Ajlo, dones Brunovi kožešinu, aby si mēl na co sednout. Je mi líto, že se sama nemůžu postarat o náčelníka.“

„S tím si nedělej starosti, Izo. Nepřišel jsem pít čaj, ale abych se setkal s tebou,“ ukázal Brun a posadil se vedle ní. „Jak dlouho jsi tu stál?“ zeptala se Iza.

„Nijak dlouho. Ajla byla zaměstnaná a nechtěl jsem rušit ji ani tebe, dokud nebyla hotová. Všichni tě na setkání klanu postrádali.“

„Proběhlo to dobře?“

„Naše tlupa je nadále na nejpřednějším místě. Lovci se umístili dobře. Broud byl vyvolen jako první pro obřad medvěda. Ajla taky moc dobře obstála. Mnozí ji velice chválili.“

„Chválili! Kdo už potřebuje chválu? Když je jí příliš, jsou ostatní žárliví. Jestli vykonala své povinnosti dobře, dělala tlupě čest, a to stačí.“

„Velmi dobře plnila své povinnosti. Všichni ji přijali a chovala se dokonale. Je to tvá dcera, Izo. Kdo by taky od ní čekal co jiného?“

„Ano, je to má dcera, stejně jako je mou dcerou Uba. Měla jsem štěstí. Duchové se rozhodli dát mi dvě dcery a obě budou dobrými ranhojičkami. Ajla může dokončit vzdělávání Uby.“

„Ne!“ přerušila ji Ajla. „Ty vyučíš Ubu. Ty se uzdravíš. Teď jsme se vrátili a já se budu o tebe starat. Uzdravíš se, počkej a uvidíš,“ ukazovala vážně. „Musíš se uzdravit, mami.“

„Ajlo, holčičko moje, duchové na mě čekají. Musím s nimi brzy odejít. Splnili mi mé poslední přání. Směla jsem ještě vidět své blízké, než odejdu, ale teď už je nemůžu nechat dlouho čekat.“

Vývar a lék povzbudily nemocnou ženu, ale taky ji přiměly, aby využila své poslední rezervy. Při statečném pokusu těla přemoci nemoc jí stoupla teplota, a ta ji stravovala. Lesk v horečnatých očích a barva tváří, kterou jim dala horečka, vyvolávaly mylný dojem zdraví. Ale s Izinou tváří se dělo něco zvláštního. Zářila jakoby vnitřním světlem a byla nějak průsvitná. Říkávali tomu žár duchů a Brun už to viděl dřív. Byly to poslední síly, které se spalovaly, než život opustil tělo.

Oga si ponechala Durka u Broudova ohniště až do pozdního večera a nepřišla se spícím dítětem, dokud slunce nezapadlo. Uba ho uložila na Ajliny kožešiny, které tu teď rozprostřela.

Uba se bála a cítila se osamělá. Neměla nikoho, ke komu by se mohla obrátit. Bála se vyrušit Ajlu v její práci, kterou měla s tím, aby zachránila Izu, a bála se vyrušit svou matku. Kreb se zdržel u ohniště jenom krátce, aby namaloval symboly na Izino tělo mastí z červeného okru a medvědího sádla. Pak nad ní učinil znamení a vrátil se zase do malé jeskyňky a dosud z ní nevyšel.

Uba vybalila všechny jejich věci a dělala pořádek u ohniště. Připravila jídlo, které nikdo nejedl, a pak zase všechno sklídila. Teď si sedla vedle spícího dítěte a přála si, aby našla něco, čím by se mohla zabývat. Nemohlo to zmírnit její strach, ale bylo to snazší, když měla něco v ruce. Bylo to lepší než tady jen tak sedět a dívat se, jak matka umírá. Nakonec si lehla do Iziny postele společně s dítětem, aby měla trochu bezpečí a tepla z živé bytosti.

Ajla se celou dobu zabývala Izou a zkoušela všechny léky, jaké jen znala. Bděla nad ní a bála se vzdálit od ní na krok. Měla strach, že Iza umře, sotva by se k ní otočila zády. Nebyla jediná, kdo této noci bděl. Pouze děti spaly, u všech ohnišť v temné jeskyni seděli muži a ženy a dívali se do plamenů nebo leželi na svých kožešinách s otevřenýma očima.

Bylo zamračeno a nebyly vidět žádné hvězdy. Šero uvnitř v jeskyni přešlo v temnou čerň na druhé straně vchodu, který skrýval všechny známky života za posledními rozžhavenými uhlíky v ohništi u vchodu. V časném ranním tichu, když ještě bylo zcela tma, sebou Ajla trhla a probírala se z kratičkého zdřímnutí.

„Ajlo,“ zašeptala Iza chraplavě.

„Co je, Izo?“ Viděla tvář ranhojičky ve slabém světle od ohniště.

„Je tu něco, co ti chci říct, než odejdu,“ ukazovala Iza ve slabém světle a pak chvíli složila ruce do klína. Bylo pro ni namáhavé jimi pohybovat.

„Nepokoušej se mluvit, mami. Jenom odpočívej. Ráno budeš silnější.“

„Ne, mé dítě, musím ti to říct teď. Ráno už nebudu žít.“

„To určitě budeš. To musíš. Nesmíš odejít,“ ukazovala Ajla.

„Ajlo, já tě teď opustím. Musíš se s tím smířit. Nech mě domluvit, já už nemám moc času.“ Iza chvíli odpočívala a Ajla čekala v němém zoufalství.

„Ajlo, vždycky jsem tě milovala nejvíc. Nevím, proč tomu tak bylo, ale je to pravda. Chtěla jsem tě mít u sebe a chtěla jsem, abys směla zůstat u tlupy. Ale já brzy odejdu. Kreb taky brzy odejde do světa duchů a Brun začíná stárnout. Pak se stane náčelníkem Broud. Nemůžeš tady zůstat, až on bude náčelníkem. On by už našel způsob, jak ti skutečně ublížit.“ Iza znovu odpočívala se zavřenýma očima, aby mohla pokračovat.

„Ajlo, dcero moje, mé podivné a umíněné dítě, které se pořád tak upřímně snažilo se změnit. Naučila jsem tě všechno, co má znát ranhojička, abys získala vlastní postavení v tlupě, i kdybys nedostala muže. Ale jsi žena a potřebuješ muže. Muže, který je jako ty. Ty nepatříš k lidem klanu, Ajlo. Narodila ses u Druhých lidí a patříš k nim. Musíš odtud odejít, mé dítě, a najít vlastní lid.“

„Odejít odtud?“ ukazovala Ajla zoufale. „Kam bych měla jít, Izo? Neznám nikoho z Druhých lidí. Ani nevím, kde bych je měla hledat.“

„Je jich mnoho dál na sever, Ajlo. Na pevnině za poloostrovem. Má matka mi vyprávěla, že muž, kterého léčila, přišel ze severu.“ Iza se opět odmlčela, ale donutila se hned k tomu, aby pokračovala. „Nesmíš tady zůstat, Ajlo. Jdi a najdi je, mé dítě. Hledej své lidi a najdi si mezi nimi muže.“

Iziny ruce poklesly najednou k tělu a oči se jí zavřely. Dýchala chrčivě. Namáhala se, aby se zhluboka nadechla a znovu otevřela oči.

„Řekni Ubě, že ji miluju. Ale ty jsi byla mé první dítě, dcera mého srdce. Vždycky jsem tě milovala, milovala ze všech nejvíc...“ Izin dech skončil bublavým povzdechem. Byl její poslední.

„Izo! Izo!“ vykřikla Ajla. „Mami, neopouštěj nás, neopouštěj mě.“

Uba se probudila Ajliným nářkem a přiskočila k ní. „Mami! Ach ne! Má matka odešla! Má matka je mrtvá.“ Uba a Ajla na sebe pohlédly.

„Prosila mě, abych ti řekla, že tě milovala, Ubo,“ řekla Ajla. Její oči byly suché. Mozek ještě nezaznamenal její úlek a ještě to zcela nepochopila.

Kulhavě se přiblížil Kreb. Vyšel z jeskyňky už předtím, než Ajla vykřikla. Se vzlykotem, který jí otřásal, se Ajla natáhla k němu a k Ubě a všichni tři se objali ve vzájemném zoufalství. Ajliny slzy smáčely všechny tři. Uba a Kreb neměli slzy, ale jejich bolest nebyla proto menší.



„Ogo, mohla bys dát Durkovi zase napít?“

Znamení jednorukého muže bylo zřetelné, přestože držel kroutící se dítě, které se s ním potýkalo.

Ajla by ho měla nakojit, pomyslela si Oga. Není to pro ni dobře, když mu tak dlouho nedá pít. V mog–urově tváři se zračila tragédie Iziny smrti a bylo znát, že je zmatený z Ajlina chování. Oga mu nemohla jeho prosbu odmítnout.

„Jistěže,“ řekla a vzala si od něho Durka.

Kreb kulhal zpátky ke svému ohništi. Viděl, že se Ajla nepohnula, přestože Ebra a Uka vzaly s sebou Izino tělo, aby je připravily pro pohřeb. Ajliny vlasy visely ve splepených pramenech a po její tváři, ještě zaprášené a špinavé po dlouhém putování, tekly slzavé stružky. Měla na sobě stále ještě kožešinu, kterou měla na sobě po celou cestu domů ze setkání klanu.

Kreb jí položil Durka do klína, když plakala, aby ho nakojila, ale ona byla slepá a hluchá k jeho požadavku. Jiná žena by pochopila, že dětský křik je nakonec silnější než nejhlubší žal, ale Kreb neměl velkou zkušenost s matkami a dětmi. Věděl jenom, že ženy často kojily cizí dítě, a nechtěl, aby měl Durk hlad, když tu byl někdo, kdo byl ochotný dát mu najíst. Vzal ho k Aze a Ice, ale jejich nejmladší se začínaly odvykat a matkám už nezbývalo mnoho mléka. Grevovi naopak nebylo o moc víc než rok a Oga zřejmě vždycky měla dost mléka, a tak jí Kreb několikrát Durka

donesl. Ajla necítila, že se jí prsa napínají k prasknutí. Bolest v jejím srdci přehlušila všechno ostatní.

Mog–ur vzal svou hůl a odkulhal hlouběji do jeskyně. V nepoužívaném koutě navršili hromadu kamení a vyhrabali jámu v zemi. Iza byla ranhojička nejvyšší hodnosti. Nejenom její postavení v hierarchii tlupy, ale i její dobré styky s duchy vyžadovaly, aby byla pochována uvnitř jeskyně. A tak se budou strážní duchové, kteří nad ní bděli, zdržovat nablízku a ona sama na ně bude shlížet ze svého příbytku v druhém světě. Kromě toho to zaručovalo, že se žádné zvíře nedostane k jejímu tělu.

Mog–ur vysypal oválnou jámu červeným okrem a učinil pak patřičná znamení. Když posvětil zemi, kde bude Iza pochována, odkulhal k Izinu tělu přikrytému kůží. Odtáhl kůži a odhalil šedé nahé tělo ranhojičky. Paže a nohy měla svázané červeně nabarvenými šlachami tak, aby ležela v ploze plodu. Mág učinil ochranné znamení, pak poklekl a začal vtírat do studeného těla mast z červeného okru a medvědího sádla. Takto skrčená jako nenarozené dítě a natřená červenou barvou, která se měla podobat krvi při zrození, bude Iza uložena do hrobu a poslána do druhého světa ve stejné poloze, jako přišla na tento svět.

Nikdy nebylo pro něho těžší, aby splnil svůj úkol. Iza mu byla víc než sestrou. Znala ho líp než kdokoli jiný. Věděla, jakou bolest bez stěžování snášel, a znala stud, kterým trpěl pro své znetvoření. Chápala jeho vlídnost a citlivost a těšila se z jeho moci a obdivovala jeho sílu a vůli zvítězit nad všemi obtížemi. Vařila mu a starala se o něho a mírnila jeho bolesti. Společně s ní poznal, co je to rodinný život u vlastního ohniště a žil téměř jako každý jiný muž. Přestože se jí nikdy nedotkl tak důvěrně, jako činil teď, když natíral její chladné tělo posvátnou mastí, byla pro něho družkou daleko větší měrou, než jak to ve svém životě zažila většina mužů. Její smrt byla pro něho zničující.

Když se vrátil k ohništi, byl ve tváři stejně popelavě šedý, jako bylo její tělo. Ajla seděla vedle Izina místa na spaní a zírala do prázdna, ale pohnula se, když Kreb začal probírat Iziny osobní věci.

„Co to děláš?“ ukazovala. Bděla nad vším, co patřilo Ize.

„Hledám Iziny misky a její věci, které používala po celý život. Pochováme je s ní, aby si vzala jejich ducha s sebou do příštího světa,“ vysvětloval jí Kreb.

„Donesu ti je,“ řekla Ajla a odstrčila Kreba stranou. Posbírala dřevěné misky a kostěné nádoby, které Iza používala pro své léky a k jídlu, kulatý a plošší kámen, který jí sloužil na mletí a drcení, její osobní nádobí, nože, její léčitelskou tašku a poskládala všechno na její kožešinu na spaní. Postavila se a dívala se na malou hromádku, která představovala Izin život a práci.

„Tohle není všechno Izino náčiní!“ ukázala Ajla najednou rozčileně, vyskočila a vyběhla z jeskyně.

Kreb se za ní díval a vrtěl hlavou, když začal sbírat Iziny věci.

Ajla přebrodila potok a běžela na louku, kde s Izou dříve bývala. Zastavila se u stvolu slézových růží a natrhala kytici nejrůznějších barev. Potom natrhala i byliny, které Iza používala k léčení. Vybírala mezi nimi ty nejkrásnější a nejvoňavější. Když byla hotová a stála na pokraji louky, rozplakala se a myslela na tu dobu, kdy tady s Izou společně byliny sbírala. Měla jich tolik ve svém klíně, že je jen stěží mohla pobrat, když neměla s sebou koš na sbírání. Některé spadly na zem, a když se sklónila, aby je posbírala, uviděla přesličku, která jí rostla u nohou, a téměř se usmála při myšlence, která ji napadla.

Sedla si na kraji louky a v teplém slunci časného podzimu splétala květiny a byliny s přesličkou do tlustého a dlouhého řetězu ve všech barvách duhy.

Všichni byli zaražení, když se Ajla vrátila s květinovou girlandou. Šla přímo k pohřebišti hluboko v jeskyni a položila ji vedle mrtvého těla, které leželo na boku v oválném hrobě.

„Tohle bylo Izino náčiní,“ ukazovala s výzvou těm, kdo by o tom chtěli pochybovat.

Starý mág přikývl. Má pravdu, pomyslel si. Tohle bylo Izino náčiní, to Iza ovládala a s tím pracovala po celý svůj život. Bude určitě šťastná, když je dostane s sebou do světa duchů. A napadlo ho, že by rád věděl, jestli tam v druhém světě rostou květiny.

Lidé klanu položili Izino náčiní a květiny do hrobu a pak vrstvil kameny na mrtvé tělo, zatímco mog–ur vzýval ducha

jeskynního medvěda a ducha Izina totemu, stepní antilopy, aby bezpečně doprovodili Izina ducha do druhého světa.

„Počkejte!“ přerušila je Ajla najednou. „Něco jsem zapoměla.“ Běžela zpátky k ohništi a opatrně vzala obě půlky prasklé staré misky. Vrátila se a položila je do hrobu vedle Izina těla.

„Myslím, že by ji chtěla mít s sebou, když už se nemůže používat.“

Mog–ur souhlasně přikývl. To bylo vhodné. Vhodnější, než kdokoliv tušil. Pokračoval se znameními.

Když uložili na místo poslední kámen, začaly ženy pokládat kolem a nahoru na kameny dříví. Žhnoucí uhlík z velkého ohně u vchodu jeskyně pak zapálil oheň pro pohřební slavnost. Nad hrobem se vařilo jídlo a po sedm dní se udržoval oheň. Žár z ohně dokonale vysuší tělo a zabrání tomu, aby páchlo.

Když se plameny rozhořely, obrátil se mog–ur výmluvnými znaky ke světu duchů, a jeho ruka promlouvala tak, že to byl žalozpěv, který všem pronikal hluboko do duše. Mog–ur mluvil o lásce k ranhojičce, která je ošetřovala a bděla nad nimi a pomáhala jim v nemocech a útrapách, které pro ně byly stejně mystické jako smrt. Byly to rituální znaky, které se opakovaly při každém pohřbu, a některé z nich byly takové, které se používaly hlavně při pohřbu mužů a které ženy neznaly, i když tušily jejich smysl. Přestože vnější forma byla konvenční, prováděl mág znaky způsobem, který prozrazoval jeho osobní zaujetí.

Ajla zírala suchýma očima přes oheň na gesta nejvyššího kněze a vnímala sílu jeho citu, jako by to byl její vlastní. Mog–ur vyjadřoval její bolest a ona se s ním naprosto ztotožňovala, jako by do ní vstoupil a promlouval jejím mozkiem a cítil jejím srdcem. Nebyla jediná, kdo cítil jeho zármutek jako vlastní. Ebra spustila nárek a ostatní ženy sekni brzy přidaly. Uba, která držela Durka na klíně, cítila, jak se jí dere z hrdla bezeslovný pronikavý nárek a cítila úlevu, když mohla dát výraz svému smutku.

Ajla se němě dívala před sebe. Byla příliš hluboce ponořená do svého zármutku, než aby ho mohla vyjádřit. Dokonce ani slzy neměla, aby jí přinesly úlevu.

Nevěděla, jak dlouho stála a dívala se do hypnotizujících plamenů očima, které nic neviděly. Ebra jí musela zatřást, než odpověděla a obrátila pohled k náčelníkově ženě.

„Ajlo, pojď a najež se trochu. Tohle je poslední slavnost, kterou slavíme společně s Izou.“

Ajla přijala dřevěný talíř s jídlem a poslušně strčila sousto do úst a žvýkala je, ale nedokázala je spolknout. Najednou se zvedla a vyběhla z jeskyně. Běžela slepě dál cestou necestou. Nejdřív ji nohy nesly po cestě nahoru k její louce a jeskyňce, která jí už dříve poskytla útočiště. Ale pak změnila směr. Od té doby, kdy ukázala jeskyňku Brunovi, měla pocit, jako by jí už tak docela nepatřila, a její poslední pobyt naplnil toto místo bolestnými vzpomínkami. Vylezla proto nahoru na horský hřeben, který chránil jejich jeskyni proti severním větrům, které se tudy v zimě skučivě proháněly.

Vítr se do ní opíral, když nahoře padla na kolena. Tady, kde byla sama se svou bolestí, se jí konečně poddala. Naříkavé vyty stoupalo a klesalo, když se kolébala v rytmu svého bolavého srdce.

Kreb kulhavě vyšel z jeskyně, aby se po ní poohlédl, a viděl její obrys proti mraku, krvavě zbarvenému zapadajícím sluncem, a slyšel její nářek, když ho k němu zanesl vítr. Nechápal, proč odmítá blízkost ostatních lidí, kteří s ní sdílejí bolest a tím ji zmírňují, a proč se místo toho stahuje do sebe. Jeho jindy tak silná schopnost vcítit se byla zamlžena vlastní bolestí. Nepochopil, že ji soužilo něco víc než jenom smutek.

Ajla se trápila výčitkami svědomí. Obžalovávala se za to, že Iza zemřela. Opustila nemocnou ženu proto, aby se zúčastnila setkání klanu. Byla ranhojičkou, která opustila člověka v nouzi, člověka, kterého milovala. Dávala si vinu za to, že Iza šla nahoru do kopců a hledala kořeny, které jí měly pomoci donosit dítě, které si tolik přála, a proto onemocněla a už tehdy málem umřela. Navíc cítila vinu za bolest, kterou způsobila Krebovi tím, že vešla do svatyně, kde se konal obřad. Byla zesláblá hladověním a nedostatkem spánku a třásla se horečkou. Upadla do hluboké sklíčenosti, z které by jí pomohla jenom Iza tím, že by zůstala mezi nimi. Ajla, ranhojička, pro niž bylo nejvyšším příkazem

zmírňování bolesti a zachraňování života, poprvé zažila, že jí nemocný, o kterého pečovala, zemřel pod rukama.

V této situaci by Ajle nejvíc pomohlo její dítě. Nebylo jen třeba, aby je nakojila, ale potřebovala cítit jeho požadavky, aby se vrátila zpátky do skutečnosti a aby pochopila, že život musí jít dál. Ale když se vrátila do jeskyně, Durk už klidně spal vedle Uby. Kreb ho zase odnesl a Oga ho nakojila. Ajla ležela a převalovala se, nemohla spát a nechápala, že to je bolest a horečka z nalitých prsou, které jí nedají spát. Byla příliš obrácená do sebe a soustředěná na své pocity viny a svůj zármutek.

Byla pryč, když se Kreb probudil. Vyšla z jeskyně a znovu vyšplhala na horský hřeben. Kreb viděl zdaleka její obrys, ale neviděl její horečku a slabost.

„Mám pro ni dojít?“ zeptal se Brun. Byl z Ajlina chování stejně nespokojen jako Kreb.

„Chce být sama. Možná bychom ji měli nechat být,“ odpověděl Kreb.

Dělal si kvůli ní starosti a později, když ji dlouho neviděl a nevrátila se ani večer, požádal Bruna, aby ji šel hledat. Litoval, že ho nenechal jít za ní dřív, když viděl, jak ji náčelník nese zpátky k jeskyni. Zármutek si vzal své a horečka dokonala zbytek.

Uba a Ebra se hned Ajly ujaly. Blouznila a třásla se zimnicí, která se střídala se spalující horečkou. Křičela bolestí, sotva se jen někdo dotkl jejích prsou.

„Ztratí mléko,“ řekla Ebra Ubě. „Pro Durka je pozdě, to rozhodně. Mléko se srazilo a už ho nemůže sát.“

„Ale Durk je příliš malý, aby se odvykal. Co s ním teď bude? A co si počne Ajla?“

Možná by nebylo pozdě, kdyby žila Iza nebo kdyby Ajla byla schopna promluvit. Dokonce Uba věděla, že jsou kašové obklady a léky, které by jí pomohly. Ale takhle Ajla nakonec ztratila mléko. Když horečka polevila, už nemohla své dítě kojit.

„Já nechci mít tohle znetvořené dítě u svého ohniště, Ogo! Nechci ho tady mít jako bratra k našim synům!“

Broud zuřil a zatínal pěsti, když mu Oga ležela schoulená u nohou.

„Ale je to přece jenom dítě, Broude. Musí dostat najíst. Aga a Ika nemají dost mléka a já ho mám dost. Vždycky jsem měla příliš mnoho mléka. Když se nenají, umře hladý, Broude.“

„To je mi jedno, jestli umře. Nikdy se nemělo dovolit, aby žil. Nebude žít u mého ohniště.“

Oga se přestala třást a zírala na muže, který byl jejím druhem. Nevěřila, že by jí mohl bránit v tom, aby si nechala Ajlino dítě. Věděla, že se bude zlobit, ale byla si jistá, že jí to nakonec dovolí. Nemohl být tak zlý, nemohl nechat malé dítě umřít hladý, ať sebevíc nenáviděl jeho matku.

„Broude, Ajla zachránila Brakovi život. Jak bys mohl nechat jejího syna umřít?“

„Nedostala výměnou dost za to, že mu zachránila život? Dostala darem život a směla dokonce lovit. Já jí nic nedlužím.“

„Nedostala darem život. Byla nad ní vyslovena smrtelná kletba. Vrátila se ze světa duchů, protože její totem to tak chtěl a protože ji chránil,“ odporovala Oga.

„Kdyby ji Brun proklel pořádně, už by se nikdy nevrátila, a pak by ani nedostala tohle dítě. Jestli je její totem tak silný, tak nechápu, proč ztratila mléko. Všichni říkali, že její dítě nebude mít v životě štěstí. Může být snad větší neštěstí, než ztratit matčino mléko? Pokud nechceš zavléct neštěstí k tomuto ohništi, tak dej to dítě odtud! Já nedovolím, aby bylo tady, Ogo. A na tom trvám!“

Oga vzhlédla k Broudovi s klidnou rozhodností, která se jí zračila ve tváři.

„Ne, Broude,“ ukazovala. „To ne.“ Už se nebála.

Výraz Broudovy tváře přešel od zlosti k nechápavému údivu.

„Můžeš zabránit tomu, aby byl Durk u tvého ohniště. To je tvé právo a proti tomu nic nezmůžu. Ale nemůžeš mi zakázat, abych mu dala najíst. To je mé právo. Žena smí nakojit kterékoliv dítě, v tom jí nemůže žádný muž bránit. Ajla zachránila život mému synovi a já nemám v úmyslu nechat jejího syna umřít. Durk bude bratrem mých synů, ať už chceš, nebo ne.“

Broud oněměl překvapením. Jeho žena mu odmítla poslušnost, a to bylo pro něho něco zcela nového a nečekaného. Oga nikdy nebyla vzdorovitá a nikdy neprojevila nejmenší známku neposlušnosti. Nemohl tomu uvěřit. Jeho překvapení se rychle proměnilo v zuřivost.

„Jak se odvažuješ vzdorovat svému muži, ženo? Já tě zapudím!“ obořil se na ni.

„Potom si tedy vezmu své syny a půjdu, Broude. Požádám jiného muže, aby si mě vzal za ženu. Třeba mě nechá mog–ur žít u svého ohniště, pokud by mě nikdo jiný nechtěl. Ale já budu kojit Ajlino dítě.“

Jeho jedinou odpovědí byl úder pěsti, který ji srazil na zem. Příliš zuřil, aby mohl odpovědět jinak. Zvedl pěst k další ráně, ale pak se místo toho na místě otočil a odešel, pevně rozhodnut vypořádat se s takovou neposlušností. Šel rovnou k Brunovu ohništi.

„Nejdřív nakazí Izu a teď se přenesla její neposlušnost i na mou ženu!“ ukazoval Broud hned, jak vstoupil do prostoru Brunova ohniště. „Řekl jsem jí, že nechci Ajlina syna u svého ohniště, a oznámil jí, že on nebude bratrem mých synů. Víš, co mi odpověděla? Že bude bratrem mých synů, ať chci, nebo ne! Věřil bys tomu? Tohle jsem si musel vyslechnout od Ogy! Od své vlastní ženy!“

„Oga má pravdu, Broude,“ řekl Brun s klidem, ke kterému se přinutit. „Nemůžeš jí bránit v tom, aby ho kojila. Není záležitostí muže, aby se staral o to, které dítě žena kojí. Muž má důležitější věci na starosti.“

Brun neměl nejmenší radost z Broudova výbuchu. Bylo ponižující, že se tak rozčiloval ve věci, která se týkala jenom žen. A kdo jiný by měl nakojit Durka? Durk byl jedním z klanu. A všichni členové klanu se starali o své potomky. Dokonce žena, která k nim přišla z jiné tlupy a sama neměla dítě, nemusela umřít hladu, když její muž umřel. Mohlo se stát, že neměla vážnost a byla přítěží, ale pokud bylo v tlupě co jíst, nemusela mít strach, že umře hladu.

Broud odmítl vzít Durka ke svému ohništi, protože by to znamenalo, že na sebe bere odpovědnost za jeho výchovu stejným způsobem jako za syny Ogy. Brun z toho neměl radost, ale vlastně ani nic jiného neočekával. Všichni věděli, jaké city chová k Ajle a k jejímu synovi. Ale proč brání tomu, aby jeho žena kojila chlapce? Vždyť k nim přece patří.

„Myslíš, že mi Oga může vzdorovat a zůstat nepotrestána?“ neovládal se už Broud.

„Proč se o to staráš, Broude? Chceš, aby to dítě umřelo?“ zeptal se Brun.

Broud celý zrudl, když dostal takhle přímou otázku.

„Patří k lidem klanu, Broude. I když je jeho hlava znetvořená, tak není jisté, že by byl zaostalý. Vyroste a bude lovcem. Tohle je jeho tlupa. Už je dokonce určeno, koho dostane za ženu, a ty jsi s tím souhlasil. Proč ti to tak vadí, že tvá žena kojí dítě jiné ženy? Nemůžeš i nadále vystát Ajlu? Ty jsi muž, Broude, a co jí poručíš, to musí udělat. A ona tě taky poslechne. Proč soutěžíš se ženou? Ponižuješ se. Nebo se mýlím? Jsi muž, nebo ne, Broude? Jsi natolik muž, abys mohl vést tuhle tlupu?“

„Já jenom nechci mít znetvořené dítě u svého ohniště, aby bylo bratrem synů mé ženy,“ ukazoval Broud sklesle. Byla to chabá omluva. Pochopil výhrůžku.

„Broude, který lovec nezachránil život jiného lovce? Který muž v sobě nemá část ducha jiného? Který muž není bratrem jiného muže? Záleží tolik na tom, jestli je Durk bratrem synů tvé ženy teď nebo teprve až potom, až vyroste? Co proti němu máš?“

Broud nedokázal odpovědět. Rozhodně nic takového, co by mohl náčelník přijmout. Nemohl se přiznat, jak strašně nenávidí Ajlu. Bylo by to totéž jako přiznat, že nedokáže ovládat své city, přiznat, že není natolik muž, aby se mohl stát náčelníkem. Litoval, že šel za Brunem. Měl jsem si uvědomit, že se vždycky staví na její stranu, pomyslel si. Byl na mě tak hrdý na setkání klanu. Teď o mně opět pochybuje, a je to její vina.

„Je mi jedno, jestli ho bude Oga kojit,“ ukázal Broud, „ale nechci ho mít u svého ohniště.“ Věděl, že o tomhle rozhodovat může a nemínil v tom ustoupit. „Ty si třeba myslíš, že není

zaostalý, ale já o tom vůbec nejsem přesvědčený. Nechci nést odpovědnost za jeho výchovu. Nejsem si vůbec jistý, že jednou bude lovcem.“

„To je tvoje volba, Broude. Já na sebe vzal odpovědnost za to, že ho vychovám. Rozhodl jsem se k tomu, než jsem ho přijal k tlupě. Durk je členem této tlupy a bude lovcem. Na to já dohlédnu.“

Broud se vrátil ke svému ohništi, ale když viděl, že Kreb přichází s Durkem za Ogou, hned zase vyšel z jeskyně. Nepopustil svého vzteku, dokud si nebyl jist, že je z dohledu Bruna. To je vina toho starého mrzáka, říkal si, ale pokusil se hned vzápětí potlačit tuhle myšlenku. Báł se, že by mág mohl vidět, co si myslí.

Broud se báł duchů možná víc než kohokoliv jiného v tlupě a jeho strach zahrnoval i ty, kteří s nimi byli v tak těsném styku. Když se to tak vezme, co mohl lovec dělat proti spoustě netělesných bytostí, které mohly způsobit neštěstí nebo nemoc nebo dokonce smrt, a co mohl dělat proti muži, který měl moc zavolat je, kdykoliv se mu zlíbí?

Broud se právě vrátil ze setkání klanu, kde strávil mnoho nocí s mladými muži z jiných tlup a všichni se vzájemně omračovali historkami o tom, co způsobili mog–urové, kteří se cítili ublíženi. Oštěp se obrátil v posledním okamžiku a pokazil lov, přišly strašné nemoci s velkými bolestmi a člověk se mohl nadít nejhoršího neštěstí od takového rozzlobeného mog–ura. Podobný druh historek nebyl v jeho tlupě obvyklý, ale musel rozhodně brát v úvahu, že mog–ur byl nejmocnější ze všech mágů v klanu.

Byly doby, kdy se mladému muži zdálo, že si zaslouží spíš posměch než úctu, ale teď mu mog–urovo znetvořené tělo nahánělo jenom čím dál větší strach. Těm, kteří ho neznali, mohl připadat nelidský, a byli takoví, kteří mysleli na zlé duchy, když ho spatřili. Broud využíval strachu ostatních mladých mužů a získal si jejich obdiv, když řekl, že se ani trochu nebojí Velkého mog–ura. Ale jejich historky na něho přece jenom zapůsobily. Úcta ke starému chromému muži, který nemohl lovit, ho jen tím spíš upozornila na jeho moc.

Když snil o době, kdy bude náčelníkem, myslel vždycky na Guva jako na svého mog-ura. Guv s ním byl přibližně stejně starý a kromě toho byl jeho druhem v lovu, ale Broud si neuměl představit budoucího mog-ura stejným způsobem, jako viděl dnešního. Byl si jistý, že se mu podaří donutit nebo přemluvit Guva k tomu, aby souhlasil s každým rozhodnutím, které učiní, ale ani na okamžik nesnil o tom, že by s mog-urem rozmlouval.

Když Broud procházel lesem v blízkosti jeskyně, umínil si, že už nikdy nedá náčelníkovi důvod k tomu, aby o něm pochyboval. Už nikdy nebude riskovat místem, o které tak horlivě usiluje. Ale až budu náčelníkem, pomyslel si, pak to budu já, kdo bude rozhodovat. Ajla popudila Bruna proti mně, a dokonce proti mně popudila Ogu. Mou vlastní ženu! Až budu náčelníkem, už vůbec nebude záležet na tom, na čí stranu se přikloní Brun, protože už ji nebude schopen chránit.

Broud si připomněl všechny nespravedlnosti, které utrpěl, a všechny případy, kdy mu ukradla jeho slávu. Připomněl si všechny útoky proti sobě. Živil v sobě nenávist a vychutnával pocit, že jí jednou všechno splatí. On může počkat. Jednoho krásného dne bude Ajla litovat, že přišla k téhle tlupě.

Broud nebyl jediný, kdo dával vinu starému mog-uovi. Kreb sám si vyčítal, že Ajla ztratila mléko. Teď už na tom nezáleželo, že to byla jeho starostlivost o dítě, která přivodila tak hrozné následky matce. Neporozuměl ženskému tělu. Měl se ženami příliš málo zkušeností. Teprve na podzim svého života přišel do bližšího styku s matkou a jejím dítětem. Taký nevěděl, že když žena kojí dítě jiné ženy, tak je to k oboustrannému dobru. Nikdo mu to neřekl – a teď už bylo příliš pozdě.

Přemýšlel, proč se to stalo právě jí. Proč bylo právě její dítě vystaveno takovému neštěstí? Hledal příčiny a začínal pochybovat o vlastních motivech. Byla to skutečně starostlivost, kterou cítil, nebo chtěl nevědomky ublížit té, která mu tak ublížila? Byl hoden svého mocného totemu? Sklonil se k tak nízké pomstě? Pokud je on nejvyšším svatým mužem, pak si možná jeho lid zaslouží, aby zemřel? Kreb byl přesvědčen o tom, že jeho lidé jsou odsouzeni k

zániku, a jeho pocit viny z toho, co způsobil Ajle, ho naplnil těžkou trudemyslností. Nejtěžší zkouška v jeho životě se blížila ke konci.

Ajla nedávala Krebovi žádnou vinu. Brala ji sama na sebe, ale vidět jinou ženu, jak kojí její dítě, když ho nemohla nakojit sama, bylo víc, než mohla snést. Oga, Aga a Ika, všechny k ní přicházely a nabízely jí, že budou Durka kojit. Byla jim vděčná, ale nejčastěji to byla Uba, která k nim odnášela Durka a čekala, dokud nedostal najíst.

Když Ajla ztratila mléko, ztratila současně důležitou část synova života. Nadále oplakávala Izu a cítila vinu za její smrt. Kreb se stáhl do sebe natolik, že k němu nepronikla. Taký se o to bála pokusit. Ale každého večera, když ukládala Durka, byla vděčná Broudovi. To, že odmítl přijmout jejího syna, způsobilo, že ho neztratila docela.

Během krátkých podzimních dnů se Ajla znovu chopila praku, aby měla určitou omluvu za to, že chodí sama do lesa. V posledním roce tak málo lovila, že nebyla stejně obratná jako dřív, ale byl to jenom nedostatek cviku a po několika dnech znovu získala ztracenou obratnost. Vycházela ven časně zrána a vracela se domů pozdě a ponechávala Durka v péči Uby. Byla smutná z toho, že se blíží zima.

Tělesný pohyb jí dělal dobře, ale nastal jí nový problém. Nelovila mnoho od té doby, kdy se stala plně vyvinutou ženou, a těžké poprsí jí bránilo v běhu a rychlém pohybu. Všimla si toho, že muži nosí kožešinu, aby chránili citlivý pohlavní úd, a tak si zhotovila pás, který měl udržet její poprsí. Když si ho svázala na zádech, cítila větší pohodlí a nestarala se o udivené pohledy ostatních, když se takhle oblékala.

Díky lovu znovu nabrala sil a měla něco, nač mohla myslet, když byla venku, ale nadále v sobě nosila těžký zármutek a těžkou ztrátu. Pro Ubu to bylo, jako by radost navždy opustila Krebovo ohniště. Postrádala svou matku a jak Kreb, tak Ajla chodili kolem ve věčném zármutku a stísněnosti. Jenom Durk si neuvědomoval, že není všechno tak, jak by mělo být, a svým dětským způsobem jí dával trochu toho štěstí, které kdysi považovala za samozřejmé.

Stávalo se dokonce, že dokázal občas probudit Kreba z jeho netečnosti.

Ajla vyšla časně ráno na lov a Uba byla hlouběji v jeskyni a něco hledala. Oga se právě vrátila s Durkem a Kreb na něho trochu dohlížel. Chlapec byl sytý a spokojený, ale nijak ospalý. Přilezl ke starému muži a přitáhl se do stoje na nejistých nohách a přidržoval se Kreba.

„Podívejme, tak ty už brzy začneš chodit,“ ukazoval Kreb. „Než skončí zima, budeš tady všude kolem pobíhat, mladý muži.“

Kreb ho šťouchl do kulatého břicha, aby dal důraz tomu, co řekl. Durkovy koutky se povytáhly a vytvořil zvuk, který předtím Kreb slyšel jenom u jednoho jediného člověka v tlupě. Durk se smál. Kreb ho znovu píchl a Durk se kroutil tím víc v bublavém dětském smíchu, ztratil rovnováhu a plácl sebou na zadeček. Kreb mu pomohl zase nahoru a prohlížel si ho jako nikdy předtím.

Durkovy dětské nožičky byly zakřivené, ale vůbec ne tolik jako u ostatních dětí tlupy. Přestože byly zavalité, dalo se poznat, že kostra je delší a tenčí. Kreb usoudil, že Durk bude mít nohy rovné, až bude starší, stejně jako Ajla. Bude taky dlouhý. A jeho krk, který byl tak tenký a slabý, když se narodil, že nemohl udržet hlavu nahoru, je teď stejně silný jako Ajlin. Ale jeho hlava není její. Kreb natáčel Durkovu hlavu tak, aby ho viděl ze strany. Ano, čelo je Ajlino, ale obočí a oči má jako lidé klanu.

Ajla měla pravdu, Durk není znetvořený. Pomíchaly se v něm její rysy a rysy klanu. A tak se mog–ur divil, jestli je tomu tak vždycky. Pomíchají se duchové? Začíná život tak, že se pomíchají mužští a ženští totemoví duchové? Kreb kroutil hlavou. Nevěděl to, ale začal o tom přemýšlet. Za dlouhé chladné zimy často o Durkovi přemýšlel. Měl pocit, že Durk je důležitý, ale nemohl přijít na to proč.



„Ale Ajlo, já nejsem jako ty. Já nemůžu lovit. Kam se poděju, až se setmí?“ ukazovala Uba nešťastně. „Ajlo, já se bojím.“

Ajla se dívala do její ustrašené tváře a přála si, aby mohla jít s ní. Ubě ještě nebylo celých osm let a pomyšlení, že má strávit tyto dny mimo bezpečí jeskyně, ji děsilo. Ale její totemový duch poprvé bojoval a tak se musela podřídít a odejít. Neměla jinou volbu.

„Pamatuješ si na tu malou jeskyňku, kde jsem se skrývala, když se Durk narodil? Běž tam, Ubo. Je to bezpečnější než být venku pod širým nebem. Přijdu a podívám se na tebe každý večer a přinesu ti taky jídlo. Je to jenom několik dní Ubo. Nezapomeň si vzít s sebou taky kožešinu, ať máš na čem spát, a žhavý uhlík, aby sis mohla rozdělat oheň. Tam nablízku je voda. Budeš se cítit sama, obzvlášť v noci, ale to zvládneš dobře. A myslí na to, že jsi teď žena. Brzy dostaneš muže a pak budeš mít vlastní dítě,“ utěšovala ji Ajla.

„Koho asi Brun pro mě vybere, co myslíš?“

„Koho bys chtěla ty sama, Ubo?“

„Vorn je jediný mladý muž, který ještě nemá ženu, i když jsem si jistá, že Borg bude brzy taky muž. Je jasné, že mě Brun taky může dát jako druhou ženu někomu jinému. Já si myslím, že mám ráda Borga. Hráli jsme si spolu, že jsme pár, a taky zkoušel se mnou uspokojit svou potřebu. Moc mu to nešlo a teď se přede

mnou stydí. Je už skoro muž a s dívkami si už nehraje. Ale Ona je už taky žena a ta nemůže být Vornovou ženou. Jestli se Brun nerozhodne dát ji muži, který už má nějakou družku, tak pro ni nezbývá nikdo jiný než Borg. Tak si myslím, že to znamená, že se mým mužem stane Vorn.“

„Vorn je už dost dlouho mužem a zřejmě bude chtít mít ženu,“ řekla Ajla. Sama došla ke stejnému závěru. „Myslíš, že bys mohla mít ráda Vorna za muže?“

„Pokouší se tvářit, že mě nevidí, ale občas se na mě podívá. Možná bude dobrým mužem.“

„Broud ho má rád a Vorn zřejmě bude jednoho dne druhým mužem v tlupě. Nemusíš mít strach o své postavení a bylo by to dobré pro tvé syny. Já jsem neměla Vorna moc ráda, když byl mladší, ale myslím, že máš pravdu. Není tak špatný. Je dokonce milý k Durkovi, když není Broud nablízku.“

„Všichni jsou k Durkovi milí, až na Brouda,“ řekla Uba. „Všichni ho mají rádi.“

„On se rozhodně cítí doma u každého ohniště. Je tak zvyklý, že dostává mléko na různých místech, že považuje každou ženu za svou matku,“ řekla Ajla a na okamžik svrátila čelo. Pak zase vypadala veseleji. „Pamatuješ si, jak šel ke Grodovu ohništi, jako by tam bydlel?“

„No jistě. Pokoušela jsem se tam nedívat, ale nedokázala jsem to,“ vzpomínala Uba. „Prošel kolem Uky a jenom ji pozdravil jako matku, než přešel ke Grodovi a vylezl si mu na kolena.“

„Já vím,“ řekla Ajla. „V celém mém životě jsem neviděla Groda tak udiveného. Durk pak zase slezl a šel ke Grodovu oštěpu. Byla jsem přesvědčená, že se Grod bude zlobit, ale neodolal mu, když ten uličník táhl ven jeho velký oštěp. Když mu ho Grod vzal, řekl: ‚Durk lovit jako Grod.‘“

„Myslím, že by Durk odtáhl oštěp z jeskyně, kdyby mu v tom Grod nezabránil.“

„S tím maličkým oštěpem, co mu Grod udělal, teď spává,“ ukazovala Ajla a pořád se usmívala. „Ty víš, že toho Grod moc nenamluví. Byla jsem překvapená, když sem jednoho dne zašel. Sotva mě pozdravil a šel přímo k Durkovi. Dal mu oštěp do ruky a

ukázal mu dokonce, jak ho má držet. Když odcházel, řekl jenom, že když chce Durk tak moc lovit, tak že by měl mít svůj vlastní oštěp.“

„Je to škoda, že Ovra nemá žádné děti. Myslím, že by Grod byl rád, kdyby dcera jeho ženy měla dítě,“ řekla Uba. „Možná proto má Grod tak rád Durka. Nijak se neváže k žádnému muži. Brun ho má taky rád, to vím, a Zoug už mu ukazoval, jak se drží prak. Myslím, že pro něho nebude těžké naučit se lovit, přestože u tohohle ohniště není muž, který by ho učil lovit. Podle chování mužů by se dalo soudit, že všichni v celé tlupě jsou druhý jeho matky. Kromě Brouda.“ Zamyslela se. „To je možná tím, Ajlo. Dorv pořád říká, že bylo zapotřebí všech mužských totemů, aby společně zvítězily nad tvým jeskynním lvem.“

„Myslím, že bude lepší, když teď půjdeš, Ubo,“ řekla Ajla a změnila téma. „Půjdu kousek cesty s tebou. Přestalo pršet a myslím, že už začínají dozrávat jahody. Tam nahoře kousek od cesty je hezké místo. Přijdu se za tebou později podívat.“

Guv namaloval žlutou mastí Vornův totemový symbol přes Ubin vlastní totem. Smazal mastí její znamení, aby symbolizoval její podrobení.

„Bereš si tuhle ženu za družku?“ ukazoval Kreb.

Vorn poklepal Ubě na rameno a ona ho následovala do jeskyně. Potom provedl Kreb s Guvem stejný obřad s Borgem a Onou, a rovněž oni odešli k novému ohništi, aby začali své oddělené období.

Letně zelené listí stromů šustilo v lehkém větříku, když se shromáždění rozcházelo. Ajla zvedla Durka, aby ho odnesla do jeskyně, ale on křičel a chtěl dolů.

„Ano, tak jdi sám, Durku,“ ukázala mu. „Můžeš jít sám, ale pojď dovnitř a vezmeš si trochu kaše.“

Zatímco vařila Durkovi snídani, odešel Durk od ní dozadu k novému ohništi, které teď měli Uba a Vorn. Ajla se za ním rozběhla a přinesla ho zpátky.

„Durk chce vidět Ubu,“ ukazovalo dítě.

„To teď nesmíš, Durku. Teď se s ní nesmí nikdo setkat. Ale když budeš hodný a sníš svou kaši, tak tě vezmu s sebou, až půjdu ven na lov.“

„Durk je hodný. Proč nesmí vidět Ubu?“ ptal se chlapec, který celý roztál při slibu, že půjde ven lovit. „Proč nepřijde Uba a nejtady?“

„Už tu nebude bydlet, Durku. Teď je Vornovou ženou,“ vysvětlovala mu Ajla.

Všichni Ubu postrádali, nejvíce Durk. U ohniště bylo prázdko, když tu byl jenom Kreb, Ajla a Durk. Napětí mezi starým mužem a mladou ženou bylo tím citelnější. Dosud nenašli způsob jak překonat pocit viny, který oba tížil. Častokrát, když Ajla viděla starého muže ponořeného do ponurých myšlenek, chtěla jít k němu a vzít do rukou jeho huňatou bílou hlavu a obejmout ho, jako to dělávala, když byla ještě malá. Ale potlačila toto hnutí a neodvažovala se mu vnútit.

Kreb postrádal její oddanost, přestože nerozpoznal, že mu tak chybí právě ona. Častokrát, když viděl, jak Ajla trpí při pohledu na jinou ženu, která kojila jejího syna, chtěl jít k ní a utěšit ji. Kdyby žila Iza, našla by způsob, jak ty dva zase svést dohromady, ale takhle se vzájemně vzdalovali, přestože oba toužili po tom, aby projevíli druhému svou lásku. Nikdo z nich nevěděl, jak překonat propast, která se před nimi otvírala. Při první snídani bez Uby se cítili oba velmi špatně.

„Chceš ještě, Krebe?“ zeptala se Ajla.

„Ne. Ne. Nestarej se o mě, takhle je to dobré,“ ukázal.

Viděl ji uklízet, zatímco se Durk pustil do druhé porce s lžičkou z hlemýždí ulity. Bylo mu jenom něco přes dva roky, ale už téměř odvykl mléku. Nadále chodil k Oze – a k Ice, které se narodilo další dítě – aby se napil mléka, protože to bylo hezké v jejich blízkosti a protože mu to dovolily. Většinou už se to starším dětem odmítalo, když se narodilo mladší, ale Ika udělala s Durkem výjimku. A on jako by pochopil, že nesmí zneužívat své výsadní postavení. Nikdy ji nevysál natolik, aby novorozeně nemohlo dostat svůj díl, ale vylezl k ní jenom na několik okamžiků, jako by chtěl ukázat, že na to má právo.

Oga k němu taky byla vlídná. Grev už vlastně taky minul dobu obvyklou pro kojení, ale využíval její štědrost. Často jí seděli oba na klíně a každý sál z jednoho prsu, dokud jejich zájem o sebe navzájem nebyl větší než žízeň a nezačali si místo toho hrát. Durk byl stejně velký jako Grev, ale nebyl tak statný. Když si hráli a zápasili na zemi, většinou vyhrál Grev. Když ale běželi o závod, zvítězil vždycky Durk. Byli nerozluční a neustále vyhledávali svou společnost.

„Vezmeš chlapce s sebou?“ ukázal Kreb po napjatém mlčení.

„Ano,“ přikývla Ajla a utřela Durkovi tvář a ruce. „Slíbila jsem mu, že půjde se mnou a bude lovit. Myslím, že toho moc neulovím, když ho budu mít s sebou, ale potřebuju taky nasbírat nějaké byliny a je krásný den.“

Kreb zachrochtal.

„Měl bys taky na chvíli vyjít ven, Krebe,“ dodala. „Slunce ti udělá dobře.“

„Ano, jistě. Půjdu ven. Trochu později.“

Na chvíli pomyslela, že by ho mohla vylákat z jeskyně na procházku podél potoka jako za starých časů, ale on už se zdál zase být ponořený sám do sebe. Nechala ho tedy o samotě, vzala Durka do náruče a vydala se ven. Kreb nevzhlédl, dokud nebyl jistý, že odešli. Natahoval se po holi, ale pak si to rozmyslel a řekl si, že je to vlastně příliš namáhavé se zvedat, a zase si lehl.

Ajla si kvůli němu dělala starosti a myslela na něho po celou dobu, kdy byla na cestě s Durkem u boku a sběracím košíkem na zádech. Cítila, že Krebovy duševní síly jsou na ústupu. Byl víc roztržitý než kdykoliv předtím a často opakoval otázky, na které mu už odpověděla. Pohyboval se málo a z jeskyně téměř nevycházel, ani když bylo venku teplo a slunečno. Když seděl a meditoval, často při tom usnul.

Ajla okamžitě prodloužila krok, jakmile byla z dohledu jeskyně. Volnost pohybu a krásné letní počasí na chvíli zapudilo její starosti. Postavila Durka na zem, aby šel sám, když přišla na louku a zastavila se, aby natrhala některé byliny. Durk se na ni díval a pak uškul hrst trávy a červenou vojtěšku vytrhl i s kořeny. Horlivě to donesl Ajle ve své malé pěsti.

„Děkuju za pomoc, Durku,“ ukázala Ajla a uložila to do koše vedle sebe.

„Durk donese víc,“ ukázal a rozběhl se hned na louku.

Ajla si sedla a dívala se na Durka, jak se snaživě plahočí v trávě. Tahal ji i s kořeny, když tu najednou povolily a už se Durk válel na zemi. Natahoval k pláči, spíš překvapením než bolestí, ale Ajla přiskočila, zvedla ho a vyhodila ho do vzduchu a zase ho chytila do náruče. Durk se šťastně smál. Postavila ho na zem a předstírala, že ho chce honit.

„Já tě chytím,“ varovala ho.

Durk utíkal pryč a smál se. Dala mu malý náskok a honila ho po čtyřech. Pak ho popadla, přitáhla k sobě a vyválela se s ním v trávě. Oba se smáli své hře. Trochu ho pošimrala, jenom aby slyšela, jak se směje.

Ajla se nikdy nesmála se svým synem, pokud nevěděla, že jsou sami, a Durk se naučil velmi brzy, že se nikomu jinému nelíbí jeho smích.

I když Durk považoval všechny ženy v tlupě za své matky, věděl ve svém dětském srdci, že s Ajlou je to úplně jiné. Byl u ní šťastnější než u kohokoliv jiného. Rád s ní chodil ven a miloval hry, které spolu hráli.

„Ba-ba-na-ne-ne,“ žvatlal Durk.

„Ba-ba-na-ne-ne,“ napodobovala ho Ajla.

„No-na-ne-ga-gu-la,“ pokračoval Durk jinou variací.

Ajla ho napodobila a znovu ho zalechtala. Tak hrozně ráda slyšela jeho smích. To rozesmávalo i ji. Pak zopakovala kombinaci zvuku, který od něho slýchala ze všeho nejraději. Nevěděla proč, ale dojímal ji to téměř k pláči.

„Má-ma,“ řekla.

„Má-ma,“ opakoval Durk.

Ajla ho vzala do náruče a přitiskla ho k sobě.

„Má-ma,“ opakoval znovu Durk.

Mrskal sebou, aby se jí vymanil. Jedině před spaním, když u ní usínal, se dal obejmout a laskat. Ajla si setřela slzu z oka. Slzy v očích byla věc, kterou neměli společnou. Durk neplakal, jeho velké oči pod mohutným obočím byly očima lidí klanu.

„Má-ma,“ řekl Durk. Oslovoval ji často těmito slabikami, když byli sami, obzvlášť když mu to připomněla. „Budeš teď lovit?“ ukazoval.

Minule, když ho vzala s sebou, mu ukázala, jak se drží prak. Chtěla mu prak vyrobit, ale Zoug ji předešel. Starý lovec už nevycházel ven, ale Ajla byla šťastná, že se pokoušel učit chlapce. Durk byl ještě malý, ale Ajla viděla, že bude stejně obratný s prakem jako ona sama, a Durk byl stejně hrdý na svůj malý prak jako na svůj malý oštěp.

Durk miloval pozornost, kterou probouzel, když obcházel s prakem na řemeni kolem pasu – jedinou věc, kterou míval v létě na sobě, byl amulet – a s oštěpem v ruce. Grev mu to záviděl a musel taky hned dostat svou malou zbraň. Když potom spolu šli ven, vyvolávali pozornost všech v tlupě a slýchali, jací jsou krásní mladí muži. Jejich budoucí role už byla rozhodnutá. Když Durk objevil, že může poroučet dívkám a že se shovívavě přijímá, když se chová panovačně ke starším ženám, neváhal a využíval toho při každé příležitosti – ke své matce si to však nikdy nedovolil.

Durk věděl, že jeho matka je jiná. Byla to pouze ona, kdo se s ním smál a kdo si s ním hrál hlasité hry, a byla to pouze ona, kdo měl měkké vlasy, které tak rád hladil a které zářily jako slunce. Nepamatoval si, že ho kojila, ale nechtěl spát u nikoho jiného. Věděl, že je žena, protože odpovídala na stejná znamení jako ostatní ženy, ale byla mnohem delší než kterýkoliv muž, a kromě toho lovila. Nebyl si tak jistý, co je to lov. Věděl jenom, že to je něco, co dělají muži – a jeho matka. Byla žena, a přesto jí nebyla. Byla mužem, a přesto jím nebyla. Byla jedinečná. Jméno, které začal pro ni používat, to, které se vytvářelo zvukem, se k ní zřejmě hodilo nejlíp. Ona byla máma a máma – zlatovlasé božstvo, které miloval – nepřikyvovala povzbudivě, když se jí pokoušel rozkazovat.

Ajla dala Durkovi do ruky jeho malý prak a vedla mu ruku, když mu ukazovala, jak ho má používat. Zoug ho to rovněž učil, a tak to Durk pomalu začínal chápat. Ajla vzala několik kamenů a vlastní prak a mířila na předměty v blízkosti. Když položila malé kameny na skálu a sestřelila je, Durkovi se to moc líbilo. Přinášel jí

další a další kameny, aby mu to dál předváděla. Po chvíli ztratil zájem, Ajla pokračovala ve sbírání bylin a Durk se toulal za ní. Našli maliny a zastavili se, aby si je natrhali.

„Jsi ulepený po celém těle,“ ukázala Ajla a smála se svému synovi, který byl červený od malin nejen kolem pusy, ale na pažích i na břiše. Zvedla ho a odnesla k potoku, aby ho umyla. Utrhli si velký list, udělali z něho kornout a pili z něho. Durk začal zívát a protírat si oči. Rozprostřela do stínu dubu kožešinu, kterou měla s sebou, aby ho v ní nesla, a položila se vedle něho, dokud neusnul.

Ajla seděla zády opřená o strom a pozorovala motýly, kteří létali kolem, a všechen ostatní hmyz, který se pohyboval a bzučel ve vzduchu, a naslouchala ptačí symfonii. Vzpomínala na události z rána. Doufala, že bude Uba s Vornem šťastná, a ze všeho nejvíc si přála, aby byl Vorn k Ubě vlídný. Uvědomovala si, jaké prázdno je u jejich ohniště, když je Uba pryč, i když nebyla nijak daleko. Teď už bude nadále vařit jídlo svému muži a spát s ním, až skončí doba jejich odloučení. Ajla doufala, že Uba bude mít brzy dítě, protože to ji učiní šťastnou.

Jak to bude se mnou, pomyslela si. Z té tlupy nikdo nepřišel a neptal se na mě. Třeba nemůžou najít naši jeskyni. Ale ani si nemyslela, že by o ni měli nějak zvláštní zájem. Byla tomu vlastně ráda. Nechtěla být ženou muže, kterého neznala. Nechtěla být ani ženou těch, které znala, a nikdo z nich si nechtěl vzít ji. Byla pro ně příliš dlouhá. Už ani Drug jí nesahal víc než k bradě. Iza vždycky chtěla vědět, jestli vůbec přestane růst. To by Ajla taky ráda věděla. Broudovi to hrozně vadilo. Bylo jasné, že nesnese v tlupě ženu, která je vyšší než on. Ale od té doby, co se vrátili ze setkání klanu, už ji alespoň neobtěžoval. A Ajla si znovu připomněla, že kdyby tam nešla, mohla by zachovat Izu ještě několik let při životě. Tolik ji postrádala, a stejně tam nenašla muže. Durk tam ovšem našel ženu.

Je to zvláštní, že Ura smí žít, pomyslela si Ajla. Vypadá to téměř tak, jako by se narodila proto, aby byla Durkovou ženou. Byli to muži od Druhých lidí, říkala Oda. Jak asi vypadají? Iza říkala, že jsem se narodila u nich. Proč si na nic z toho nepamatuju? Co se stalo s mou skutečnou matkou? Mám nějaké

sourozence? Ajla měla nepříjemný pocit v žaludku – nebylo jí špatně, ale byl to hlodavý neklid. Najednou se rozpomněla, co jí řekla Iza té noci, než zemřela. Ajla to zapudila z vědomí. Bylo příliš bolestné myslet na Izinu smrt.

Iza mi radila, že mám odejít! Že nejsem z lidí klanu, že jsem se narodila u Druhých lidí. Mám najít své vlastní lidi a opatřit si vlastního muže. Řekla, že Broud najde způsob, jak mi skutečně ublížit, pokud tady zůstanu. Na severu, říkala, Druzí lidé žijí dál na severu. Na pevnině severně od poloostrova.

Jak bych mohla odejít? Tohle je můj domov. Nemůžu opustit Kreba a Durk mě potřebuje. Co se stane, jestli nenajdu někoho z Druhých lidí? A jestli je najdu, třeba mě nebudou chtít přijmout mezi sebe. Nikdo nechce ošklivou ženu. A i kdybych je našla, jak můžu vědět, že získám mezi nimi muže?

Kreb stárne. Co se stane se mnou, až odejde? Nemůžu žít jenom s Durkem. Musí si mě vzít k sobě nějaký muž. Někdo se o mě musí starat. Ale kdo? Broud! On bude náčelníkem. Pokud mě nikdo jiný nebude chtít, musí to udělat on. Ta hrůza, kdybych musela žít s Broudem. Ani on by mě nechtěl, ale on ví, jak by se mi to hnusilo. Dělal by to jenom proto, že se mi to hnusí. Nevydržela bych žít u Brouda. To bych raději žila s neznámým mužem z jiné tlupy, ale ani oni mě nechtějí.

Možná bych měla odejít. Mohla bych vzít Durka s sebou a mohli bychom odtud odejít oba. Ale co se stane, jestli nenajdu nikoho z Druhých lidí? Nebo jestli se něco stane mně. Kdo se pak o něho postará? Byl by stejně sám, jako jsem byla tehdy já. Ale třeba by neměl takové štěstí, jako jsem měla já, když mě Iza našla. Nemůžu ho vzít s sebou. On se narodil tady, on patří k lidem klanu, i když má i část ze mě.

Taky už má přislíbenou ženu. Co by si počala Ura, kdybych odtud Durka vzala? Oda ji vychovává, aby se stala Durkovou ženou. Vypráví jí, že se pro ni našel muž, přestože je znetvořená a ošklivá. Durk bude Uru potřebovat. Bude potřebovat ženu, až bude dospělý, a Ura je pro něho ta pravá.

Ale já bez Durka nemůžu odejít. To raději budu žít s Broudem, než bych opustila Durka. Musím zůstat, není jiné volby. Zůstanu a budu žít s Broudem, když to bude nutné.

Ajla se dívala na své spící dítě a pokoušela se vzchopit. Umiňovala si, že bude dobrou ženou klanu a přijme pokorně svůj osud.

Durkovi usedla na nos moucha. Zavrtěl se a podrbal si nos ve spánku a pak se zase znovu uklidnil.

Stejně bych nevěděla, kam bych měla jít. Na sever? Co to znamená? Odtud je všechno na sever. Na jihu je jenom moře. Mohla bych putovat po zbytek svého života a nemusela bych nikoho najít. A kdybych nějaké lidi našla, mohli by být stejně zlí jako Broud. Oda říkala, že jí ti muži ani nedovolili odložit dítě, když s ní chtěli uspokojit svou potřebu. Možná je lepší zůstat tady s Broudem, kterého alespoň znám, než abych skončila u někoho ještě horšího.

Připozdilo se. Ajla se rozhodla, že bude lepší vrátit se domů, a probudila svého syna. Když se pomalu vraceli k jeskyni, pokoušela se zapudit myšlenku na Druhé lidi, ale ta se jí neustále vracela. Když si vzpomněla na to, co jí Iza říkala, nemohla na ně přestat myslet.

„Máš hodně práce, Ajlo?“ zeptala se Uba plachým gestem. Vypadala spokojeně a Ajla tušila, proč asi. Rozhodla se, že nechá Ubu, aby to řekla sama.

„Ne, vůbec ne. Právě jsem namíchala směs máty a vojtěšky a chtěla jsem ji ochutnat. Dám vařit vodu a můžeme si spolu vypít čaj.“

„Kde je Durk?“ zeptala se Uba, když Ajla přiložila do ohně a dala do něho rozpálit i několik kamenů na vaření.

„Je venku s Grevem. Oga na ně dává pozor. Ti dva jsou teď pořád spolu,“ ukazovala Ajla.

„To je zřejmě proto, že byli společně kojeni. Jsou si bližší než bratři. Je to, jako by se narodili společně.“

„Ale dva, kteří se narodili společně, vypadají často úplně stejně, ale oni ne,“ namítla Ajla.

„Uživít dva je těžké, ale tři, kteří se narodí společně, těm není dovoleno žít. Jak by mohla dávat žena najíst třem, když má pouze dva prsy?“ ukazovala Uba.

„S pomocí druhých. Je to dost obtížné, když má žena dvě děti. Já jsem vděčná, že Oga měla vždycky hodně mléka. Bylo to pro Durka štěstí.“

„Doufám, že já taky budu mít dost mléka,“ ukazovala Uba. „Myslím, že budu mít dítě, Ajlo.“

„Myslela jsem si to, Ubo. Neměla jsi ženskou kletbu od té doby, co jsi dostala muže, není to tak?“

„Je. Myslím, že Vornův totem čekal dlouho. Musel být velmi silný.“

„Už jsi mu to řekla?“

„Myslela jsem, že počkám, až budu jistá, ale on to uhodl sám. Je moc rád,“ ukazovala Uba hrdě.

„Je dobrým mužem, Ubo? Jsi šťastná?“

„Ano, je to dobrý muž, Ajlo. Když se domyslel, že čekám dítě, řekl mi, že na mě čekal dlouho. Řekl mi, že si o mě řekl, ještě než jsem se stala ženou.“

„To zní hezky, Ubo,“ řekla Ajla.

Nedodala, že nebyla v tlupě žádná jiná, kterou by si mohl vzít za ženu. Kromě ní, Ajly. Ale proč by měl chtít ji? Proč by měl chtít velkou ošklivou ženu, když může mít tak krásnou Ubu. Ubu, která se narodila v klanu a která pochází z Izina rodu.

Co to se mnou jenom je, pomyslela si Ajla. Nikdy jsem nechtěla být Vornovou ženou. Zřejmě je to tak, že celou dobu chodím a přemýšlím, co se stane, až tu nebude Kreb. Musím se o něho dobře starat, aby žil hodně dlouho. Jenomže to vypadá, že nemá nejmenší chuť žít. Téměř už nevychází z jeskyně. Když se nebude pohybovat, brzy dojde k tomu, že ani nebude moci vycházet.

„Nač myslíš, Ajlo? Sedíš tak tiše.“

„Myslím na Kreba. Mám o něho starost.“

„Stárne. Je mnohem starší než matka, a ona už odešla. Pořád ji tolik postrádám, Ajlo. Budu smutná, až Kreb odejde do druhého světa.“

„To já taky, Ubo,“ odpověděla Ajla důrazně, jako by chtěla zahnat tíživé myšlenky.

Ajla byla neklidná. Často lovila, a když nelovila, pracovala neúnavně. Nedokázala jen tak nic nedělat. Probírala své zásoby léčivých bylin a přerovnávala je. Pak šla ven a nasbírala ty byliny, které jí chyběly, a potom všechno kolem ohniště uspořádala jinak. Pletla nové koše a rohože a vyráběla nové dřevěné misky a talíře a vaky z tuhé surové kůže a nádobí z březové kůry. Vydělávala kůže a vyráběla nové svrchní oblečení, čepice, obutí a rukavice jednoduchého druhu, jaké používali lidé klanu. Připravila vaky na vodu a zhotovila nový rám pro vaky na vaření, které se upevňovaly jako kotlíky nad ohněm. Vysekala jamky v plochých kamenech tak, aby se hodily na lampičky, a nasušila nový troud. Našla pazourek a udělala nové nože, drásadla, škrabky, sídla a pěstní klíny. Posbírala hlemýždí ulity na mořském břehu, aby měla zásobu lžiček a malých mističek. Provázela lovce a s ostatními ženami sušila maso, trhala ovoce, semena, ořechy a jedlé rostliny. Drtila semena obzvlášť jemně tak, aby byla snadněji stravitelná pro Kreba a Durka. Přesto se zdálo, jako by jí to nestačilo a jako by potřebovala víc práce.

Kreb byl předmětem její obzvláštní pozornosti. Ajla ho přímo rozmazlovala a starala se o něho jako nikdy předtím. Vařila mu pokrm, které by povzbudily jeho chuť k jídlu, a připravovala léky a kašovitě obklady a vylákala ho dokonce na několik procházek, aby se trochu pohyboval. Zdálo se, že se Kreb cítí trochu líp a že se mu vrací síly. Ale něco tu chybělo. Zvláštní pocit blízkosti a tepla a dlouhé rozhovory, které spolu dřív vedli, to zmizelo. Většinou se procházeli mlčky. To, co si sdělovali, působilo nuceně.

Kreb nebyl jediný, kdo zestárl. Toho dne, kdy stál Brun na kopci a díval se, jak lovci mizí jako malé tečky dole ve stepi, si Ajla najednou uvědomila, jak velice se změnil. Jeho vous už nebyl prošedivělý, byl úplně bílý a vlasy taky. Hluboké vrásky mu brázdily tvář a tvořily hustou síť kolem očí. Jeho pevné svalnaté tělo pozbylo svou sílu a kůži měl ochablější.

Brun se pomalu vracel k jeskyni a strávil zbytek dne u ohniště. Příště šel znovu s lovci, ale podruhé, když Brun zůstal doma, rozhodl se zůstat i Grod. Byl nadále věrným zástupcem Bruna.

Jednoho dne na konci léta přiběhl do jeskyně Durk.

„Mami! Mami! Muž! Přichází nějaký muž!“

Ajlu to rozrušilo a měla smíšené pocity. Pospíchala s ostatními ke vchodu jeskyně, aby se podívala, kdo to k nim přichází po stezce od pobřeží. Doufala, že návštěvník je z tlupy, kde má Zoug příbuzné, a současně se toho bála.

Když muž dorazil, šel rovnou s Brunem k jeho ohništi. O chvíli později se zvedla Ebra a šla k Ajle.

„Brun s tebou chce mluvit, Ajlo,“ ukázala.

Ajle se prudce rozbušilo srdce. Nohy ji nechtěly nést, když šla k Brunovu ohništi. Posadila se u nohou náčelníka. Ten jí poklepal na rameno.

„Tohle je Vond, Ajlo,“ řekl náčelník a ukázal na návštěvníka.

„Putoval dlouho, aby tě našel, je až z Norgovy tlupy. Jeho matka je nemocná a jejich ranhojička jí nemůže pomoci. Myslela si, že bys třeba ty znala nějaké kouzlo, které by jí pomohlo.“

Ajla měla pověst velmi obratné ranhojičky, s velkými znalostmi, jak už prokázala na setkání klanu. Muž přišel kvůli jejím znalostem a ne kvůli ní osobně. Ajlin pocit úlevy byl silnější než její smutek.

Vond zůstal jenom několik dní, ale přinesl s sebou novinku pro celou tlupu. Mladý muž, kterého zranil jeskynní medvěd, u nich přezimoval. Odešel od nich brzy na jaře následujícího roku a chodí téměř bez kulhání. Jeho žena dostala zdravého a silného syna, který dostal jméno Kreb.

Ajla se vyptala muže na nemoc jeho matky, připravila mu s sebou balíček s léky a vzkázala jejich ranhojičce, jak se mají užívat. Nevěděla, jestli její léky pomohou, ale když už to udělala, tak se chtěla rozhodně pokusit o to nejlepší.

Brun myslel na Ajlu, když Vond odešel. Oddaloval všechna rozhodnutí, která se jí týkala, pokud byla nějaká naděje, že by ji přijala některá jiná tlupa. Ale pokud se tomuhle běžci podařilo najít jejich jeskyni, pak by to jiní taky dokázali, kdyby chtěli. Po tak

dlouhé době už nebyla naděje, že by někdo přišel. Musel pro ni zařídit něco ve vlastní tlupě.

Ale brzy bude náčelníkem Broud, a bude to on, kdo si ji bude muset vzít. Bylo by nejlepší, kdyby to rozhodnutí pocházelo přímo od Brouda, ale pokud žil mog–ur, nebylo důvodu ke spěchu. Brun se rozhodl přenechat tenhle problém synovi své ženy. Zdálo se, že Broud už překonal svůj prudký odpor vůči Ajle. Možná už je zralý a připravený, aby po mně převzal velení, pomyslel si Brun. Ale hluboko v něm zůstal náznak pochybnosti.

Teplé dny skončily a tlupa si pozvolna přivykala na volnější tempo chladnější roční doby. Těhotenství Uby pokračovalo bez obtíží do sedmého měsíce, když se najednou dítě přestalo hýbat. Uba se snažila nemyslet na přibývající bolesti v zádech a nepříjemné křeče, ale když začala krvácet, šla za Ajlou.

„Kdy jsi naposledy cítila pohyby dítěte?“ zeptala se Ajla se starostlivou tváří.

„Necítila jsem je už hodně dní, Ajlo. Co mám dělat? Vorn byl tak šťastný, když ve mně začal růst nový život hned poté, co jsme se stali párem. Já nechci ztratit své dítě. Co se mohlo stát? Už zbývá jenom tak málo času. Brzy přece bude jaro.“

„Nevím, Ubo. Nepamatuješ se, jestli jsi neupadla? Namáhala ses nebo zvedala jsi něco těžkého?“

„Myslím, že ne.“

„Běž zpátky ke svému ohništi, Ubo, a lehni si. Uvařím ti trochu březové kůry a zajdu k tobě s čajem. Přála bych si, aby byl podzim. To bych mohla získat ten zázračný kořen vitodu, který pro mě donesla Iza. Ale teď je sníh příliš hluboký. Pokusím se na něco přijít. Taky přemýšlej, Ubo. Ty víš téměř všechno, co věděla Iza.“

„Už jsem o tom přemýšlela, Ajlo, ale nevzpomínám si na nic, co by přimělo dítě, aby znovu začalo kopat, když už jednou přestalo.“

Ajla nedokázala odpovědět. Ve svém srdci věděla stejně dobře jako Uba, že je to beznadějně, a sdílela neklid a strach mladé ženy.

Během následujících dní Uba ležela a doufala, že jí něco pomůže, i když věděla, že už není v co doufat. Bolesti v zádech byly téměř nesnesitelné a jediné léky, které jí proti nim pomohly, ji

uspávaly. Křeče neustávaly, ale nechtěly se změnit ve stahy, aby začal porod.

Ovra téměř bydlela u Vornova ohniště a podporovala Ubu a pomáhala jí, jak jen mohla. Sama prodělala stejnou věc tolikrát, že chápala Ubu lépe než kdo jiný. Guvova žena nikdy nedonosila dítě a byla léty stále zamlklejší a uzavřenější. Ajla byla ráda, že byl Guv k Ovře milý. Mnohý jiný muž by ji zapudil nebo si vzal druhou ženu. Ale Guv nechtěl zvětšit její bolest tím, že by si vzal druhou ženu, aby mu dala dítě. Ajla začala dávat Ovře tajný lék, který jí Iza naučila používat a který zabraňoval, aby byl její totem poražen. Bylo pro ni příliš těžké být neustále těhotná, když dítě nikdy nedonosila. Ajla nemluvila o tom, k čemu lék je, ale po čase to Ovra vytušila.

Jednoho chladného šedého rána pozdní zimy prohlédla Ajla Izinu dceru a rozhodla se.

„Ubo,“ řekla tichým hlasem. Mladá žena otevřela oči. Měla pod nimi tmavé kruhy a byly zapadlé pod mohutným obočím. „Je na čase vzít námel. Musíme vyvolat stahy. Nikdo nedokáže zachránit tvé dítě. Když nevyjde ven, tak taky umřeš. Jsi mladá a můžeš mít ještě hodně dětí,“ ukazovala jí Ajla.

Uba pohlédla na Ajlu, pak na Ovru a pak zase zpátky na Ajlu.

„Jistě,“ přikývla. „Máš pravdu, už není naděje. Moje dítě je mrtvé.“

Ubiny bolesti zesílily. Bylo obtížné vyvolat stahy, a proto jí Ajla nechtěla dát příliš silné utišující léky ze strachu, že by bolesti ustaly. Přicházely ženy, ale žádná nechtěla zůstat déle. Věděly, že všechno utrpení Uby přijde nazmar. Byla to jenom Ovra, která zůstala po celou dobu a pomáhala Ajle.

Když se mrtvé dítě narodilo, zabalila je Ajla rychle společně s děložním lůžkem do kožešiny, na které Uba rodila.

„Byl to chlapec,“ řekla Ubě.

„Můžu ho vidět?“ zeptala se vyčerpaná mladá žena.

„Myslím, že bude lepší, když to neuděláš, Ubo. Bude ti jenom hůř. Odpočívej a já udělám za tebe, co je třeba, Ubo. Nebylo by dobře, abys teď vstávala.“

Ajla sdělila Brunovi, že je Uba příliš slabá na to, aby splnila svůj úkol, a že jí pomůže. Zdržela se toho, aby říkala něco dalšího. Nebyl to jeden syn, kterého Uba porodila, ale dva, kteří byli srostlí. Ovra taky zahlédla odporný chomáč, který měl příliš mnoho paží a nohou a příliš velkou hlavu s podivnými rysy, a měla co dělat, aby ovládla výkřik hrůzy.

Nebylo to takové znetvoření, jaké měl Durk a které bylo výsledkem křížení rysů Ajly a rysů lidí klanu. Tohle byla skutečná zrůda. Ajla byla ráda, že tak silně znetvořené dítě nežilo dlouho, aby je Uba musela porodit živé. A věděla, že o tom Ovra nikomu nepoví. Bylo lepší ponechat všechny ve víře, že Uba porodila normální dítě, které se jen narodilo mrtvé.

Ajla si oblékla svrchní kožešinu a prošla hlubokým sněhem daleko od jeskyně. Otevřela balík a ponechala ho na zemi. Bude lepší dohlédnout na to, aby všechny důkazy zmizely, pomyslela si. Už když se obrátila k návratu domů, všimla si pohybu za sebou. Koutkem oka zahlédla šelmu. Pach krve už zajistil výsledek.



„Máš chuť spát v noci u Uby, Durku?“ zeptala se Ajla.

„Ne!“ Dítě důrazně zavrtělo hlavou. „Durk bude spát u mámy.“

„To nevádí, Ajlo. Já si nemyslela, že by s tím souhlasil. Ale byl u mě celý den,“ řekla Uba. „Kde se naučil to jméno, kterým tě nazývá?“

„To je jenom něco, co si vymyslel,“ odpověděla Ajla a trochu odvrátila hlavu. Zákaz používat zbytečně zvuky už jí natolik přešel do krve, že se teď cítila provinile pro svou zvukovou hru s Durkem. Uba na ni nenaléhala, i když chápala, že je to něco, co Ajla skrývá.

„Občas, když jsem venku s Durkem sama, děláme spolu zvuky,“ řekla Ajla po chvíli. „To on jenom tak dělá tenhle zvuk. Umí udělat hodně dalších.“

„To ty umíš taky. Matka vyprávěla, že jsi dělala všechny možné zvuky, když jsi byla malá, zvlášť předtím, než ses naučila mluvit,“ ukazovala Uba. „Já si pořád ještě vzpomínám, že když jsem byla malá, tak jsi dole v hrdle dělala takový zvuk, když jsi mě chovala. Měla jsem ten zvuk ráda.“

„Myslím, že jsem dělala zvuky, když jsem byla malá, ale nevzpomínám si na to tak dobře,“ ukazovala Ajla. „Je to jenom taková hra, kterou si s Durkem hrajeme.“

„Já si myslím, že v tom není nic špatného,“ řekla Uba. „To přece neznamená, že by neuměl mluvit. Tak bych si přála, aby

tyhle kořeny nebyly shnilé,“ dodala a odhodila velký kořen. „Nezbude jich mnoho na zítřejší svátek. Jak vidím, budeme mít jenom sušené maso, sušené ryby a nahnílou zeleninu. Kdyby jenom chtěl Brun ještě chvíli počkat, tak bychom už mohli najít trochu nových výhonků.“

„Na to nenaléhá jenom Brun,“ řekla Ajla. „Kreb říká, že nejlepší čas je při prvním úplňku potom, co přišlo jaro.“

„A jak ví, kdy přišlo jaro?“ ptala se Uba. „Jeden deštivý den mi připadá stejný jako druhý.“

„Myslím, že to nějak souvisí s místem, kam zapadá slunce. Dlouho teď to místo sledoval. Je dokonce vidět, kam slunce putuje a ukládá se, a bylo dost jasných dnů, aby byl vidět i měsíc.“

„Byla bych raději, kdyby Kreb neudělal Guva mog–urem,“ řekla Uba.

„Já taky,“ ukazovala Ajla. „Už teď jenom tak nečinně sedí. Co si počne, když už se nebude starat o obřady? Věděla jsem, že k tomu jednou musí dojít, ale tohle bude slavnost, z které nebudu mít radost.“

„Je to zvláštní. Jsem tak zvyklá, že Brun je náčelník a Kreb mog–ur, ale Vorn říká, že je načase, aby to převzali mladší muži. Říká, že Brun byl náčelníkem už dost dlouho.“

„Myslím, že má pravdu,“ ukazovala Ajla. „Vorn vždycky obdivoval Brouda.“

„Je ke mně milý, Ajlo. Ani se nezlobil, když jsem ztratila dítě. Jenom řekl, že poprosí mog–ura o talisman, aby byl jeho totem zase tak silný, aby ve mně začal nový život. Musí mít rád i tebe, Ajlo. Dokonce tě prosil, abys nechala Durka spát u nás. Myslím, že ví, jak ráda ho tady mám,“ řekla Uba. „Broud taky k tobě nebyl tak ošklivý v poslední době.“

„Máš pravdu, ani mě moc neobtěžoval.“ Nevěděla, jak by měla vysvětlit strach, který pokaždé cítila, když se na ni Broud podíval. Přímo cítila, jak jí vstávají vlasy na hlavě, když někdy objevila, že se na ni dívá, aniž o tom věděla.

Kreb se toho večera zdržel dlouho s Guvem v jeskyni duchů. Ajla připravila lehké jídlo sobě a Durkovi a dala stranou trochu

jídla pro Kreba, které by si mohl vzít, až se vrátí, ale stejně si nemyslela, že by si něco vzal. Probudila se ráno s pocitem strachu a neklidu a její obavy s pokračujícím dnem jenom narůstaly. Zdálo se jí, jako by jeskyně kolem ní byla těsnější a měla sucho v ústech. Podařilo se jí spolknout jenom několik soust. Pak se najednou zvedla a vyběhla ke vchodu jeskyně a dívala se do ocelově modrého nebe a viděla těžký déšť, jak hloubí malé krátery do promočené hlíny. Durk si zalezl pod její kožešinu a spal, když se vrátila. Jakmile ucítil její blízkost, přitiskl se k ní a rozespale udělal gesto, které zakončil zvukem „máma“.

Ajla ho objala a cítila, jak mu buší srdíčko, ale trvalo dlouho, než usnula. Ležela a dívala se na stíny na stěnách jeskyně ve světle ohně. Byla vzhůru, když nakonec Kreb vyšel z vedlejší jeskyňky. Slyšela jeho kulhavý krok a nakonec usnula, když slyšela, že se taky uložil ke spánku.

Probudila se vlastním křikem.

„Ajlo! Ajlo!“ volal ji Kreb a třásl jí. „Copak je, mé dítě?“ ptal se starostlivě.

„Ach, Krebe,“ povzdechla si a vzala ho kolem krku. „Zase se mi zdál ten sen. Už tolik let se mi nezdál.“ Kreb ji objal a cítil, jak se Ajla chvěje.

„Co je to s mámou?“ ukazoval Durk, který seděl vedle a oči měl hrůzou rozšířené. Nikdy předtím neslyšel svou matku křičet. Ajla ho k sobě přivinula.

„Který sen, Ajlo? Ten o jeskynním lvovi?“ zeptal se Kreb.

„Ne, ten druhý. Ten, na který se nikdy nemůžu pořádně rozpomenout.“ Znovu se celá roztřásla. „Krebe, proč ke mně teď přichází ten sen? Myslela jsem, že už jsem se zbavila těch nočních můr.“

Kreb ji znovu objal, aby ji utěšil. Ajla se k němu přitiskla. Najednou si uvědomili, jak je to dlouho, kdy si naposledy byli takhle blízcí. Objímali se a Durka měli mezi sebou.

„Ach Krebe, ani ti nedokážu říct, jak často jsem si přála tě takhle držet. Myslela jsem si, že si to nepřiješ. Tolik jsem se bála, že mě odstrčíš, jako jsi to dělal, když jsem byla malá a neposlušná.“

Je tu ještě něco jiného, co jsem ti chtěla říct. Já tě mám ráda, Krebe.“

„Ajlo, byl jsem tehdy nucen tě odstrčit, ale bylo to pro mě těžké. Kdybych něco neudělal, potrestal by tě Brun. Nikdy jsem se nedokázal na tebe zlobit. Měl jsem tě až příliš rád. Pořád tě mám až moc rád. Myslel jsem, že se zlobíš, protože jsi ztratila mléko a protože to byla moje chyba.“

„Nebyla to tvoje chyba, Krebe. Moje vlastní chyba to byla. Nikdy jsem nedávala vinu tobě.“

„Ale já si ji dával. Měl jsem vědět, že dítě se musí kojit a že se jinak přestane mléko tvořit, když dítě nepije. Ale vypadalo to tak, jako bys chtěla být sama se svým smutkem.“

„Jak jsi to mohl vědět? Muži toho vědí tak málo o malých dětech. Rádi si je pochovávají a hrají si s nimi, když jsou nasycené, ale když začnou zlobit, hned je vrátí matkám. Kromě toho se Durkovi nic nestalo. Už byl ve svém odvykacím roce a je velký a silný, přestože byl odstaven brzo.“

„Ale ty jsi měla bolesti.“

„Mami, bolí tě něco?“ ptal se Durk, který byl stále ještě vyděšený jejím křikem.

„Ne, Durku, nic mě nebolí. Už to přešlo.“

„Kdy se naučil říkat ti tímhle zvukem?“

Ajla trochu zrudla. „Hrajeme si s Durkem občas se zvuky. Prostě se mu líbí mi tak říkat.“

Kreb přikývl. „Nazývá všechny ženy matkou. Myslím, že měl potřebu najít pro tebe nějaké zvláštní slovo. Ten zvuk pro něho vlastně znamená matka.“

„To pro mě taky.“

„Ty jsi vydávala mnoho zvuků, když jsi přišla k nám. Já si myslím, že tví lidé spolu mluví zvuky.“

„Moji lidé jsou lidé klanu. Já patřím k lidem klanu.“

„Ne, Ajlo,“ ukazoval Kreb pomalu. „Ty nepatříš klidem klanu. Ty jsi žena od Druhých lidí.“

„Přesně to mi řekla Iza tu noc, co zemřela. Řekla mi, že nepatřím ke klanu. I to mi řekla, že jsem žena od Druhých lidí.“

Kreb překvapeně vzhlédl. „Nevěděl jsem, že to ví. Iza byla chytrá žena, Ajlo. Já to nepochopil do oné noci, kdy jsi nás následovala do té jeskyně.“

„Neměla jsem v úmyslu tam jít, Krebe. Ani nevím, jak jsem se tam dostala. Nevím, co tě tak rozzlobilo, ale myslela jsem, že jsi mě přestal mít rád proto, že jsem šla do té jeskyně.“

„Ne, Ajlo, nepřestal jsem tě mít rád. Já tě měl rád až moc.“

„Durk má hlad,“ přerušilo je dítě. Pořád ještě byl vystrašený z matčina křiku a hovor Ajly s Krebem ho rušil.

„Máš hlad? Podívám se, jestli tady pro tebe něco najdu.“

Kreb se za ní díval, když se zvedla a šla k ohništi. To bych chtěl vědět, proč skončila právě u nás, pomyslel si. Narodila se u Druhých lidí a jeskynní lev ji vždycky chránil. Proč ji zavedl právě k nám? Proč ne zpátky k jejím lidem? A proč se dal porazit a dovolil jí, aby dostala dítě, a pak ji nechal, aby ztratila mléko? Všichni se domnívají, že Durk nemá štěstí, ale stačí se na něho podívat. Je zdravý a šťastný a všichni ho mají rádi. Možná má pravdu Dorv, možná tomu bylo tak, že se totemy všech mužů spojily s jejím jeskynním lvem. Ajla měla pravdu v tom, že Durk není znetvořený, on je smíchaný. A dokáže dokonce dělat zvuky jako ona. Durk je částí Ajly a částí klanu.

Najednou Kreb cítil, jak mu krev mizí z tváře a po celém těle mu naskákala husí kůže. Částí Ajly a částí klanu! To proto k nám přišla? Kvůli Durkovi? Kvůli svému synovi? Klan je odsouzen k zániku. Jsou to jenom lidé stejného druhu jako ona, kteří budou žít dál. Já to vím, vycítil jsem to. Ale jak tomu bude s Durkem? Je částí Druhých lidí, bude žít dál, ale je rovněž členem klanu. A Ura, ta dívka, co vypadá stejně jako Durk a která se narodila po té události s muži od Druhých lidí. Jsou jejich totemy tak silné, že dokážou překonat ženu v tak krátkém čase? Mohlo by tomu tak být, pokud jejich ženy mají tak silné totemy jako jeskynního lva. Je Ura taky smíchaná? A pokud existuje Durk a Ura, tak musejí existovat i další. Děti s pomíchanými totemy, děti, které budou pokračovat, děti, v kterých bude klan žít dál. Možná jich nebude mnoho, ale bude to dostatečné.

Možná byl klan odsouzen už předtím, než Ajla viděla posvátný obřad, a možná tam musela přijít, aby mi to ukázala. My už dlouho nebudeme existovat, ale budou existovat takoví, jako je Durk a Ura, a pokud tomu tak bude, neumřeme. Jestlipak má Durk paměť? Kdyby jenom byl starší, dostatečně velký pro obřad. Ale na tom nezáleží. Durk má víc než paměť, Durk má klan. Ajlo, mé dítě, dítě mého srdce, ty skutečně nosíš štěstí a přinesla jsi je nám. Teď vím, proč jsi přišla – ne abys nám přinesla smrt, ale abys nám dala možnost přežít. Už to nikdy nebude totéž, ale bude to rozhodně něco.

Ajla přišla k Durkovi s kouskem studeného masa. Kreb byl ponořený v myšlenkách, ale vzhlédl, když se posadila.

„Víš, Krebe,“ řekla zamyšlené, „občas si myslím, že Durk není můj syn. Od té doby, co jsem ztratila mléko a on si zvykl chodit od ohniště k ohništi, jí u všech ohnišť. Všichni mu dávají najíst. Musím myslet na medvědí mládě. Připadá mi, jako by byl synem celé tlupy.“

Ajla cítila, že je Kreb smutný. Pohled v jeho jediném tmavém oku byl plný bolesti. „Durk je synem celé tlupy, Ajlo, a je taky jediným synem klanu.“

První ranní světlo proniklo do jeskyně. Ajla ležela bdělá a dívala se na svého syna, který ležel vedle ní. Světla přibývalo a viděla už i Kreba, který ležel pod svou kožešinou. Poznala podle jeho pravidelného dechu, že spí.

Jsem šťastná, že Kreb nakonec promluvil, pomyslela si. Cítila, jako by z ní spadlo nesmírné břemeno, ale neklid, který cítila v krajině žaludku, zůstával a naopak ještě zesílil. Měla sucho v krku a připadalo jí, že se udusí, jestli ještě chvíli zůstane v jeskyni. Opatrně vstala, oblékla se a šla k východu.

Zhluboka se nadechla, jakmile vyšla z jeskyně. Cítila takovou úlevu, že se nestarala o to, že ji hned promáčel studený déšť. Namířila si to přes rozmáčenou půdu před jeskyní dolů k potoku. Otřásla se chladem. Malé stružky vody, které si našly cestu ústím jeskyně, stékaly po svahu, dokud se nepřipojily do bublavého potoka, který byl ještě spoutaný ledem.

Brodila se blátem, ztratila rovnováhu a skulila se dolů k potoku. Stála dlouho na břehu koryta a dívala se na prudkou vodu, která se snažila prorazit ledový škraloup. Tu a tam se uvolnila kra a odplavala do vírů.

Ajle cvakaly zuby, když stoupala po kluzkém svahu nahoru a dívala se, jak se obloha na východě projasňuje. Když vstoupila do jeskyně, bylo to, jako by se musela prodrat neviditelným zátarasem, a okamžitě se jí sevřel žaludek.

„Ajlo, jsi celá promočená. Proč jsi šla ven do deště?“ zeptal se Kreb. Přiložil dříví do ohně. „Svékni se a posad’ se k ohni. Ještě nastydneš.“

Převlékla se a sedla si vedle Kreba k ohni. Byla vděčná, že už mezi nimi nevládlo to nesnesitelné ticho.

„Krebe, jsem tak ráda, že jsme spolu v noci mluvili. Šla jsem dolů k potoku a dívala jsem se na led, začíná pukat. Léto je na cestě. Až bude hezké počasí, budeme spolu chodit na dlouhé procházky.“

„Ano, Ajlo, léto je na cestě. Když budeš chtít, budeme zase chodit na dlouhé procházky. V létě.“

Ajla měla najednou nepříjemný pocit. Pochybovala o tom, že ještě někdy půjdou na dlouhou procházku, a zdálo se jí, že to ví i Kreb. Vztáhla k němu paže a objali se, jako by to bylo naposled.

Když se blížilo poledne, déšť zeslábl a odpoledne ustal docela. Slabé slunce prorazilo temný mrak, ale nedokázalo prohřát nebo vysušit promočenou zemi.

Přestože bylo špatné počasí a už bylo málo jídla, těšila se tlupa na slavnost. Byl k tomu zvláštní důvod. Nestávalo se často, že by se měnil náčelník, a že se měnil současně i mog–ur, bylo ještě méně obvyklé. Oga a Ebra měly sehrát svou roli při obřadu a stejně tak Brak. Šestiletý chlapec se měl stát nástupcem náčelníka, který měl být zvolen.

Oga byla jenom uzlíček nervů. Každou minutu vyskakovala, aby se podívala, jak je to s jídlem. Ebra se ji pokoušela uklidnit, ale sama nebyla příliš klidná. Brak se snažil hrát staršího, než byl, a poroučel ostatním dětem a ženám. Nakonec přišel Brun a vzal ho stranou, aby s ním ještě jednou zopakoval jeho úkol.

Uba vzala děti k Vornovu ohništi, aby byly z cesty, a když většina příprav byla hotová, přišla Ajla a dělala jí společnost. Kromě pomáhání při přípravě jídla neměla nic jiného na práci, než připravit mužům čaj z durmanu. Kreb řekl, že tentokrát nemá připravovat nápoj z posvátných kořenů.

Když nastal večer, bylo na nebi jen několik jednotlivých mráčků a ty zmizely, když se objevil úplněk a ozářil svým chladným světlem krajinu bez života. Uvnitř jeskyně hořel v prostoru za posledním ohništěm velký oheň a kolem něho byl kruh loučí.

Ajla seděla osamělá na své kožešině a dívala se do malého ohně před sebou. Nezabavila se sevření v žaludku. Rozhodla se jít k ústí jeskyně a podívat se na měsíc, dokud nezačne slavnost, ale právě když se chtěla zvednout, zahlédla Brunovo znamení. Vydala se tedy těžkým krokem druhým směrem. Když všichni zaujali svá místa, vyšel mog-ur z malé postranní jeskyně, následován Guvem. Oba měli na sobě medvědí kožešiny.

Když velký svatý muž vzýval naposled duchy, jako by léta spadla z jeho ramen. Jeho gesta byla výmluvnější a působivější než kdykoliv předtím. Byl to velkolepý výkon. Hrál si se svými diváky jako s citlivým nástrojem a dostával jejich odpověď v přesném časovém sledu tak, že se napětí stupňovalo, až z nich vytáhlo všechno a ponechalo je prázdné a citově vyčerpané. Guv po jeho boku byl jenom jeho vybledlou kopií. Guv byl milý mog-ur a dokonce byl dobrý mog-ur, ale nemohl se měřit s Velkým mog-urem.

Největší mistr magie v klanu řídil svůj poslední a nejkrásnější obřad. Když předal Guvovi svůj úřad, byla Ajla jediná, komu tekly slzy, ale všichni ostatní plakali ve svém srdci.

Ajliny myšlenky se rozeběhly, zatímco Guv pokračoval v obřadu, kterým se stal Brun bývalým náčelníkem a Broud novým náčelníkem tlupy. Dívala se na Kreba a vzpomínala, jak poprvé viděla jeho zjizvenou tvář a natáhla se k němu, aby se ho dotkla. Vzpomínala na jeho trpělivost, když se snažil naučit ji dorozumívat se, a na své první zkušenosti se znakovou řečí klanu.

Zvedla ruku k amuletu a cítila malou jizvu na krku, kde ji Kreb řízl jistou rukou, aby dostal její krev jako oběť pradávným duchům, kteří jí dovolili lovit. Otrásla se, když si vzpomněla na svou návštěvu v posvátné jeskyni dole v hoře. Nakonec myslela na Krebův láskyplný smutný pohled předešlé noci a viděla jeho ruku, která tvořila dobře známé znaky, ale jejichž sdělení jí přesto zůstalo skryto.

Jenom málo se dotkla jídla během slavnosti na počest výměny náčelníků. Muži zašli do malé jeskyňky, aby ukončili obřad v osamění, a Ajla dávala kolem čaj z durmanu, který dostala od Guva, nového mog–ura. Ale když se s ostatními ženami zapojila do tance, nedokázala se mu zcela odevzdat. Napila se tak málo obřadního čaje, že jeho účinek rychle pominul. Vrátila se ke Krebovu ohništi, jakmile to jenom bylo možné, a usnula dřív, než se bývalý mog–ur vrátil. Ale spala neklidně. Kreb postál nad jejím lůžkem a díval se na ni a na jejího syna, než odkulhal ke své kožešině na spaní.

* * *

„Bude máma lovit? Smí Durk taky lovit?“ zeptal se chlapec druhého dne a hned vyskočil z lůžka a šel směrem k východu. Jenom několik málo lidí bylo vzhůru, ale Durk byl naprosto probuzený.

„Ne před snídání, Durku. Pojd' sem zpátky,“ ukazovala Ajla a šla za ním. „Dnes možná vůbec nepůjdeme lovit. Jaro je tady, ale ještě není teplo.“

Když Durk snědl snídání, uviděl Greva a zapomněl na lov, jakmile se rozběhl k Broudovu ohništi. Ajla ho viděla odcházet a něha, kterou k němu cítila, pozvedla kousky jejích úst k úsměvu.

Ale její úsměv zmrzl, když zvedla oči a viděla pohled, který uštědřil jejímu dítěti Broud. Naskočila jí husí kůže.

Oba chlapci spolu odběhli. Úlek, který Ajlu najednou přemohl, byl tak silný, že myslela, že bude zvracet, jestli nevyjde dost rychle ven. Vyběhla ke vchodu jeskyně s tlukoucím srdcem a několikrát se zhluboka nadechla.

„Ajlo!“

Trhla sebou. Byl to Broud, kdo vyslovil její jméno. Obrátila se a podívala se dolů na nového náčelníka.

„Zdravím náčelníka,“ řekla patřičným obřadným znamením. Broud jen zřídka stál tváří tvář proti ní. Ajla už byla o hodně vyšší než nejvyšší muž v tlupě a Broud nepatřil k těm nejvyšším, sahal jí po ramena. Ajla věděla, že se jen nerad dívá nahoru k ní.

„Nikam neodbíhej. Míním za chvíli konat shromáždění tady venku.“

Ajla pokorně přikývla.

Tlupa se pomalu shromažďovala. Slunce svítlo a byli rádi, že je Broud svolal ven, přestože byla půda ještě velmi mokrá. Počkali chvíli, než Broud strnule zaujal místo, kde dříve sedával Brun. Byl si dobře vědom svého nového postavení.

„Jak víte, jsem váš nový náčelník,“ začal Broud. Poznalo se podle toho, že oznámil tuto samozřejmost, jak je nejistý, když má mluvit před celou tlupou.

„Protože tlupa má nového náčelníka a nového mog-ura, je vhodné učinit jisté změny,“ pokračoval. „Tímto určuji Vorna za svého zástupce.“

To všichni očekávali. Brun se domníval, že Broud počká, dokud nebude Vorn starší, aby mu dal vyšší postavení nad všemi ostatními lovci, ale všichni věděli, že tomu tak má být. Snad je to dobře, že se to udělá najednou, pomyslel si Brun.

„Ještě jiné změny budou,“ ukazoval Broud. „Je tu v tlupě žena, která nemá muže.“ Ajla cítila, jak rudne. „Někdo se o ni musí starat a já nechci vložit tohle břímě na některého svého lovce. Já jsem teď náčelník a mám za ni odpovědnost. Já si беру Ajlu jako druhou ženu ke svému ohništi.“

Ajla to očekávala, ale neměla tím větší radost proto, že to uhodla.

Možná se jí to nelíbí, pomyslel si Brun, ale Broud udělal to jediné správné. Brun se hrdě podíval na syna své ženy. Broud je zralý náčelník.

„Ta žena má znetvořené dítě,“ pokračoval Broud. „Já chci, aby všichni věděli, že už žádné znetvořené dítě nebude přijato do tlupy. Chci, aby všem bylo jasné, že to nemá co dělat s mými osobními

city, pokud další dítě nebude přijato. Pokud ta žena bude mít normální dítě, pak je příjmu.“

Kreb stál u vchodu jeskyně a potřásl hlavou, když viděl, jak Ajla bledne a sklání hlavu, aby skryla svou tvář.

Můžeš si být jistý, že nemíním mít další děti, Broude, pokud je Izin lék účinný, pomyslela si Ajla. Je mi jedno, jestli dítě počíná totem mužů nebo jejich úd, ale ty ve mně už nic nepočneš. Nemíním rodit děti, aby musely umřít jenom proto, že si myslíš, že jsou znetvořené.

„Rozhodl jsem se to oznámit rovnou teď“, pokračoval Broud, „aby to nepřišlo jako nějaké překvapení. Nechtěl bych mít u svého ohniště znetvořené děti.“

Ajla zvedla hlavu. Co tím míní? Jestli se musím přestěhovat k jeho ohništi, pak půjde můj syn se mnou.

„Vorn souhlasil s tím, že si vezme Durka ke svému ohništi. Jeho žena má chlapce ráda, přestože je znetvořený. Bude mu tam dobře.“

Bylo slyšet mumlání a bylo vidět spoustu znamení mezi shromážděnými lidmi. Děti patří ke svým matkám, dokud nejsou dospělé. Proč bere Broud Ajlu ke svému ohništi, když nechce dovolit jejímu synovi, aby tam žil?

Ajla opustila své místo a sedla si k Broudovým nohám. Broud jí poklepal na rameno.

„Ještě jsem neskončil, ženo. Je to neomalené přerušovat náčelníka, ale tentokrát to přehlédnu. Smíš mluvit.“

„Broude, ty mi nemůžeš vzít Durka. Je to můj syn. Kam se stěhuje žena, stěhuje se s ní i její dítě,“ ukazovala a nemyslela na žádná zdvořilá gesta ani se nesnažila svá slova představit jako otázku.

Brun temně zíral. Už nebyl hrdý na nového náčelníka.

„Radiš náčelníkovi, co má nebo nemá dělat, ženo?“ ukázal Broud se škodolibým úšklebkem. Byl spokojený sám se sebou. Chystal se k tomu už dlouho a dostal přesně tu odpověď, jakou očekával. „Ty nejsi matka. Oga je pro Durka víc matkou než ty. Kdo to byl, kdo ho kojil? Ty ne. Dokonce ani neví, kdo je jeho matka. Všechny ženy v tlupě jsou pro něho matkou. Co už na tom

tak záleží, kde bydlí? Zřejmě mu to je jedno. Stejně jí, kde ho právě napadne," řekl Broud.

„Vím, že jsem ho nemohla kojít, ale ty víš, že on je můj syn, Broude. Spí u mě každou noc.“

„U mě rozhodně spát nebude. Můžeš snad popřít, že Vornova žena je pro něho matka? Už jsem mluvil s Guvem... myslím s mog–urem. Vo tomto shromáždění se bude konat obřad tvoření páru. Nemá smysl čekat. Přestěhuješ se k mému ohništi dnes večer a Durk půjde k Vornovi. Ted' běž na své místo," poručil. Broud se rozhlédl a všiml si, že se Kreb opírá o hůl blízko jeskyně. Vypadal rozezleně.

Ale zdaleka ne tak rozezleně jako Brun. Jeho tvář byla temná zlostí, když sledoval, jak se Ajla vrací na své místo. Musel se vši silou ovládat, aby se do toho nevložil. V jeho očích bylo víc než zlost. Byla v nich i bolest, kterou v sobě cítil. Syn mé ženy, pomyslel si, kterého jsem vychoval a učil a učinil ted' náčelníkem tlupy. Používá svého postavení k tomu, aby se mstil. Proč jsem to neviděl zavčas? Proč jen jsem byl tak slepý? Ted' vím, proč povýšil Vorna tak rychle. Broud to všechno připravil s ním. Celou dobu chystal tohle všechno proti Ajle. Broude, Broude, je tohle první opatření nového náčelníka? Riskovat životy svých lovců tím, že učiníš mladého a nezkušeného muže svým zástupcem jenom proto, aby ses mohl pomstít ženě? Jaké z toho můžeš mít potěšení, že rozdělíš matku a dítě, když už tolik trpěla? Copak nemáš vůbec srdce, synu mé ženy? Všechno, co má ze svého syna, je právě to, že on u ní v noci spí.

„Ještě jsem neskončil," ukazoval Broud a pokoušel se získat pozornost zmatené tlupy. Nakonec se všichni uklidnili tak, že mohl pokračovat.

„Nejsem to jenom já, kdo dostal nové postavení. Máme taky nového mog–ura. Jsou jistá privilegia, která patří k vznešenějšímu postavení. Rozhodl jsem, že Guv... že mog–ur se přestěhuje k ohništi, které po právu patří mog–urovi tlupy. Kreb se přestěhuje dozadu do jeskyně.“

Brun pohlédl ke Guvovi. Bylo to taky připravené?

Guv potřásl hlavou a ve tváři se mu objevil zmatený výraz. „Já se nechci stěhovat k ohništi Velkého mog–ura,“ řekl. „Byl to jeho domov od té doby, co jsme přišli do téhle jeskyně.“

Tlupa byla ještě víc nesvá před svým novým náčelníkem.

„Rozhodl jsem, že se přestěhuješ!“ ukázal Broud přísně. Zlobil se na Guva, že odmítl poslechnout. Když viděl starého muže stát u vchodu jeskyně, najednou si uvědomil, že už není kouzelníkem tlupy. Proč by se teď měl bát starého mrzáka? Hned dostal nápad s přestěhováním a očekával, že Guv bude stejně rád, když dostane nejlepší místo v jeskyni, jako byl rád Vorn, že dostal tak vysoké postavení. Věřil, že mu to zajistí náklonnost nového mog–ura a že Guv projeví svůj vděk. Broud nepočítal s náklonností a láskou Guva k jeho učiteli.

Brun se už nedokázal ovládnout a právě se chtěl chopit slova, když ho Ajla předběhla.

„Broude!“ vykřikla ze svého místa.

Broud rychle zvedl hlavu.

„Tohle nemůžeš udělat. Nemůžeš zahnat Kreba od jeho ohniště. Musí mít chráněné místo. Tam vzadu velmi táhne. Víš, jak v zimě trpí.“ Ajla zapomněla, že je ženou klanu. Teď byla ranhojičkou, která se bála o svého nemocného. „Děláš to, abys ublížil mně. Ubližuješ Krebovi, protože se mě ujal. Je mi jedno, co uděláš se mnou, Broude, ale nech Kreba na pokoji!“ Postoupila k němu a stála nad ním a gestikulovala mu přímo do tváře.

„Kdo ti dovolil mluvit, ženo?“ vybuchl Broud. Rozehnal se proti ní pěstí, ale ona ji viděla a uhnula. Broud byl překvapený, když máchl naprázdno do vzduchu. Překvapení rychle vystřídala zlost a Broud se po ní znovu rozehnal.

„Broude!“ Brunův hlas ho zarazil. Byl až příliš zvyklý poslouchat tenhle hlas, obzvlášť když byl rozzlobený.

„Je to mog–urovo ohniště, Broude, a bude jeho, dokud nezemře. Přejde to tak brzy, že to nemusíš urychlovat. Sloužil své tlupě dlouho a dělal to dobře. Zaslouží si své místo. Co jsi za náčelníka? Co jsi za muže? Využíváš své postavení k tomu, aby ses mstil ženě. Ženě, která ti nikdy nic neudělala, Broude, a která by ti

ani nic udělat nemohla, i kdyby se o to pokusila. Ty nejsi náčelník!“

„Ne! Ted' jsi to ty, kdo není náčelník, Brune!“ Broud se najednou po prvním náznaku poslušnosti rozpomněl na své postavení. „Ted' jsem náčelníkem já! Ted' jsem to já, kdo rozhoduje! Ty ses vždycky stavěl na její stranu proti mně a vždycky jsi ji chránil. Ted' už ji nezachráníš!“ Broud se přestal ovládat a divoce rozkládal rukama. Jeho tvář byla celá rudá zlostí. „Ona udělá, co já řeknu, jinak ji prokleju, a tentokrát to nebude na omezenou dobu! Viděli jste právě, jak je drzá, a přesto ji podporujete. Tohle nemíním trpět! Co tomu říkáš, Brune? Guve! Proklej ji! Ted' hned! Já chci, aby se to stalo ted' hned! Nikdo nebude náčelníkovi říkat, co má dělat, a ze všeho nejméně tahle odporná žena. Rozuměli jste? Proklej ji, Guve!“

Kreb se pokoušel zachytit pohled Ajliných očí od okamžiku, kdy se pustila do Brouda. Chtěl ji varovat. Jemu na tom nezáleželo, kde bude bydlet, jestli hodně vepředu nebo hodně vzadu v jeskyni. Bylo mu to naprosto jedno. Jeho nedůvěra se probudila v okamžiku, kdy Broud prohlásil, že si bere Ajlu jako druhou ženu. Byl to příliš zodpovědný krok, aby ho Broud učinil, pokud tím nesledoval nějaký zvláštní záměr. Ale jeho nedůvěra ho nepřipravila na strašnou scénu, která následovala. Když viděl Brouda, jak dává příkaz Guvovi proklít Ajlu, ztratil poslední chuť bojovat. Už se na to nechtěl dívat. Pomalu se ke všem otočil zády a šel do jeskyně. Ajla vzhledla právě v té chvíli, kdy mizel ve vchodu do hory.

Kreb nebyl jediný, koho rozrušila tahle výměna názorů. Všichni se bouřili a divoce gestikulovali a byli zmatení. Někteří se na to nevydrželi dívat, ale jiní zírali, jako by nechtěli věřit vlastním očím, že jsou svědky něčeho takového. Jejich život byl příliš silně svázaný s pořádkem, příliš jistý a svázaný s tradicí.

Udivilo je Broudovo oznámení, že míní rozdělit Ajlu a Durka. Byli zaražení Ajlinou odpovědí a zděšení Broudovým rozhodnutím přestěhovat Kreba od jeho ohniště. Byli stejně zaražení Brunovou divokou kritikou muže, kterého právě učinil svým nástupcem, a byli ještě víc zděšení, pokud to vůbec ještě bylo možné,

Broudovým výpadem proti Ajle, jeho výbuchem zlosti, při kterém žádal její prokletí. Ale měli se stát svědky ještě horších věcí.

Ajla se tak silně třásla, že si nevšimla, že se jí otřásá půda pod nohama, dokud neviděla, jak lidé padají. Její vlastní tvář odrážela jejich velké překvapení, které přešlo v děs. To bylo tehdy, kdy uslyšela temné dunění z nitra země.

„Durku!“ vykřikla a viděla, jak se ho Uba ujímá a pak padá přes něho, aby chránila jeho tělíčko vlastním tělem. Ajla na ně zírala a najednou si vzpomněla na něco, co ji naplnilo děsem.

„Kreb! Kreb je v jeskyni!“

Vyběhla nahoru po svahu, aby se dostala ke vchodu do jeskyně. Obrovská skála se kutálela z hory nad jeskyní. Narazila do kmene, který se roztříštil a dopadl pak na zem vedle ní. Ajla to nevnímala. Byla strnulá děsem. Vrátily se jí vzpomínky, které v ní zůstaly v podobě noční můry, ale byly pomatené její panikou. V dunění slyšela, jak se jí přes rty dere slovo v dávno zapomenuté řeči.

„Mami!“

Země pod ní několik metrů poklesla a pak se znovu zvedla. Ajla se překulila a snažila se znovu postavit. Viděla, jak se jeskyně bortí. Obrovské kameny padaly z vysokého stropu a tříštily se na kamenné podlaze. Pak spadlo ještě víc kamení. Všude kolem ní dopadaly obrovské balvany a valily se z úbočí dolů, dokud neskončily v zamrzlém potoce. Horský hřeben východně od jeskyně pukl a polovina z něho se řítila dolů.

Uvnitř v jeskyni přšelo kamení a tu a tam odpadl obrovský kus ze stěn nebo stropu. Venku tančily obrovské borovice jako neohrabaní obři a listnaté stromy s holými větvemi se třásly jako zimou. Puklina ve stěně blízko východní strany vchodu se rozšířila a vyplivovala s explodující silou kameny a šterk. Otevřel se jiný podzemní kanál, který vyvrhoval obsah na místo před jeskyní, než začal svou panenskou jízdu dolů k vodnímu toku. Dunění země přehlušilo zděšený křik houfu lidí.

Nakonec otřes ustal. Poslední kameny z hory dopadly, ještě několikrát se překulily a zůstaly klidně ležet. Zmatení a vyděšení lidé se začali zvedat a obcházelí kolem s prázdným pohledem a

pokoušeli se to pochopit. Začínali se sbírat kolem Bruna. Byl vždycky jejich pevným bodem. Táhlo je to k bezpečí, které pro ně vždycky představoval.

Ale Brun neudělal nic. Poznal, že nejhorší rozhodnutí, jaké udělal za všechny roky, kdy byl náčelníkem, bylo to, že učinil Brouda svým nástupcem. Teď poznal, jak byl slepý k chybám a nedostatkům syna své ženy. I v jeho odvaze a nebojácnosti teď viděl jenom výraz stejné neodpovědnosti a nedostatečné sebevlády. Ale to nebylo důvodem k tomu, že Brun nic nepodnikal. Teď byl náčelníkem Broud, bez ohledu na to, co se stalo. Bylo příliš pozdě pro Bruna, aby se vrátil a vyučil nového muže, přestože věděl, že by mu to všichni v tlupě dovolili. Jediný způsob pro Brouda ukázat se jako náčelník a jediná naděje pro tlupu byla v tom, že teď Broud vystoupí jako zralý náčelník tlupy. Broud prohlásil, že je náčelníkem – trucovitě a bez sebeovládání. Tak dobrá, teď to dokaž, pomyslel si Brun. Udělej něco. Brun se nemínil vměšovat do jeho rozhodnutí, ať už budou jakákoliv.

Když se všichni přesvědčili, že se Brun neujme znovu vedení tlupy, obrátili se nakonec k Broudovi. Byli zvyklí na své tradice a na své zařazení, a Brun byl příliš dobrý náčelník. Byl příliš silný a příliš odpovědný. Byli zvyklí, že se ujímal vedení, když hrozilo nebezpečí, a mohli se spolehnout na jeho klid a jeho dobrý úsudek. Nedokázali samostatně jednat a nedokázali se rozhodnout, když neměli náčelníka. I Broud očekával, že se Brun ujme vedení. Potřeboval někoho, o koho by se opřel. Když nakonec poznal, že je to on, kdo nese toto břemeno, pokusil se převzít odpovědnost.

„Kdo chybí? Kdo je zraněn?“ ukazoval Broud. Nálada se trochu uvolnila. Konečně tu byl někdo, kdo něco dělal. Rodiny se začaly shledávat a byly slyšet úlevné výkřiky, když se objevovali další lidé z různých stran. Vypadalo to, že nechybí nikdo. Přes všechny popadané kameny zřejmě nikdo nebyl vážně zraněn. Malé rány a odřenin, ale žádné zlomeniny. Ale nebyla to tak docela pravda.

„Kde je Ajla?“ volala Uba s panikou v hlase.

„Tady,“ odpověděla Ajla, když vylezla na svah. Na okamžik zapomněla, proč vylezla nahoru.

„Mami!“ vykřikl Durk, vytrhl se Ubě a utíkal k ní. Ajla taky poslední kroky utíkala, zvedla ho a přitiskla ho k sobě.

„Jak je to s tebou, Ubo?“ ptala se.

„V pořádku.“

„Kde je Kreb?“ A vtom si Ajla vzpomněla. Podala Durka Ubě a utíkala nahoru.

„Ajlo! Kam utíkáš? Nechod' do jeskyně! Může přijít další otřes.“

Ajla neviděla varovné znaky a stejně by na ně nebrala ohled, i kdyby je viděla. Vběhla do jeskyně a přímo ke Krebovu ohništi. Kameny a šterk nadále pršely z puklin a vytvářely hromádky na zemi. V oblasti Krebova ohniště popadalo jenom několik kamenů a prach už se usazoval, ale Kreba nebylo nikde vidět.

Ajla se rozhlížela kolem. Někde byly škody velké, ale většina zásob se dá zachránit. Kreb nebyl u žádného ohniště. Ajla zaváhala u vchodu do malé jeskyňky, která byla příbytkem duchů, ale pak do ní vešla. Byla příliš velká tma, aby něco viděla. Potřebovala louč. Rozhodla se nejdřív prohlédnout líp velkou jeskyni.

Na ramena jí padalo drobné kamení a ona uskakovala stranou. Pak spadl větší kámen a škrábl ji na paži. Hledala podél stěn a procházela křížem krážem jeskyní a dívala se za velké kameny a nádoby se zásobami v temném nitru. Právě byla na cestě pro louč, když se rozhodla podívat se ještě na jedno místo.

Našla Kreba vedle Izina hrobu. Ležel na znetvořeném boku s nohama přitaženými, téměř jako by byl svázán v poloze plodu.

Velká a silná lebka, která chránila jeho mozek, byla rozdrcená. Těžký kámen, který ji roztříštil, se kousek odvalil. Kreb zemřel okamžitě. Ajla u něho poklekla a slzy jí vhrkly do očí.

„Krebe, ach Krebe, proč jenom jsi chodil dovnitř do jeskyně?“ ukazovala. Kolíbala se dopředu dozadu a opakovala jeho jméno. Pak se zvedla a z nějakého nevysvětlitelného důvodu nad ním začala dělat znamení, která on udělal nad Izou. Tiché slzy se jí řinuly z očí, když prováděla pohřební obřad. Dlouhá světlavá žena stála osamělá ve velké jeskyni a prováděla pradávne symbolické pohyby s krásou a elegancí, která se podobala způsobu, jakým je prováděl svatý muž sám. Mnohá znamení byla taková,

kterým nerozuměla, a nikdy by se je nesměla naučit. Tak vzdala naposledy úctu jedinému otci, kterého znala.

„Je mrtvý,“ ukázala Ajla tvářím, které na ni zíraly, když vyšla z jeskyně.

Broud na ni zíral stejně jako ostatní. Najednou se ho zmocnil hrozný strach. To ona našla jeskyni, ji duchové milovali. Když ji proklel, roztrásl zemi a zničili jeskyni, kterou ona objevila. Byl to hněv vůči němu, protože ji chtěl proklít? Zničili jeskyni, aby se mu pomstili? Co se stane, jestli si ostatní v tlupě pomyslí, že je to on, kdo na ně přivolal neštěstí?

Hluboko v skrytu duše se třásl a bál se duchů, jejichž hněv vyvolal, jak o tom byl přesvědčen. Pak dostal nápad a usmyslil si přenést vinu na ni, než ji někdo jiný přiřkne jemu. Tak nikdo nebude moci říct, že to byla jeho chyba, a duchové se obrátí proti ní.

„To udělala ona! To je její vina!“ ukazoval najednou Broud. „To ona rozzlobila duchy. To ona vzdorovala tradicím. Vy jste to všechno viděli. Byla drzá a neprokázala dostatečnou úctu náčelníkovi. Bude prokleta. To všechny duchy zase uspokojí. Duchové pochopí, že o ně pečujeme a ctíme je. Zavedou nás k nové jeskyni, která bude lepší a dá nám víc štěstí. To duchové udělají. Vím, že to udělají. Proklej ji, Guve! Udělej to teď hned! Proklej ji! Proklej ji!“

Všichni se obrátili na Bruna. Ten zíral přímo před sebe se stisknutými čelistmi a zatátnými pěstmi a svaly na zádech měl napjaté, až se třásl. Odmítal se pohnout, odmítal zasáhnout, přestože to vyžadovalo všechnu jeho vůli. Všichni se neklidně po sobě ohlíželi a pak se dívali na Guva a nakonec na Brouda.

Guv zíral na Brouda. Nemohl uvěřit svým očím. Jak mohl dávat vinu Ajle? Pokud to byla něčí vina, pak jistě Broudova. Najednou to pochopil. .

„Já jsem náčelník, Guve! Ty jsi mog–ur. Já ti přikazuju ji proklít. Uval na ni smrtelnou kletbu!“

Guv se otočil, vzal hořící smrkovou větev z ohně, který zapálili před jeskyní, když byla Ajla uvnitř. Pak vylezl do svahu a zmizel

uvnitř jeskyně. Procházel opatrně mezi popadanými kameny. Věděl, že další otřes by ho mohl pohřbít pod horou, ale přál si, aby se to stalo, než provede rozkaz. Šel do jeskyně duchů a poskládal svaté kosti do souběžných řad, když učinil znamení nad každou z nich. Poslední kost umístil tak, že procházela levou oční lebkou. Pak proslovil slova, která znají jenom mog-urové. Vyslovil jména zlých duchů a to, že je uznal, jim dalo moc.

Ajla stála před jeskyní, když kolem ní procházel s očima, které ji neviděly.

„Já jsem mog-ur. Ty jsi náčelník. Přikázal jsi mi uvalit na Ajlu smrtelnou kletbu. Je to provedeno,“ ukazoval Guv a obrátil se pak k náčelníkovi zády.

Nikdo tomu nejdříve nemohl uvěřit. Šlo to tak rychle. Nestalo se to tak, jak mělo. Brun by se o tom radil a všechny by na to připravil. Ale taky by nikdy neuvalil na Ajlu smrtelnou kletbu. Co udělala? Byla drzá vůči náčelníkovi a to byla chyba, ale nebyl to důvod k tomu, aby ji za to odsoudil k smrti. Vždyť bránila Kreba. A co jí udělal Broud? Vzal jí dítě a starého mog-ura vyhodil od jeho ohniště, aby se jí pomstil. Ted' už nikdo neměl vlastní ohniště. Proč se Broud tak zachoval? Proč ji proklel? Duchové jí vždycky přáli. Měla u sebe štěstí, dokud Broud nepřikázal, aby byla prokleta. Až do té doby, kdy přikázal mog-urovi, aby ji proklel. Broud je připravil o štěstí. Co s nimi teď bude? Broud rozzlobil strážné duchy a předal vládu zlým duchům. A jejich starý mog-ur je mrtvý. Mog-ur jim teď už nepomůže.

Ajla byla tak ponořená do své bolesti, že si neuvědomovala, co se děje kolem ní. Viděla, že Broud dal příkaz, že má být prokleta, a že Guv oznámil, že se tak stalo. Ale její smysly byly ochromené smutkem a nechápala to, co viděla. Ale pak jí to pomalu docházelo. Když zcela pochopila, co se stalo, málem ji to poznání porazilo.

Prokletá? Na smrt prokletá? Co jsem udělala, že jsem si to zasloužila? Jak to mohlo jít tak rychle? Všichni ostatní to mohli stejně těžko pochopit. Ještě se nevzpamatovali ze zemětřesení. Ajla se po nich rozhlížela. Jako by to byly cizí bytosti, zatímco si jí jeden po druhém přestával všímat. Ted' jsem zmizela pro Kruga.

Kdo to bude teď? Uka. Teď už tu nejsem pro Druga. Aga mě pořád ještě vidí. Teď už ani ona ne. Musela vidět, že se na ni dívám.

Ajla neudělala nic, dokud i pohled Uby nebyl nevidoucí a dokud nezačala naříkat pro matku chlapce, kterého držela v náručí. Durk! Mé dítě, můj syn! Já jsem prokletá, už nikdy ho neuvidím. Co se s ním stane? Je tu už jenom Uba. Ona se ho ujme, ale co dokáže proti Broudovi? Broud ho nenávidí, protože je mým synem.

Ajla se zoufale rozhlédla a spatřila Bruna. Brun! Brun ochrání Durka. Nikdo jiný než Brun nemůže Durka ochránit.

Ajla přiskočila k silnému a citlivému muži, který do včerejšího dne byl náčelníkem tlupy. Padla na zem k jeho nohám a sklonila hlavu. Trvalo chvíli, než pochopila, že jí nikdy nepoklepe na rameno. Když zvedla pohled, viděla, že se dívá daleko nad její hlavu a přímo do ohně. Kdyby chtěl, viděl by ji. On mě vidí, pomyslela si Ajla. Já vím, že mě vidí. Kreb si tehdy taky pamatoval všechno, co jsem mu řekla, a stejně tak Iza.

„Brune, já vím, že si myslíš, že jsem mrtvá a že jsem jenom duch. Nedívej se pryč! Prosím tě, neodvracej pohled! Stalo se to tak rychle. Odejdu, to ti slibuju, ale bojím se, co se stane s Durkem. Broud ho nenávidí, ty to víš, že ho nenávidí. Co se s ním stane, když je náčelníkem Broud? Durk je jedním z klanu, Brune. Ty jsi ho přijal za člena své tlupy. Prosím tě, ochraňuj Durka, Brune. Jenom ty to můžeš udělat. Nedovol Broudovi, aby mu ublížil!“

Brun se pomalu otočil a ukázal záda prosící ženě způsobem, jako by jenom měnil polohu a nijak nepomýšlel na to vyhnout se pohledu na ni. Ale ona zahlédla slabou jiskru potvrzení v jeho očích a náznak přikývnutí. To jí stačilo. Brun ochrání Durka, to slíbil duchu jeho matky. Byla to pravda, že se to událo příliš rychle. Nedostala možnost poprosit o to dřív.

Ajla se zvedla a šla k jeskyni. Rozhodla se, že neodejde, dokud nepromluví s Brunem, ale teď, když to udělala, už tu nebylo nic, co by mohla udělat. Její smutek nad Krebovou smrtí se uložil v hloubi její mysli, aby ho odtud vyzvedla později. Teď šlo o to, aby přežila. Možná by měla odejít do světa duchů, ale možná ne, a ať už tomu je jakkoliv, nechtěla odejít nepřipravená.

Nevšimla si tolik, co všechno bylo v jeskyni zničeno, když tam vešla poprvé. Ted' zírала na tu spoušť a byla ráda, že nebyla uvnitř, když se to stalo. Zhluboka se nadechla a pospíchala ke Krebovu ohništi. Nestarala se o nebezpečí dalších otřesů. Pokud se nezmocní toho, co nutně potřebuje, musela by umřít.

Zvedla kámen ze svého lůžka, vzala svou kožešinu a začala do ní ukládat věci. Léčitelský vak, prak, dva páry obutí, rukavice, svrchní kožešinu, kapuci. Nádobky a misky, vak na vodu, nástroje. Zašla dál do jeskyně a vzala si ze zásob, které brávali sebou na lov a putování, sušené masové placky, ovoce a tuk. Hledala dál a našla javorový sirup, ořechy, sušené ovoce, semena, sušené maso a ryby a trochu zeleniny. Už neměla příliš velký výběr takhle na konci zimy, ale to stačilo. Vysypala kamení a prach ze svého koše a začala se balit.

Vzala kožešinu, v níž nosívala Durka, a přidržela si ji ke tváři. Slzy ji přemohly. Byla jí k ničemu, ale stejně si ji vzala s sebou. Bylo to něco, co mu bylo blízké. Oblékla se teple. Byl teprve počátek jara a venku ve stepi bylo chladno. Dál na severu bude ještě chladněji. Ještě neučinila žádné vědomé rozhodnutí, kam se vydá, ale věděla, že musí jít směrem na sever, k pevnině severně od poloostrova.

V posledním okamžiku se rozhodla, že si vezme kožešinu, kterou užívala, když doprovázela muže na loveckých výpravách, přestože vlastně nebyla její, ale potřebovala ochranu do větru. Mohla s sebou vzít všechno, co bylo její. Všechno, co tu zůstane, bude stejně spáleno. Cítila, že část potravy jí právem taky náleží, ale ochrana do větru byla Krebova a pro lidi u jeho ohniště. Ale Kreb tu nebyl a už by mu nebyla k ničemu. A určitě by nebyl proti tomu, aby si to vzala.

Zabalila kožešinu a položila ji nahoru na velký sběratelský koš. Naložila si těžké břemeno na záda a svázala zavazadlo tak, aby dobře sedělo na místě. Cítila, jak se jí znovu hrnou slzy do očí, když stála u ohniště, které bylo jejím domovem od té doby, co ji Iza našla. Už je nikdy neuvidí. Hlavou jí na okamžik prolétly vzpomínky a myslela na nejdůležitější události ve svém životě. Naposledy myslela na Kreba. Přála bych si, abych věděla, co ti

způsobilo takový žal, Krebe. Možná to jednoho dne pochopím. Ale jsem ráda, že jsme si spolu promluvili té noci, naposledy, než jsi odešel do světa duchů. Nikdy nezapomenu na tebe nebo na Izu, ani na všechny ostatní. Obrátila se k ohništi zády a vyšla z jeskyně.

Nikdo se za ní nedíval, ale všichni si byli vědomi, že vyšla z jeskyně. Zastavila se u malé nádrže před vchodem, aby si naplnila vak na vodu. Vtom se jí vybavila jiná vzpomínka. Než ponořila vak do vody, naklonila se a viděla svůj zrcadlový odraz. Dobře si prohlížela své rysy. Už si nepřipadala tak ošklivá, ale nebyla to ona sama, na koho byla zvědavá. Chtěla vědět, jak vypadají ti Druzí.

Když se narovнала, viděla, jak Durk bojuje s Ubou, aby se jí vytrhl. Stalo se cosi, co mělo něco společného s jeho matkou. Nebyl si jistý, co to bylo, ale nelíbilo se mu to. Prudkým škubnutím se jí vytrhl a přiběhl k ní.

„Ty odcházíš,“ řekl jí a jeho pohled žaloval. Pochopil to a zlobilo ho, že mu nic neřekla. „Oblékla ses na dalekou cestu.“

Ajla váhala jenom kratičký okamžik, než k němu vztáhla paže. Durk jí vletěl do náruče a ona ho pevně objala a bojovala se slzami. Pak ho postavila, klekla si před něho a dívala se do jeho velkých hnědých očí.

„Ano, Durku, já odcházím daleko.“

„Můžu jít s tebou, mami? Nemůžu jít s tebou? Nenechávej mě tady!“

„Nemůžu tě vzít s sebou, Durku. Musíš zůstat u Uby. Ona se o tebe postará a taky Brun se o tebe postará.“

„Já tu nechci být!“ ukazoval Durk trucovitě. „Chci jít s tebou. Nenechávej mě tu!“

Uba byla na cestě k nim. Musela vzít Durka duchovi. Ajla znovu objala svého syna.

„Mám tě ráda, Durku. Nikdy na to nezapomeň.“ Zvedla ho a dala ho Ubě do náruče. „Postarej se o mého syna, Ubo,“ ukázala a dívala se do jejích smutných očí, které ji viděly. „Ujmi se ho... sestro!“

Broud je viděl a zuřil. Ta žena byla mrtvá, byl to duch. Proč se nechová jako duch. Někteří členové jeho tlupy se vůbec nechovali tak, jako by byla mrtvá.

„Tohle je duch,“ ukazoval rozzlobeně. „Ona je mrtvá. Copak nevíte, že je mrtvá?“

Ajla šla přímo k Broudovi a postavila se před něho v celé své výši. Bylo pro něho těžké nevidět ji. Pokusil se tvářit, že se o ni nestará, ale ona se dívala dolů na něho a neseseděla u jeho nohou, jak by žena měla sedět.

„Já nejsem mrtvá, Broude,“ ukazovala vzdorovitě. „Já neumřu. Ty mě nedokážeš zabít. Ty mě můžeš vyhnat a můžeš mi vzít syna, ale nemůžeš mě zabít!“

Dvě síly bojovaly v Broudovi. Vztek a strach. Zvedl zaťatou pěst s neodolatelnou chutí ji udeřit, ale zarazil se, protože se současně neodvažoval dotknout se jí. Tohle je její trik, namlouval si, to je trik jejího ducha. Ona je mrtvá, byla nad ní přece vyslovena kletba.

„Udeř mě, Broude! Jenom mě udeř a potvrď tak, že jsem duch, jestli tomu věříš. Jen mě udeř a uvidíš, že nejsem mrtvá.“

Broud se obrátil na Bruna, aby neviděl ducha. Spustil ruce a cítil se nepříjemně, že to nedokázal udělat způsobem, který by vypadal přirozeně. Nedotkl se jí, ale bál se, že už jenom to, že zvedl zaťatou pěst, se mohlo chápat, jako že ji viděl. Pokusil se přenést neštěstí na Bruna.

„Nemysli si, já tě viděl, Brune. Ty jsi jí odpověděl, když k tobě mluvila, než zašla do jeskyně. Ona je duch a ty jsi na nás přivolal neštěstí,“ řekl.

„Jenom na sebe, Broude. Může to být ostatně horší, než už to je? Ale kdy jsi ji viděl se mnou mluvit? Kdy jsi ji viděl jít do jeskyně? Proč jsi zvedl ruku, abys udeřil ducha? Ty pořád ještě nic nechápeš, je to tak? Ty ji pořád vidíš, Broude. Teď nad tebou zvítězila. Dělal jsi jí to nejhorší, co jsi mohl. Dokonce jsi ji proklel. Ona je mrtvá, ale rozhodně nad tebou zvítězila. Byla to žena, ale byla odvážnější než ty, Broude, a měla víc rozhodnosti a lepší sebevládu. Byla víc mužem než ty. Ajla měla být synem mé ženy.“

Ajla byla překvapená Brunovou nečekanou chválou. Durk bojoval znovu s Ubou, aby se jí vytrhl, a pořád ji volal. Už to déle nevydržela a rychle se vydala na cestu. Když procházela kolem Bruna, sklonila hlavu a učinila gesto, které vyjadřovalo vděčnost.

Když vyšla na výšinu, obrátila se a naposledy se podívala zpátky. Viděla, že Brun zvedá ruku, jako by si chtěl podrbat nos, ale vypadalo to stejně jako gesto, které udělal Norg, když opouštěli jeho tlupu po velkém setkání klanu. Vypadalo to, jako by Brun říkal: „Jdi s Ursusem.“

Poslední, co Ajla slyšela, než zmizela za pahorkem, byl Durkův zoufalý nářek: „Mamííí! Mamííí! Mamííí!“

Jean M. Auelová
KLAN VELKÉHO MEDVĚDA 2
Děti země 1

Z anglického originálu The Clan of the Cave Bear
přeložila Klára Vávrová.

Odborná spolupráce prof. dr. Jan Jelínek, DrSc.

Obálku navrhla Jana Šťastná
s použitím kresby Pavla Dvorského.

Vydala Euromedia Group k. s.,
v Praze roku 2001 jako svou 1355. publikaci.

Odpovědná redaktorka Jana Fousková.

Technický redaktor David Dvořák.

Počet stran 224.

Sazba SF SOFT, Praha.

Tisk Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica. Vydání druhé.

Ajla se vrací z krátkého vyhnanství ke svým blízkým jako vyměněná.

Je víc sebevědomá a také jakoby dospělá. Je jí dovoleno lovit, což vzbuzuje obdiv u žen a naopak nelibost u mužů klanu.

Narodí se jí syn, ale protože se svým vzhledem odlišuje od ostatních členů tlupy, je rozhodnuto, že musí zemřít.

Ajla s novorozencem podstoupí zkoušku přežití, ve které obstojí, ale nový náčelník jí syna odejme. Protože Ajla odpírá poslušnost, je opět prokleta a vyhnána z klanu. Znovu začíná její osamělá pout' za blízkými lidmi...

Románový cyklus DĚTI ZEMĚ obsahuje:

Klan velkého medvěda 1/2

Údolí plavých koní 1/2

U lovců mamutů 1/2

Širé pláně 1/2

ISBN 80-242-0513-0



9 788024 205137